

Huszár László – dr. Horváth Zsolt (szerk.)

KOMÁROM KOLLÉGIUM

Komárom

Antológia Kiadó
Lakitelek, 2017

Komárom Kollégium

Komárom Kollégium

Antológia Kiadó
Lakitelek, 2017

A Kollégium munkáját
a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,
az Emberi Erőforrások Minisztériuma

és a Szerencsejáték Service Nonprofit Kft. támogatta

Szerkesztette:

Huszár László és dr. Horváth Zsolt

Olvasószerkesztő:

dr. Sütő Linda

A film a Nép főiskola Alapítvány Stúdiójában készült.

Szerkesztő: Belicza András

Borítóterv:

Illés Zoltán

Tördelés:

Kvaszta József

Korrektúra:

Agócs Sándor

© A Kollégium résztvevői,
a könyv szerkesztői, 2017

ISBN: 978 615 5428 67 8

KIADÓ: ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.
Tel.: 76/549-045, e-mail: antologia@nepfolakitelek.hu

Nyomdai előkészítés: Háttér Stúdió Kft., Kecskemét
Tel.: +36 20 991-4286, e-mail: hatters@ezaz.hu

Tartalom

Lezsák Sándor: Tényanyag külhoni értéktárhoz 7

Huszár László: Egykor Aranykertnek nevezték 9

I. Településleírások

Balony – Baloň

*Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály,
Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter* 15

Bogya – Bodza

Hetyei Szandra, Kovács Annamária, Matijevics Manuela, Papp Krisztina ... 25

Bogyarét – Bodzianske Lúky

*Gyenes Tamás, Hetyei Szandra, Kis Katalin, Kovács Annamária,
Matijevics Manuela, Papp Krisztina, Selejő Rebeka, Stumpf Rebeka* 31

Csallóközaranyos – Zlatná na Ostrove

*Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály,
Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter* 39

Csicsó – Čičov

Adorján Alexandra, Hoffner Tibor, Göntér Eszter 49

Csiliznyárad – Ňárad

Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Tímea, Zaránd Szilvia..... 57

Csilizpatas – Pataš

Bati Edit, Scher Noémi, Bódai Anasztázia 65

Csilizradvány – Čiližská Radvaň

Győri Gyula, Hanák Anita, Mihalcsik Márta, Rédlí Dávid 73

Ekel – Okoličná na Ostrove

*Dániel Zoltán András, Füßy Angéla, Holczer Balázs,
Kovács Vivien, Lendvai Ákos, Takács Tímea, Zaránd Szilvia* 83

Füss – Trávník

*Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály,
Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter* 89

Gellér – Holiare

Barta Dorottya, Bazsó Gizella Gabriella, Bujáki Patrik 96

Izsap – Ižop

Barta Dorottya, Bazsó Gizella Gabriella, Bujáki Patrik 103

Keszegfalva – Kameničná	
<i>Dániel Zoltán András, Füssy Angéla, Holczer Balázs,</i> <i>Kovács Vivien, Lendvai Ákos, Takács Tímea, Zaránd Szilvia</i>	111
Kolozsnéma – Klížska Nemá	
<i>Adorján Alexandra, Göntér Eszter, Hoffner Tibor</i>	117
Kulcsod – Klúčovec	
<i>Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi</i>	125
Lakszakállas – Sokolce	
<i>Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Tímea,</i> <i>Zaránd Szilvia, Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi</i>	131
Medve – Medvedov	
<i>Gyenes Tamás, Kis Katalin, Selejó Rebeka, Stumpf Rebeka</i>	141
Megyerics – Čalovec	
<i>Győri Gyula, Hanák Anita, Mihalcsik Márta, Rédlí Dávid</i>	147
Nagykeszi – Veľké Kosihy	
<i>Gyenes Tamás, Kis Katalin, Selejó Rebeka, Stumpf Rebeka</i>	157
Nagymegyer – Veľký Meder	
<i>Füssy Angéla, Holczer Balázs, Lendvai Ákos</i>	165
Nemesócsa – Zemianska Olča	
<i>Göntér Eszter, Adorján Alexandra, Hoffner Tibor</i>	181
Örsújfalu – Nová Stráž	
<i>Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi</i>	189
Szap – Sap	
<i>Hetyei Szandra, Kovács Annamária, Matijevics Manuela, Papp Krisztina</i>	194
Szilás – Brestovec	
<i>Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Veronika, Zaránd Szilvia</i> ...	203
Tany – Tõň	
<i>Hetyei Szandra, Gyenes Tamás, Kis Katalin, Kovács Annamária,</i> <i>Matijevics Manuela, Papp Krisztina, Selejó Rebeka, Stumpf Rebeka</i>	207
II. Következtetések	
Magyar népesség, magyar identitás a Csallóközben	
<i>Papp Krisztina – dr. Horváth Zsolt</i>	219
Felhasznált irodalom	233
A Komárom Kollégium résztvevői	237
Képmelléklet	241

Bevezető

Tényanyag a külhoni értéktárhoz

A lakiteleki Népfőiskolán a kezdetek óta, a kilencvenes évek elejétől szervezünk Kárpát-medencei magyar értékeket feltáró összejöveteleket, kollégiumokat, konferenciákat.

Az Országgyűlés 2012 tavaszán fogadta el a magyar nemzet értékeiről és a hungarikumokról szóló törvényt, amely szerint a nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme egy többszörösen összetett, alulról felfelé építkező rendszerben, az ún. Magyar Értékek Piramisában történik. Az értékek felkutatása, azonosítása és gyűjtése a településeken kezdődik, hiszen a helyi értékeket a helyiek ismerik a legjobban. A helytörténészek, muzeológusok, néprajzosok, pedagógusok, szakemberek, lokálpatrióták sok helyen már el is készítették a helyi értékek listáját, amely folyamatosan bővíthető. A települési értéktárak mintájára alkotják majd meg a megyei és tájegységi értéktárakat az önkormányzatok, a Magyar Értéktárat pedig a helyi, ágazati és külhoni értéktárak összesítése során a Hungarikum Bizottság állítja össze.

A Magyar Értéktárban nyilvántartott egyes, megkülönböztetésre, kiemelésre méltó, a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítményének számító nemzetközi értékeket a törvényben nevesített Hungarikum Bizottság hivatott egyedi értékelés eredményeként, hungarikummá minősíteni.

A külhoni magyar értéktár bővítését segíti a lakiteleki Népfőiskola értéktáró programja. Ennek keretében szerveztük meg a Komárom Kollégiumot. Szakmai vezetője Huszár László, a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet igazgatója, a Csemadok Vámbéry Ármin Alapszervezetének vezetőségi tagja, a Kortárs Magyar Galéria és a Harmónia Szlovákiai Magyar Zenei Díj kurátora, technikai szervezője a Népfőiskola részéről pedig dr. Horváth Zsolt volt. A két alkalommal, 2016 nyarán és őszén szervezett egy-egy hetes helyszíni kutatómunka feldolgozását tartalmazza a jelen könyv. Az értéktáró munkában tizenegy egyetem, főiskola és középiskola hallgatói, tanulói, tanárai és civil szervezetek képviselői vettek részt. Lelkiismeretes munkájukat ezúton is köszönöm. Ők készítik elő a 2017 március közepén sorra kerülő

Komárom konferenciát, ahol bemutatjuk a felvidéki magyar lakta települések általuk összegyűjtött értékeit. Ezzel a munkával járulunk hozzá a külhoni értéktár bővítéséhez.

A Miniszterelnökség, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Pallas Athéné Domus Concordiae Alapítvány, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., a Szerencsejáték Service Nonprofit Kft., a Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával, a lakiteleki Népfőiskola szervezésében Drávaszög és Szlavónia térségében egy, Kárpátalján négy kollégium, Muravidék, Hegyköz, Nyugat-Bácska, Zenta és Moldva magyar lakta részein egy-egy kollégiumunk fejezte be munkáját 2016 őszéig. Őrvidék, Garam mente, Torockó-Aranyosszék és Gyimes magyar lakta részein 2017-ben fejeződik be az értéktár. Ezzel párhuzamosan három magyarországi értéktáró kollégiumunk is elkezdte munkáját ebben az évben Kiskunság, Vasvár és Kisvárdai térségében.

Lezsák Sándor

*a lakiteleki Népfőiskola vezetője,
a Hungarikum Bizottság tagja*

Egykor Aranykertnek nevezték

Huszár László

„Midőn Csallóköz tája még oly gyönyörű volt, hogy aranykertnek nevezték, sok tündér lakta akkoron; a nagy Duna szigetei voltak legkedvesebb mulató lakhelyeik, ott járt hajdanta um. Tündér Ilona is, mint hattyú úszkálva a Dunán. Vízi tündérpalotáikban mondhatatlan fény és gyönyörűség uralkodott, aranytól és gyémánttól ragyogott ott minden; vízi tartományaik messze terjedtek el onnét egészen a tengerig.”

(Csaplár Benedek)

Csallóköz Európa legnagyobb folyami szigete, melyet a nagy Duna és a Kis-Duna határolnak. Területe Pozsonytól Komáromig terjed, ám a fővárosnak egy részét foglalja csak magába. Legnagyobb települése Komárom, mely a legutóbbi, a 2011-es népszámlálás alapján valamivel több, mint 34 ezer lakossal rendelkezik, melynek 54 százaléka magyar. A Csallóköz az ország legtermékenyebb mezőgazdasági területeit öleli fel, alatta található Közép-Európa legnagyobb ivóvíz-készlete. A térség 1918-ig a Magyar Királyság részét képezte, ekkor Pozsony és Komárom vármegyékhez tartozott. A század első felének végén, a negyvenes években lezajlott kitelepítések ellenére döntő többségében mégis magyar terület maradt. Egyes regék és mesék szerint valaha tündérek laktak a vidéket, melyet ők maguk a gazdagsága miatt Aranykertnek neveztek. Tündérszép Ilona mondai alakja is innen eredeztethető. A mai Csallóköz területe három jelentős középkori szigetből alakult ki a 15. században, mégpedig a Csallóközből, a Csilizköz egy részéből és a hajdani Vágközből. A középkori Csallóköz területét ma a Dunaszerdahelyi járás foglalja el.

A Csallóköz „fővárosa”, egyben a térség legnagyobb járásának székhelye, Dunaszerdahely. A lakosság száma a legutolsó, a 2011-es népszámlálási adatok szerint közel 22 500 fő, a magyarság aránya pedig mintegy 75%. A járás 1075 négyzetkilométeren terül el, a lakosság száma 116 492, ahol a magyarok aránya 75%. A Dunaszerdahelyi járásban 67 település található.

Csallóköz legnagyobb városai Komárom, Dunaszerdahely, Pozsonypüspöki (Pozsony elővárosa), Vereknye (Pozsony része), Somorja, Gúta, Nagymegyer, Bós és Dénesdortocsmisérd (DunajskáLužná).

A térség állati és növényi élővilága rendkívül gazdag. A fővárostól egészen a Komáromhoz közeli Csallóközarányosig húzódnak a Duna ártéri erdői, s ezek a lápos, mocsaras jellemzőkkel rendelkező területek alkotják a Duna

árterének védett területeit. A tájegység ritka és védett madárvilágáról is nevezetes, melyet 1998-ban Szlovákia egyik legszigorúbban védett területének nyilvánítottak.

Az 1993-ban megépült bősi vízerőmű nagyban megzavarta az addig érintetlen természetet és a Duna mente biológiai egyensúlya felbolydult. Ettől az időtől kezdve osztjuk ezt a területet öt kisebb tájegységre, melynek első két szakasza a főváros környékén található. Ezek vannak a legnagyobb veszélyben, mivel iparilag az egyik legfejlettebb nagyváros közelében helyezkednek el. A harmadik, egyben a legkiterjedtebb tájegységét a Duna ágvizeti, a bősi vízerőmű, illetve a Doborgaz és Szap községek között húzódó terület alkotja. A negyedik szakasz a már említett Szap községtől egészen Kolozsnémáig húzódó terület, s ide tartoznak még a Duna folyó- és állóvízű ágvizeti, valamint az ártéri erőd. A legkeletibb, egyben az ötödik szakasz Nagykeszitől Csallóközarányosig húzódik, amely magába foglalja a nagyléli ágvizet, illetve a Nagyléli szigetet, ahol a természet még szinte érintetlen. Ennek a résznek a legjelentősebb területe a Csicsói-holtág és annak környéke, melyet ötven éve természetvédelmi területként tartanak számon. Ennek ismertebb elnevezése a Lion-tó. Ez a Duna szlovákiai szakaszának legnagyobb holtága, mely 1899-ben keletkezett. Ez a természetvédelmi terület összesen 134 hektáron fekszik, melynek több mint fele vízfelület, legnagyobb mélysége 7 és fél méter. A tájegység növény- és állatvilága rendkívül gazdag, rengeteg szigorúan védett növény és állat él itt. A tó helyenként megközelíthetetlen, áthatolhatatlan erdőség veszi körül, szélén sűrű nádasok húzódnak, melyek számos védett és ritka madárfajnak nyújtanak menedéket és bújóhelyet. Közel 110 faj él a vidéken, melyek nagy része vízimadár. Olyan szárnyasok élőhelye a tájegység, mint a gémekek, szárcsák, vadkacsák, nádirigók, de erdei madarakat is találunk itt szép számban, hiszen a fülemüle, a fekete harkály, a nádiposzáta és a fekete rigó fészkelőhelye szintén a Lion-tó környéke.

Művelődéstörténet

Pozsonyban 1949-ban megalakult a Csemadok kulturális és közművelődés szervezet, melynek alapszervezetei a Csallóközben az 1950-es évek elején a legtöbb községben is létrejöttek. A *Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúrregyesülete* néven megalakult szervezet az idők során több alkalommal is nevet változtatott, ám a Csemadok mozaikszó a mai napig megmaradt eredeti formájában. A jogfosztottság éveit követően egyetlen magyar szervezetként fejtett ki kulturális tevékenységet a szlovákiai magyarok körében, ösztönözve

ezzel a kisebbségi kultúra fejlesztését, az anyanyelv használatát, a szakképzést és az általános műveltségi szint emelését. Az alapszervezetek száma 1949 végén 63 volt, amely az ötvenes évek elején elérte a 380-at, taglétszáma pedig 35 ezerre nőtt. A nyolcvanas évek elejére már 512 alapszervezettel büszkélkedhetett, melyek közel 72 500 főt tömörítettek. A 21. század elejére, 2007-re 15 járási és két városi területi irodát, valamint 441 alapszervezetet tartottak nyilván, melyhez valamivel több mint 57 ezer tag csatlakozott.

Országos rendezvények szervezésében is kivette a részét, hiszen a Csema-dok égisze alatt jöttek létre az olyan fesztiválok, mint a színjátszók seregszemléje, azaz a komáromi Jókai Napok, a kassai Kazinczy Nyelvművelő Napok, a Szenczi Molnár Albert Napok Szencen, az Országos Kulturális Ünnepe Gyombaszögön, az Országos Népművészeti Fesztivál Zselízen, vagy a pozsonyi Tavasz Szél Víz Árast elnevezésű népdalkörök seregszemléje is. Az országos rendezvények közé tartozik még a Duna Menti Tavasz, mely országos döntőjének minden évben Dunaszerdahely ad otthont, a Kodály Zoltán Napok, mely Galántán kerül megrendezésre, a Tompa Mihály Vers- és Próza-mondó Verseny Rimaszombatban, a Csengő Énekszó Érsekújvárott, a Fábry Napok Kassán, vagy a Bíborpiros Szép Rózsa szintén Dunaszerdahelyen. Ám nem csak rendezvények láthattak napvilágot a Csema-dok égisze alatt, de különböző lapok születésénél is bábáskodott a szervezet. Ilyen volt például a *Fáklya* politikai és kulturális havilap, mely 1951 és 1956 között Pozsonyban jelet meg a Csema-dok kerületi bizottságának kiadásában. Megszűnése után jött létre *A Hét* kulturális hetilap, mely egészen 1995-ig működött, verseket, elbeszéléseket, kritikákat, közművelődési és ismeretterjesztő írásokat, riportokat, grafikákat, fotókat, különböző néprajzi és művelődéstörténeti sorozatokat közölt.

A Csema-dok kerületi bizottságához tartozott a *Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó* is, mely 1953 és 1956 között működött és indulása évében 47 kiadványt jelentetett meg. 1956-ban beolvasztották a Szlovák Szépirodalmi Könyvkiadóba, mely később *Tatran* néven működött tovább.

A szervezet olyan együtteseket hozott létre, mint például a Népes és a Szóttas. A *Népes*, azaz a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes 1953 júniusától 1955 márciusáig működött. Vegyeskarból, tánckarból és népi zenekarból állt össze. Tagsága 70 és 110 fő között mozgott, székhelye pedig a Galánta melletti Hódi községben található kastély volt. Küldetése a magyar népi zenei, ének-, tánc-, szokás-, viselet- és munkásmozgalmi hagyományok feltárása, gyűjtése és színpadi bemutatása volt. Fennállása alatt mintegy 100 színházi, illetve szabadtéri előadást tartottak.

A *Szöttes Kamara Néptáncegyüttes* 1969-ben Pozsonyban alakult, eredeti nevén Szöttes Népművészeti Együttes. Alapító koreográfusa Quittner János volt, aki az elejétől fogva fontosnak tartotta a néptánc, a népzene minél hitelesebb megjelenítését és megszólaltatását. Az együttes 6-8 pár táncosból, 3-5 tagú zenekarból áll, évente 35-45 fellépésük van. A Szöttes Goriziában 1986-ban a XXI. Nemzetközi Folklórfesztiválról Aranyérmet és Eccelente (Kiváló Együttes) díjat kapott. Számos elismerése között a Szlovák Köztársaság Ezüstplakettje (2000) kitüntetéssel is dicsekedhet. Az együttes eddig 22 egész estés műsort mutatott be. Utánpótlását az Apró Szöttes Gyermekek Néptánc-együttes biztosítja.

Szintén a Csemadok felügyelete alatt jött létre a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara, mely ma már a *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa* nevet viseli. Az énekkar 1964-ben indult és a mai napig működik. Alapító karnagya Ág Tibor, Janda Iván, Schleicher László és Szíj-jártó Jenő voltak, első magyarországi vendégkarnagya pedig Vass Lajos volt. Jelenleg a karnagyi szerepkört Józsa Mónika tölti be, vendégkarnagyként pedig Tóth Árpád vezényel. A kórus célja a kórusművészet iránt érdeklődő magyar pedagógusok összefogása és a karéneklés hagyományának ápolása. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa a Csemadok égisze alatt jött létre, később azonban önállósult. Munkájukat Hecht Anna fogta össze.

Jelenleg a fent említett országos rendezvények egy részének szervezését teljes mértékben vagy részben átvette a *Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet*, illetve újakat hozott létre. Ezek a rendezvények pedig a Bíborpiros Szép Rózsa, a Citerazenekarok Országos Találkozója, az Ipolyi Arnold Népmesemondó Verseny, az Országos Kulturális Ünnepség és az Országos Népművészeti Fesztivál. A pódiumművészeti rendezvények közül ide tartoznak a Duna Menti Tavasz, az Egressy Béni Országos Színjátszó Fesztivál és a Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny. A zenei rendezvények szervezésébe úgyszintén bekapcsolódik az intézet, olyanok megrendezésébe, mint a Csengő Énekszó, a Kadosa Pál zongoraverseny, valamint a Kodály Napok. A művelődési rendezvények közül közreműködik a Fábry Zoltán Napok, a Kazinczy Anyanyelvi Napok, a Magyar Kultúra Napja, a Mérföldkövek elnevezésű országos helytörténetész találkozó, az Országos Nyári Egyetem és az országos március 15-i megemlékezés megszervezésében.

A nagyobb szervezeteken és fesztiválokon kívül számos regionális és községi szervezet is működik, akár a Csemadok vagy éppen a helyi önkormányzatok támogatásával.

I. Településleírások

Balony – Baloň

Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály, Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter

A település mára szinte teljesen egybeépült a szomszédos Csilizradvány községgel. Első írásos említése 1252-re tehető, amikor *Bolon* alakban említik, később *Bolun*-ként is szerepel. Népessége a 20. század elején 1910-ben 720 lakos volt, amelynek túlnyomó része magyar, 2001-ben 731-en lakták, ebből 39 a szlovák. A legutóbbi, 2011-es népszámlálás alkalmával Balonynak 756 lakosa volt, amelyből 44 szlovák.

A faluban 1830-ban már működött iskola, amelyet az 1970-es években megszüntettek, így a falu gyermekei azóta is a szomszédos Csilizradványra járnak iskolába. A helyi magyar tannyelvű óvoda 1950-ben alakult meg, azóta is működik. A községben művelődési ház és könyvtár is működik, amely 1993–1997 között épült. A mezőgazdasági szövetkezet, mai nevén Csilizköz Rt. is működik, a településen található a baromfitelepe. Néhányan helyben dolgoznak, ám számos lakos a magyarországi Győrbe jár munka után.

Balony ismert személyisége az 1986-ban elhunyt Rényi Zoltán, aki 1953 és 1978 között a Csilizköz orvosa, valamint a község egyik meghatározó személyisége volt. Születésének 100. évfordulóján, 2008-ban emléktáblát avattak tiszteletére a községháza falán.

Balony jelenlegi területe 1607 hektár. A lakosság zöme a mezőgazdaságban dolgozik, illetve nyugdíjas. A község óvodát tart fenn, amely amellet, hogy gyermek és családbarát, a legmodernebb technikával felszerelt. Udvarában a közel háromszáz éves platánfa alatt játszanak a gyerekek. Katolikus templomában minden jelentős keresztény ünnepet megünnepelnek.

A háborúban elhunyt hőseiknek Hősi emlékművet állítottak. Különlegességek és egyediek az út mentén állított keresztjeik, szobraik.

A magánérőből és a lakosság összefogásából létrehozott faluházban 300 fős színházterem, 200 fős konyha van teljes felszereléssel, ez lakodalmak tartására is alkalmas. Gazdag kulturális élet folyik ebben a közösségi térben: nyugdíjas bálók, zenés összejövetelek, író-olvasó találkozók. Itt található a könyvtár is.

Balony címere

A községben aktív a sportélet. A labdarúgó szakosztály mellett jelentős az asztalitenisz szakosztály tevékenysége is, ők a megyei szintű bajnokságban vesznek részt.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Balonyi katolikus templom és templomkert

A község legmagasabb pontján áll a Szűz Mária látogatásának, népi nevén Sarlós Boldogasszonynak szentelt templom.

Balonyi templom belülről

A források szerint Balonyban egészen 1836-ig csak egy nádfedeles kápolna szolgálta a híveket, de 1754-ben már önálló plébániaként említik a dokumentumokban. Amikor 1835-ben Szent Mihály napján leégett a medvei templom, a győri székeskáptalan úgy határozott, hogy a Csilizköznek egy új templomot kell építeni Balonyban. 100 hold föld is járt a templomhoz és a plébániához, amelyet a balonyiak ajánlottak fel, hogy náluk épüljön meg az új templom.

1836-ban készült el, klasszicista stílusban. Ebből az időből maradt meg az oltár márvány szentségháza és a keresztlőkút. A tágas templomot ne-

mes egyszerűség jellemzi, mindössze a főoltár fölött látható egy kis freskó. A templomban látható oltárképen két szent család találkozik, utalva a várandós Szűz Máriának Erzsébetnél tett látogatására.

A templomkertben szép kálváriát alakítottak ki, de számos egyéb szakrális műalkotás is található itt. A *keresztre feszített Jézus obeliszkjét* Mátéfi Katalin állíttatta 1838-ban. *Szűz Mária szobrát* Csicsay Péter adományozta 1886-ban. De található itt egy *Páduai Szent Antal-szobor* is. *Szent Vendel szobrát* id. és ifj. Kováts Vendel és felesége, Kardos Rozália emeltette 1916-ban annak az emlékére, hogy 1914-ben túléltek a lublini ütközetet.

Balonyi út menti kereszték

Az út mentén, nevezetes helyeken állított vallási jelképek: kő-, fa-, pléh-, bádokereszték, szobrok találhatók Balonyban. A település határain belül és kívül szolgálják az eligazodást valóságosan, ugyanakkor lelki értelemben is. Figyelmeztetnek a határok (a kezdet és a vég, a mélység és a magasság) jelentőségének felismerésére, megmutatására.

Csilizradvány felől a településre bejőve először a Mária-kereszttel találkozunk az út mentén, majd a Bartalos-kereszttel. A templom után, a temetőben az úgynevezett temetői keresztet láthatjuk, majd a temető előtt folytatódó földút mellett található egy fakereszt kőből készült Krisztus-korpusszal.

A temetőtől balra a fő úttal párhuzamos úton található a Zsemlye-kereszt és az út folytatásában a Szent Antal-szobor.

GASZTRONÓMIA

Balony község egyik jellegzetes étele, a kukorica ganci

A fiatalok közül egyre kevesebben ismerik, de az idősebb korosztály vallja, hogy a balonyiak kedvelt étele a kukorica ganci. Vörös Erzsébet barátnője biztatására készítette el. A ma már felnőtt gyermekei kiskorukban gyakran fogyasztottak ebédre gancit. Erzsébet asszonynak Kis-Csáj Katalin és két székesfehérvári tizedik évfolyamos középiskolás volt a segítségével.

Az értékgyűjtő csapat is segített a ganci elkészítésében

Hozzávalók (8 személyre): 60 dkg kukoricadara (4 db 2dl-es bögre), 1,5 liter sós víz (2 kávéskanál só), ízlés szerint szalonna, tejföl, túró.

Elkészítése: A kukoricadarát sós vízben állandó kevergetés közben megfőzték. Miután puhára főtt, pár percet fedő alatt tartották, hogy tovább puhuljon. Ezután nokedli szaggatóval nyújtódeszkára kiszaggatták a kukoricakását. Közben szalonnát pirítottak és előkészítették a tejfölt és a túrot. Kiszíroztak egy tepsit, amelybe „belehírgálták” a kukoricagaluskát. Olvasztott szalonnazsírral meglocsolták és az előmelegített sütőben összeemelegítették.

Az összeemelegített galuskát tányérokra tálalták, túrot és tejfölt tettek rá, majd ennek tetejére sült szalonna darabkákat.

HÍRES EMBEREK

Balony község díszpolgárainak kimagasló szellemisége és tevékenysége.

Dr. Rényi Zoltán gyógyító tevékenysége

Dr. Rényi Zoltán
díszpolgár táblája

Rényi Zoltán 1908. augusztus 8-án született Kiszucaújfalun. A gimnáziumot 1926-ban kitüntetéssel végezte el. Orvosi egyetemre Pozsonyban járt a Komenský egyetemre, közben egy évet ösztöndíjasként tanult a párizsi Sorbonon. Trencsénben kezdte orvosi pályáját Chura professzornál, aki a szlovák gyermekgyógyászat elismert egyénisége volt. Nagyszombaton kórházban, majd Szereden magánrendelőjében gyakorolta orvosi hivatását.

1953-ban került Balonyba mint a Csilizköz községeinek körzeti orvosa. Balony, Csilizradvány, Kulcsod, Patas, Milénium, Füzes, Medve, Szap, Nyárad települések mintegy 5000 lakója egészségügyi ellátását végezte el egy nővér és egy sofőrös mentőautó segítségével.

Balony község önkormányzata úgy döntött, hogy dr. Rényi Zoltánnak – elsőként a településen – in memoriam díszpolgári címet adományoz és emléktáblát helyez el egykori lakóháza, a jelenlegi Polgármesteri Hivatal homlokzati falán.

„A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam. Készen vár rám az igazság koszorúja...”

(2 Tim 4,7-8)

Mórocz András, István atya, ferences szerzetes helytállása

István atya, Bandi bácsi 1922. szeptember 22-én született Balonyban. Az elemi iskolát szülőfalujában, gimnáziumi tanulmányait Érsekújvárott, Pápán és Esztergomban végezte. 1938-ban Nagyszombatban belépett az Assisi Szent Ferenc szerzetesrendbe és ferences szerzetes lett. Szombathelyen, a rendi teológia elvégzése után 1946. június 16-án szentelték pappá. István atya életéből megtanulhatjuk az igaz hit mércéjét, az Istenbe vetett bizalom nagyságát, hűségének rendíthetetlen mivoltát.

Balony község úgy döntött, hogy Páter Mórocz András ferences szerzetesnek, István atyának helytállásáért díszpolgári címet adományoz. A díszpolgári oklevél 2008. augusztus 9-én került átadásra.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

A Balonyi Önkéntes Tűzoltó Egyesület tevékenysége

A környék egyik régi önkéntes tűzoltó szervezete a balonyi. Már 1870-ben működött. Később 1910-ben újjá alakították. Erről az időszakról fennmaradt az egyesület gyűléseinek jegyzőkönyve. Ebből megismerhető, hogy 1910. január 26-án ismét életre keltik az egyesületet.

Rendszeres kapcsolatot tartanak a legközelebb lévő nagymegyeri hivatásos tűzoltókkal.

Az oltáson kívül más jellegű feladatokat is ellátanak: árkok, lefolyók tisztítása, utak víztelenítése.

Az egyesület 50 fős. Nagyon fontos cél, hogy a falu lakói közül minél többen sajátítsák el az önkéntes tűzoltói tennivalókat, mert nincs mindig itthon mindenki, viszont tűz esetén helyt kell állni. Három gépkocsivezető van.

A közösségi programok során a májusfaállításnál, kitáncolásnál, a bálók szervezésénél is ott az

Balony sportélete: a balonyi focicsapat zászlója

önkéntes tűzoltók csapata. Jól esik a fiatal vezetőnek és társainak, hogy a polgármester úr a csapattal van. Ott van mellettük és minden civil szervezeti és lakossági programon jelen van, illetve támogatja azokat.

Értéktörzök

Pajor Tibor méhészte

Pajor Tibor 6 éves volt, amikor édesapja megvette az első méhcsaládot, hogy gondoskodjon a családja méz szükségletéről, az egészséges táplálkozásáról. Folyamatosan fejlesztette a méhészetét, egészen 25-30 családig, amely már jövedelmet is eredményezett. A négy fiútestvér közül Tibor vette át a méhészetet, de végül ketten lettek méhészek.

Vállalkozói munkája mellett pár évig csak annyit foglalkozott a méhészetel, hogy az fennmaradjon. Időközben reumás lett és a betegség már-már tolókocsiba kényszerítette. A kezeit alig tudta használni. Hallott arról, hogy a méhszúrás és a méz fogyasztása javít a reumások állapotán. Az interneten is talált példát a méhszúrással történő reumagyógyításra, így kipróbálta. Nagyon fájdalmas volt, de javított az állapotán. Vallja, hogy a méhcsípés csak egy adaléka a teljes gyógyulásának. A dolgok igazán az „agyban” dőlnek el. Erősen hitt a gyógyulásában és a „méhkúra” mellett a táplálkozására is odafigyel, hússzegény diétát tart. Ma már teljesen gyógyult, mindezt gyógyszerek alkalmazása nélkül érte el.

Nagy Iván Balony község népzenejéről írt monográfiája

Nagy Iván népzene gyűjtő *Erősíteni szíveket* címmel készítette el Balony község népzenei monográfiáját. A szakmai írás minden szempontból kimerítően, egységbe foglalva mutatja be a település hagyományait, népzenei dallamait.

A kiadvány fő célja – a szerző szerint – bemutatni, hogy egyes dallamok, népdalok milyen alkalmakkor szólalhattak meg.

Nagy Iván, aki jól ismerte a balonyiakat, olyan idős embereket választott „adatközlőknek”, akik még emlékeztek azokra a dolgokra, amelyeket csináltak és azokra a dalokra, amelyeket ilyen alkalmakkor énekeltek. Az ő fiataláguk idején még gyakorolták az évszázados szokásokat.

Nagy Iván 1998-ban megjelent monográfiája felbecsülhetetlen értéket jelent nemcsak Balognak, de az egész Csallóköznek is.

Holocsi Krisztián Ifjúsági Európa Bajnok EB teljesítménye

„A szüleimnek meg akartam mutatni, hogy mit csináltam, amíg edzettem”. Holocsi Krisztián születése óta Balonyban él szüleivel, nagyszülei szomszéd-ságában. Az alapiskolát a szomszédos Csilizradványban végezte. Jelenleg a nagymegyeri Corvin Mátyás Gimnázium végzős osztályának tanulója.

Holocsi Krisztián és Czöndör Mihályné csapatvezető

Az édesapja biztatására – aki régen súlyemelő volt – kezdett el súlyemelés-sel foglalkozni.

2013-ban Litvániában Ifjúsági korosztályban versenyzett, ahol három aranyérmet szerzett. 2014-ben a Szlovák Bajnokságot megnyerte. Eredménye: 133 kg-ot szakított, 165 kg-ot lökött, az összetett 298 kg lett. 2015-ben a Szlovák Bajnokságon csúcsot döntött: 136 kg-ot szakított, 173 kg-ot lökött, az összetett 309 kg lett.

Krisztián célja, hogy felvegyék a pozsonyi rendőr főiskolára, és az hogy ki-jusson a 2020-as olimpiára.

Balonyi vőfélyversek**Alföldi László gyűjtésében**

Balonyban és környékén a múlt század ötvenes éveitől Alföldi László vállalta a házasulandó pároknál a vőfély szerepét. Laci bácsi 90 éves, de még ma is végigmond egy lakodalmi repertoárt. Félte őrzött vőfély verseit fia tette közkinccsé. Laci bácsi felesége annak idején a lakodalmakban szakácsnő volt. Sok-sok lakodalmat kifőzött társaival. Neki a receptjei közül maradt fenn néhány. A fennmaradt versek közül egyik az alább olvasható.

Templomba menetkor áldást kér az ifjú párra:

„Feljött a nap végre, melynek legszebb része midőn egy ifjú pár lépett elébe. Midőn egy ifjú pár az Úr színe előtt mond örök hűséget, a dicső nap eljött. Mielőtt indulnánk, esdeklő kérésünk hallgassa meg az Úr imádságunk nekünk, hogy ezt az ifjú párt életökben kísérje örökös boldogság, áldásos szerencse. Induljunk! Szívünket töltsé be áhítat. És végezzük el a szent esküvő utat.”

Kis-Csáji Katalin**balonyi tájszó gyűjteménye**

Kis-Csáji Katalin valójában pozsonyi lakos, de a gyerekkora minden szabadidejét Balonyban töltötte a nagymamájánál, amely meghatározó volt számára. A balonyi tájszavak használata számára nem idegen, ma is sokat használ belőlük. Nem csak a nagymamától hallotta, hanem otthon is rendszeresen használták ezeket a mindennapi beszédben.

Jelenleg mintegy 110 szavas gyűjteménnyel rendelkezik, feltüntetve a jelentését is. A gyűjtemény lassan gyarapodik. A mindennapi beszélgetései során mindig felfigyel egy-egy általa még fel nem írt kifejezésre, próbálja megjegyezni azt, hogy otthon leírja, bár ez nem mindig sikerül.

TÁJNYELV

Balonyon és környékén a dunántúli, íző nyelvjárást beszélnek: szép – szíp, elég – elíg, ég – íg, kér – kír, köteny – ketíny, miért – mír stb. Néha kivétel is akad, azonos alakú szavaknak más a kiejtése és jelentése: fél (valaminek a fele), fill (fél valamitől); elíg (elég valami), ölíg (elegendő).

Használják a zárt *e* hangot, sokszor egybemondanak több szót: nemtom (nem tudom), milütte (mi lett vele), éhomra (éhes gyomorral), miköne (mi kelene). Jellegzetes az *a* névelő magánhangzó előtti használata: a asztal, a apám, a iskola. Az *e* kérdőszócska használatára jellemző, hogy az igekötő után használják: el-e mondod, meg-e csinálod. Jellemző a *-ba*, *-be*, *-ban*, *-ben* helytelen használata: benn az iskolába, ott van a konyhába, vótál templomba.

acskó – zacskó
 agáci – akácfa
 ajégomát – szitkozódás (kb. az istál-
 lóját)
 ampa – vödör
 bászli – félszeg
 bëce – borjú
 borított – kotlós és kiscsibék leborítá-
 sára használt vesszőből font kosár
 bumbicsék – nagyétkű, kövér kisgye-
 rek
 cserebó – cserebogár
 csikkaszt – pusztít, gyilkol
 csök – fatuskó, tönk
 csuszgorányi – csúszkálni (jégen)
 csúz – herpesz a szájon
 csünt – fejletlen, kismövésű
 dédó, dilinó – bolond
 dörgécs – sügér, dörgincs
 dudog ~ dunnyog – magában mor-
 golódik
 eklebóklál – ténfereg, céltalanul
 járkál
 elemézne – hanyagul öltözött, nem
 áll jól rajta a ruha
 emereszkedik ~ eveszekedik – hen-
 tereg, elesik
 fakutya – kb. 10–12 cm hosszú, ké-
 tujnyi vastag hernyó (főleg diófán)
 fejbésznyi – fejbeverni
 fíreg – patkány, baromfit pusztító
 ragadozó
 földiszédër – erdei szeder
 földüked – fölborul
 füles – kosár
 gegyéröz – dédelget, kényeztet
 gyómmésztefen – telhetetlen, többet
 eszik, mint kellene

gyam – gaz
 gyürke – kenyérvég
 hetlekotla – kelekötya, hirtelen em-
 ber
 hetlekotlál – össze-vissza beszél
 hircál – összegyűjt (szénát, morzsát)
 hőöröget – hangoskodik, énekelve
 lármázik
 hörtyömförty – hirtelen haragú
 hurumpál – hurcol, visz
 isterc – lisztsterz (zsírban pirított
 liszt, vízzel fölengedve, puffasztva,
 savanyúsággal tálalták)
 kahittyol – köhög
 kákics – gyermekláncfű
 kákabélű – rossz evő
 kandli – kanna (tejeskanna)
 kelekötya – nem épeszű
 kepe – aratáskor a gabonát kepekbe
 rakták
 kepickél – esetlenül úszik, kapálódzik
 keszkenyő – fejkendő
 koca – törvénytelen gyermek
 kövécs – kavics
 kukkó – málé, gyagya
 kopërta – boríték
 krumpi – krumpli
 kuszpit – rendetlenség
 kuszpitol – piszkít, rendetlenséget
 csinál
 lökönnyi – taszigálni
 löre – rossz bor
 lüked – fölborul
 mamusz – bundacipő, papucs
 mántli, mándli – kabát
 masinázni – csépelni
 fejbésznyi – fejbéütni (gyereket)
 makhënya – nagy darab férfi

mëndikányi – karácsony délután
házaknál énekelni
ménkű – csapjon belé a ménkű!
(mennykő)
meringülő – vízmerítő eszköz
meringülőkanál – leveses merítőka-
nál
míregtarisznya – hirtelenharagú,
haragtartó ember
mór – vályogtéglá
muruttya – ronda
nyakladozik – nyeklik-nyeklik
oszlop – villanypózna
öregkís – nagykés
öregujj – nagyujj
összefűll – összegubancolódik
pihákolni – pihegni
pöszmetyűni – pizmogni
platni – tűzhely teteje
poszra – sovány
préshurka – disznósajt
puffog – mérgelődik, durcáskodik
puruttya – csúnya
rédli – sütő
rékas – piszkos edény
rutyma – csúnya, rusnya
rütyűni – gyermeket ringatni
rongyás – rongykereskedő
srót – kukorica- vagy búzadara
srótúnyi – darálni
stelázsi – polcos állvány
sunnyog – titokban oson, rossz dol-
gon töri a fejét
szakajtó – kukoricaháncsból font
kosár a kelnivaló, kiszaggatott ke-
nyérnek
takart – töltött káposzta, de nem
káposztalevélbe tekerve, csak gom-

bócokat csinálnak és letakarják a
káposztával
tápész – tedd-ide tedd-oda ember
tápéskodik – báméskodik
tápli – emelőháló
tapogató – halászszerszám, vesszőből
font kosár
tuligáni – tologatni
tomakodik – tolakodik
top – lép (topj a papucsba), betopós
cipő
törek – gabonaszár
tubi – galamb
valagásznai – fenékre verni
vérnyogni – nyávgogni
vindű – zsírosbödön

Bogya – Bodza

Heteyi Szandra, Kovács Annamária, Matijevics Manuela, Papp Krisztina

A Nagymegyer utáni első település, a mintegy 6,32 négyzetkilométeren elterülő kis község már a Komáromi járásban található. A Zsemlékesi-csatorna partján fekszik. Délről Gellér, északkeletről Zsemlékes határolja, keletről Nemesócsa, északról Bogyarét, északnyugatról és nyugatról pedig Lakszakállas a szomszédja. A régészeti kutatások azt bizonyították, hogy már a római korban település volt a helyén, a honfoglalást megelőző időszakból származó avar–szláv temetőt tártak itt fel. Egy 1286-os okirat Várbogyát említi, amely Komáromhoz tartozott, ám az 1700-as évek vége felé egyesítették Nemesbogyával, amely községet 1387-ben „Villa nobilium de Bogya” néven említik. E két község egyesítésével jött létre Bogya.

A községhez tartozó Zsemlékespusztára az első világháborút követően cseh–morva és szlovák kolonistákat telepítettek. A kolóniát 1926-ban, Bogya határrészének tanyavilágát pedig Bogyarét néven 1990-ben szervezték önálló községgé. 1971 és 1994 között közigazgatásilag a faluhoz tartozott Gellér is.

Egy 19. század végi tűzvészben majdnem az egész falu leégett. Egészen 1920-ig Komárom vármegyéhez tartozott, azon belül a Csallóközi járás része volt, ekkor lett az új csehszlovák állam része. 1938-tól 1945-ig ismét Magyarországhoz csatolták, majd a háború után sok magyar családot kitelepítettek.

Az első világháború nem tett kárt a falu épületeiben, azonban a harctereken 15 bogyai katona esett el. Az I. Csehszlovák Köztársaság megalakulása idején Zsemlékespuszta és Bogyarétpuszta is a községhez tartozott.

1913-ban felépült a bogyai községháza épülete, majd 1938-ban a posta és a helyi iskola. Utóbbi a kultúra rohamos fejlődését eredményezte: Bogyai Ferenc tanító vezetésével színjátszókör működött, amely rendszeresen fellépett helyben és a környező településeken. Az 1938-as évtől egészen 1945-ig a falu Magyarországhoz tartozott, ám a háborús időkben gazdasági helyzete jelentősen romlott. A fiatal, munkaképes férfiak szinte teljesen hiányoztak a településről. A második világháborúnak 11 bogyai áldozata volt.

Az 1965-ös árvíz Bogyát sem kímélte. Az árvíz elvonulta után cseh települések segítettek Bogya felújításában. A helyzet rendeződése után a község gyors fejlődésnek indult, olyannyira, hogy amikor 1971-ben Gellért Bogyához csatolták, ez lett az új központ.

Az 1980-as években sok új ház épült, megközelítőleg 180 ház állt a településen. Ebben az időben épült fel Újbogya községrész is. 1990-ben önálló-

sult Bogyarét, 1994-ben pedig Gellér. Magánvállalkozások jöttek létre, ennek köszönhetően új üzletek, vállalkozások telepedtek le. Megerősödtek a civil szervezetek, például a Csemadok, az önkéntes tűzoltók, a vadászegylet. Sok közülük Gellérrel közösen működött. A lakosság jelentős része dolgozott a mezőgazdaságban, másik fele a közeli városokba járt dolgozni.

Jelenleg van a településen óvoda, azonban iskolába Lakszakállásra járnak a gyerekek. A faluban megállnak a távolsági buszok és a falujárók is, sőt vasútállomása is van a településnek, bár egy kicsit távol esik a központtól.

A 20. század elején a lakosság zöme magyar anyanyelvű volt, összesen 767-en lakták a települést. Száz évvel később, a 2011-es népszámlálás idejére a lakosság száma a felére csökkent, 372 lakosából 327 a magyar.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Kálnoky-kúria

A Kálnoky-kúria épülete Bogya központjában található. Bár a kúria lakó részét körülbelül 5 éve átépítették, még mindig megőrizte a térség tehető családjainak házaira jellemző jegyeket. A lakrész szobái, felosztása még min-

Nádas ház, a Kálnoky-kúria melléképülete

dig az eredeti rendben találhatóak. A kúriához tartozó gazdasági épületek is fennmaradtak hagyományos állapotukban. Az állatok ólait és az istállót az idők folyamán lebontották, de a többi gazdasági épület még áll. A gazdasági épületek és a kúrai is nádtetősek voltak, ám mára egyedül a birtokhoz tartozó „zsellérházon” van nádtető.

A Kálnoky-kúria Bogya épített örökségének része. Részben azért, mert – ahogy a bevezetésben említettük – őrzi magán a tájjellegű építészet jegyeit. Az értékek sorába emeli azonban az a tény is, hogy a helyiek szinte kivétel nélkül megemlítették, amikor az épített értékekről kérdeztük őket. A kúria tehát a falusi köztudatban is értéket képvisel, figyelemre, megőrzésre érdemes.

Az Amon család síremléke

Az Amon család sírja a bogyai temetőben található. Idősebb Amon Károly bogya ispánja volt, 1861-ben halt meg, 54 éves korában. Fia, ifjabb Amon Károly huszárörrmester volt, 1860-ban – édesapja előtt egy évvel – hunyt el, 23 évesen. A falusi szájhagyomány szerint ifjabb Amon Károlyt lovával együtt temették el. A két férfi nevét a Bogya nevezetességéről szóló kiadvány a falu fontos személyiségei között említi.

A családi sírt nem olyan régen felújították. Az eredeti kőkeresztet megtartották, de kapott egy stabil beton alapot. A helyiek rendben tartják a sírt – ahogy az egész temetőt – emlékezetükben őrzik az Amon családot.

Az Amon család sírja

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Zsemlékes tó

Zsemlékes tó

Bogya határában folyik az Ekeli kanális, amely a határ fölösleges talajvizeit vezeti el. Ennek a kanálisnak a kiszélesedett részén jött létre az úgynevezett Zsemlékes tó. Ez a holtág Lakszakállas és Lipové határáig terjed. A terület egyedi vízi élővilágával még mindig figyelemre méltó, annak ellenére, hogy a vízszennyeződés és a part nem túl alapos gondozása miatt értéktelenedett. Mindazonáltal még mindig jelentős horgász terület, vízi madarak fészkelő helye, és változatos a növényvilága is. A tóban különböző csiga és kagyló fajták is élnek, valamint halállománya is jelentős.

Értéktörzők

Kovács Károly **természetfotós**

A bogyai Kovács Károly igazán szerény ember, pedig lenne mivel dicsekednie. A polgári foglalkozását tekintve autószerelő, továbbá a Bogya–Gelléri

Vadásztársaság elnöke, szabadidejében gyakran tölti idejét a természetben, kedvenc hobbiját űzve. Gyakran órákig ül a lesen, várja a megfelelő pillanatot, amikor az állat kellő távolságba kerül, nem azért, hogy elejthesse, hanem hogy lencsevégre kaphassa. Az elnök úr legkedvesebb tevékenysége ugyanis mégsem a vadászat, hanem a természetfotózás, méghozzá nem is akármilyen minőségben.

Körülbelül 2004-től fotózza a sólymokat, cinkéket, fácánokat, gyurgyalgokat, nutriákat, őzeket, különös szeretettel a rókákat, és sok más állatot. Elmondása szerint a rókákat nagyon jó fotózni, mert igen játékosak, mozgalmass képeket lehet róluk készíteni. A fotós mesterséget évek alatt, autodidakta módon sajátította el, néhány fotós könyvből, internetről. Vannak bizonyos fotográfiával foglalkozó weboldalak, ahol a fotós kollégák megosztják tapasztalataikat, sokat merít ezekből. Saját képeit is megosztja, amelyekre pozitív visszajelzéseket kap. Ezenkívül a saját tapasztalataiból is tanul, ma már sokkal tudatosabban fotóz.

**Pelikán András,
a kötélverés mesteriségének ismerője**

Pelikán András Bogyán született és egész életében itt élt. A házat, amelyben jelenleg is lakik 1964-ben építették. Szakmája szerint épületlakatos és hegesztő, emellett pedig gazdálkodott a családja – ahogy a térségben a legtöbben tették és teszik még sokan ma is.

András – amellet, hogy aktívan tevékenykedik házi gazdaságában – kötélveréssel foglalkozik, amelyet teljesen hagyományosan, mindenféle gépesítés nélkül űz. Látogatásunkkor végig nézhettük, hogyan készül el egy kötél, sőt, meg is kaptuk ajándékba.

Andrástól megtudtuk, hogy a sodrott, vagy más néven vert kötél alapanyaga eredetileg a kender volt. Csalóközben jellemző volt a kenderterm-

Pelikán András kötélverő munka közben

esztés, nem csak kötél, de ruha is készült a kenderből kinyert fonálból. Mára azonban a kendertermesztés már nem jellemző, így András boltból szerzi be az úgynevezett „szőrmadzagot”, amely a kötél alapanyaga. Ez a madzag általában kókuszrostból vagy más természetes anyagból van.

Azt is megtudhattuk, hogy régen általános volt, hogy a földműveléssel foglalkozó családok maguk vertek kötelet. A legtöbb faluban volt hivatásos kötélverő is, akinél különböző méretű és erősségű köteleket lehetett készíttetni, az adott célnak megfelelően. Ennek ellenére jellemző volt, hogy a mezőgazdasági munkákhoz szükséges köteleket a családok maguk készítették.

András családjában is élt a kötélverés hagyománya. Ő maga – elmondása szerint – a nagyapjától sajátította el a technikát. Nemcsak a tudás nagyapai örökség, hanem a szerszámok is, amelyekkel dolgozik. A több, mint százéves kötélverő keretek most is kiváló állapotban vannak, András csak ezeket használja a kötelek készítéséhez.

Látogatásunkkor az is kiderült, hogy András nem csupán a kötélverésben jeleskedik, hanem fontos szerepet tölt be a falu életében is. Évek óta ő a falu Mikulása. A helyi önkormányzattal és a szülőkkel együttműködve viszi ki a gyermekeknek az ajándékokat december 6-án. Kezdetben feldíszített lovas-kocsival járták a falut, újabban viszont a központban rendezik meg a Mikulás-ünnepséget.

Bogyarét – Bodzianske Lúky

Gyenes Tamás, Heteyi Szandra, Kis Katalin, Kovács Annamária,
Matijevics Manuela, Papp Krisztina, Selejó Rebeka, Stumpf Rebeka

A csallóközi tájra jellemző, hogy a települések egymáshoz viszonyítva rendszertelenül helyezkednek el. Ennek oka, hogy ez a terület vizekben, mocsarakban gazdag. Azokon a részeken, ahol a Duna, a Vág és mellékfolyói több hordalékot raktak le, és dombosabb, biztonságos és művelhető területek jöttek létre, már a kőkorszak végén is telepedtek le csoportok. Vannak azonban olyan területek, ahol csak az 1800-as évek második felében, a folyószabályozások után jöttek létre állandó települések, tanyavilágok. Ilyen, tanyákból álló település Bogyarét is.

Bogyarét korábban az idegenek számára életveszélyes, lápos terület volt, amelyet a környékbeli falvak (Megyerics, Ekecs, Nemesócsa, Bogyá, Szilas, Lakszakállas, Ekel és Apácaszakállas) lakói rétnek neveztek. Bogyá község rétje mindig is Bogyához tartozott, 1268-ban említik először írásos dokumentumok. Bogyával együtt Komárom vártulajdonában volt. Bogyarét első lakóépületeit a bogyai halászok emelték, akik a szezon idején itt töltötték egész napjukat, gyakran a családjukat is kiköltöztették. Zsákmányukkal a piacokat járták. A terület földművelésre nem volt alkalmas, így a mezőgazdasági termékeket is itt kellett beszerezniük.

Az első telepesek 1780 körül jelentek meg Bogyá község rétjén. A mocsárba összehordott dombokon, cölöpökre építkeztek. Az első megtelepedett családok között voltak a Vermesek, akik egészen a jelenig fontos szerepet töltenek be a falu életében.

Ezek után fokozatosan kialakult Bogyarét település, lakói végleg idetelepültek. Tanyákat alapítottak, amelyek közül több még most is megtekinthető, megőrizte régies jellegét. A két talán leghíresebb a Vermes és a Fekete család tanyái. Természetesen nem csak tanyák alkották a települést, de ez az épülettípus a legjellemzőbb Bogyaréten.

A komáromi járás legfiatalabb községe ugyanis 1990-ben Bogyától különválva kapott önálló községi rangot.

Rózsafüzéres Szűz Máriáról elnevezett római katolikus temploma a 19. század végén épült, amikor 1889-ben **Vermes Vince** földterületet adományozott a falunak erre a célra. A templomot 1998-ban felújították. Az iskolai oktatás 1875-ben vette kezdetét Vermes Vince házában, aki negyven éven keresztül oktatta a község gyermekeit. A régi iskola épülete végül az első vi-

lágháború végén épült fel, amelyet az 1965-ös nagy árvíz tett tönkre. Az új iskola épületét 1970-ben építették, jelenleg könyvtárként és kiállítóteremként működik.

Vermes Vince tevékenységével hozzájárult Bogyarét állandó településsé válásához. Keresztényi munkájáért XI. Pius pápa a „*Bene merenti*” érdeméremet adományozta 1933-ban. Rajta kívül jelentős személyiség volt a község életében **Klór Károly** egykori tanító, aki 1971-ben érkezett a faluba. Feleségével együtt azonnal bekapcsolódtak a közösségi és kulturális élet szervezésébe, ráadásul tehetséges szobrász volt. Halálának 20. évfordulója alkalmából 2010-ben volt diákjai tiszteletére emléktáblát avattak, melyet az egykori iskola udvarán helyeztek el.

A 2011-es népszámláláskor a falut 203-an lakták, ebből 186-an magyarok.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Rózsafüzér Királynője katolikus templom

Bogyarét lakossága zömében katolikus vallású volt, már a kezdetektől fogva. A tanyavilág lakossága a környékbeli településekre, többnyire Ekecsre, Gútára, Lakszakállásra vagy Nemesócsára járt misére. Ahogy a tanyavilág lassan faluvá nőtte ki magát, megjelent az igény a saját templomra és temetőre. Vermes Vince, Bogyarét jótevője 1889-ben saját telkét adományozta oda, ahol a bogyarétiak felépíthették templomukat és létrehozhatták sírkertjüket.

Megépülése után a templomot a *Rózsafüzér Királynőjének*, Szűz Máriának szentelték fel. 1998-ban felújították, ám megtartották eredeti formáját. A templom egyhajós, szentélye sokszöges záródású, az épülethez hozzáépített torony és sekrestye tartozik. A szentély ablakai kerek, a többi ablak azonban téglalap alakú. A torony teteje gúla alakú, ikerablakos. A templom hajójának keleti oldalán fából épített kórus áll.

A templom eredeti oltára, amely az építés idejéből származott, angyalokat, pontosabban kerubokat ábrázolt. Ennek egy része most a nemesócsai katolikus templomban található. A templom új főoltára a felújítás előtt nyolc évvel, 1990-ben készült, és Szűz Mária szobra áll rajta. A hajóban található Jézus Szíve-szobor, valamint Szent Péter, Lourdes-i Szűz Mária, Szent Ferenc, Szent Alajos és Szent Teréz szobra is.

A keresztút stációit Nagy József festőművész készítette. A szenteltvíztartó fekete márványból készült. A templomnak nincs orgonája, de harmóniuma

van, amely a 20. század elején készült, ahogy a toronyban található három harang is.

Fekete-tanya

Bogyaréten ismerkedhettünk az ottani tanyavilággal is. Csoportunk az ócsai rét felé fekvő Fekete József által épített Fekete-tanyán járt. A család a 19. század közepén érkezett a mostani falu helyére, ahol a letelepült gazdák által épített tanyák fokozatosan alakították ki a települést, amik később ennek magját képezték.

Fekete-tanya épülete

Az épület a 19. század jellegzetes tanyája, földszintes, téglalap alakú, vályogból készült lakóház, amihez nyitott pilléres folyosó és az udvar felé szűk, tetővel védett tornác tartozik, fölötte egyszerű homlokzat található. A belső rész három lakóhelyiségből áll, melynek központi tere a konyha, ami a 10-12 fős család közös étkezéseinek és egy falazott búboskemencének is teret adott. A mennyezet a konyha és a lakószobák esetében is gerenda borítású, ami napjainkban is megtekinthető a jó karbantartásnak köszönhetően. A berendezés szintén régi korokat idéz, a bent található ágyak még Vermes Margit (korábban: Fekete Margit) nagyszüleié voltak, akik a tanyát építették, míg a szekrények édesanyja stafírungjának részét képezték.

Kifelé haladva az udvaron gazdasági épületekkel találkoztunk, raktárakkal, istállókkal; illetve a csak nyomokban megmaradt csűrrel, további istállókcal és a magtárral. A gazdag tanya korábban 20 hektár földdel rendelkezett és állattartás is folyt rajta (12 marha, 6 ló), melyre a máig meglévő kisebb birkanyáj és az ott lévő baromfik emlékeztetnek. A föld az öröklés után elaprózódott a kilenc gyermek között.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Botló fűz

Bogyarét fekvéséből adódóan alkalmas volt a magas talajvizet kedvelő fák, cserjék gyors növekedéséhez. Minden településrészt ezek a fák választottak el egymástól, s egyben végigfutva a településen, össze is kötötték azt.

Botló (vagy más néven botoló) fűznek nevezik őket még ma is, utalva a gazdasági célokra hasznosított „botokra”, nagyobb ágakra. Ültetésük során figyeltek arra, hogy egy kis dombocskát készítsenek, melybe beletéve a gyöke-re vizet kapjon, de a törzse és az ágai szépen fejlődhessenek a vízből kiérve.

Gyenes Tamás a botlófűzekkel

Az áradás nélküli időszakban birkákat legeltettek sok helyen, ezért magasra, fás jellegűre vágták az ágakat, hogy megfelelő vastagságúra tudjanak nőni, ne egyék meg az állatok az oldalt növekedő kisebb ágakat. A megfelelő vágás eredményeképp viszonylag sokáig éltek ezek a fák, sokáig lehetett róluk tűzelőnek és egyéb célokra alapanyagot hazavinni. A nem megfelelő vágáskor a fák közepébe eső csapadék hamar tönkretette őket, ezért nagyon vigyáztak a szakszerű gondozásukra.

Ma a település vezetése is odafigyel a természeti értékekre, így újratelepítették a fákat, hogy megőrizték múltjuk emlékeit, hagyományait.

Túzok rezervátum

Bogyarét különleges hely: sokáig éltek itt csapatokban a legnagyobb testű röpkepes madarak, a 22 kilogrammosra is megnövő tűzokok. Kedvező feltételekkel, megfelelő területekkel rendelkezett e hely, amely ma már madárvédelmi terület.

Ahogy a gazdálkodás elveszítette régi – főként egyéni gazdálkodásra jellemző –, kisebb parcellás, legeltetési jellegét, egyre kevesebb tűzok nevelkedett itt. A tűzokállomány csökkenésének megakadályozására létrehozta egy tűzokrezervátumot, amely tűzokmentő állomásként funkcionált. Az épület eredetileg vadászház volt, ma berendezett oktatóközpont, ahol a diákoknak szálláshely lett kialakítva.

A házhoz tartozó területen kis tó áll, rajta úszkáló vadkacsákkal, 15 éves fákkal körülvéve, vannak rovarszállók és gyógynövényes kert is. Az épületben kiállítás, könyvtár – tele oktató anyagokkal, kiadványokkal – ahol alkotó és oktató szoba is található. Ide várják azokat az iskolás csoportokat, akik környezetükről, madarainkról, legfőképp a tűzokokról szeretnének bővebb ismereteket szerezni.

Sajnálatos módon mára egy élő tűzok sem maradt a területen, így a rezervátumban más állatfajok védelmén dolgoznak. A két utolsó tűzok egyed preparátuma kiállításra került: egy kitömött madár és egy csontváz látható azon a kiállításon, mely átfogó képet ad e különleges madárról.

HÍRES EMBEREK

Klór Károly életműve

Vermes Vince munkássága mellett a megkérdezett bogyarétiak egyértelműen Klór Károly tanítót emelték ki. Klór Károly közszeretnek örvendő személy volt a faluban. 1971-ben költözött Bogyarétre, Nemesócsáról. Feleségével – aki szintén tanító volt – aktívan bekapcsolódott a falu kulturális életébe, szervezői tevékenységük nyomán rendszereztek voltak a kulturális programok.

Tanítói tevékenysége mellett a képzőművészetnek is hódolt. Szobrai ma is megtekinthetők a hajdani iskola udvarán, valamint a Községháza előtti téren, Vermes Vince mellszobra mellett. A községháza előtti szoborkompozíció három fém reliefből áll, amelyek a színházat, a zenét és az éneket jelenítik meg. A szobrok 1988-ban készültek. Az iskola udvarán található továbbá a Klór Károly emlékére emelt kőtábla is, valamint egy kopjafa, amelyet szintén a nagy megbecsülésnek örvendő tanító emlékezetére faragtak. Klór Károly 1990-ben halt meg.

Vermes Vince tevékenysége

Vermes Vince 1847-ben született Bogyaréten, egy egyszerű földműves családban. Gyermekkori vágya mindig is az volt, hogy pap lehessen. Anyagi helyzetük miatt a szülők ezt nem tudták támogatni, ezért végleg le kellett mondania erről a hivatásról. Házasságából sok gyermeke született, mégis élete nagy részét egyedül töltötte felesége és gyermekei halála után.

Már fiatal korában is nagyon szeretett olvasni és folyamatosan művelte magát, ezért úgy határozott, hogy életét a vallásos nevelésnek szenteli. 1875-ben saját tanyáján kezdte meg a falusi és környékbeli gyerekek tanítását, teljesen önkéntes alapon. A Vermes-féle iskolába nagyon sok jelentkező volt és habár nem volt pedagógus, mindent megtett a gyerekek megfelelő neveléséért. A volt tanítványok elmondása szerint nagyon szerette őt mindenki és csak szeretettel gondoltak vissza rá. Vermes Vince érdeme az is, hogy az általa tanított község lakosai viszonylag műveltebbek voltak a többiekhez képest. Az akkori tanfelügyelő többször ellátogatott az általa működtetett iskolába és a színvonalas nevelés itt is bebizonyosodott, hiszen a felügyelő mindig nagy elismeréssel beszélt róla.

Vermes Vince szobra

1882-ben megalapította a Rózsafüzér Társulatot, a gyűléseket a saját házában tartották. Saját telkén templomot építtetett 1889-ben. Nagyon sokat adományozott a község-

nek, ilyen adomány a mostani temető területe is.

Vermes Vince keresztény ember volt, ezért 1933. július 16-án pápai kitüntetést kapott tanítói és apostoli munkájáért. A 85. születésnapja tiszteletére carrarai márványból készült emléktáblát készítettek a templomba, a sekrestyében pedig egy életnagyságú portré volt róla. Napjainkban már egyik sem található meg a templomban.

Értéktörzök

Vermes Balázs és Kocsis Kincső

Bogyaréten találkoztunk Vermes Balázssal és párjával, Kocsis Kincsővel, akik a Kikelet Táncegyüttesben táncoltak, amíg az fel nem oszlott. Balázsék bemutattak nekünk egy hagyományos csallóközi páros táncot. A tánc különlegessége, hogy egyik figuráját Bogyaréten gyűjtötte Katona István. A táncot Takács Gyula táncolta el. Balázsék 2013 óta

Vermes Balázs és Kocsis Kincső

ismerik ezt a figurát. Kérdésünkre elmondták, hogy remélik, sikerül átadni a következő generációknak ezeket a táncokat, így a kiveszőben lévő hagyományok között a csallóközi táncok egy része, a bogyaréti figurával együtt fennmaradhat.

Vermes István és Balázs – lovasíjászat

Bogyaréten él Vermes Vilmos, aki követve ősei példáját, saját kezűleg újíttotta fel családi házukat figyelembe véve annak egykori kialakítását, funkcióját. Írásos emlékek alapján úgy tűnik, hogy már az 1800-as években dédszüleinek, Vermes Istvánéknak ez volt a döngölt falú, a szomszédal közös, nyitott konyhájú háza. A házat édesapja nagybátyjától vásárolta meg.

Telkén, a ház mellett áll annak a négy tölgyfának az egyike, amelyet az ezeréves Magyarország ünnepére ültettek. Szabadidejében őshonos állatokkal is foglalkozik, munkája ezt lehetővé teszi. Testvére, István a vezetője a Kassai Lovasíjász Iskola Vermes törzsének, amelyben István fia, Balázs is aktív résztvevő. Ők maguk legutóbb Kazahsztánból utaztak Kirgizisztánba, ahol a Magyar Turán Alapítvány csapatát erősítve részt vettek a Kirgizisztáni Nomád Világjátékokon. Lovasíjászatban 5 nemzet nevezett, mindegyikből 5-5 versenyző mérte össze tudását. A verseny egyik napján volt egy selejtező, ahol minden ország legjobb három versenyzője juthatott tovább, másnap a verseny döntője zajlott. Kazahsztán, Kirgizisztán, Törökország, Mongólia és

Magyarország volt az 5 nevező. A magyar versenyzők mindegyike jóval több pontot ért el, mint bármelyik ország legjobbjá, de a szabályok értelmében nem versenyezhetett, csak a legjobb három. Vermes István idegen lóval, gyakorlási lehetőség nélkül első helyen végzett, míg fia, Balázs ugyanilyen feltételekkel a dobogó harmadik helyét szerezte meg.

Beszélgetés Vermes Balázssal

István 25 éve íjászkodik, azóta versenyez is. Évente minimum 2 világkupa versenyen vesz részt, és a rendezés joga is megvan neki ehhez a versenyhez. István fiatal korától ismerte a lóval való bánásmódot, hisz édesapja gyakran vitt haza a TSZ-ből napi feladatok ellátásához lovat.

Tagja volt a Csallóközi Lovasíjászoknak, amikor ez feloszlott, akkor tagjai már olyan magas szintet értek el, hogy négyen közülük törzset is alapíthattak. Kilenc emberrel meg is alapították a Vermes törzset, amely a Kassai Lajos által működtetett lovasíjász csapatnak lett a csallóközi ága. Vermesék visszanyúlnak olyan világképhez, életvitelhez, amit ők példaértékűnek tartanak. Elmondásuk szerint a mai viszonylatban nagyon nehéz ezt úgy véghez vinni, hogy a külső tényezők a legkevésbé befolyásolják őket. Jelenleg kilenc lovuk van, amelyből nyolcat tudnak használni, ebből egy póni. A törzs tagjai miatt van ennyi, hogy mindenki tudjon megfelelő képzést kapni, legyen lehetőségük gyakorolni. Az edzések alatt szőrén ülik meg a lovakat, aki már magasabb szintet ért el, annak egy idő után lehetősége van nyeregből lőni.

Balázs elmondta, hogy azt a sokrétű tudást, amelyet a törzsben megtanultak, nagyon jól tudták kamatoztatni az idegen lovakkal való versenyzés során. Míg mi magyarok társnak tekintjük a lovakat, addig kint elég sok erőszaknak vannak kitéve ezek az állatok. Belovaglásukkor az erőszakmentes lóképzés módszertanát alkalmazták, s ez nagyon jó eredményt hozott. Ennek a módszernek a kitalálója, leghíresebb alkalmazója Monty Roberts. Balázsnak lehetősége volt személyi asszisztensként dolgozni nála. Balázs és István további célkitűzései: tovább folytatni a lovasíjászatot, minél magasabb szinten művelve, és lehetőségeik szerint minél több versenyen jó eredménnyel szerepelni.

Csallóközaranyos – Zlatná na Ostrove

Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály, Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter

A régészeti feltárások arra következtetnek, hogy ezen a helyen már a kőkorból is éltek emberek a Duna partján maguk építette kunyhókban. Ezeket a házakat a folyó elmosta, ezért az emberek a 17. században a víztől távolabbi dombokra költöztek. A kisebb telepekből – Felső- és Alsóböck, Nagylél, Örkény, Ontopa és Aranyos – alakult később a mai Csallóközaranyos. A lakosság zöme mezőgazdasággal, aranymosással, halászattal és molnárkodással foglalkozott.

Az idők nem kímélték a községet, ugyanis az 1676-ban Érsekújvárhoz átköltöző török csapatok is elpusztították, felgyújtották a települést, s majdnem az egész el is pusztult. A 19. század közepén az Erdélyből érkező sáskajárás tette tönkre sok nádfedeleles ház tetejét. A század végén, 1890-ben tűzvész volt a községben, ekkor rengeteg ház leégett. Ebben a században Csallóközaranyos akkori települését összesen hat alkalommal öntötte el árvíz, amelyek közül a legnagyobb az 1896-os volt.

A község nevezetességei közül kiemelkedik a Magyar Kossa-kúria, amely 1769-ben épült; a klasszicista stílusú Zichy-kúria 1800-ból; a Nagylélen épített Karcsey-Schwarz-kúria, amely szintén klasszicista jegyeket visel és a 19. század közepén épült. 1935-ben épült a Révész-kastély, 1794-ben a református, 1935-ben pedig a római katolikus templom. A számos vízimalom közül, amelyek egykor a Dunán működtek, ma már csak a Katinka nevű gőzmalom üzemel, amely 1921-ben épült.

A 18. század végén a községben 837 lakos élt, zömében magyarok, 1828-ban 664-ben. A 19. század közepén 1222 lakosa volt, közülük 181-en nemesi családban éltek. A 20. század elején 1832 lakosának túlnyomó része magyar anyanyelvű, 2001-ben 2566 lakosból 2322-en, 2011-ben pedig a 2404-es lakosságából 2045-en vallották magukat magyarnak.

Csallóközaranyos neve az egykori csallóközi aranymosással függ össze. Első írásos említése 1094-ből származik. A feljegyzések szerint 1267-ben IV. Béla király, 1277-ben pedig Kun László király vadászott az aranyosi vadászterületen.

A Nagylél-legenda szerint itt táborozott Lehel (Lél) vezér a csehek feletti győzelme után. Innen a település elnevezése. Komárom várának előretolt erődtámaszoként tartották számon.

A trianoni békediktátumig a település Komárom vármegye csallóközi járásához tartozott.

Gyönyörű a Léli-sziget, amely természetvédelem alá vont ártéri terület, gazdag flórával és faunával.

A településhez kötődik Pázmány Dániel Csanád vármegyei levéltáros és Kóczán Mór olimpikon is.

A településnek önálló iskolája, óvodája van, jól működő, erős civil szervezetei (Nyugdíjas klub az énekkarával stb) vannak. Stabil a település költségvetése: fenn tudják tartani a sportlétesítményüket, modern, jól felszerelt orvosi rendelő, gyógyszertár és minden igényt kielégítő Idősek Otthona épült az elmúlt években.

Gazdag programokat szerveznek: falunapon bográcsolás, süteménysütő verseny, kézműves foglalkozások színesítik az itt élők mindennapjait. Nagy szeretettel rendezik meg minden évben a Kóczán Mór Napokat. A búcsú, a májusfaállítás, a március 15-i ünnep, a Nyárbúcsúztató és még lehetne sorolni a szívet-lelket melengető ünnepeket, közösségi rendezvényeket.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

**Az első világháború
hősi halottainak emlékműve**

Katolikus templom

Sok éven át a csallóközarányosi katolikus hívek a református templom harangjára kísérték halottaikat a temetőbe és más településekre jártak templomba. 1925-ben építettek egy haranglábat, majd 1935-ben közadakozásból felépítették a község által adományozott telken Szent István tiszteletére a katolikus templomot.

Az oltárkép Halmos Károly komáromi festő alkotása: Szent István felajánlja az országot Máriának.

A jelenlegi berendezésről nincsenek dokumentumok. Kezdetben székek voltak, majd bekerültek a padok. Hosszú ideig sekrestye sem volt. 2000-ben fejeződtek be a munkálatok, véglegesen ekkor készült el.

Református templom

Az 1794-ben épült templom klasszicista stílusú, egyterű, egyenes záródású. Beépített toronnyal és oldalsó bejárattal rendelkezik. Tervezője és építője nem ismert. Ezt megelőzően csak egy sövénytemploma volt a református híveknek. 1683-tól a mindenétől megfosztott komáromi egyház hívei is idejártak.

A templom szószéke előtt elhelyezett kőből készült Úrasztala még ebből az időből való, hisz 1714-ben készült. Az asztallapon egy négyszög alakú kettős keretben belül olvasható:

FODOR MIHÁLY ISTENES AJÁNDÉKA/ANNO 1714 DIE 10 MAJI.

A külső keretbe körkörösén írva:

MINNYÁJAN KIK SZOMJUHOZTOK VEGYETEK BORT ÉS TEJET. ESA.

A szószék falán vörös márványtábla emel emléket a reformáció négyszáz éves jubileumának az alábbi felirattal:

1517–1917 október 31 / A SZENTHÁROMSÁG / EGY ÖRÖK IGAZ ISTEN / ANYASZENTEGYHÁZA / EREDETI FUNDAMENTUMRA / VISSZAHELYEZÉSÉNEK / NÉGYSZÁZADOS EMLÉKÉRE

A templom számos régi, értékes ezüst kegytárggyal rendelkezik az 1700-as évekből. Különösen büszkék egy 18. századból származó Úrasztala kendőre, amely leltári leírása *A szlovákiai magyar református egyházközségek tárgyi emlékeinek felmérése* című OTKA pályázat szerint: „Bordó selyem. Belseje selyem. Széle bordó matlaszé. Bordó klott anyaggal bélelt, széle indázó szőlőágas és búzakaralászos mintával, középen rátétes kehely. Fémrátétes betűkkel ígés felirat.”

1848–49-es szabadságharc idején a templomot az osztrák seregek főhadiszállásként, a tornyot pedig megfigyelőállásnak használták.

A templom falán elhelyezett Osztrák–Magyar Monarchia korabeli vízrajzi magasságjegy található 1895-ből.

A templomtorony a múlt század 80-as éveiben felújításra került. A sokáig „néma” orgonát közadakozásból sikerült felújítani.

Kőcžán Mór Sportcsarnok

Nagyvárosok is megirigyelhetik a hatalmas, minden igényt kielégítő csallóközaranyosi sportcsarnokot, amely valódi sportpalota. A nyolcvanas évek végétől, azaz átadása óta aktív, jó eredményeket felmutató sportélet zajlik termeiben.

1995-ben, a község 900 éves évfordulóján felvette az iskola és a sportcsarnok Kóczán Mór olimpikon nevét. Kóczán Mór 1907-ben került segédlel-

Kóczán Mór olimpikon emléktáblája

késznek Csallóközara-nyosra. Részt vett a magyar válogatott tagjaként 1908-ban a londoni és 1912-ben a stockholmi olimpián. Gerelyhajításban és diszkoszvetésben versenyzett. 1912-ben gerelyhajításban 55,5 méteres dobással bronzérmet szerzett Kovács Miklós néven. A sportcsarnok névadó ünnepségére meghívták Kóczán Mór unokáit is. A szőnyi Vörös László fafaragó a bronzérem másolatát kifaragta fából és azt adták a családnak ajándékba. A lelkes, a településért tettekkel adózó lakók Kóczán Mór-emléklapot kaptak ez alkalommal. Elkészült a sport-

csarnokban a Kóczán Mór-emlékkiállítás is.

Ma is szívügye a település vezetőinek a sport, a sportcsarnok, igyekeznek tartálékalapot képezni fenntartására, karbantartására, megújítására, hogy a helyiek és a más vidékekről érkezők sportolási igényeit magas színvonalon kielégítsék.

GASZTRONÓMIA

Placki: Hozzávalók: 1 kg nyers burgonya lereszelve, 5 db tojás, 70 dkg liszt, só és fűszerek (fokhagyma, törött bors, őrölt kömény és majoránna). Elkészítése: a hozzávalókat összedolgozzák és tárcsán kisütik.

Időnként **tarkedlit** is szoktak sütni. Receptje: sűrű palacsintatésztát élesztővel fel kell futtatni, majd kis idő múlva tarkedli sütőbe merve ki kell sütni. Két tarkedlit lekvárral összetapasztva tálalnak.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

A Csallóközaranyosi Nyugdíjas Klub és az Aranyeső Énekkar tevékenysége

A Csallóközaranyosi Nyugdíjas Klubot 1977-ben Szabados Péter tanár alapította meg. Ő volt az elnöke 1998-ig és ő vezette a nyugdíjas klubon belül működő énekkart is. Ezt követően Molnár Zoltán tanár vette át a klub irányítását, aki 2007-ig látta el ezt a feladatot.

2007 óta Prétor Marika fogja össze a klub és az énekkar tevékenységét. Az énekkar az Aranyeső nevet vette fel, így a fellépéseiken Aranyeső Énekkarként szerepelnek. Hetente kétszer, kedden és csütörtökön van klubfoglalkozás és ekkor próbál az énekkar is. A klubtagok közül azok is részt vehetnek a próbákon, akik nem tagjai az énekkarnak, de szeretnek énekelni. Jelenleg az énekkarnak 15 aktív tagja van.

A kórus repertoárjában népdalok, egyszólamú kórusművek, operett dalok, műdalok, egyházi énekek szerepelnek.

Egyenruhájukat az önkormányzat támogatásával szerezték be. Két garnitúra fellépő ruhájuk van: kékfestő ruha: fehér blúz, fehér kötény és hosszú kékfestő szoknya; alkalmi ruha: mályvaszínű kosztüm nadrággal és szoknyával, fehér blúz, különböző színű sálak.

A Hídverő Napok mindig más településen kerül megrendezésre, hol Szlovákiában, hol Magyarországon. Csallóközaranyos testvértelepülése Ács. Az Ácsi Nyugdíjas Klubbal külön is jó kapcsolatot ápolnak. A falunapokon itt is és ott is mindig vendégek vagy meghívottak. A két nyugdíjas klub 25 éve tartja a kapcsolatot. Többször énekeltek már az ácsi református templomban és a templom kórusa is fellépett már Aranyoson.

Az Aranyosi Nyárutó rendezvényen civil szervezetek, csoportok főznek, majd jó hangulatban és étvággyal fogyasztják el főztjüket. A Nyugdíjas Klub is részt vesz ezen a rendezvényen, és amíg a kórus a fellépésével szórakoztatja a résztvevőket, addig a többiek megfőzik a menüt. A 2016. évi rendezvényen a nyugdíjas klub tagjai babgulyást főztek és plackit sütöttek.

Beszélgetés Prétor Máriával a nyugdíjas klubban

Értéktörzök

Aranyosi aranymosás – Szabó Attila

A monda azt tartja, hogy Csallóköz valamikor réges-régen csodaszép volt, aranykertnek nevezték. Gyönyörű szigeteit tündérek lakták királynőjükkal, Tündér Ilonával, aki hatyú képében úszkált a Dunán. Egyszer egy vadászfiú érkezett, aki elrabolta a legszebb tündérlányt. A lány menekülni akart, a fiú megragadta a haját, kitepte, és szétszórta a réten. Így lett tele arannyal a csallóközi rét, a Duna és a partja. Azóta – szinte a honfoglaló magyarokkal egyidős – ösfoglalkozás itt az aranymosás. A szapiak, a kolozsnémaiak és a környék sok településén élők is űzték ezt a mesterséget. Csallóköz-aranyos még a nevében is őrzi ezt. Az aranymosást végző aranyászoknak névre szóló, úgynevezett pátenstevele, írásos engedélye volt arra, hogy mely területeken jogosultak aranymosásra.

Napjainkban már letűnőben van ez a mesterség, de lehet itt-ott még találni embereket, akik foglalkoznak vele. Csallóköz-aranyoson él Szabó Attila aranyász, aki gyakorolja és be is mutatta az aranymosást.

Szabó Attila aranymosás közben

Kanyargós, vadregényes tájon át érkeztünk meg Szabó Attila által kiválasztott, kedvelt aranymosó helyre. A kipakolás után Attila leverte a Duna homokjába az aranymosó asztal lábait, majd rátette az asztalt, arra ráterítette a posztócsíkokat. A tetejére a legfinomabb posztó került. Az asztal felső részére ráhelyezte a saroglyát.

Az asztalhoz támasztotta a meringülőt. Kiválasztott egy részt a fővenyen, azt amelyik vörösbarna felületű volt, a tapasztalat szerint az ad jó, aranyat tartalmazó homokot. Megtöltötte a fővény homokjával edényét és odavitte az aranymosó asztalhoz. A saroglyába tette a homokot és a meringülővel folyamatosan merte rá a Duna vizét. *„Jó, ha az anyagban kavics is van, mert így lassabban halad át a homok a posztón és biztosan megragad rajta az „arany”!”* – tájékoztatott bennünket Attila. Többször is elvégezte ezt a műveletet és azt látta, hogy a posztó telítődött arany szemcsékkel. Majd belerázta, belemos-

ta a posztókról az aranszemcséket egy úgynevezett aranyválasztó edénybe. Ebben tovább dúsította az aranyat, kimosta belőle a vasat, a homokot. Ezt a műveletet már otthon is lehet folytatni. Majd leöntve a tetejéről a vizet, föld-száraz, fekete színű lett az anyag.

Családi emlékek, hagyományok – Bese Gabriella

Bese Gabriella nyugalmazott levéltáros, csallóközaranyosi lakos. Családi dokumentumokat, régi, idősök által mesélt történeteket és hagyományok leírását gyűjtötte össze.

Családi történetek: Örzi nagyapja, Vaskó György Végelbocsátó levelét, aki Ekelén született és tizenhárom évet szolgált a Magyar Királyi Honvédségnél.

Szomorúan meséli dédnagymamája, Vaskó Györgyné „felszabadulási” történetét. 1945. március 30-án, mielőtt az oroszok bevonultak, kidoboltatták, hogy minden ház ajtaját nyitva kell hagyni. Dédnagymamája, mivel áldott állapotban lévő lánya is vele élt, ennek nem tett eleget. Mindkettőjüket lelőtték az orosz katonák.

Gabriella édesapja, Vaskó Ferenc orosz hadifogságban volt, csak 1949-ben került vissza Budapestre. Magyar katona volt, viszont a határok megváltoztak, ami senkit nem érdekelt, így nem tudott hazajutni a Felvidékre. A Dunaszigeteken egy férfi neki és több társának megígérte, hogy ladikkal átviszi őket a határon. Mivel a határőrök észrevették őket, golyózáporral árasztották el a Dunát. A férfi kitette őket az első szigetre. Vaskó Ferenc jó úszó lévén átúszott Bősre, ahol kért egy húsos teknőt. Visszatért hat társához és abban vitte haza őket egyenként a Dunán. Víz alatt jól úszott, vitte őt a víz, ő pedig lökdöste a teknőt, amelyben a fogságból hazatérő hadifoglyok feküdtek. Az áthozott foglyok között volt Dezső Kálmán aranyosi tanító is, aki minden év július 19-én felkereste Vaskó Ferencet és megköszönte, hogy hazahozta őt a családjához.

Szappanfőzés: Gabriella a családi történetek mellett lejegyezte a szappanfőzést is, ahogyan Csallóközaranyoson végezték. Disznóölés után, amikor van mindenféle zsír, potyadék, csontok, akkor ezt megmérték és 5 kilogrammonként 1 kg lúgkövet és 1 kg sót adtak hozzá. Ha „tisztá” zsírból főzték, akkor 3 kilogrammonként adtak 1 kg lúgkövet (maronátron, nátrium-hidroxid) és 1 kg sót. Addig főzték, amíg teteje nem lett, mint a csiripiszli, ikrás. A szappan feljött a tetejére, azt lemerték, faládába tették és másnap kis darabokra vágták.

Antal Melinda

Antal Melinda csallóközarányosi fiatalasszony, aki helyben, az Idősek Otthonában dolgozik asszisztensként. Kilenc évet tanult képzőművészeti alapiskolában. Vonzódott a művészetekhez, így a kézművességnél, az ékszerkészítésnél állapodott meg. Már kisgyermekkorától szereti a gyöngyöket, most is nagy örömét leli a karkötők, nyakláncok, fülbevalók készítésében. Ezekhez a

Antal Melinda ékszereivel

különböző színű gyöngyök mellett ásványokat is felhasznál, amelyek pozitív energiát adnak a használóiknak. Vallja, hogy a hematit például vérnyomáscsökkentő, a rózsakvarc a szív lelki dolgait hozza rendbe. Készít „túlélő” karkötőket is ejtőernyő kötélből. Kedvesek az összetartozást kifejező anyalány karkötői.

Czingel István

csallóközarányosi fafaragó alkotásai

Czingel István 1953-ban született, szakmája kőműves. 1981-ben költöztek jelenlegi családi házukba, Csallóközarányos Koreának nevezett települési részébe. Mindig benne volt az alkotás vágya, de a család és a munka volt az első. Vásárolt magának egy fafaragó készletet, gondolatai a faragás körül forogtak.

Egy alkalommal feleségével elmentek a Dunára fát keresni. „Senki nem adott tippet, nem mutatták meg a fafaragás tudományát.” Könyvekből, interneten szerzett ismeretekből sajátította el a fafaragást. A családtól minden ünnepre, István napra és karácsonyra különösen szép, a fafaragást segítő könyveket kapott ajándékba.

Elkezdett faragni. Munka után, este, hétvégenként. A faragásokat alapos előkészítő és tervező munka előzi meg. Tanulmányozza például a kifaragni akart festményt, előrajzolja, gyermekkorától szépen rajzol. Többféle fát használ: dió, hárs, cseresznye, körte, de a kedvence az akác. Két évig szárítja, ha „csonttá” szárad, akkor gyönyörű lesz a faragvány. A faragáshoz szerszámokat is fejlesztett ki és készített magának. A fát különféle vegyszerekkel ke-

zeli, a különböző színű lakkok és festékek használata egyedivé, különlegessé teszi munkáit.

Kedvenc témája „a festmények fába rakva”: a Feszty-körképről a *Magyarok bejövetele*, a Munkácsy-trilógia, Botticelli *Vénusz születése*, Michelangelo: *Az utolsó vacsora*. A *Hortobágy* című alkotását három különálló festményből rakta össze.

Elkészítette családtagjainak portréit, a település címerét, de készített már kopjafákat is. Készült pecsenyéstál 100 éves körtefából, faszobrokat is alkotott: palotást táncoló lányt, libát őrző leánykát. Dél-Komáromba készített Kossuth-faragásokat is.

Hegedűs Katalin kézműves alkotásai

Hegedűs Katalin nyugalmazott magyar–angol szakos pedagógus, 43 éve él férjével Csallóközaranyoson. Negyven éven át szolgálta az iskolát pedagógusként, ebből kilenc évig igazgatóhelyettesként, négy éven át vezetőként. Amióta nyugdíjas, azóta egyre több kézműves dolgot készít barátnőjével.

A kézműves technikák megismerése után el is sajátította azokat. Ócsán, illetve két alkalommal volt nyári egyetemen Sepsiszentgyörgyön is.

A vesszőkosár fonását is tudja, ugyanakkor papírból is fon kosarat. Ehhez először elkészíti a papír fonatot a különféle minőségű és fajta papírlapokból. 7 cm-es sávokat sodor, amelyeket fest, ha színes a papír, akkor nem szükséges a festése. A kosár alját fonja, vagy két papírlap köré fonja. A papírfonás technikája az alapanyagot kivéve ugyanaz, mint a vesszőből készült kosaré.

Varr párnákat kiságyba, illetve készít újszülött babák számára textilből „fészket”, hogy a baba a mamája mellett aludhasson. Húsvétra textiltőjásokat hajtogat a szivárvány, illetve a Vatikán színeiben. Selyemszalag rózsái is közkedveltek, kisunokája születésekor 74 selyemszalag rózsából álló csokrot készített a babának és anyukájának. Készülnek terítők, karácsonyi gömbök, levendulás tasakok is.

Kiállításokon, karácsonyváro programok, falunapok, lovas napok kedvelt díszei, termékei az általa készített tárgyak, ajándékok. Idén a felújított csőszháznál termékeiből kiállítása is volt.

Hegedűs Sándor mezőgazdasági gyűjteménye

Hegedűs Sándor tíz éves pedagógiai munkája után 1981-ben került Ekelről Csallóközaranyosra. 21 évig polgármesterként dolgozott. A sport szerete-

te mellett régi mezőgazdasági eszközöket gyűjtött. Álma volt egy települési helytörténeti gyűjtemény létrehozása Csallóközarányoson. Ez az álom ugyan meghiúsult, de mezőgazdasági gyűjteménye azóta is gyarapodik.

Hintók, lovaskocsi, földművelő, szőlőtermesztő eszközök, népi mesterségek szerszámai, aranymosás eszközei és lehetne még sorolni a régi eszközöket. Őriz sportrelikviákat, családi dokumentumokat, régi háztartásban használt tárgyakat, bútorokat, régi festményeket. Portája valódi hagyományőrző kiállítás. Bármerre néz az ember, mindenütt felfedez egy-egy régi, ma már ritkán látott értéket.

Vasy Orbán Katalin kézműves ékszerei

Vasy Orbán Katalin Csallóközarányoson élő matematika–történelem szakos pedagógus. Az egyetem elvégzése után rögtön helyettesítő tanárként helyezkedett el, majd két évet töltött a komáromi Jókai Színházban kellékesként. Még egyetemi évei alatt kezdett el ékszerkészítéssel foglalkozni. A vidámságot, életörömet sugárzó, kisgyermekes fiatalasszony internetes leírásokból és saját kísérletezés alapján tanulta meg az ékszerkészítés alapjait. Kezdetben gyöngyszövással, gyöngyfűzéssel készítette ékszereit, majd beleszeretett a gyöngyhímzésbe és a sujtásékszer-készítésbe.

Ars poétikája: *Adjatok egy feladatot! Megoldom!* Ez jellemzi gyönyörű, minőségi alapanyagokból készülő, egyedien megálmodott, különleges ékszereit is. A magas minőségű japán és cseh gyöngyök mellett felhasznál különböző csiszolt ásványi köveket, Swarovski kristályokat, sujtás zsinórokat és Shibori selymet is.

Munkáit van, hogy megálmodja, vagy megtervezi, máskor csak hagyja, hogy az ihlet és a kezébe akadó alapanyagok vezéreljék az ékszerek kialakításában. Egyedi darabokat készít akár esküvőkre, bállokba, de mindennapi használatra is.

Csicsó – Čičov

Adorján Alexandra, Hoffner Tibor, Göntér Eszter

Csicsó az Alsó-Csallóközben, a történelmi Komárom vármegye nyugati határán, Nagymegyertől 11 kilométerre délre, Komáromtól 28 kilométerre nyugatra fekszik a Duna bal partjának közelében. Közigazgatásilag keletről Komáromfüss, Kolozsnéma és Tany, északról Gellér, nyugatról Nagymegyer és Kulcsod, délről Vének és Kisbajcs községek határolják. Mellékutak kötik össze Füssel (3,5 km), Kulcsoddal (6 km) és Nagymegyerrel (12 km). Határában halad el a Duna töltésén a Duna menti nemzetközi kerékpárút. Csicsó három településrészről áll: Csicsó, Kécs és Keresztmajor.

1172-ben a Pannonhalmi Apátság levéltárában őrzött oklevélben említik először Sysou alakban. 1268-ban a komáromi vár tartozéka. A 13. századból fennmaradt feljegyzések szerint lakói halászattal foglalkoztak. A 15. században két falu is létezett itt: Alsó- és Felső-Csicsó. 1433-ban Héderváry Miklós fia, Lőrinc kapta adományba. Bár a töröknek nem volt adófizetője, több támadás is érte.

1630 táján Csicsót Komáromtól Zichy Pál vette bérbe, aki letette a kastély alapjait. 1657-ben aztán Zichy István megvásárolta a birtokot. Innentől a Zichy család kedvelt tartózkodási helye lett falunk (fő birtokaik a Veszprém megyei Várpalotán voltak). Sorsát szívükön viselték, kastélyt, templomot, iskolát építtettek, törődtek a lakosok lelki, szellemi, fizikai állapotával. Az utolsó Zichy, Terézia halála után férje, a megyeri származású gróf Waldstein János (Nagymegyer, 1809 – Bécs, 1876) lett az örökös. Halála után második felesége, gróf Kálnoky Adél a francia Sabran-Pontevès herceghez ment feleségül. Mivel Kálnoky Adél egyetlen fia kiskorában meghalt, így unokaöccse, gróf Kálnoky Sándor lett a település kegyura. 1991-ben Kálnoky Alojz, Kálnoky Sándor fiatalabbik fia az egykori Zichy kastéllyal együtt visszanyerte a család birtokait is, de manapság már nem ő birtokolja a falut.

1657-ben a féli reformátusok az érseki üldözés elől menekülve Csicsón telepedtek le. 1673-ban Szentgyörgyi János lelkészt gályarabságra ítélték. 1673–1784 között, az ellenreformáció ideje alatt a templomukat lerombolták és az iskolát is megszüntették. Ebben az időben a Kolozsnémai Református Egyház leányegyháza voltak. Vajda Péter prédikátor (1784–1793) szolgálata alatt építhetnek újra iskolát majd templomot.

A falu határában zajlott a Thököly-felkelés egyik ütközete. A 18. század elején a csicsóiak (Komárom vármegye többi falujával együtt) a kurucokat tá-

mogatták. Ekkor pestisjárvány is pusztított itt. 1787-ben 110 házat és 714 lakost írtak össze Csicsón.

**A Hét Vezér Park egyik szobra
(Nagy Géza munkája)**

1861-ben és 1863-ban tűzvész, 1899-ben pedig árvíz pusztított a faluban. A trianoni békeszerződésig Komárom vármegye Csallóközi járásához tartozott. 1965-ben a Duna árvize sújtotta (a megáradt folyó a falu határában szakította át a töltést). A faluban alig maradt épen ház, 158 ház összedőlt, 105 pedig megrongálódott. Az újjáépítés során elvesztette eredeti arculatát, csak néhány hagyományos stílusú épület maradt fenn. Az ezredforduló utáni években sok pozsonyi betelepülő vásárolt házat Csicsón.

1910-ben 1356 – túlnyomórészt magyar – lakosa volt. 2001-ben 1397 (ennek 91%-a magyar nemzetiségű), 2011-ben pedig 1292 fő élt itt: 112 szlovák, 1118 magyar, 6 cseh, 1 német. 55 esetben ismeretlen a nemzetiségi hovatartozás. Vallási nézetük szerint 557 római katolikus, 471 református, 4 evangélikus és 3 görög

katolikus lakost számláltak.

A faluban aktívan működik a Csemadok szervezete. Meghatározó jelentőségű és a közösségi élet motorja a 2015 májusában alakult Csicsó Polgári Társulás, melynek aktív tagjai helyi kiadványok készítése – Csicsói Hírmondó, Csicsói történetek – mellett kulturális rendezvényeket is szerveznek a faluban. Hagyományteremtés céljából megrendezték Csicsó karácsonyát is a főtéren. Ugyancsak a Polgári Társulás nevéhez fűződik a csicsói helyi értéktár létrehozása és a tájház rendbetételének felkarolása.

Csicsó infrastrukturális és intézményi ellátottsága jó. Központi alapiskola található, mely a szomszédos Kolozsán és Füss községek gyermekeit is fogadja. A település kulturális és közösségi életének a frissen felújított kultúrház adhat kiváló háttérrel.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A csicsói tájház

A tájház helyileg Csicsón, a Felső utca 7-es házszám alatt található. Annak köszönhetően, hogy a tájház Csallóköz egyik legmagasabb pontján (115 méter) fekszik, az árvíz idején is sértetlen maradt, mivel csak a felső utcát nem öntötte el a víz.

Tájház Bödök Károllyal

1800-as évek idején épült nádtetős ház az utolsó képviselője Csicsón a népi építészetnek, megközelítőleg 150 éves. A házat Gögh Jánosra hagyták a szülei, aki felajánlotta Nagy Gézának, mint helyi „értős embernek”, hogy vegye szárnyai alá az épületet és használja belátása szerint a közösség javára. Így lett Nagy Géza a fő mozgatórugója a tájház létrehozásának.

Nagy Géza első hívó szavára jöttek az emberek. Elsősorban az idősebbek nyújtottak gyakorlati segítséget a kétkezi munkájukkal. A lakosok lelkesen felajánlották kincseiket és gazdagon berendezték velük a házat. A csicsói tájház a Komáromi járásban a martosi után a második élő tájház lett, ahol évente hagyományörző napokat szerveztek.

A tájház hivatalosan 1984. november 3-án került átadásra, majd 2003–2005 között volt még egy felújítás Nagy Géza kezdeményezésére. A felújítást az akkori polgármester, Polgár Tibor segítségével sikerült véghez vinni. Ekkor került olyan állapotba az épület, ahogy most is megtekinthető.

A tájház két helyiségből áll. A házba belépve láthatjuk a régmúlt idők használati tárgyait, például a kelengyész ládát, kemencét, köpülőt, régi vasalót. A tájház hátsó részében többek között láthatunk egy régi kender fonót és egy tilolót is. A ház használati tárgyainak leltározása folyamatban van.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Lion-tó

Lion-tó

A csicsói dunai holtág, ez a patkó formájú tó – a Szakajtás, vagy újabb nevén Lion-tó – az 1899-es árvízkor jött létre. Jelen formája az 1965-ös nagy árvíz után alakult ki. A tavat és környékét 1964-ben szigorúan védett természetvédelmi területté nyilvánították. Növény- és állatvilágával Közép-Európa egyik leghíresebb és legértékesebb természetvédelmi területe. Vízi és mocsári társadalmával tűnik ki.

A Hami-nádassal együtt a Duna menti táj minden szépségét megtaláljuk itt. Gazdagon virágzik a tavirózsa, a sárga tökvirág, a partokhoz közeli sekély vizekben otthonosan nő a nád, a sás. Az ornitológusok, botanikusok, zoológusok nyitott tankönyve, Csallóköz gyöngyszeme. A tó vize és az azt körülö-

lelő nádas, a sűrű ártéri erdő ideális otthon a nagyszámú védett hal-, madár- és egyéb állatfajnak.

Ma használatos nevét – Lion-tó – a Csicsóra nősült olasz emberről, Lion Viktorról kapta, aki az 1900-as évek elején ide telepedett le a feleségével, Kucsera Margittal. Itt éltek jó módon egy még ma is álló tornácos, palatetős házban. Ezért hívják újabban, kb. az 1980-as évektől a csicsói holtágot, a Szakajtást Lion-tónak.

A tó falu felőli oldalát a kistöltés határolja, a Dunától és árterétől pedig a nagytöltés választja el. Nagyapáink idejében még halásztak benne, és kedves, biztonságos fürdőző hely volt. A grófi család is kialakított magának itt fürdőhelyet.

A tó falu felőli környéke a *Ham*, a Hami-nádassal és a Hami-kanálissal. Egy része feltöltődött a víz behordta homokkal, ezt a gazdák megművelték, szőlőt telepítettek rá. A régebbi, a tótól északra fekvő szőlőskertek már nincsenek meg. A nádas nagy részén nádat vágtak és halásztak – Vass Vince geléri lakos, nádvágó volt a *Ham-király*. Egy kisebb, vizenyősebb része libalegelő volt. Szárazabb részén volt a Legelő, avagy Első legelő, a Nagylegelő vagy Közös legelő, azaz a tehenek, lovak területe a nagy kúttal. Ma ezek jelentős részén hat tagolású halastó van.

Napjainkban már szigorúan védik ezt a területet. Annak érdekében, hogy a látogatók jobban felfedezhessék természeti értékeit, a tó körül 1989-ben 6 kilométer hosszú tanösvényt alakítottak ki. Déli oldalán vezet a négy országot érintő nagy Duna menti kerékpárút. A természetvédelmi területre indulónak tudnia kell, hogy március 1-től július 15-ig, a madarak tojásrakó időszakában tilos a területet látogatni. Más időszakban is csak gyalogosan és a kijelölt útvonalakon szabad haladni.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Csicsó Polgári Társulás

A Csicsó Polgári Társulás 2015 májusában alakult. Létrejöttét az generálta, hogy a faluban ebben az időszakban a régi kultúros – Nagy Szerénke – nyugdíjba vonulását követően nagy űr keletkezett és mélypontra került a kulturális élet.

A Polgári Társulás megalakításában aktív szerepet vállalt Nagy Amália, Androvics Adrianna és családja, valamint a Bődök család. Az alapítók: Androvics Adrianna, Androvics Mihály, Bődök Enikő, Bődök Károly és Nagy Amália. Ők jelenleg is tagok és mellettük egy-egy rendezvényen, közösségi megmozdulásokon 40-50 fő önkéntes segíti a társulás munkáját.

Tevékenységük első lépéseként Nagy Amália és ifj. Bödők Károly útjára indította a *Csicsói Hírmondót*, így született meg a falu időszakosan megjelenő hírújsága, ami azóta is negyedéves rendszerességgel jelenik meg. A *Hírmondó* legfőbb célja a falu múltjának, történetének, hagyományainak, lakosai életének megismertetése, a közösségi élet megerősítése, hogy ezáltal a lakosok büszkéek legyenek a településre, tevékenyen bekapcsolódjanak a falu életébe, és erősödjön a felelősségérzet egymás és a falu iránt.

Interjú Nagy Amáliával

Ugyancsak az egyesület nevéhez fűződik a 2016 tavaszán megalakult csicsói helyi értéktár létrehozása, melynek tagjai a Csicsó Polgári Társulás képviselői, valamint magánszemélyek. Elnöke Mgr. Bödők Károly. A szervezet nyitott, így bárki tagja lehet.

A Csicsó Polgári Társulás *Csicsói történetek* címen indított sorozatot a falu történelméről, hagyományairól, elődeikre emlékezve, nekik tisztelegve. Ennek a sorozatnak a második része: *Csicsó öröksége – Tárgyi és szellemi örökségünk* címmel jelent meg. A könyv a falu tárgyi és szellemi értékeinek gyűjteménye, a végén sok-sok képpel.

Az aktív közösség már tervezi 2017-re a *Csicsói történetek* harmadik kötetének kiadását, valamint célként tűzték ki maguk elé a tájház rendbetételének, folyamatos működtetésének felkarolását.

Csicsón nagy hagyománya van a közös éneklésnek. 1970–1975 között Wurczel Gábor tanító vezetésével működött egy vegyes énekkar, majd 1975-től kisebb-nagyobb megszakításokkal hosszú évtizedeken keresztül a Bödők Judit által vezetett *Csicsói Dalárda* vette át a szerepét. A helyi énekesek kiöregedésével a dalárda időközben megszűnt.

Gyöngykoszorú Népdalkör

A Gyöngykoszorú Népdalkör 2015-ben alakult egy füssi házaspár kezdeményezésére – az 1965-ös árvíz 50. évfordulójára szervezett ünnepség kapcsán – Bödők Judit csicsói lakos vezetésével. Az első fellépésük is az 1965-ös árvíz évfordulóján, 2015. június 21-én volt a Duna parton.

A népdalkör három falu – Füß, Csicsó és Kulcsod – énekelni szerető embereit fogja össze és az éneklés mellett alkalmat nyújt a közösségi együttlétekre is.

Az alakulásnál 60 tagból állt össze a népdalkör, 4-5 gyermekkel kiegészülve. Jelenleg 30 tagja van, köztük 3 férfi, akik nagyon nagy örömmel vesznek részt a népdalkör próbáin, fellépésein. A legidősebb tag 70 éves elmúlt (Szta-hó Tibor, Csicsó), a legfiatalabb pedig 23 év körüli (Both Alexandra, Kulcsod). Minden héten másik településen próbálnak. Általában csütörtökön találkoznak, de fellépések előtt több alkalommal is összejönnek.

Bödők Judit hallás után tanulja meg az énekeket, így adja át a többieknek. A próbákon Judit hegedűn kíséri a kórus tagjait.

Főleg népdalokat – Galga menti népdalok, palócföldi népdalok, aratási népdalok, Bagi dalcsokokat – énekelnek. Ünnepekkor – például adventi időszakban – egyházi énekek is a repertoárba kerülnek. Az utóbbi időszakban helyi népdalgyűjtésbe is kezdtek.

Az alábbi összeállítással a Wurcel Gábor tanító úr által vezetett kórus mindig sikert aratott a helyi rendezvényeken. Ez az összeállítás a tankönyvekben is benne volt, az iskolában is énekeltek:

A férfiak kezdtek:	Azután csatlakoztak az asszonyok, lányok. A női hang lett az erősebb:	És egy rövid, gyors dallal zárult:
Fúj, süvölt a Mátra szele, Üngöm, gatyám lobog bele. Kalapom is elkapta már, Tiszába vitte a tatár. Kalapom a Tiszán úszkál, Subám zálog a bírónál. De a szívem itten dobog, Forró lángja feléd lobog.	Aki szép lányt akar venni, Harmaton kell azt keresni. Barna legény harmaton járt, El is veszi a legszebb lányt. Édesanyám gyűjjön csak ki, Az ajtóját nyissa csak ki. Itt hozzák a legszebb menyit, Boldog Apol kökény szemit.	Sütött ángyom rétest, Nem adott belőle. Kivitte a kertbe, Csárdás keszkenőbe.

Értéktörzők

Nagy Géza – csicsói faszobrok

Csallóköz egyik gyöngyszemét, Csicsó települést számtalan faszobor és szoborpark ékesíti. A községben található faszobrok jelentős részét Nagy Géza, helyi lakos faragta kis műhelyében, a falu határában.

Az 1997-ben átadott egyik ilyen látványosság, a *Magyarnak maradni* millenniumi emlékmű, melyen három kőtábla áll, melyet 2005-ben kibővítettek

egy *Szélhárfa* – *Szélharanggal*. Ezt is Géza bácsi faragta az aradi vértanúk kivégzésének 156. évfordulójára és az 1848–49-es szabadságharcban részt vevő 14 csicsói honvéd emlékére. Az emlékműtől egy-két bokor és pár lépés az *Attila szoborpark*, mely Géza bácsi tulajdonában van és a település közterületét szépíti.

Nagy Géza fafaragó és munkái

Említésre méltó a falu központjához közel felállított *Hét Vezér Szoborpark*, melyet 2006. augusztus 20-án adtak át. A törzsvezéreket ábrázoló szobrokon kívül megtalálható még több faragás is, többek között a *Magyarok Nagyasszonya*, *Szűz Mária*. A Szűzanya fején a Szent Koronával, karjában a kisdéd Jézussal, az országalmával és a jogar-

ral. Ezen szobrot a Hét Vezér Szoborpark után adták át három hónappal. A szobor elkészülése Nagy Géza nevéhez és még két fafaragó társához: Frech Ottó, a Magyar Kultúra Lovagja és Steinbach Sándor művészekhez köthető. Megtalálható a szoborpark egyik szélén a *Nyelvtörvény szobra*, tiltakozásképpen a törvény ellen. Faragta Farkas Attila és Steinbach Sándor, magyar állampolgárok, Ornik Srecko, szlovén állampolgár és Nagy Géza. Ezen kívül még egy *Szent István király-szobor* is ékesíti a teret.

A helyi tagintézmény, a Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda területén található a *Tanítók fája*, melyet 2002-ben adták át ünnepélyes keretek között, mikor az intézményt elnevezték Gáspár Sámuelről. Nagy Géza nevéhez fűződik ezen remek alkotás is, aki felajánlotta többek között, hogy elkészít egy olyan szobrot, ami az 1800-as évektől kezdve emléket állít a helyi pedagógusoknak.

A településen találhatunk több olyan faszobrot is, melyek a Kárpát-medencei Fafaragó Táborban készültek. Az első tábor 2003-ban került megrendezésre, melyen 15 faragó vett részt. Érkeztek rá művészek Kárpátaljáról és Erdélyből is. A 10 napig tartó táborok mindegyikét Nagy Géza szervezte. A tábor két fő támogatója Pásztor László és Fehérvári Pál. Utoljára 2012-ben került megrendezésre.

Csiliznyárad – Nárád

Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Tímea, Zaránd Szilvia

Csiliznyárad község a bősi vízerőmű csatornája mentén fekvő mintegy 650 fős település, a medvei Duna-hidat és az Erőművet összekötő út felénél található. A Csilizköz szívében fekvő település.

A település elődje Tunyog, a mai Csiliznyárad és a bősi határszélen terült el. Tunyog pozsonyi várföld és királyi birtok volt. 1244-ben. IV. Béla Csák Máténak adományozta, utána családról családra szállt.

Nyárad neve először egy 1468-as oklevélben tűnt fel. Az, hogy Tunyogból hogyan vált ki ez a kis község és hogyan keletkezett, nem lehet sokat tudni, az biztos, hogy a Csilizközi hét község közül ez a legfiatalabb. 1908-tól kapta meg a Csiliznyárad nevet, utalva a Csilizközben történő elhelyezkedésére ezzel.

A község mára már szinte teljesen összenőtt a szomszédos Szappal, Duna-szerdahelytől 18 kilométerre délre fekszik, 113 méter tengerszint feletti magasságban. A településen 1934-ben 11 gólyafészket tartottak számon, melyek száma az idők során megcsappant, mi már csak hatot találtunk a községben.

A községben az 1910-es népszámlálás idején a lakosság száma 659 fő, mely túlnyomó részt magyar volt. Ez a szám 2011-re 651-re csökkent, ebből a magyarok száma 602. A község Szűz Mária születésének szentelt római katolikus temploma 1929 és 1933 között épült, a templomkertben álló Szűz Mária-szobrot 1847-ben Sebő Ferenc emeltette. A két világháború áldozatainak emlékműve a helyi temetőben áll, Szent János út menti szobrát 1995-ben újjították fel. A kitelepítettek és meghurcoltak emlékére 2007-ben állítottak kopjafát a községháza előtt. A községben négyosztályos magyar tannyelvű alapiskola, valamint óvoda is működik.

1938-ban Csiliznyáradon született Csicsay Alajos író, pedagógiai szakíró, valamint itt született és halt meg Színi Sebő Alajos 1848-as honvédezredes, aki a tápióbicskei csatában egy párbajban megölte Reidesel császári alezredest. Sírja a helyi temetőben található.

Csiliznyárad gyönyörű természeti környezettel rendelkezik, a Duna bal partján terül el. A folyó mindig is meghatározó szerepet töltött be a település életben. Nem csak jó, de rossz értelemben is jelen van a falu életében. Talán a két legsúlyosabb gátszakadás az 1889-es és az 1900-as volt. Gazdag növény- és állatvilággal rendelkezik a település. A fűzfá- és a nyárfélék a legelterjedtebbek itt. A fűzfafélék nagyon fontosak voltak a lakosság számára, hiszen rő-

zsének, tűzifának is tudták hasznosítani, a hozzáértők pedig kosarat is fontak a vesszőkből. Sok a földiszeder, illetve a feketeteribizli, ezekből bort csináltak régen, mivel ezen a területen a szőlőt nem igazán tudták meghonosítani. Fel-lelhető itt többek között a tözike, a sárga nőszirm, a gólyahír vagy a fekete nadálytő is. Színes állatvilágában megtalálható a búbosbanka, a nagy őrgébics, illetve sok gólya fészkel a településen minden évben. Az emlősök közül honos még itt a pénzmapocok, az őz vagy éppen a gímszarvas is.

A településen a mai napig működik a környék utolsó, fával fűtött kemencéje. Családi vállalkozás formájában apáról fiúra száll az így történő kenyérsütés mestersége. A helyi lakosok, illetve a környékbeli boltok árusítják terméküket. Ezen kívül még régi foglalkozásként a kosárfonás van jelen a falu életében, a Vida családban anyáról leányra száll eme mesterség végzése. Csak hobbiként foglalkoznak vele, de igyekeznek fenntartani a technikáját annak, ahogyan régen a kosárfonást űzték.

A településen 1939-ben épült fel a templom. A szegények templomának hívták eleinte a mérete és letisztultsága miatt, a helyiek még orgonát sem tudtak venni bele, nem engedhették meg magunknak. Sajnos az 1945 utáni időkből nem sok feljegyzés maradt meg a falu számára, így a restaurálásokról, felújításokról nincs semmilyen kézzel fogható írásos emlékek.

Értékek

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Templom

Csiliznyárad, a katolikus templom belső tere

A csiliznyáradai római katolikus templom a falu főutcájában található. A nyáradai katolikusok évszázadokon keresztül Medvére, illetve Balonyba jártak templomba. A templom-építés kezdeményezője a falu két nagygazdája, Sebő Gábor és Csicsay Gábor volt. Kérvényüket a balonyi plébános és a nagyszombati érsekség is tá-

mogatta. Ezért 1929-ben, a falu közepén kijelölték az új templom helyét egy volt vízgyűjtő helyén. A talajmunkákat a helyi gazdák pénz nélkül végezték. A templom építését egy komáromi, Kazlek nevű vállalkozó vállalta. Az építési munkák közel 10 évig tartottak, mert ennek költségeit gyűjtésből (faluban, illetve a szélesebb régióban) tudták csak a szervezők biztosítani. A templom felszentelésére 1939. szeptember 19-én került sor Szűz Mária tiszteletére.

Szent János-szobor

Csiliznyárad legrégebbi kegyeleti helye, a falu Bős felé eső részén található. A szobor létrehozásának ideje, megrendelője, készítőjének neve nem ismert. Amíg a régiókban gyakran találkozhatunk Nepomuki Szent Jánost ábrázoló szoborral, addig Szent János apostol szobra csak ritkán fordul elő.

Kökereszt (út menti kereszt)

A keresztet 1886-ban nemes Puha Sándor és felesége, Miklós Anna állíttatta. A csiliznyáradiak a keresztet körülállva tartották az őszi litániát a templom elkészítése előtt.

Szűz Mária-szobor (Pieta)

A templomkertben található. A májusi esti litániákat tartották itt a templom felszentelése előtt. 1847-ben emeltette Sebő Ferenc.

Az I. és a II. világháború csiliznyáradi hőseinek emlékműve

A csiliznyáradi temetőben 1994-ben állították fel azt a két részből álló emlékművét, amelyen a község megörökítette az I. és a II. világháború csiliznyáradi hősi halotjainak nevét. Az I. világháborúban 25 személy, a II. világháborúban 22 csiliznyáradi katona halt meg a frontokon.

Csiliznyáradi temetői nagykereszt

A csiliznyáradi temető központjában áll a Csiliznyáradi Önkormányzat által 2014-ben felújított temetői nagykereszt. Ennek eredeti, kőből készült formáját 1958-ban készítette Sebő Benedek és felesége Sebő Erzsébet.

Csiliznyárad I. és II. világháborús emlékmű

Csiliznyáradi Milleniumi emlékmű

Az emlékművet Csiliznyárad Önkormányzata készítette a magyar állam alapításának 1000. évfordulója alkalmából 2001-ben. Alkotója a dunaszerdahelyi Lipcsey György volt. Nagysága 250x165 cm, anyaga téglá, illetve réz és pléh. Oldalán látható a falu címere, illetve egy 100x40 cm nagyságú életfa reliefje.

Kitelepítettek emlékműve

Kitelepítettek emlékműve mellett
Vida István és Takács Tímea

A csehszlovákiai kisebbségek sorsa a II. világháború után igen mostohára fordult: az újjáalakult csehszlovák állam legelső megnyilvánulásai, így Eduard Beneš elnök dekretumai között szerepelt a nem szláv nyelvű etnikumok, azaz a németek és a magyarok kollektív bűnösségének elve, illetve a szláv nemzetállam megteremtésének szándéka. A fentiek alapozták meg a szlovákiai magyarok és németek kitelepítését.

Csiliznyáradon az 1946-ban tartott összeírás idején 744 személy vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Az összeírás után rövid időn belül a fa-

luban is meghirdették a reszlovakizációs kampányt. A magyarellen es intézkedések sorába itt is beletartozott, hogy 82 személy – köztük Zsitva János tanító – ellen indítottak büntetőjogi eljárást. Az 1946-os év végére elkészült a csehországi kényszermunkára deportáltak jegyzéke. A falu lakóit 1947. január 22-én szállították el a Dunaszerdahelyről indított szerelvényben közösen a szomszédos csilizközi falvak (Csilizradvány, Szap, Balony) deportált lakóival. A szerelvény célállomása a csehországi Slaný település volt, 38 család 181

tagját – amiből 29 gyerek volt – szállították ide. Csiliznyáradról 14 család 79 tagját vitték el kényszermunkára.

A település fontosnak tartotta, hogy megemlékezzenek a második világháború utáni lakosságcseréről. Az ehhez készült emlékművet 2007-ben adták át, a kitelepítés 60. évfordulójára készült. Az emlékmű készítésének kezdeményezője a település akkori polgármestere volt. A településről kitelepített családok később visszatértek Csiliznyáradra, csupán 4-5 család maradt kint. Az emlékmű avatására a visszatelepült családok közül mindenki el tudott menni, és nagy boldogság volt számukra, hogy falujuk így is megemlékezik meghurcoltatásaikról. A gyönyörű, fából faragott emlékmű a községháza előtt található. A kopjafát egy környékbeli művész, Nagy Géza csicsói fafaragó készítette el. A kopjafán feltüntették a kitelepített emberek neveit, illetve a kitelepítés dátumát is.

GASZTRONÓMIA

Csiliznyáradi pékség – Károly Sándor bácsi és fia

A kenyérsütés hagyománya már 50 évre nyúlik vissza, amelyet Károly Sándor bácsi kezdett el, majd a fia vitte tovább a szakmát. Sándor bácsi a pék mesterséget egy nagyobb péküzemben kezdte. Amikor lehetősége adódott, úgy döntött, hogy családi vállalkozásba kezd a házuk hátsó udvarán. Felépített egy fával fűthető, kétszintes kementét a helyi mesteremberek segítségével.

Manapság már csak a fia készít kenyeret, naponta körülbelül 600 darabot. Egyéb, különféle megrendelésekre gyárt még kenyérlángost, illetve csütörtökönként kalácsot. A termékekhez az alapanyagokat a helyi termelőktől szerzi be. Két féle kenyeret készít: fehér kenyeret és rozskenyeret.

Kovács Vivien kenyérformázás közben

Mindennapi teendői közé tartozik, hogy esténként bekészíti a tüzelőfát, mely egy kemence szinten belül 150 kg fát jelent, majd hajnali három órakor kezdődik a kovász és a többi alapanyag hozzáadása a liszthez, melyet legalább nyolc órát kell pihentetni. A megkelt tésztát – mely meghaladhatja a 50 kilogrammot – kiméri, és fa kosarakba teszi. Ezeket a fa kosarakat is saját kézzel készítették, több mint 25 éve. majd öt óra környékén teszi be az előre felmelegített kemencébe, hét órára a friss kenyér szállításra készen áll. Egy sütés alatt 110 darab kenyér készül egy szinten.

HÍRES EMBEREK

Szini Sebő Alajos – egy romantikus regény hőse

Bármerre járunk a településen, mindenkinek ismerős az a név, hogy Szini Sebő Alajos. Mindenki büszke rá, hogy innen származik Jókai Mór regényének főhőse. 1811-ben született Csiliznyáradon. 1830-ban tizedes, négy évvel később szakaszvezető, majd őrmester, később hadnagy, 1844-ben pedig főhadnagy lett, ebben a fokozatában került a szabadságháborúba is. 1849. április 4-én, a tápióbicskei csatában lovaspárbajba került. A csata, illetve a párbaj történetét Gracza György írta meg.

Görgey segítségként a Sebő alezredes parancsnoksága alá tartozó két század császárhuszárt rendeli ki. Itt találkozik Riedesel és Szini serege. Riedesel érkezés közben hívja ki csatára az alezredest, aki nem akar gyávának tűnni emberei előtt, így győz a magyar büszkesége és elfogadja a kihívást. Hosszas párbaj után Szini alezredes került ki győztesen a harcból. Sajnos a tápióbicskei csata már eldőlt, mire a párbajgyőzelmen fellelkesült magyar hadsereg – még utoljára – megrohamozta a csüggedt császári sereget. Sebő alezredes Világosnál teszi le a fegyvert. Első fokon halálra ítélik Aradon, ezt később 16 évnyi várfogságra változtatják. Szabadulása után visszatért szülőfalujában és 1882-es halála után ugyanitt temetik el. Kardja és öve Győrben, a Xantus János Múzeumban található.

Jókai Mórnak annyira megtetszett a párbaj története, hogy a szabadságharcról készült regényében, *A köszívű ember fiaiban* főszereplőként szerepel Sebő alezredes Baradlay Richárd néven. A Sebő és Riedesel közötti párbaj pedig Baradlay és Palwitz Ottó között játszódik le a könyvben, igaz, mindezt Jókai más helyszínrre írta meg.

A falubeliek a mai napig nagyon őrzik a Szini Sebő kultuszt, talán ennek köszönhető a szoros testvértelepülési kapcsolat Csiliznyárad és Tápióbicske között. Eleinte csak Sebő alezredes kultusza kötötte össze a településeket, de mostanra már baráti és gazdasági kapcsolatok is kialakításra kerültek. 1997-

ben pedig a Csiliznyáradi falunapon aláírták a testvértelepülési kapcsolatról szóló együttműködési megállapodást.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

A csiliznyáradi lakosok összetartását mutatja az is, hogy rengeteg civil szervezet működik a településen. Mindenki megtalálja az érdeklődési körének megfelelő szerveződést a településen. Ezek a szervezetek számos alkalommal együtt is működnek. Az együttműködésüknek talán a legjobb példája az augusztus 20-ai ünnepségre létrehozott Honfoglalás műsor, melyben szinte az összes civil szervezet részt vett: vagy szerepléssel, vagy egyéb segítséggel vette ki a részét a profi előadás összehozásában. Figyelnek a szervezetek egyenlőségére, például a majális rendezvényt mindig egy adott szervezet készíti és ott csak ők árulhatnak, ezzel is egy kis bevételt szerezve működésükhöz.

A legfiatalabbaknak a Csiliz Gyerekklub biztosítja a rendezvényeket. Nekik főleg kézműves foglalkozásokat szerveznek, különböző színdarabokat hoznak létre, amiket aztán a település rendezvényein elő is adhatnak.

A Nyáradi Sportszervezet főleg a helyi futballcsapat működését és létrehozását biztosítja. Ám a településen akkora kultusza van a focinak, hogy nagyon büszkéek erre a szervezetükre. Egy időben kicsit hanyatlásnak indult a focicsapat, de mostanra ismét elindultak felfelé, és mint minden sportnál, a bajnoki cím megszerzése a céljuk.

A településen nyugdíjasklub is működik. Szinte minden nyugdíjas tagja a klubnak. Rendszeresen találkoznak, illetve a nagyobb szabású rendezvényeken Ők is kiveszik a részüket a műsorkészítésből. Nyári táborok szervezését segítik, énekkart alakítottak, a nyugdíjas jubilánsokat mindig felköszöntik.

A legújabb szervezet a Rákóczi Szövetség, ezt az elmúlt pár évben hozták létre. Főleg a nyári táborozásokat segítik, ám a többi rendezvény szervezésében is előszeretettel segítenek.

Ezek a szervezetek kívül kívül több kisebb szerveződés is található a településen, ilyen például a Csemadok, a tűzoltó egyesület, a kiskertészek helyi szervezete, a vadászok szövetsége, vagy a Vöröskereszt.

Értéktörzsek

Kosárfonás – Vida Mónika és lánya, Edina

A kosárfonás hagyománya már több generáción átível, Mónika a nagypapájától és annak testvéreitől tanulta, akik szintén az apjuktól tanulták a mestersé-

get. Gyermekkori szokásként sajátította el a kosárfonást és ezt a hagyományt már idősebb lányával, Edinával is megszerettette.

Manapság modern anyagokkal dolgoznak, mert már nem lehet úgy vesszőt szedni, mint 10-15 évvel ezelőtt. Ezzel időt lehet megtakarítani, mert nem kell a vessző keresésével, leszedésével, válogatásával, takarításával és tárolásával bajlódni. Régen arany és piros vesszővel fontak, de a megfelelő lelőhelyeket kiirtották vagy kihaltak maguk a cserjék is, ezért kell internetről megrendelt nád anyagból készíteniük a termékeket, de a hagyományos módszereket nem hagyták el.

Kosárfonás: Vida Mónika és Vida Annamária

A kosárfonás technikájával is megismerkedhettünk, amíg Mónika és Edina elkészítettek egy kis tároló dobozt. Első lépésként a nádat vízben áztatják, majd mikor kellőképpen megpuhult az anyag, elkezdték a fonást. Az eltérő igények miatt manapság már egy előre elkészített és megrendelt pozdorja anyag a termékek alja, de az eredeti kosáralj technikájának fonását is

tudja, ennek eltérő a technikája. A fonás közben oda kell figyelni, hogy az egyes vesszők, ha elfogytak, a betoldás megfelelően legyen elkészítve és esztétikailag is megfelelő legyen, ezért minden nád végét ki kell hegyezni. Befejezésként a nád végeket visszahajlítják és a fonatba elrejtik.

A kosarak mellett sok egyéb terméket is készítenek, mint például szalvéta-tartót, ceruzatartó, fonott képkeretet, virágkaspót. Jellemzően helyben nem tudják értékesíteni az elkészült tárgyakat, de más környező településeken nagyobb a kereslet rá.

Csilizpatas – Pataš

Bati Edit, Scher Noémi, Bódai Anasztázia

Csilizpatas település Szlovákiában, a Nagyszombati kerületben, a Dunaszerdahelyi járásban helyezkedik el. A Csilizközben fekszik, Dunaszerdahelytől 15 kilométerre délkeletre, a Csiliz-patak partján.

Északról Nyékvárkony és Padány, keletről Nagymegyer, délről Csilizradvány és Balony, keletről a Csiliz-patak, nyugatról pedig Bős határolja.

Kataszteri területileg hozzá tartozik Milleniumpuszta és Posztómajor. Határában több település is feküdt, melyek feltehetőleg a 16. században elpusztultak. Csilizpatast mellékutak kötik össze Bőssel (6 km), Csilizradvánnyal (6 km), valamint Padányon (7 km) keresztül Dunaszerdahellyel. A települést teljesen átszeli a Határ-kanális.

A községet először 1268-ban említik, majd két évvel később a nyúlszigeti apácák birtoka lesz három évszázadra. Tőlük 1621-ben Bethlen Gábor kobozta el, ekkor pusztult el ősi temploma is. A Csilizpatas nevet az addigi Patas elnevezésről 1908-ban módosították, a trianoni békeszerződésig Győr vármegyéhez tartozott. Egy 1880-as adat alapján tudjuk, hogy akkor a lakosok száma 610 fő volt, ebből 595 magyar anyanyelvű. Ez a szám 1910-re 700-ra emelkedett (699 magyar). A település 2011-es hivatalos adatai szerint a lakosok száma 832 fő, ebből 660 magyar és 93 szlovák, 72 roma, 4 cseh, 1 morva és 2 fő azonosítatlan nemzetiségű. Anyanyelvük szerint 748 magyar, 72 szlovák, 2 roma, 5 cseh, 5 azonosítatlan fő lakik a településen.

Vallási megoszlása szerint 306 római katolikus, 467 református, 1 fő Ágostai evangélikus, 2 fő metodista, 41 fő nem vallásos és 14 fő azonosítatlan felekezeti hovatartozású.

A faluban egy négyosztályos magyar tannyelvű alapiskola és óvoda is működik, egy épületben, ahova az intézmények 1973-ban költöztek. A községben könyvtárat 1968-ban alapítottak.

1796-ban Vályi András leírásában olvasható, hogy a település földesura a Religyiói Kincstár. Környékén leginkább búzát termelnek és híres a kendertermesztése. 1851-ben Fényes Elek által írt összeírásban már a burgonyatermesztés volt a mezőgazdaság fő ága.

A település autópályái jó állapotban vannak, megközelíthetősége is jó. A Bősről jövő vize kiváló minőségű. Csatornázása nem megoldott, szikkasztó gödrök találhatók minden háznál. Vasúti állomása nincsen, kiépített kerékpárút vonal sem található a településen és annak környékén, a buszjáratok

viszont kielégítőek. Orvos, fogorvos, gyógyszertár nincs, ezek mind a közeli Csilizradványon találhatóak, csakúgy, mint a felső tagozattal rendelkező iskola.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Református templom

Misák Alica csilizpatasi lelkipásztor

Először az 1700-as években építettek itt egy fatemplomot, ami később leégett, majd 1746-ban újra épült, klasszicista stílusban. Az új templom a falu legmagasabb pontjára épült, de a folyamatos úthálózat fejlesztés következtében a területet feltöltötték, így került a templom az utcfront szintjénél is lejjebb. 1747-ben a Megyei Közgyűlés elhatározta, hogy lebontatja az újonnan felépült templomot a Hellén vallás üldözése miatt, de a falubeliek nem engedvén a hivatalnak, elüldözték az előjárókat. A

templomok egyik fő jellemzője, hogy kelet–nyugati tájolásúra építették őket az akkori pápai utasítás miatt. A csilizpatasi templom nem e tájolás szerint lett megépítve, feltehetőleg a régi templom elhelyezkedése miatt. A templom ajtaja az akkori főutca tengelyére nyílik. A többi településhez képest nem a templom közelében van a parókia, hanem pár utcával arrébb, amit Kiss János tiszteletes 1936-ban épített az akkori korhoz képest modern stílusban. A szószéket Csémi Pál emeltette 1834-ben, melynek különlegessége, hogy téglából és kőből falazták fel.

Korábban két bejárata volt a templomnak, ebből már csak egyet használnak. Viszont a mai napig még megtalálható a szegények háza vagy más néven „kódisállás”. Azok a szegények, vándorok, akiknek nem volt hol megszállniuk, ill. nem volt hová menniük, itt megpihenhettek, és a falubeliek gondoskodtak róluk, ételt, italt, olykor ruhát adományoztak nekik. Továbbá részt vehettek az istentiszteleten, de nem tartoztak a felekezethez teljes mértékben. Az úrasztalát 1907-ben Csicsai Jánosné (Domonkos Mária) emeltette.

A templom tornyában két harang van, amik Trianon előttiek. A mai napig megtartották a szokást, hogy a nők, férfiak és a gyerekek külön helyen ülnek az istentisztelet során. A templom folyamatos renoválás alatt van, nagy hangsúlyt fektetve a templom eredeti formájának, berendezésének megtartására.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Csiliz-patak

Csiliz-patak

Csilizköz egyik összekötő természeti értéke a Csiliz patak. Ez itt az utolsó természetes medrű folyó. A víz jelenleg csak csordogál benne, de egykor a Duna 50 kilométer hosszú jelentős oldalágát képezte. Kutatások szerint a medre akkor sem volt széles és vízfolyásának sebessége sem volt jelentős. Erről tanúskodik egy 1272-ből származó írásos forrás is, melyben a patak Csilizpatas határában Agagus (agyagos) néven van említve.

A múlt század során különböző vízgazdálkodási és mezőgazdasági tevékenységek, beavatkozások következtében a Csiliz-patak eredeti medrének csupán felső szakaszán (Bős és Csilizpatas között) őrizte meg folyó jellegét. A vizet elterelték a keresztező meliorációs csatornába, ami 33,5 kilométeres szakaszon kiszáradt patakmedret eredményezett.

A Csiliz-patak környékét korábban mocsaras és lápos területek szegélyezték. A gazdasági, mezőgazdasági, technológiai fejlődés és az akkori politika hatására többségüket kiszárították és szántófölddé alakították. Volt, hogy a természeti hatások miatt a vizek szintje leapadt, mindenesetre mára már nem tudnak élőhelyet biztosítani a lápi élővilág számára. A néhai nagy kiterjedésű

mocsarak egyikének maradványa a Patas mellett található zsombékos is. A Csiliz-patak környékén lévő mocsaras területek, a Csiliz-lápok ma is egy természetvédelmi terület részei. Előfordulnak itt védett halak (pl. lápi póc, réti csík, vágó csík, szivárványos ökle), kételtűek (vörös hasú unka, kecskebéka) és vízi madarak. Sőt, megtalálható itt a ritka északi pocok is, mely a jégkorszak óta fennmaradt a Duna menti mocsárban. Ezt mutatja a Csilizpatas patak menti területére felállított információs tábla is.

Nemcsak az élővilág az, ami miatt a település lakói is elkezdtek óvni a patakot, hiszen társadalmi, településfejlődési, település történeti jelentősége is van. Még élnek olyan asszonyok a faluban, akik itt mostak, olyan gazdák, akik itt itatták az állataikat és olyan lélekben ifjak, akik itt játszottak hajdan. A patak a település fontos színtere a múltban és a jelenben egyaránt.

GASZTRONÓMIA

Takart, avagy a csilizpatasi töltött káposzta

Csilizpatason nincs olyan ház, ahol ne készítenék a takart névre keresztelt ételt. A gasztronómiai finomság nem új keletű találmány, régen is főzték. Többnyire karácsonykor, újévkor, azt szokták mondani, hogy a takarttal betekerik az újesztendőt. Takács Erzsi néni megtanulta az édesanyjától, hogy minél többször melegítik ezt az ételt, annál jobb, finomabb lesz, az ízek keveredése, harmóniája miatt.

Hozzávalók: 1 kg darált hús, 4 dkg főtt rizs, 3 tojás, só, bors, paprika ízlés szerint, 1 fej vöröshagyma, 1 gerezd foghagyma belereszelve (az íze végett), káposztalevél, fél kiló házilag savanyított káposzta

Rántás: Zsír, liszt, paprika, majd felengedjük vízzel.

Elkészítés: A húst a rizzsel és fűszerekkel egy tálba összegyúrjuk. A lábosba

Takart készítése Takács Erzsi nénivel

savanyú káposztát rakunk addig, hogy az edény alja ne legyen látható. A leforrázott káposztaleveleket állni hagyjuk egy keveset a forró vízben. A fűszeres darált húst a káposztalevelekbe tekerjük, majd lefelé fordítva belerakjuk a lábosba. Ha elfogy a levél, gombócokat gyúrunk a húsból. Letakarjuk sa-

vanyú káposztával, hogy elfedje a megtöltött káposztákat és a gombócokat. Majd vizet öntünk rá, hogy ellepje és fedővel lefedjük. Egy-másfél órát főzük. Ha megfőtt, rántást készítünk és hozzá keverjük. Összeforraljuk, és már tálalhatjuk is.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK Önkéntes Tűzoltó Egyesület

Csillizpatas Önkéntes Tűzoltóinak története 1912-ig nyúlik vissza. Alapítói: Vitéz Csicsai Móric, Öllős Károly, Kiss Béla és Kiss Lajos. Az első megmaradt relikvia szintén ez évből maradt fenn, mégpedig egy tűzoltókocsi képében, ami a mai napig megtalálható a település tűzoltószertárában. Bár lovai a tűzoltó egyesületnek sosem voltak, tűz esetén a falubeliektől kölcsön kapott lovakkal húzták és a Csiliz-patak vizét szivattyúzták az oltáshoz. A kocsira felszerelt rúddal pumpálták a vizet az oltandó területre. A korabeli vízszűrő és viharlámpa is megtalálható rajta. Tűz esetén egy futár adta le a riasztást a szolgál-

Az Önkéntes Tűzoltó Egyesület első járműve

latban lévő önkéntes tűzoltóknak. A tűzoltók ebben az időben még köztisztviseltekben álló személyek voltak, hiszen mindenkinek érdekében állt, hogy legyenek olyan személyek, akik képzettek és gyorsan a helyszínre érnek tűz esetén. Ezért a gazdák terményeik, állataik tűztől való megóvása érdekében támogatták a helyi tűzoltók munkáját. Vitéz Csicsai Móric irányította a 40-50 fős egységet, akik főként a helyi gazdálkodókból tevődtek össze. Erőlétüket a heti pár alkalommal tartott reggeli torna biztosította.

Az 1940-es évektől Soós Dénes lett az önkéntesek parancsnoka majd Keszeg Árpád vette át a helyét. Az egyesület elnöke Cuczor Ernő. A parancsnok immáron 20 éve tölti be a tisztséget a településen. Keszeg Árpád 11 éves kora óta tevékenykedik, mint önkéntes tűzoltó. A létszám mára már 9 főre csökkent, főként 16-17 éves fiatalok alkotják a csapatot.

Munkájukra ma is szükség van. A településen a tűzoltás mellett más feladatokat is ellátnak: árvízvédelem, árkok tisztítása, időseknek segítenek a ház körüli munkákban, csatornákat tisztítanak. Mindent megtesznek, hogy aktívak maradjanak és még évtizedekig őrizzék, működtessék településük örökségét, a több mint 100 éve megalakult Önkéntes Tűzoltó Egyesületet.

Értéktörzök

Nagy Nándor, a csilizpatasi bognár mesterség őrzője

Nagy Nándor Csilizpatas utolsó bognára 1944-ben született. Tanulmányait a Karaván Mezőgazdasági iskolában végezte, három évig tanulta a bognár mesterséget. Tanítómestere egy magyar ember volt, aki gyakran használta a német

Nagy Nándi bácsi bemutatja a kalapácsnyél készítés fortélyait

szakkifejezéseket, így gyakran előfordul, hogy Nándor bácsi is német szavakkal mutatja be az eszközeit. Ez nem ritka a bognárok körében, hiszen maga a bognár mesterségnév is az azonos jelentésű bajor-osztrák wagner-ből származik és a német hatás a szerszámelnevezésekben a mai napig kimutatható. A bognár mesterség mára már kihalt, hiszen a technika fejlődése kiszorította. Az egyre kevesebb lovas kocsi és szekér használat miatt nincs szükség kerék, illetve szekérgyártó kézműves mesterre sem. A régi időkben a faluban két bognármester is tevékenykedett. Nándi bácsi is már csak javításokkal, szerszámnyelek készítésével foglalkozik, azt is csak kedvtelésből. Otthon a kis műhelyében megtalálhatóak a fejszék, a topor (faragófejsze), fűrészek (szalag-, kör- és kézifűrész) vonószek, fúrók, vésők, bunkó (keményfából készült fa kalapács), faeszterga, gyaluk, csiszolók, reszelők stb. Egy komplett felszerelés a kerék és szekérgyártás, ma már a szerszámnyelgyártás minden mozzanatához.

A jó bognárnak ismernie kell a fát ahhoz, hogy dolgozni tudjon vele. Ezt nagyon sokáig tanulták az iskolában is, hiszen ha egy munka során rossz fát használnak, akkor az a munka igen hamar tönkremegy. Egy kocsi készítésénél az anyag megválasztása fontos szempont, csakúgy, mint egy fejszenyélnél is. Már csak ismerősök, barátok járnak hozzá, megélni nem lehet a mesterségből, hiszen az efféle munkát az asztalosok gépi erővel is el tudják már végezni.

Kiss György seprűkészítő

Kiss György 1975 óta készít seprűket. Családjában nagybátyja és édesapja is foglalkozott ezzel a mesterséggel, bár egyikőjük tanult szakmája sem ez volt. *Megtanultam, mert érdekelt* – mondta Gyuri bácsi és már több mint 40 éve készíti a seprűket. A jó seprű saját cirokból készül, amit tavasszal el kell vetni, majd mikor már a magok elkezdenek rajta pirosodni, akkor jött el az aratás ideje. És ekkor hol van még a seprű?! – Először a szabad levegőn kell szárítani, és közben meg-megforgatni, majd valami fedett, szellős helyre kell tenni, ahol eső nem érheti, és még egy-két hónapig pihentetni. Közben a cirok magját a következő évi vetéshez el kell tenni.

Elő lépésként a cirkot felhasználás előtt úgy 30 percre vízben kell áztatni. Mikor már felhasználható anélkül, hogy törne, elkezdhetünk vele dolgozni.

Először is befogjuk a nyelet – mutatja Gyuri bácsi, és közben büszkén mesél a saját készítésű, seprűkötéshez szükséges eszközökről. A nyél befogása után bele kell verni egy szövet a nyél vége tájékán úgy, hogy kb. 2 centiméterre ki-lógjon. Erre aztán drótot kell tekerni, jó feszesen, hogy összefogja a seprűt. Mikor már feszes a drótunk, jöhet az áztatott cirok. Kis csomókban –melyeknek vége egyforma hosszan legyen beigazítva – elkezdjük felcsavarni a seprű

nyelére. Szép lassan haladunk, csomóról csomóra, míg végül körbe érjük a seprűt. Nem minden cirkot kell beáztatni, a középső réteg az lehet száraz cirok is, ott már nem áll fenn a veszélye annak, hogy rögzítés közben megtörik.

A kötegek nagyságát érzésre kell rátenni – hangzik a kérdésemre a válasz, de hát így megy ez, a gyakorlat teszi a mestert. Aztán ismét áztatott cirkot kell használni, amit most úgy kell felkötni a nyélre, hogy visszahajthassuk, így képezve a seprűnek tartást, azaz vállat. Fedésnek a cirkok vékony tetejét lehet használni. A rögzített cirok nyél felőli végét mindig le kell vágni, hogy szép egyenletes, esztétikus legyen. A legvégső köteg felhelyezése után a drótot hozzárögzítjük a kiálló szeghez, amit már végleg beleüthetünk a nyélbe. Ezen művelet után következik még csak a seprű varrása. Először satuba kell fogni, majd egy hatalmas tüvel és bálamadzaggal a szorítás felett összekötött cirkot el kell kezdeni öltögetni. Egyet a madzag felett bújtatni, egyet pedig alatta. Ezt még kétszer ismételni. Sajnos a szakma kihalóban van, pedig seprűt szinte minden család használ.

Csilizpatas látképe

Csilizradvány – Čiližská Radvaň

Győri Gyula, Hanák Anita, Mihalcsik Márta, Rédli Dávid

Csilizradvány község a Nagyszombati kerületben, a Dunaszerdahelyi járásban található, a Csilizköz legnagyobb területű és legnépesebb települése. Dunaszerdahelytől 22 kilométerre délkeletre, Nagymegyertől 7 kilométerre délnyugatra fekszik. Füzespuszta (Vrbina) település tartozik hozzá, szinte teljesen egybeépült a szomszédos Balonnyal.

Délről Kulcsod, délnyugatról Medve, nyugatról Balony, északról Csilizpata, keletről pedig Nagymegyér határolja. Keleti határát a Csiliz-patak alkotja, mely egyben a történelmi Győr és Komárom megyék határa is volt.

Csilizradvány 21,41 km²-es területe a Kisalföldön fekszik 110–113 méteres tengerszint feletti magasságban. Egykor mocsarak borították, melyeknek lecsapolása után a táj meghatározó elemeivé váltak a csatornák. A község a Csilizköz területileg legnagyobb és legnépesebb települése. A község dűlőnevei közül a legfontosabbak Bácsháza, Csobáncz-hát, Köves-út és Asztalos. Az iratok egy Haraszt nevű települést is említenek 1252-ben, ám ez valószínűsíthető, hogy a tatárjárás idején elpusztult.

A település első írásos említése 1252-ben a zabori apátság birtokösszeírásában található Villa Rodovan és Roduan néven.

1946-ban 24 családot jelöltek ki csehországi deportálásra. 1947. január 22-én végül 15 családot deportáltak a Kladnói járásban lévő Slaný célállomásra. Csilizradványról 77 személyt deportáltak. Magyarországra 7 családot telepítettek, közülük tartozott Kóczán Mór családja is.

A magyar nyelvű oktatás a községben 1949. szeptember 1-én kezdődhetett újra.

Az 1965-ös nagy dunai árvíz idején június 17-én a víz elöntötte a községet, a lakosságot kitelepítették, a 264 házból 71 össze is dőlt, 11 pedig megrongálódott. Az újjáépítés során nyerte el a falu mostani képét, ekkor épült a község-háza és az orvosi rendelő is. A községben kilenc osztályos magyar tannyelvű alapiskola és óvoda működik.

A lakosság összetételét tekintve túlnyomó részben magyar anyanyelvűekből áll, erről tanúskodnak a népszámlálási adatok is, melyek szerint 1921-ben a 958 lakosú faluban 887 magyar élt. 2001-ben 1218 lakosából 1162 magyar (95,4%) és 47 (3,9%) szlovák nemzetiségű volt. Ugyanekkor 519 római katolikus, 469 református és 9 evangélikus lakosa volt a községnek. Ez az arány 2011-re sem változott meg nagyban, hiszen az 1205 fős községben 1128 ma-

gyar él. Napjainkban Csilizradvány a Csilizköz központi települése teljes szervezettségű alapiskolával és egészségügyi központtal.

A két világháborúban elesettek tiszteletére készült emlékmű a helyi temetőben áll, melyet 1921-ben emeltek. A temetői nagykeresztet a hívek 1848-ban állíttatták, az 1972-ben épült ravatalozót pedig Lipcsey György Munkácsy-díjas szobrászművész domborművei díszítik. A falu határában található a Csili-mocsár, mely természetvédelmi terület.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Református templom

Csilizradvány községében 1562 körül a földesurak és jobbágyaik hirtelen és egyszerre elhagyták a római katolikus hitet és áttértek a protestáns vallás gyakorlására, majd jó száz év elteltével kényszer hatására visszatértek a katolicizmushoz. A kutatások bizonyítják, hogy a mai református templom alapjai már az Árpád-korban álltak. Különlegessége, hogy a római katolikusok által épített korai gót stílusú templomot a református hitűek elvették. 1644-ben a templom elpusztult, amelyet 1649-ben újjáépítettek. Nem sokkal később fel lángolt a vallásüldözés, Lippai György érsek és testvére nem engedték meg, hogy a gyülekezet lelkészt tartson. 1668-ban pedig leányegyházát erőszakkal elszakították és a pozsonyi apácák, valamint a bősi plébános vezetése alá rendelték. 1681-ben úgy tartották nyilván a radványi reformátusságot, mint nem létező gyülekezetet. 1712-től újra működni kezdett Mikolai István prédikátor vezetésével. Valezius esperes 1730-ban kelt levele szerint Radvány és Kulcsod Helmeczi István felsőgelléri akadémikus rektort hívták meg lelkésznek.

1863-ban a templom és a falu fele leégett, de a kitartó emberek mindezen károkat hamar újjáépítették. 1906-ban a templom másodszor is megrongálódott tűzvész következtében, a tornya is ledőlt. A károkat 1908-ban tudták kijavítani. Ezt az úgynevezett „patasi” bejáró felett elhelyezett tábla ismerteti az ide látogatókkal. A templom utolsó renoválási munkálatai, mely az árvíz okozta károkat volt hivatott eltávolítani, 1971-ben közadományokból valósultak meg.

A templomra vonatkozik egy helyi monda, amit Vályi András jegyzett le 1806-ban. A monda szerint IV. Béla király felesége 1241-ben, a tatárok elől menekülve, a radványi templomtól kb. 300 méterre lévő balonyi sövényvárban szülte meg gyermekét. A gyermeket a radványi templomban keresztelték meg, s ebből az alkalomból olyan kiváltságot adott a radványiaknak, hogy a

templomhoz tartozó többi falvak – Balony és Patas – részére külön kaput nyitottak a templomon, hogy a radványiaknak ne kelljen velük egy kapun bejárni. A templom rekonstrukciója alkalmából a régi vakolat alól, a hátsó kar feljárójánál valóban előkerült a balonyiak ma már befalazott kapuja. Ez az első radványi templom román stílusban épült, erre utalnak a jobb oldali falon előbukkant freskómaradványok. A monda egyik változata – helytelenül – Mária Teréziát és fiát, II. Józsefet szerepelteti a történetben.

Az elmúlt száz év alatt a gyülekezetben jeles lelkipásztorok tevékenykedtek: Kovács Vince, Kúr Géza, Gálffy Géza, Kurucz Gyula, Pataky Endre, **Kőczán Mór**, Gáspár József, Ráduly Sándor, Brányik Sándor, Tuba Lajos, Martsa Dániel, Boross Kornél, Szabó András, Édes Árpád, Görözdi Miklós esperes, ifj. Görözdi Miklós, Kosárné Szabó Éva, Demeter Vilma. 2001. január 1-től Bothné Bereczky Ágota vezeti a gyülekezetet.

Nádfedeles ház

Az utolsó nádfedeles ház

A házat Tamási Ágnes építtette, az épület 1862. május 5-én készült el, a dátum a mestergerendán is fel van tüntetve. A nádfedeles, 150 éves épület falai vályogból – vagy, ahogy a helyiek hívják: mórbból – készültek és kb. 60 cm vastagok. Innen ered a régi kifejezés, hogy mórkomposok, mivel a terület rendkívül ingoványos volt, agyag elemeket dobáltak a mocsaras térségekre úgy

tették járhatóvá a környéket a falvak között. A ház jelenlegi tulajdonosa *Both László*, aki szülei halála után örökölte 2010-ben. Nagy gonddal figyel a karbantartására és haláláig nem akar megválni tőle. Elmondása szerint régen az egész faluban ilyen szerkezetű épületek készültek. Az árvíz 1965-ben nagyrészüket elmosta, vagy lakhatatlanná tette, az a néhány, amelyik megmaradt, teljesen át lett építve. Csilizradványban már csak ez az egy ház maradt meg eredeti, hagyományos formájában. Valószínűleg annak köszönhető megmenekülése, hogy magasabb területen fekszik, mint a többi épület. Elmondások szerint a nagymennyiségű víz csak a kapujáig ért el, a ház falait nem károsította. Az épület két helyiségből áll, a konyhából, ahol megmaradt a kemence, illetve a lakószobából, ahol gerendás – mestergerendás – mennyezet látható.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A Csiliz-patak flórája és faunája: az Örvényes és a halastavak

Ahogy *Burián Árpádtól*, a helyi vadásztársaság tagjától megtudtuk, három örvény található itt, a Disznós, a Káposztás és a Csibés. Nevükkel ellentétben nem igazi örvények, hanem holtágak, az elnevezés valószínűleg onnan ered, hogy a helyiek feneketlennek, nagyon mélynek tartották ezeket a képződményeket. A legenda szerint egy szekérrel közlekedő kereskedő belefulladt a Csibés-örvénybe, így az elnevezés utalhat a kereskedő vezetéknevére, vagy az általa szállított árura (szárnyas állatok). A hattyúkon, gémeken, vadkacsákon kívül az örvényekben halak is élnek. Egy kiszáradt meder is található az örvények között, szeretnék visszavezetni eredeti medrébe a Csiliz-patakot, hogy ez a meder újra megteljen. Az örvények ivóvízként szolgálnak számos vadnak, pl. vaddisznó, róka, nyúl. A hód is újra megjelent a környéken, de ez a fajta a kanadai hód, mert európai fajtársával ellentétben hódvárakat és gátakat épít. A helyi vadásztársaság gondozza a vadakat rendszeres etetések keretében, figyel a fák utánpótlására csemeték telepítésével, gondozásával, továbbá óvják a környezetet a helyi diákok bevonásával. Rendszeresen szemétyűjtést szerveznek, ez lehetőséget ad a fiataloknak az erdő megismerésére.

Többnyire fűzfák és lombhullató fák találhatóak meg az erdőben, az örökzöld nem jellemző, mindez a talaj nagy nedvességtartalmára utal, mivel rendkívül agyagos, lápos vidék. Az erdei gyümölcsök közül megtalálható a csipkebogyó, a szamóca és a kökény.

Sokféle állat és madár él itt: szürke gém, nutria (hódféle rágcsáló), hód (kanadai), hattyú, fehér gólya, vadkacsa, erdei nyúl, fácán, róka, vaddisznó, mocsári egér (pannon egér, mocsári egér, güzü), őz.

Halastavak

Diószegi Zoltán, a Csiliz Horgásztársulás elnöke elmondta, hogy a társulás 10 éves múltra tekint vissza, megalakulását az előző polgármester, Csikász István szorgalmazta. Jelenleg 80 tagot számlál, ebből 50 felnőtt, 30 ifjú és gyermek. Négy tó tartozik hozzájuk, a Kis-tó, a Nagy-tó, a Rákócza-tó és a Parlag-tó. Két utóbbi medre 1966-ban, az árvíz után került kialakításra. A vidékre régen is jellemző volt a halászat, napjainkban a sporthorgászaton kívül horgászengedélyek kiadásával – amelyet csak helyi horgászoknak adnak ki –, halak telepítésével és gondozásával, továbbá télen a nádas ritkításával foglalkozik a társaság. Sokan megfordulnak a tavaknál, legtöbbször Győrből és Dunaszerdahelyről jönnek.

A Horgásztársulás fenntartása a horgászengedélyek kiadásából, az adományokból, a horgászversenyek nevezési díjából és a különféle halételek eladásából valósul meg. Minden helyi tagnak havonta 40 óra társadalmi munkát kell teljesítenie, hogy segítse a szervezet működését.

A tavakban ponty, ezüstkárász, aranykárász, dévér, amur, süllő és csuka él. Akárcsak az örvényeket, a tavakat is gyakran látogatják a hattyúk és a gémek. Csukából és süllőből már nagyon kevés van a tavakban az orvhalászat miatt, ami azelőtt folyt, mielőtt a társasághoz kerültek volna a tavak. A környéken előforduló nagyfokú szennyezés miatt a halak természetes szaporulata nagyon lecsökkent, ezért a társaság egyik legfontosabb feladata a telepítés. Évente 25-30 mázsa méretes pontyot, 20 mázsa kárászt és kétféle kisebb pontyot telepítenek.

Beszélgetés Diószegi Zoltánnal,
a Csiliz Horgásztársulás elnökével

HÍRES EMBEREK

Kóczán Mór

Csilizradványban meghatározó munkásságot folytatott Kóczán Mór református lelkész, atléta, olimpiai bronzérmes gerelyhajító. Életútját több közeli település is magáénak vallja – mint például Csallóközaranyos –, mivel több

településen is tevékenykedett lelkeszként. Szellemi hagyatékát és emlékét büszkén őrzi Csilizradvány is, 2008-tól Alapiskolájuk felvette a nevét. Kóczán Mór gyermekéveit Kocson töltötte, édesapja a kocsi református elemi iskola rektora volt. Gimnáziumi tanulmányait Pápán végezte, kiemelkedő sport teljesítménye már a pápai Református Kollégiumban is megmutatkozott. Először a Budapesti Torna Club atlétája lett, a gerelyhajításon kívül diszkoszvetés és súlylökés versenyszámokban is részt vett. 1908 tavaszán meghívó jött a pápai teológiára, Kóczán Mórt élete első versenyére hívták. Az igazgató halani sem akart az engedélyéről, mondván: *„Egy jövődöbéli papnak hogyan járhat ilyen komédián az esze?”* Az engedélyt végül a tantestület döntésére megadták, s a versenyen második dobásával 57,05 méterre szállt kezéből a gerely, amely jobb volt az akkor fennálló világrekordnál. Ezután Kóczán Mórt meghívták az 1908-as londoni olimpiára készülő magyar válogatottba.

Kóczán Mór képe a róla elnevezett helyi alapiskola falán

A teológia elvégzése után, 1908-ban Kóczán Mórt Csallóközaranyoson választották segédlelkésszé. Hivatása mellett folytatta a felkészülést az olimpiára. Első világversenyén, a londoni olimpián négy számban: súlylökésben, diszkoszvetésben és a gerelyhajítás kétféle változatában indult, de a selejtezőkben kiesett. Szor-

katlan volt számára a nemzetközi légkör. Az olimpiai kudarc nem törte le, újult erővel, makacs daccal, a magyar emberre jellemző virtussal készült a további nagy feladatokra.

1910 nyarán a Budapesti Torna Club-ból az FTC-be (Ferencvárosi Torna Club) igazolt át. Új egyesülete színeiben 1911 őszén, Pozsonyban 66,64 méteres dobással világrekordot ért el gerelyhajításban. Ötször nyert magyar bajnokságot és sorra nyerte a nemzetközi versenyeket. Egyházi felettesei miatt Kovács Miklós álnéven indult az 1912. évi stockholmi olimpián, ahol gerelyhajításban 55,5 méteres eredménnyel bronzérmét nyert (álnévével megnevezte a kutató sporttörténészek munkáját). Az olimpiai bronzérem után a legnagyobb sikerét 1914-ben, Londonban érte el: 59,72 méteres gerelyhajítással legyőzte a világcsúcstartó svéd Halme-t, miközben angol bajnokságot és

nagy megtiszteltetést nyert: a győzelemért járó szintisza aranyérmét az angol királynő személyesen akasztotta Kóczán Mór nyakába. 1916-ban Magyarországon nemzetközi bajnoka, 1920-ban Csehszlovákia bajnoka volt. 1924-ben 40 évesen csehszlovák színekben részt vett a párizsi olimpián. 1926-ban, 41 éves korában hagyta abba az aktív, rendszeres versenyzést, de a testedzéssel sohasem szakított.

1914-ben költözött Csilizradványba, ahol megnősült és egy gyermeke született. 34 éven keresztül volt a településen lelkész, a községben sportkört alapított, s annak elnöke, intézője, edzője, szertárosa, mindenese lett. Lelkeszi hivatásának teljesítése után a radványi fiatalokat sportolásra tanította. Csilizradványon és környékén erős testalkatú és akaratú embernek tartották. Ebből fakadóan legendák forogtak közszájon a rendkívüli erejű református papról. A helyiek mesélték, állítólag úgy edzett, hogy a református templom tornya felett áthajította a gerelyt.

1948-ban kitelepítették Magyarországra, a Pilis hegyei között megbúvó kis faluban, Alsógödön vett házat és ott élte le élete utolsó éveit. Kertészkedett, sportgyűjteményét rendezgette, az atlétikai rendezvényeken sportbíróként tevékenykedett. Sokat olvasott és kirándult a környék hegyeiben szeretett feleségével. Kóczán Mór 1972-ben, 87 évesen halt meg Budapesten.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Kék Iringó Dalkör

Az éneklő csoport 1998-ban alakult meg. Először Ág Tibor vezette a dalkört, aki neves felvidéki népzene kutató, zeneszerző, karnagy, zenepedagógus, a felvidéki magyar kórusmozgalom kiemelkedő alakja volt. 2011-ben kereste fel Kovács Ildikót, és öregségére hivatkozva kérte, hogy vegye át a dalkör vezetését. Kovács Ildikó Ág Tibor egykori tanítványa volt, számos népdalversenyen vett részt jó eredménnyel. A dalkör heti rendszerességgel tartja próbáit, fellépnek a falunapokon, a falu egyéb ünnepségein, illetve gyakran kéri fel őket a helyi templomban énekelni. Jelenleg 13 női tagot és 7 férfitagot számlál.

Csilizke Gyermekek Néptáncgyűttes

A tánccsoport vezetője Mészáros Magdolna. 2007-ben alakult meg Csilizradványon a Kis Megyer Gyermekek Néptáncgyűttes utánpótlás csoportjaként. Gyakran lépnek fel nemcsak a Felvidéken, hanem külföldön is. 2009-ben a Gyermekek Néptáncgyűttesek Országos Seregszemléjén bronzsávos, majd 2011-ben ezüstsávos minősítést kaptak a Kis Megyer Gyermekek Néptáncgyűttessel együtt. Az együttes szólistái többször bekerültek a Šaffa sarkantyúja

nevezetű országos szőlő táncverseny döntőjébe. 2013-ban ugyanezen a versenyen két szőlistájuk ezüstsávos minősítést kapott és Sopronban a Regionális Szőlőtáncversenyen szintén két táncosuk kapott díjat.

Értéktörzők

Kiss Zoltán

Egy monda szerint a helyiek Csilizradványt *Kukkóniának* is nevezték, ami Csallóközt jelent. Ez az elnevezés onnan ered, hogy a lakók a lápos vidék előnyeit kihasználva védték meg szülőföldjüket a megszálló csapatoktól a

Kiss Zoltán amatőr fafaragó

szabadságharc idején. A sűrű nádasban megbújtak és mivel csak ők ismerték a gázlókat, a járható utakat, olyan mocsaras területre csalták a megszálló osztrák katonákat kakukkolással, ahol csapdába csalhatták őket és könnyűszerrel győzhették le vagy ejthették fogságba az ellenséges csapatokat.

Ezt az elnevezést a helyi

amatőr fafaragó, Kiss Zoltán meg is örökölte, amikor a helység címerét vészte egy tuskóba, de Csilizradvány helyett Kukkóniát írt alá. A helyi közösség fontosnak tartja a munkáját, az alkotásait, többször rendeztek kiállítást műveiből, amiből néhány a művelődési ház falát díszíti. Kezdetben csak az unokáinak faragott játékokat, aztán kedvet kapott nagyobb alkotások létrehozására. Mára egész gyűjteménye van fafaragásaiból, aminek legtöbbször a faluban zajló közösségi élet eseményeit mutatja be, illetve egyéb fiatalkori emlékeit eleveníti fel.

Kiss Péter

Kiss Péter helyi gyűjtő szintén számos tárgyi emléket őriz. Immár 15 éve igyekszik összegyűjteni a régi szerszámokat, használati tárgyakat, eszközöket, mert megőrzésre méltónak tartja őket. Kezdetben a szomszédságában élt bognár mester eszközeit kapta meg az örökösöktől, mivel sajnálta volna, ha

kidobják ezeket az egyedi szerszámokat. Később a helyi vadásztársaság tagja lett, ahonnan régi csapdákat szerzett be. Nyugdíjas éveiben pedig hobbiként kezdte el gyűjteni ezeket a tárgyakat, melyek között pl. a nádtető készítéséhez használt eszközök és a vályog vetéséhez használt sablonok is megtalálhatók. Népviselet ugyan nem volt jellemző Csallóközre, de az ingoványos terület miatt könnyen termesztettek kendert, és abból készítettek ruhákat, melynek szerszáma is őrzí. Számos egyéb mesterség eszköze színesíti repertoárját, vannak még a suszter szakmához, a teknővájáshoz, a lakatossághoz és asztalos szakmához használt eszközei is.

Horváth Béla

Horváth Béla „tanító bácsi”, a Kóczán Mór Magyar Tannyelvű Alapiskola pedagógusa, akinek szívügye a Csilizköz múltjának felkutatása, a helytörténethez kapcsolódó dokumentumok feltárása. Fontosnak tartja, hogy a gyerekek megismerkedjenek a település és a Csilizköz múltbéli eseményeivel, ezért élővé téve a múltat, interaktív módon vonja be őket ebbe a folyamatba. Az egyik ilyen volt a Kincskereső program, mely több részből állt. Az egyik során a gyerekek megismerkedtek az aranymosás történetével és eszközeivel, mivel ezen a területen nagy hagyományai voltak ennek a szakmának. A gyerekekkel együtt készített aranymosó padot, akik *aranyászokká* váltak és kipróbálták az aranymosás minden mozzanatát, ami hatalmas élményt jelentett nekik. Egy másik ilyen különleges program volt, hogy közösen feldolgozták a Csilizközi színjátszás történetét. Településenként összegyűjtötték, milyen színjátszó csoportok működtek, milyen színdarabokat adtak elő, kik voltak a tagjai. A harmadik nagy gyűjtőmunkájuk Csilizpatasnak a szabadságharcban betöltött szerepére irányult. Ennek során felkutatták levéltári iratok alapján, kik vettek részt nemzetőrként és honvédként a harcokban, hogyan zajlott le a patasi csata. A patasi régi temetőben megtaláltak több honvédsírt, amelyet kitakarítottak, rendbe tettek és azóta is gondoznak.

Both Ágota

Both Ágota, református lelkész asszony féltve őrzí gyülekezete kincseit. Megtudtuk tőle, hogy 17 éve restaurálták a templomajtót pozsonyi szakemberek, ekkor megtalálták a korabeli mesterlevelet az ajtóba rejtve. Az első terítő az 1900-as évek elejéről származik, a falu hajósai adományozták a gyülekezetnek. Ezt a terítőt csak ünnepi alkalmakkor használják, például házasságkötés, karácsony, húsvét stb. A legrégebbi úrasztali, úrvacsorai kegytárgyak közel 200 évesek. A felirat a kelyhen a következő: „1819 Csilizradványi

Református Eklézsia számára tsináltatták: N:KP Zur N:ZSJ N:ZSS”. A másik mai napig használatos kelyhet Szabó Julis készítette 1880-ban, 1748-ból pedig a kistányér származik, a felirat rajta latin. A hetényi szálhúzásos úrasztala fehér terítőt Budai Józsefné ajándékozta az egyháznak. A höveji fehér hímzéses terítő 1873-ból való, mind a négy sarkában egy-egy felirat látható, összeolvasva a következő: „Református Eklézsia 1873 Csilizradvány”, ezt úrvacsora osztáskor használták. A vörös szőlőfürt mintás, keresztszemes hímzéses terítőt szintén úrvacsora osztáskor használták, ezzel van a mai napig leterítve az úrasztala. Őrzi az 1810-től vezetett anyakönyvet, az 1899-től datált házasság anyakönyvét, valamint az 1909-től vezetett megkeresztelt anyakönyvét. Igazi ritkaság az 1832-ben alapított református iskola könyve. Számos korabeli dokumentum van még a gyülekezet tulajdonában, amelyet kincsként őriznek.

Csilizradvány utcakép

Ekel – Okoličná na Ostrove

Dániel Zoltán András, Füssy Angéla, Holczer Balázs,
Kovács Vivien, Lendvai Ákos, Takács Tímea, Zaránd Szilvia

A község területén már a római korban éltek, ám az első írásos említés az 1220-as évekből származik, egy 1229-es irat a községet „Ekly” néven említi. A török hódoltság idején a legendák szerint a helyi földesurak nem tűrték a török uralmát, ellenük fordultak és nem hagyták magukat, így a török soha nem uralkodott a falu felett. A 16. században a földesurak közül kiemelkedik Kolos János neve, majd Thúry György, a 17. század elején pedig Pathy Katalin és a Pannonhalmi Apátság is felmerül, mint birtokos.

A 18. század második felében a községet erős földrengés rázta meg, de két alkalommal árvíz is pusztított itt, majd két tűzvész döntötte romba a települést. A községben az első jegyzőkönyv pecséttel ellátva 1862-ben íródott, majd 1890-ben megalakult a helyi tűzoltó testület. A 19. század végén és a 20. század elején ismét több természeti csapást kellett az ekelieknek elviselniük, ugyanis az 1897-es árvíz pusztítását egy jégverés tetézte, majd 1910-ben tűzvész pusztított, 1912-ben jégverés, valamint száj- és körömfájás irtotta ki az állatállomány jelentős részét.

A község kataszterében 1906-ban kavicsbányát nyitottak, 1914-ben pedig megnyílt az első postahivatal. Az első világháború után a falu a Csehszlovák Köztársaság része lett, az emberek főként mezőgazdasági munkákból éltek. Megalakult a Szlovákiai Magyarok Kulturális Egylete, melynek alapítója Benye Ferenc plébános volt. 1922-ben a község Öregrét nevet viselő dűlőjében kolónia jött létre, ahova telepesek érkeztek, mégpedig 11 morva és 15 szlovák család.

Ekel a második világháború alatt ismét Magyarország része lett, ám a háború után 1946 és 1948 között Csehszlovákia deportáltak közel 60 családot, akik többsége 1948 után hazatért. Mint a környéken szinte mindenhol, 1965-ben Ekelen is árvíz pusztított, mely romba döntötte a község egyharmadát. Az újjáépítés megváltoztatta a település arculatát.

A községben a 20. század közepén egy ideig színjátszó csoport működött, 1975-ben elkezdték a helyi kultúrház építését, melyet 1986-ban fejeztek be. A Kisállattenyésztők szervezete 1977-ben alakult meg, 1984-től szabóműhely kezdett működni, a dohányyszárító átépítésre került, helyén üzlet és kocsmá működött. A nyolcvanas években nagy sikereket arattak a település Tátika és Summások néptáncsoportjai.

Ekelen magyar óvoda és alapiskola működik, ez utóbbi 2003-tól Hetényi János nevét viseli. Római katolikus temploma, mely a Hippói Szent Ágoston tiszteletére lett felszentelve, 1816-ban klasszicista stílusban épült. A református templom a 19. század elején épült fel.

**Az árvízi emlékműnél Takács Tímea,
Zaránd Szilvia és Kovács Vivien**

Hetényi János síremlékét 1912-ben a református temetőben állították, szobra az alapiskola udvarán található, emléko-
beliszkjét a Magyar Tudományos Akadémia állította. Hetényi teológus, református lelkész, filozófiai író, a MTA rendes tagja a községben született és itt is hunyt el 1856-ban.

Ekelen keresztelték Vajda Juliannát is, ő Csokonai Lillája, akinek a nevét régen a művelődési központ is viselte. A falu neves szülöttjei közé tartozik még Vargha János földmérő, a magyarországi folyók vízszabályozásának főmérnöke; Csorba Csaba ügyvéd, lapszerkesztő, Táncsics Mihály veje; Menyhárt Gáspár jogász, egyetemi tanár, dékán, rektor, a MTA levelező tagja; Erdőssy Béla festő- és grafikusművész, valamint Komjáthy István író, műfordító.

A községben a 18. század végén 78 házban 661-en éltek, a 20. század elejére a községnek 1304 lakosa volt, akiknek túlnyomó része magyar. A 21. század elején, 2001-ben 1461 lakosa volt Ekelnek, 2011-ben pedig 1521 fő, ebből 1247-en magyarok.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Szent Ágoston-templom

Ekel már régóta katolikus település, erre a legfőbb bizonyíték a faluban található Szent Ágoston-templom, amelyet 1816-ban építettek egy korábbi román stílusú templom helyén, majd 1830-ban még bővítették. Ennek a bővítésnek az emlékét őrzi a bejáratnál található emléktábla is. A templom négyzetes szentélyű, beépített templomtoronnyal és a templom épületéhez csatlakozó sekrestyével. A hajót a szentélytől diadalív választja el. Az oltáron Szent László

ló és Szent István királyok szobra áll. A hajó falán Szentlélek galamb alakban ábrázolva, Ágoston püspök faliképe és aranyozott angyalok találhatók meg, ezek az 1970 táján történő felújításkor eltávolított oltárról valók. A márvány keresztelőkút az 1830-as évekből származik. Ugyanúgy a templomban található az I. világháborúban elesett katolikus hívek emléktáblája. Dísztíti még a templomot Szűz Mária-, Jézus szíve- és Szent József-szobor is. A hajó falait a keresztút állomásainak gipszöntvényei díszítik, ezek valószínűleg a 20. század elején készültek. A karzaton található az orgona, ami a 19. század második felében készült. A toronyban három harang van. Az épületegyütteshez tartozik a plébánia is, amit a templommal egy időben építettek. Hosszúakás földszintes épület melyet többször átalakítottak, az udvaron gémeskút és gazdasági épület is található.

Református templom

A község lakosságának egy része hamar áttért a református hitre. Már a 16. században volt református templom a településen. A mai templom a 19. század elején épült, klasszicista stílusban. Az előcsarnokban található Száki János református prédikátor emléktáblája, aki 1668–1672 között volt a település lelkésze. A tűzhalálra ítélt prédikátor emléktábláját halálának 300. évfordulóján helyezték itt el. A hajó falán található az I. világháborúban elesett református hívek emléktáblája. A hajóban található másik emléktáblát a reformáció tételeinek kihirdetésének 400. évfordulójának tiszteletére helyezték el. A fából készült szószék a templom építésének idején készült, faragás és baldachin díszíti. Az úrasztala 1986-ban készült. A parókia a templom építésének idején létesült, „L” alakú földszintes épület.

A településen található szobrok, út menti keresztek is. Többek között kőkereszt, korpuszos kereszt. A temető központi keresztje vörös márványból készült. A temetőben az egyik legkiemelkedőbb síremlék az a sír, amit a településen elesett 4 német katonának állítottak. Ezen a síremléken kereszt van Krisztus fejét ábrázoló domborművel. Ezek mellett megtalálható még a településen az 1965-ös árvíz emlékére 1979-ben állított emlékmű is.

HÍRES EMBEREK

Hetényi János református lelkész

1786-ban született Ekelén, édesapja szintén református lelkész volt. Tanulmányait Komáromban, majd Pozsonyban végezte. 1802-ben Debrecenbe ment, ahol bölcseleti és teológiai tanulmányokat folytatott. A napóleoni háborúk miatt kénytelen volt atyja házánál folytatni a tanulmányait egy kis ideig.

1814-ben Göttingába ment teológiát és filozófiát tanulni, illetve itt kezdte el az ázsiai vallások filozófiáját is tanulmányozni egy magántanárnál.

Édesapja halála után őt választották Ekel lelkészének. Ezután Bécsbe ment, ahol az udvari könyvtárban folytatta teológiai, bölcseleti, történelmi és antropológiai tanulmányait. 1823-ban a bécsi protestáns hittani intézet dogmatika professzorává nevezték ki, szeretett volna itt maradni és tovább bővíteni tudását, illetve dolgozni, ám az ott tanuló protestánsok számának csökkenése miatt a hivatalt felfüggesztették.

A Hetényi emlékműnél Vass Laura és Zaránd Szilvia

Számos nagy munkát tudhat magáénak. Kidolgozta a keresztény hittudományt, saját filozófiai rendszert hozott létre, e munkái csak kéziratok formájában maradtak fent. Idővel a dunántúli egyházkerület jegyzőjévé és Komárom vármegye táblabírójává választották meg. 1836-ban az MTA levelező tagja, majd 1840-

ben rendes tagnak választották. 1853-ban hunyt el. Az Akadémián 1855-ben Toldy Ferenc mondott gyászbeszédet.

Emlékét Ekelén őrzik, a helyi alapiskola róla kapta nevét, ezek mellett minden évben Hetényi János Napokat tartanak a településen. Arképes szobra az iskola udvarán található meg. Illetve egy nagyobb síremlék is fel lett állítva az emlékére 1912-ben az ekeli temetőben. Mutatja az ekeliek büszkeségét az is, hogy az állított síremléken nemcsak az látható, hogy lelkész, hanem az is hogy tudós volt.

Számos kézírata és munkája maradt fent. Talán a legnagyobb művei a *Haza temploma, polgári erkölcstani munka* (1837) és *Magyarhoni régi várszerkezetről*, illetve a *Hazánk régi várszerkezete* címet viselő munkája mely 1840-ben koszorúzott pályamunka lett.

HAGYOMÁNYOK

Örömpörkölt főzőverseny

Ekel település egyik közkedvelt fesztiválja az Örömpörkölt főzőverseny, melyet immáron V. alkalommal rendeztek meg. Ez egy egyedülálló, közösségépítő fesztivál, amely az egész falut megmozgatja. Minden év október első

hétvégéjén rendezik meg a helyi közkedvelt szórakozó hely hátsó kerthelyiségében, ahol 2016-ban 22 csapat – egyik fesztiválon volt csak 15 csapatnál kevesebb – vett részt és teremtett felejthetetlen élményeket a helyieknek. A csapatok nemcsak helyiek voltak, hanem más településekről is érkeztek, például Lakszakállás és a testvérközsége is képviseltette magát. A versenyen való részvételhez csak a jókedvet és fűszereket kell hozni, így a nevezési díj (20 €) befizetésének fejében biztosítják számukra a sátort, tűzifát, főzőeszközöket, reggelit, valamint a fő alapanyagokat, melyet helyi termelőktől vásárolnak meg. A versenyzők által elkészített ételeket 4-5 tagú zsűri kóstolja meg és értékeli, majd díjazza az első három helyezettet. A díjazottak emlékül egy komáromi vállalkozó által készített üveg plakettet kapnak, amelyet ingyen készít el a mester az eseményre.

Ekeli Örömpörkölt főzőverseny

Emellett a szervezők további közösségkovácsoló játékokat és versenyeket is próbálnak kitalálni, mint például a rétes nyújtás, melyen gyermekek és idősek is részt vesznek, az egyedi ihletésű sörpárbaj, valamint egy sütemény versenyt is rendeznek ezen a napon, melynek nevezési díja nincsen, részvételi feltétele 15 db sütemény elkészítése, melyekből kettőt megkóstol a zsűri.

Ekeli Magyar Bál

Minden év januárjának második hetében rendezik meg Ekelén az újévi és egyben pótszilveszteri magyar bált. Ezen rendezvény, mely ma már 180-200 embert mozgat meg, jótékonysági estként szervezik meg, melynek keretében rászoruló családoknak segítenek vagy éppen egy kimagasló tehetséget támogatnak a körülbelül 300 Eurós összeggel.

A bál egy megnyitóval kezdődik este 8 órakor, majd a fellépők lépnek színpadra, akik között szerepelnek néptáncosok, híres vendégek, énekesek, akik szórakoztatja az est résztvevőit. A szervezők mindenképpen olyan fellépőket hívnak meg, akik illenek a hely szelleméhez, valamint a magyarságtudathoz. Éjfélkor eléneklük a Himnusz, majd kezdetét veszi a hajnalig tartó mulatság. Az élőzenés estet főleg a helyieknek szervezik, de a környék településeiről is szívesen fogadnak vendégeket.

Az est folyamán árusított tombolák bevételéből fedezik az éves költségvetést és a további rendezvények, események megszervezését, valamint lebonyolítását.

Értékörzők

Vass Laura

Ekel községben él egy helyi hobbiszakács, Vass Laura. Receptjei már több éve jelennek meg a *Vasárnap* című folyóiratban, illetve idén a folyóirat közreműködésével kiadásra került az első szakácskönyve is. Ezek mellett saját weboldalt is üzemel, ahol mindenki számára elérhetőek a receptek.

Receptjeinek titka, hogy csak háztáji alapanyagokat használ, melyeket próbál mindig a helyi termelőktől beszerezni. Fontosnak tartja, hogy odafigyeljen ezen alapanyagok használatára mivel sokkal jobb minőséggel rendelkeznek, mint a nagykereskedelemben vásároltak. A lisztet a közeli Lakszakállas malmából szerzi be, míg a húst a helyi hentestől, aki úgyszintén a falubeli-ektől felvásárolt állatokat dolgozza fel. A tojás és a tej is egyenesen a gazdák-tól érkezik hozzá. A tejből, ha többet tud vásárolni túrót és sajtot is készít. A zöldségek és gyümölcsök nagy része a kertből származik, de azokat a terményeket, amit nem tud megtermelni, a Csallóközből szerzi be, mivel ez a térség nagyon gazdag a szabadföldön termesztett zöldségekben és gyümölcsökben.

A házi alapanyagok felhasználása mellett érdekesség még, hogy a régi, hagyományos ételek főzésének újra gondolása, módosítása is nagy hangsúlyt kap az életében. Igyekszik a régit és az újat ötvözni receptjeivel, akár más népek ételeit is keresztezni a hagyományos felvidéki ételekkel.

Készít leveseket, főételeket, szörpöket. Jellegzetes szörpje a zölddió-szörp, melyet főleg karácsonyi időszakban szoktak fogyasztani. Elkészítése egyszerű – bár hosszadalmas – mivel a leszedett zöld diót 3 hétig kell vízben áztatni, ezt a vizet közben naponta cserélgetni kell. Ezután a diókat kötőtűvel kell át-böknöni és mézes szirupos vízben kell főzni. Ízesíteni fahéjjal és ánizzsal lehet. Szeret készíteni igazi házi kemencés ételeket is, amelyek jól visszaadják a régi hagyományos ízeket.

Az ételek készítése mellett erősen kutatja az ételek történetét és történelmi hátterét is. A fő kutatási terület Csokonai és Lilla kapcsolata az ételeken keresztül, mely alatt azt értette, hogy az abban a korszakban élő emberek milyen ételeket készítettek és fogyasztottak. Laura egyik mottója „*az ételek fejlődnek és alakulnak*”, ez is motiválja arra, hogy az akkori szokásokra ráleljen.

Füss – Trávník

Czöndör Mihályné, Czöndör Mihály, Cseh Martin Krisztián, Kiss Benedek Péter

Füss neve III. Ince pápa 1216-i összeírásában tűnt fel először Fys alakban, ahol a Pannonhalmi Főapátság birtokaként említették. Később a falu neve Nagy- és Kis jelzőkkel fordult elő. Kisfüss idővel elpusztult. 1452-ben a községet Nagyfys néven nevezték. Az 1800-as évek végén már Komáromfüss, 1927-től Fis, 1948-tól Füss (Trávník) a hivatalos neve.

1268-ban Füss a pannonhalmi főapát birtoka volt, innét vezették a vitéz főapátok a megtelepített hűbéreseket zászlaját hadba, ha harcra kelt a nemzet.

1383-ban István apát a füssi jobbágyságot hűséges katonai szolgálatuk fejébe egyházi nemesi rangra emelte és Füss praediális birtokként nekik adományozta. Füss ettől az időponttól kezdve külön nemesi szék. A füssi nemesek jogait 1550-ben I. Ferdinánd, 1637-ben Lipót, 1719-ben III. Károly is megerősítette. Ez az állapot 1848-ig fennmaradt.

A pannonhalmi főapátnak Füssön kívül még Kolozsnéma, Csicsó és Ásványtő is a birtoka volt, ezek a települések Füsssel együtt tértek át református hitre. A legrégebbi írásos bizonyíték a füssi református egyház létezéséről 1650-ből származott. A református egyház erőszakos és teljes megsemmisítése 1737-ben következett be.

A katolikus plébániát 1736-ban alapították. A paplakot, amely egyben a jószágkormányzó székhelye is volt, 1886-ban átalakították és emeletessé tették. A templom a 18. század építészeti stílusát viseli. 1867-ben az egész község leégett, ekkor a falunak 78 lakóháza és 571 lakosa volt. A krónika leírása szerint a község házai általában téglalap alakúak voltak és vályogból épültek, csak a templom, a plébánia, az iskola és az intézői lakás épült téglából.

1848-ban változás állt be Füss életében. 1851-ben a bíraskodást átvette a komáromi törvényszék, így Füss az 1918-as államfordulatig Komárom vármegye Nemesócsai járásához tartozott. Az I. világháború utáni békediktátum következtében Csallóköz is Csehszlovákiához lett csatolva, a község Komárom megye Komáromi járásához került közigazgatásilag. 1925-ben megszűnt az önálló jegyzőség. A bécsi döntést követően Füss is Magyarország része lett, majd 1945. március 30-tól ismét Csehszlovák terület. 1946 februárjában a falut katonaság vette körül. A szegény családokat bevagonírozták, Csehszlovákia területére deportálták, 1948-ban térhettek vissza a falujukba. A gazdagabb parasztokat a lakosságcsere keretén belül Magyarországra telepítették. 1949. március 1-én megkezdődött a magyar nyelvű tanítás a füssi iskolában.

1965. június 17-én áttörte a gátat a Duna. A lakosságot ki kellett telepíteni és csak a víz levonulása után térhettek vissza a településükre. A falu 209 házából 116 teljesen összeomlott, 52 erősen, 41 pedig enyhébben megrongálódott. A kár felbecsülhetetlen volt.

Napjainkban Füss 721 lakosú település Csallóközben, a Duna közelében. A település határában szemet gyönyörködtető természetvédelmi területek vannak, a Lyon-mocsár és a Farkasrét-dűlő.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Szent Benedek-templom

A település központjában áll a klasszicista stílusú Szent Benedek római katolikus templom. Mellette a 19. századból származó kálvária és a 18. századi klasszicista kolostor, falán Szeder Fábián emléktáblájával. A kolostorban 1996-ban berendezett Szeder Fábián szoba ma már nem látható. A benedek rendi szerzetes, író, nyelvjárás kutató tiszteletére összegyűjtött anyagot a plébános úr átadta a Pannonhalmi Apátságnak. Szeder Fábián János síremléke a füssi temetőben van, ahol örök nyugalomra helyezték. A katolikus templomba misére többnyire az idősek járnak, csak temetések alkalmával gyűlnek össze többen.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Arborétum jellegű kert Füssön

Textor René és Bozsaki Szilvia Füss településen egy arborétum jellegű kertet hoztak létre, amit gondoznak és fejlesztenek. 11 éve foglalkoznak kertépítéssel, amelyhez először újságokból vették az ötleteket. A kirándulásaik során is azon gondolkoznak, hogy az ott látott dolgok közül melyek azok, amelyeket otthon, a kertben és a ház fejlesztésében is hasznosítani tudnak. A kertet nem előzetes terv alapján, hanem fantázia szerint készítették és készítik napjainkban is. A növényeket a nagymegyeri és az érsekújvári kertészetekből szerzik be, ahol törzsvásárlók.

Elsőként a tavat alakították ki, melyet René kézzel ásott, majd később marológéppel mélyítették ki. Ezután kialakítottak rajta egy fahidat és koi pontyokat telepítettek bele. A tóba minden tavasszal tesznek tavaszi kezdőbaktériumokat, melyek megerősítik a halak immunrendszerét. Rendszeresen fertőtlenítik benne a vizet, alkalmaznak vízforgató rendszert, melyben van zeo-

lit, infrafény és kefék is, melyek nagy szerepet játszanak a víz higiéniájának fenntartásában. A fonalgát kézzel távolítják el. Ezeken felül minden tavasszal cserélik a tó vizét a tökéletesség érdekében. A tó élővilágát színesíti a tavi rózsza, a japán zsurló és természetesen a nád is. A kert növényei, a teljesség igénye nélkül: szőlő, málna, oxifa, tűlevelűek, tuják, cédrusok, magnóliák, rododendron, hortenzia, levendula, leander, bukszus, albízia fa, asztilba, encián, muskátli, golgotavirág, hunyor, kaktuszok, citromfa, citromfű, kardvirág, pálmák, bambusz, majoránna, zsálya, homoktövis, körömvirág stb.

A gyógynövényeket magán célra hasznosítják, pl. levendulaolaj, dekoráció.

Textor René és Bozsaki Szilvia arborétum jellegű kertje októberben

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Gyöngykoszorú Népdalkör

„Hazám, hazám, hazám, te széles Fölvidék!

A te földed bölcsőm volt nekem

és a sírom sírom benne lesz.

Hazám, hazám, én édes otthonom!

Millió magyar szív érted él

s bátran zengi himnuszod.”

Füss, Csicsó, Kulcsod települések lelkes, zeneszerető lakói hívták életre a Gyöngykoszorú Népdalkört. *Hogyan történt?* Gaál Katalin, a füssi Nyugdíjas

Klub krónikása mesélte el a történetét. Az árvíz (a „szakítás”) ötven éves évfordulóján megemlékezésére készültek. Úgy gondolták férjével, hogy jó lenne erre az alkalomra dalokkal is készülni. Felkérték Bödök Juditot Csicsón, hogy tanítsa be a dalokat. Kulcsodon volt a szakítás, így őket is hívták énekelni. Végül az emlékünneepségen a három településről 60 tagú énekkar lépett fel. Kisgyerekek, idősek énekeltek a három faluból, nem volt könnyű betanítani őket, de mindenki lelkes volt. A fellépés után az volt az általános véleménye a tagoknak, hogy ne hagyják abba. Harmincra lecsökkent a létszám, de ez egy stabil mag, ők együtt maradtak.

Hetente egy alkalommal hol az egyik, hol a másik településen 2 óra próba van és félóra beszélgetés, mert az is fontos. Jó barátságok szövődtek, igazi kis csapat alakult ki. Ma már egészen másként viszonyulnak egymáshoz, mint korábban, pedig különböző mentalitású településekről jönnek. 13 füssi, 10 csicsói, 10 kulcsodi tag van, közülük 3 férfi is énekel.

Öltöztetik fehér blúz és sötét nadrág, ehhez ünnepekre piros, fehér, zöld, kitűzött viselnek, más fellépésekhez pirosat.

Értékörzők

Szabó család méhészete Füssön

Farkas Ilona mutatja a méhviasz lapokat

Szabó László főállása mellett méhészkedik, közösen a fiával és a fia élettársával, Farkas Ilonával. 60 + 40 méhcsaláddal dolgoznak.

Vándorolnak a méhekkel, járják a határt az akác, a repce, a napraforgó és egyéb mézelő növények virágzása idején. A méheket speciálisan kialakított, pótkocsira asztalossal készített 50 családos kaptárrendszerben szállítják a gyűjtés színhelyére. A két sor kaptár között van egy folyosó, hogy hozzá lehessen férni a keretekhez. A fiatalok a saját méheiket személygépkocsi utánfutókon szállítják, amelyekre 20–20 kaptár fér el. Általában a komáromi járásban keresik a

megfelelő helyeket a vándorlásaik során, de szükség esetén Magyarországra is átmennek. A pergetés mindig a kitelepülés helyszínén történik.

Fő termékük a méz, de gyűjtenek virágport is. A virágpor gyűjtéshez a kaptár bejáratára egy speciális szűkítő elemet szerelnek fel, amely megnehezíti a méhek bejutását a kaptárba, ezáltal a hozott virágpor egy részét elveszítik. A virágport szárítottan értékesítik, ez egy „vitaminbomba”, amelyet pl. joghurtba keverve lehet étkezéshez felhasználni.

Propolisz egy olyan anyag, amellyel a méhek „sterilizálják” a kaptárt, annak falát propolisz filmréteggel vonják be, illetve ezzel tömik be a nyílásokat is. Az összegyűjtött propoliszból 75%-os alkohollal tinktúrát készítenek és kis üvegcsébe töltve értékesítik. Nagyon hatásos egészségmegőrző anyag, kockacukorra csepegtetve lehet fogyasztani.

A sejtek fedelezésekor összegyűjtött méhviaszt – megfelelő tisztítás után – gyertyakészítésre használja a fiatalasszony. A különböző formájú és mintázatú gyertyák dísz tárgyként kelnek el.

A mézből mézbort is készítenek.

Bozsaky Gyula kosárfonó

Bozsaky Gyula kosárfonó mester a Füss környékiek és a maga örömeire gyakorolja az édesapjától tanult ősi mesterséget, a kosárfonást. Ezzel ősszel lehet foglalkozni, amikor a fűzfavessző és a ciglevessző megérett, a kettő kombinációjával díszes kosarak készíthetők. A fonásra alkalmas vesszők begyűjtése után vesszőhasító szerszámmal lehúzza a héját, majd legalább két órán át főzi a vesszőket, amíg azok gyönyörű fehérek nem lesznek.

Attól függően, hogy mekkora kosarat szeretne

Bozsaky Gyula kosárfonó

készíteni 6, 7, vagy 8 szál vesszőt használ. Elkészíti az alapot, ahonnan 24 szál vessző megy fel oszlopnak és azt fonja körbe. Vannak társai, akikkel együtt bemutatókon, szakköri tevékenységként, községi ünnepeken gyakorolják a régi mesterséget. Baloghné Marika nénivel közösen tartott, rögtönzött bemutatójuk alkalmával, rövid idő alatt kialakult kezük nyomán egy formás, szép füssi füles kosár.

Bozsaky Gyula saját kezűleg készített csuhévázzal a csuhékosár készítésnek is nagy mestere.

2014. december 1-jén volt az egyedülálló *Füssi Füles Kosárfonó Verseny*, ahol ő is bemutatta kosárfonó tudását. Évente részt vesz a Márton-napi vigaságok települési ünnepén, ahol ő és társai kosárfonást mutatnak be, ugyanakkor itt bemutatkoznak a település művészei is. A nyugdíjasok lángossütéssel kedveskednek az ünneplőknek.

Szloboda Ildikó, füssi üvegfestő

Szloboda Ildikó bemutatja az üvegfestést

Szloboda Ildikó az Alsó-Csallóközben elhelyezkedő Füssön él és alkot. Üvegre fest ezoterikus és magyaros, valamint egyéb más, különböző témákat. Sánta Esztertől Győrben, egy tanfolyam keretében tanulta meg az üvegfestést hét társával együtt. Életének ezzel egy új, alkotó szakasza következett: üvegre fest mások és önmaga örömeire.

Kedvenc és sokak által szeretett témája a mandalakészítés. Hiszi, hogy a forma és a színek által ez öngyógyítás, segítséget ad a készítőjének és a megajándékozottnak is az üvegfestett tárgy.

25, 30, 40 és 50 centiméteres átmérőjű üvegekre rajzolja mintáit. Munkájához különféle üvegfestékeket használ. Vannak előre tervezett mintái, tervezett színekkel, de nagyon sokszor a pillanatnyi érzéseire, hangulatára hagyatkozva készülnek munkái. Közkedveltek a horoszkóp minták, de készített már

a Községházára címert is. Eredeti színekkel, kalocsai motívumokkal festett képei is közkedveltek. Elkalandozik más kézműves területekre is, például decoupage technikával díszít pálinkás- és borosüvegeket.

Tábor Árpád grafikus

Tábor Árpád Füssön él családjával. Fő állásában fizikai munkát végez, szabadidejében hódol grafikai és festői szenvedélyének. Már gyermekkorra óta szeret rajzolni, azóta is szabadidejében rajzol és fest. *„Azt rajzolok, festek, amit látok”* – vallja. Realista festőnek tatja magát.

Kedves technikái a ceruzarajzok és az olajfestmények, grafikai többségében portrék. Megdöbbenő a nappali szobáját díszítő Morgan Freeman grafika, amelyet fénykép alapján, 80 órában rajzolt meg. Olajfestményei tájképek.

Autodidakta módon tanulja az egyes technikákat, interneten ismerkedik a festmények anyagaival, eszközeivel. Lánya rajztanára szokott tanácsokat adni, segíti az egyes technikák elsajátítását. Neki is volt több alkalommal helyben kiállítása, ugyanakkor mások kiállításai is inspirálják.

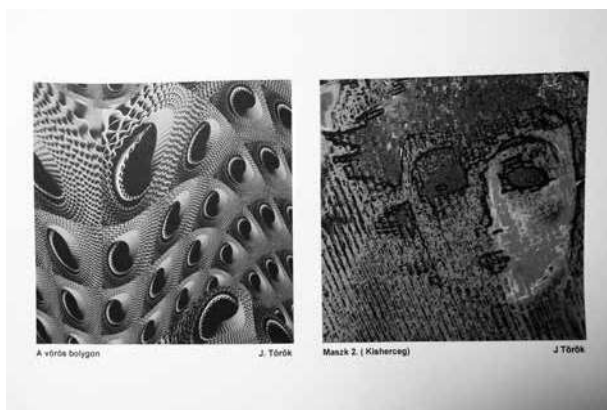
Török Johann fotográfus

Török Johann fotográfus művész feleségével 2012-ben költözött Füssre. Édesapja is fényképezett, ennek hatására már gyermekkorában megszerette a fotózást. Elsajátította a régi fényképezés módszereit: a film és a fénykép sötétkamrás előhívását, munkálatait.

30-40 évig kimaradt a fényképezés az életéből,

Németországban, Münchenben élt és dolgozott. Az elmúlt időszakban megismerkedett a digitális technikával és ismét elkezdett fotózni. Digitális technikával készített képek mellett, *„számítógépen megzavarosított képeket”* is készít.

Füssi tartózkodása óta több kiállítása is volt. 2015. március 13-án *Világok Vára VII.* címmel nyílt kiállítása a füleki vár Babel-tornyában. 2016. augusztus 11-én *Gútai vásár* címmel nyílt kiállítása Gútán.

Török Johann fotográfus munkái

Gellér – Holiare

Barta Dorottya, Bazsó Gizella Gabriella, Bujáki Patrik

A leletek alapján már az újkőkorból éltek ezen a területen emberek. Tárgyi emlékek származnak már a bronz- és vaskorból, de az avar időkből szintén, valamint előkerültek leletek a Nagymorva Birodalom idejéből is. A mai települést először 1258-ban Guller néven említik. A település elnevezése minden valószínűség szerint a Gelle személynévből ered. A község mai területe az 1940-es Alsó- és Felsőgellér egyesítésekor jött létre.

Az 1500-as években részben a pannonhalmi bencések birtoka volt a község mai területe, majd több nemesi család birtoka lett. Lakói ebben a században lutheránusok lettek. A török portyázásainak idején a falu teljesen elpusztult, ám később újjáépítették. Felsőgelléren a 18. század végén 25 ház állt itt, melyekben 166-an éltek, 1828-ban már 39 ház épült fel és 261 lakosa volt a falunak. Alsógellérnek a 18. század végére 255, 1828-ra viszont csak 71 lakosa volt. A helyiek főként mezőgazdasággal keresték a kenyerüket. A 20. században, 1971 és 1994 között közigazgatásilag Bogyához tartozott.

A két községrész lakossága 1910-ben 631 volt, 2001-ben 424, 2011-ben pedig 468 fő, ebből 421 magyar nemzetiségű.

II. József türelmi rendelete alapján, 1786-ban épült fel a klasszicista stílusú református temploma, mely mai formáját 1841-ben nyerte el. A templomkertben áll Gulyás Lajos, egykori lelkipásztor tiszteletére emelt emlékoszlop. A két világháború áldozatainak emlékműve a helyi sírkertben található. A faluházat 2005-ben adták át, itt található a polgármesteri hivatal és a könyvtár is. 1923-ban Alsógelléren született Csémy Lajos László egyháztörténész, református lelkész és egyetemi tanár.

Gellér ritka példája annak, hogyan képes egy megszűnésre ítélt település lakosai összefogásával lábra állni, újra önállóvá lenni és fejlődésnek indulni. 1971-től 1992-ig Gellér nem létezett önálló településként, Bogyához tartozott. Fogyott a lakosság száma, megszűntek az intézmények, tönkrementek az utak.

Gellér község csak 1945 után alakult át egy oszthatatlan területté, korábban Felsőgellér és Alsógellér néven volt ismert. Politikai irányítását a bogyai körjegyző biztosította. A községben állami épület nem volt, az iskolák is egyházi címet viseltek. Az iskola eredete az 1700-as évekre vezethető vissza. A törvényes iskolaépület 1783-ban, a lakosság segítségével épült.

1991-ben népszavazást tartottak, melynek eredményeként Gellér önállóvá vált. A szavazásra főként a gellérik mentek el, így az eredmény: 97% szava-

zott a különválásra. 1994. március 1-től a 96/94-es számú kormányhatározat tette önállóvá Gellért, mint Holiare. Gondolkodtak azon, hogy visszakerik a falu régi nevét, de nem akarták veszélyeztetni a különválást.

Mára kiépítették a vezetékes telefonhálózat, megújultak az utak, felépítették a közösségi színteret, felújították a villanyhálózatot, kiépült a vízvezeték hálózat, bevezették a gázt.

A fiatalok letelepedése érdekében bérházakat építettek, melyekben elsődlegesen fiatal párok kaphatnak otthont. 2004-ben megépült az első, 2009-ben pedig a második is. Így jelenleg 32 lakás van, és az akkori 6 gyermek helyett most 20-22 jár az óvodába. Alapiskola nincs, a gyermekek Lakszakállásra járnak iskolába. A faluban két élelmiszerüzlet, egy vendéglő, két asztalosműhely és egy kőfaragó műhely található.

A közösségi ház összefogással épült, a lakosság pénzbeli adakozásával és társadalmi munkájával. Helyet ad a polgármesteri hivatal dolgozói mellett a nyugdíjasoknak, konditeremnek és sikerült postát is idehozni, ami azelőtt nem volt a faluban. Községi rendezvényekhez szépen burkolt nagy terem áll rendelkezésre, a tetőtérben pedig a fiatalok számára kialakításra kész termeket találunk.

Működik a faluban „hangosbemondó”, amelyen minden aktuális hírt azonnal meg tudnak osztani a lakossággal.

Az idelátogatók rendezett közterületeket találnak, 1786-ban épült, azóta folyamatosan felújított, klasszicista stílusú református templomot, az alsógelléri haranglábat, a gondosan ápoltságú temetőt, melyben a régi sírkövekre is féltőn vigyáznak, és ahol emlékművet állítottak az I. és a II. világháborúban elhunytak számára. Itt áll egy több mint 200 éves körtefa, amit 1920-ban már „évszázados” vadkörtefaként emlegettek. Különlegessége, hogy lombozata a temetés bejáratától visszatekintve nagy Magyarország alakját formázza.

A templom felé közeledve egy másik hatalmas tölgyfa látványában gyönyörködhetünk, melyet a millenniumi ünnepségek alkalmából ültettek.

Értékek

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Faluház – Polgármesteri Hivatal

A szép épületre méltán büszkék a helyiek, nem csupán az épület miatt. Büszkék rá azért is, mert az épület felépítésére összefogott a falu minden lakója. 1992-ben – amikor újra önállóvá vált Gellér – rengeteg felújítani való várt

rájuk. Az első teendőjük mégis az volt, hogy felépítsék a Faluházukat, hogy helye legyen a közösségnek és Gellér hivatalának.

A döntést felmérés előzte meg, amelyben a lakosok 97%-a írta alá, hogy igen, kell a kultúrház, és hajlandó dolgozni érte. Pénz nem volt, mindent maguk adtak össze hozzá. 1992-ben egy szombati napra lett meghirdetve a „brigádmunka”. Az első lépés a régi kultúrház lebontása volt. Itt volt 90 ember, saját eszközökkel, talicskákkal, szerszámokkal. Voltak idősebb asszonyok, akik szóltak, hogy most éppen nem tudnak jönni, de szeretnének segíteni, számíthatnak rájuk. Bontották az épületet, megtisztították az összes téglát. A szövetkezet segítségével kiásták a pincét, az alapokat pedig kézzel megcsinálták. Jött szakember, csak a vasat kellett megvenni. Abban az évben elkészült a pince. 1993-ban tető alá került az épület, használni már lehetett. Még sok feladat maradt, kis lépésekben haladtak előre, hiszen fontos volt közben a villanyhálózat felújítása, a vízvezeték rákötése Bősre is. Jelenlegi állapotát 2000-ben érték el, akkor került sor az ünnepélyes átadásra.

A gelléri református templom

A klasszicista stílusú gelléri református templom 1786-ban épült. 1783-ban lett önálló anyaegyház község Gellér (akkor még Alsógellér és Felsőgellér), és Bogyá. Az első lelkész Kazinczy János volt (Tóth Mihály lelkész úr kutatásai szerint) talán rokona lehetett Kazinczy Ferencnek. A közösség hamar eldöntötte, hogy épít egy templomot. Az építés helye magántulajdon volt, felajánlás révén kapta meg az egyházközség. A templom építésének idején, a türelmi rendelet után torony nem épülhetett, csak később, ennek köszönhető a szokatlan forma: a templom mintha fordítva állna, tornya nem az utcára, hanem ellenkező irányba néz, a templom „*farazatához*” építették. Harangja 1792-es, Győrben öntették, műemlék (Mendel harang). Szokatlan – Csallóközben egyedi – a templom berendezésének színe is. Kékre festették, olyan kékre, mellyel Erélyben gyakran találkozhatunk, de ezen a vidéken nem jellemző.

A toronyszobába nyíló bejárati ajtó 2010-ben, németországi adományból került a helyére, Tóth Mihály lelkész úr saját keze munkája nyomán. 2013-ban a bejárat melletti falak is új burkolatot kaptak a nedvesség ellenei védelem érdekében.

A szószéket az 1830-as években ugyanaz az alkotó készítette, mint aki a szlovákiai műemlékvédelem által nyilvántartott apácaszakállasi szószéket.

A templom legnagyobb szponzora a Csepi család volt. Amikor a templom épült, Csepi József volt a gondnok, abban az évben halt meg, amikor a templom elkészült. Az ő sírköve a legrégebbi (latin feliratú) a temetőben. Az ő fia,

Dániel – aki szintén gondnoka volt a templomnak – adományozta az első kelyhet, majd unokája, Csorba Lászlóné Csepi Katalin és leánya adományozta a második kelyhet. Katalin két – bordó bársony – úrasztala terítőt is adományozott, melyek máig kifogástalan állapotban megvannak. 1846-ban készítettett márvány úrasztala is Csepi Katalin ajándéka, ez mellett kötött házasságot Katalin lánya, Csorba Ilona az író, néprajzos, költő Erdélyi Jánossal. Fiuk Erdélyi Pál, szintén író, könyvtáros, és az ő gyermekei a Kossuth-díjas néprajzkutató, Erdélyi Zsuzsanna és T. Erdélyi Ilona irodalomtörténész.

A templom kertjében emlékmű áll, mely 2006-ban készült. Az udvar kapujából érkezve először Gulyás Lajos nevét olvashatjuk, aki első szolgálati helyeként a közösség lelkesze lett 1942-ben, csak néhány hónapig szolgált itt. 1956 mártírja volt. Naplójában megfogalmazott fohásza került feliratként az emlékműre: *„Istenem, adj lehetőséget a népemért való szolgálatra.”* Gulyás Lajos palástját Budapesten, a Terror Házában őrzik. A másik oldal a tényt közli: a templom építésének 220. évfordulójára épült az emlékmű. A templom felé néző oldalon az 1848-as szabadságharcban elhunyt bogyai Pápai Dávidnak, és a felsőgelléri Varga Istvánnak állítanak emléket. A negyedik oldal a település 750. évfordulóját örökíti meg. Az emlékmű tetején a jelképek: a Biblia és a kehely láthatók.

2015. adventjének negyedik vasárnapján emlékiratot, üzenetet falaztak be a templomban az utókor számára. A kezdeményező Takács István (gondnok) volt, aki a toronyszoba felújításakor egy üreget szabadon hagyott, azzal az ötlettel, hogy küldjenek üzenetet a jövő nemzedéke számára. Tóth Mihály lelkész úr beszámolója került bele, mely az itt töltött több mint 25 éves munkássága alatt elért eredményeket mutatja be, valamint üzenetét az utókor felé. Elhelyeztek még 3 üveg pálinkát, 1999-es évjáratú, 6 puttonyos tokaji aszút, és a lakosok által behozott borokat (összesen 7 üveg italt, mindezt az iratokkal együtt gondosan becsomagolva), bízva abban, hogy majd 2115. adventjének negyedik vasárnapján, amikor kibonthatják, ezekkel fogják az utódok az úrvacsorát elfogyasztani.

Református templom szószer

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Gelléri horgásztó

2011-ben petícióval éltek a helyi lakosok, jelezve, hogy szeretnék a falu szélén lévő tavat kitisztítani és horgásztóvá alakítani. Falugyűlést hívtak hát össze, hogy közösen döntsenek a terület sorsáról. A falugyűlés úgy döntött, hogy közös területté és szabadidőközponttá alakítsák. Megbízták a polgármestert, hogy szerezze meg a halászati jogot, ehhez azonban először azt kellett elintézní, hogy ne szántóföldként, hanem vízterületként kerüljön nyilvántartásba. Beíraták a parcellát vízterületté és használatba vették. 2013-ban kapták meg a horgászati jogot, egyelőre 30 évre.

Létrehoztak egy polgári társulást, mely a GHT (Gelléri Horgász Társulás) nevet kapta. Tagjainak száma 40 fő. A tavat sporthorgászatra használják, ami azt jelenti, hogy a kifogott halakat vissza kell dobni a tóba. Eddig 20 mázsa pontyot engedtek a vízbe. A horgásztóval kapcsolatos teendőkről a GHT dönt, majd ezeket a döntéseket a képviselőtestület hagyja jóvá. A társulás nem csak a tavat tartja rendben, már 700-800 méter hosszan megcsinálták az utat is a tó felé. Fedett pihenőhelyeket, 26 horgászállást hoztak létre, kivágták a nádat, majd ezután kiépítették a villanyt.

GASZTRONÓMIA

Kürthy Lenke néni sütemény receptjei

Kürthy Lenke néni keresztelőkendője

Gelléren az idősebb asszonyok még ma is gyakran készítenek gyermekkorukban megismert receptek alapján ételeket. Rendszeresen sütnek és szeretnek receptet is cserélni. Kürthy Lenke néni két jellemző receptet mutatott be, melyeket édesanyjától tanult. Ezeknek írásos nyoma nincs, a fejében vannak meg, hiszen leánykora óta ismeri és készíti:

Habkifli: Nagyon mutatós, pihekönynyű, a szánkban szétomló sütemény. Elkészítése: 1 tojás fehérjét 9 dkg porcukorral gőzön fel kell verni, amíg sűrűbb állagú nem lesz.

Tortadíszítón keresztül ki kell nyomni kifli alakúra. Tepsibe kell tenni a darált diót, abban meghentergetni a habcsókot, majd ezután a sütőben „kiszárítani”.

Kötés: Édes sütemény, ami jellemző volt a vidéken. Elkészítése: Rozs és búza csíráztatásával kell kezdeni egy tespiben, vizes ruhadarabon, amit rendszeresen kell öntözni, vigyázva arra, hogy ne száradjon ki a ruha alatta. A tetejét le kell takarni egy másik ruhával. Ha kicsírázott, akkor le kell venni róla a ráterített ruhát, és még úgy is „futtatni” tovább. Ha megfelelő magasra nőtt, le kell darálni, a levéhez lisztet adni, amíg sűrű palacsintatészta állagú nem lesz. Fele liszt, fele daraliszt kell hozzá. Majd egy edénybe kell önteni és nádszálat tenni bele, hogy ki tudjon jönni a levegő. Végül addig kell sütni, amíg piros nem lesz a teteje (kb. 1 óra).

HÍRES EMBEREK

Lipták Milán kimagasló sporteredményei

Lipták Milán 2005-ben kezdte el Ócsán az erőemelést, egy barátjával. Bejelentkeztek egy versenyre, amely Megyercsen volt. Szlovákiai nemzeti verseny volt, aminek felkészülés nélkül vágott neki. Ennek ellenére egyből második lett, ezért aztán folytatta az erőemelést. Hamarosan nemzetközi versenyekre is eljutott. Legbúszkébb a Világbajnokságon elért 3. helyezése, ahol csak Fekete László és a fia előzték meg a dobogón, őket még nem sikerült legyőznie. Nagyon igyekszik, hogy egyszer sikerüljön, bár jelenleg lehetetlenségnek látja. Azért büszkén emlegeti a szlovák kupán elért eredményeit is, második, majd harmadik helyezést ért el 2007-ben és 2010-ben.

Lipták Milán fiaival

Edzeni Ekelre jár, három ottani fiattal együtt készülnek fel a versenyekre. Ők még nagyon fiatalok, de idővel vetélytársak is lehetnek. Az edzésekhez golyókat öntöttek, amiben segítségükre volt Szlovákia legerősebb embere, Narancsik Sándor, aki segített nekik az edzésben is.

Havonta kétszer, háromszor megy versenyre. Nemzetközi versenyen volt például Lengyelországban és Csehországban is.

Gellér lakosai büszkéek rá, ő pedig viszi a falu nevének hírét – mint gelléri lakos – mind a szlovákiai, mind a nemzetközi versenyekre.

Értéktörzök

Korega Norbert mővész

Korega Norbert fiatal családapa, Gelléren él feleségével és gyermekével. Igazi mővészember, aki rengeteg türelemmel és hatalmas alkotói készséggel rendelkezik. Még Ausztriában látott intarziás bútorokat, amiből nagy szerelem lett. Hazaköltözésekor előképzettség nélkül –eredetileg mezőgazdasági szakközépiskolában tanult – kezdett bele egy intarziás bútor készítésébe. Az első bútora több, mint száz éves volt, amit egyik barátjától kapott, akinek már nem kellett. Aztán jöttek sorban, egymás után az újabb és újabb bútorok: gyönyörű szép vadászkomódok, asztalok, arcképek, tájképek. Családi házuk telis-tele van szemgyönyörködtető alkotásokkal. Megélni azonban ebből nem tudnak, mert olyan sok munka van velük, hogy az árak csak kevesek számára elérhető. Ezért a megélhetést egyszerűbb bútorok készítésével biztosítja, melyhez végzettséget felesége unszolására szerzett. Öröm számára, ha valakit meg tud győzni, hogy legalább ne furnérből, hanem valódi fából készíttesse a bútort, mely időtálló és sokkal szebb, melegebb. Valódi dísz lehet a megrendelő otthonának, ha nem is kerül rá intarzia.

Vadászkomód Korega Norbertnél

Az intarziás bútorokat gyakran összekeverik az olasz bútorokkal. A különbség a kettő között annyi, hogy míg az olasz bútoroknál a mintákat festik, addig az intarziás bútoroknál különböző színű fákat használnak, és egyáltalán nem használnak festéket. Minden fa más és más színt ad. A dió kicsit sötétebb, míg a cseresznye vagy a fenyő világosabb színű.

0,6 mm-es furnérlapokból vágja ki

az egyes darabokat. Egy-egy kép elkészítése 320 órát is igénybe vesz. A folyamat elején választani kell egy alap furnérlapot, amire a mintát rárajzolja. Ha ez megtörtént, az egyik motívumot kivágja, ami „kipottyan”. Ezt a darabot az adott színű furnérlapból kivágja, beilleszti az alap furnérlapba és átlátszó ragasztóval leragasztja. Tulajdonképpen a folyamat vágás-ragasztás, vágás-ragasztás. A legvégén ragasztóval bekeni, hogy a kép egyben maradjon. Ezután a feleségével együtt 1-2 napig csak az átlátszó ragasztó leszedésével foglalkoznak. Az átlátszó ragasztó leszedése után ezt a felét is bekeni ragasztóval, és kész is van a kép.

Izsap – Ižop

Barta Dorottya, Bazsó Gizella Gabriella, Bujáki Patrik

Izsap ugyan nem önálló település – 1976-ban Nagymegyerhez csatolták –, de talán éppen ez az oka, hogy az utóbbi években felerősödött a törekvés múltjuk felidezésére, hagyományaik felelevenítésére, az izsapi identitás megerősítésére. Büszkén emlékeznek a falu jeles személyiségeire, egykori tanítóira, bíróira, nemeztőreire, hőseire.

Az egykori halászatból, később mezőgazdaságból élő település lakosai mára legfeljebb kis háztájit működtetnek, már csak utcanév idézi a takácsmesterséget is az egykor jellemző három mesterségből (takács, tetőverő és a kötélverő). Néhány vállalkozástól eltekintve a többség Nagymegyerre, vagy más városba jár dolgozni. Iskolába Nagymegyerre járnak a gyerekek, ott működik a Csiribiri Néptánccsoport is, amelynek sok izsapi fiatal tagja.

Izsapra beérkezve térkövezett, parkosított Főtérrel, megszépült és új emlékművekkel találkozunk. Mind azt mutatja, hogy az itt élők gondolják, ápolják életterüket és múltjukat. Északkeletről, Nagymegyer felől érkezve hamar a 470 lelkes település Fő terére jutunk, ahol gondozott parkban kapott helyet a 2014-ben – a Holokauszt 70. évfordulóján – az IQUS Polgári Társulás által elkészítettett, az izsapi Weisz család auschwitzi áldozatainak emléket megőrző márványtábla. Mellette szépen növekedik az ajándékba kapott normandiai fenyő, mely néhány év múlva akkora lesz, hogy nem kell fenyőfát kivágni a közös karácsonyi ünnepségre. A Fő térről nyíló kis utca – Templom utca – 2016-ban újult meg. Első épülete a 19. század első felében, klasszicista stílusban épült református templom. Tornyt 1924-ben kapott, valószínűleg ekkor helyzeték el a harangokat is. Addig Harangláb biztosította a harangozást. A templom kertjében az 1947–49 között Csehországba deportált izsapi lakosok emlékére 2012-ben állíttatott emléktáblát az IQUS. Fontosnak tartották, hiszen a falu harmadát érintette, 20 családnak (104 főnek) kellett elhagynia otthonát.

A templom után a volt iskola épülete következik, melynek falán az emléktáblán ezt olvashatjuk: „*Mert mertek magyarnak maradni!*” Simon Gyula tanító emlékére, aki a hontalanság éveiben bátran kiállt a magyar nemzetség mellett.

A megújult Templom utcán végighaladva elmegyünk az óvoda mellett, majd Izsap gondosan ápolt temetőjébe érkezünk. Az IQUS tevékenységének eredményeit itt is láthatjuk. Belépve a kapun balra helyezkedik el az 1848–

49-es forradalom és szabadságharc emlékére 2013-ban állított kopjafa, melyet egy helyi lakos, Tóth Iván készített.

A szóbeszéd szerint Izsap egyetlen dombja a temetőben egy 13. századi templom, a Szent Kelemen-templom romjait takarja be. Ezen a dombon helyezkednek el a három izsapi nemzetőr fejfái, melyeket szintén felújított az IQUS 2014-ben. Ebben az évben újult meg a temető másik – katolikus – felében az I. és II. világháború áldozatainak emlékére állított kereszt is.

Főter, református templom

A református és a katolikus felekezetek közös lélekharangján – melyet 2014 novemberében állítottak – „*A lélek él és munkál csendesen*” felirat olvasható.

Kicsit tovább haladva a Fő utcán elhaladunk a 2013-ban felújított Körte utca, majd a tűzoltószertár mellett. A szertár 2016-ban újult meg, Nagymegyer és Izsap önkéntes tűzoltói számára. Az épület falán Szent Flórián szobra vigyázza a tűzoltókat. Izsap első társadalmi szervezete volt az Izsapi Önkéntes Tűzoltó Szervezet. 1912. július 17-én alakult és kiemelkedő eredményeket ért el az 1970-es években Csanaki Pál tűzoltó parancsnok vezetése alatt. 2012. augusztus 22-én újjáalakult „*Nagymegyeri és Izsapi Önkéntes Tűzoltó Szervezet*” néven. A szervezet jelenlegi elnöke Kováts István.

A tűzoltószertártól alig pár lépést teszünk, és újra látjuk az IQUS tevékenységének egyik kézzel fogható eredményét. 2015. június 14-én avatták fel az 1965-ös árvízre emlékeztető emlékművet. Erre az alkalomra meghívták az akkor hajléktalanná vált gyermekeket és szüleiket befogadó községek és városok vezetőit, hogy kifejezhessék köszönetüket, az akkori segítséget. Az emlékmű mögött játszótér nyújt kapcsolódási lehetőséget gyermekeknek, szülőknek egyaránt.

Értékek

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Izsap együttese, a Mórkomppal tevékenysége

A Mórkomppal négy főből álló együttes, melyet 2012 tavaszán alapítottak. Nevük izsapi kötődésüket mutatja, hisz a mórkomppal itt közlekedett, innen szállították rajta az itt készített mórteglát még hajdanán.

A zenekarnak egy énekes és három hangszeren játszó tagja van. Bartalos Réka az énekesnő, Bagin Dominika brácsán, Reichel Evelin hegedűn, dr. Bartalos Dezső nagybőgőn játszik. Minden tag járt, sőt van, aki még most is jár zeneiskolába. Bartalos Dezső keltette életre a csapatot, hiszen mindenkiről tudta, hogy ért valamilyen hangszerhez, ezért felvetette az ötletet az együttes megalapításához. Sokféle zenét játszanak, de közösen döntenek el azt, hogy éppen milyen stílusú zenét választanak ki. Népzene, világzene, komolyzene, illetve még átdolgozásokat is felvesznek repertoárjukba.

Sok helyre hívják őket fellépni, előadni, ebből a legjelentősebb fellépésük Csehországban, Dobruškában szokott lenni (ez a község a testvértelepülés Izsapnak). Magyarországon is felléptek már, például Ábrahámhegyen. Természetesen helyi szinten is gyakran lépnek fel. Minden év december 20-án egy ünnepváró koncertet adnak, mely nagy sikernek örvend.

Az IQUS Polgári Társulás kulturális, közösségépítő és falufejlesztő tevékenysége

Az IQUS Polgári Társulást 2011. november 21-én regisztrálták. Neve egy kis szójátékból ered, az Izsapi Kulturális Szervezet „rövidítése”.

Létrehozásának több oka is volt: településen Csemadok szervezet nem működött, erős volt a közösségi élet hiánya és többen is érezték, hogy szükség van egy közösségre, amely felzavarja az állóvizet és nem hagyja, hogy Izsap feledésbe merüljön, és csupán Nagymegyert részeként kerüljön említésre.

Célul tűzték ki a hagyományok felelevenítését, ápolását, továbbadását, rendezvények szervezését, az izsapi kulturális és közösségi élet gazdagítását, mindezek révén az izsapi lakosok kötődésének erősítését, a magyarságtudat fenntartását.

A társulás megalapítását követően érezhető volt a falu fellendülése, nemcsak kulturális, de társadalmi szempontból is. Az emberek közelebbről megismerték egymást a rendezvényeken, és egy addig nem mutatott összetartás jött létre a faluban.

Amivel ezt sikerült elérni az öt év alatt, az egyrészt a rendszeres közös ünnepségek, megemlékezések, programok szervezése. Például: március 15-ei

megemlékezés; anyáknap; ünnepség; májusfaállítás; gyermeknap; új kenyér ünnepe/falunap; október 23-i megemlékezés; adventi koszorú készítése, a koszorú megáldása, gyertyák közös meggyújtása programmal kísérve vasárnaponként; karácsonyi műsor; az újesztendő közös köszöntése. Másrészt rendszeresen szerveznek kirándulásokat, színházlátogatást, kulturális programokat. Minden évben megemlékeznek a deportáltakról, hiszen a falu egyharmadát, több mint 100 családot telepítettek ki Izsapról, az ő emlékükre 2012-ben emléktáblát is avattak.

HÍRES EMBEREK

Izsap erős emberei: Megály János és Matlák Szabolcs

Izsapnak két olyan erős férfi is lakója, akik jelentős eredményeket értek el a kiválasztott sportágakban. Megály János sportága a súlyemelés. 20 év után kezdte újra, mikor már a munkahely ebben nem akadályozta, és most seniorként egyre-másra szerzi a trófeákat. Matlák Szabolcs – erőemelő, majd szkanderes – fiatal kora ellenére megszámlálhatatlan oklevéllel, éremmel, díjjal rendelkezik. Mindkettőjük eredményességükhöz hihetetlen fegyelem, akarat, elszántság, szorgalom kellett, ami mindenki számára jó példa. Eredményességük vitte Izsap hírét szerte a világban, ahol megfordultak versenyeken.

Megály János 16 éves korában kezdte el a súlyemelést Matlák Szabolcs édesapjának köszönhetően. Tetszett neki, ahogy a férfi könnyedén emelgeti a súlyokat. Szólt neki, hogy ő is szeretne súlyt emelni. 25 éves korában nősült meg és szerencséjére felesége támogatta a sportolói karrierjét. Ebből a házasságából lett két fia, akik nem sportolnak még versenyszerűen. 20 év kihagyás után, 2012-ben kezdte el újra a súlyemelést. Hiányzott neki nagyon, de a munkája miatt előbb nem tudta újrakezdeni (asztalos a szakmája, és ebben is dolgozik). Az újrakezdés hamar szép eredményeket hozott: Európa bajnokságon 2014-ben harmadik lett, 2016-ban pedig a Világbajnokságon 1 kilogrammal lemaradva negyedik helyezést ért el. Ehhez elegendő volt számára heti 3 edzés a munkaidő lejárta után. Minden versenyére örömmel ment, mindenhol ismerkedett és sok baráttra tett szert. Elmondhatja magáról, hogy a világ minden táján vannak barátai, akikkel még élnek is ezek a baráti kapcsolatok.

Matlák Szabolcs a gelléri erőemelővel, Lipták Milánnal kezdett el súlyt emelni 2000-ben, 10 évesen. Azért választotta ezt a sportot, mert sosem volt egy vékonyka ember, és a testnevelő tanára, Kósa László „nyaggatta” is ezzel. Egy részről neki köszönhető, hogy elkezdte a súlyemelést, másrészt pedig

apukája is súlyemelő volt. Majd kipróbált rengeteg küzdősportot, miközben az erőemeléssel is foglalkozott. Az erőemelő klubban felkarolták és ott is maradt. 12 és fél évig csinálta az erőemelést, egyszer volt Európa bajnok, a Világbajnokságon pedig harmadik helyezést ért el. Mellnyomás számban 215,5 kilogrammal rekordot döntött. Ezt az eredményt azóta se döntötte meg senki. 2014-ben sportágat váltott és elkezdett szkanderozni. Az erőemelés edzésein túrni kell azt a sok fájdalmat, ami ezzel jár és 12,5 év elég volt belőle. 2016-ban szkanderozásban Európa bajnoki harmadik helyezést ért el. Egyes technikákat az internetről próbál jobban megfigyelni, hogy minél sikeresebb legyen a felkészülése. A szkanderra való edzés abban nagyon más, hogy ki-mondottan a kézre terhelődik. Munkája és az edzések miatt keveset van ott-hon. Asztalosnak tanult, de nem ebben dolgozik. Testvére – Matlák Zalán – is sportoló, ő 2001-től 2005-ig űzte versenyszerűen az erőemelést. Zalán egy sérülés miatt abbahagyta ezt a sportot, most testépítő.

GASZTRONÓMIA

Az izsapi zsíros gombóca (lisztgombóc)

Szinte mindenki ismeri a Bartók Béla gyűjtötte izsapi népdalt:

„Összegyűltek, összegyűltek az izsapi lányok
Hm, hm, ej, haj, az izsapi lányok.
Összeszedtek, összeszedtek egy marék lisztet,
Hm, hm, ej, haj, egy marék lisztet.
Meggyúrák azt, meggyúrák azt zsíros gombócának,
Ühüm, ej, haj, zsíros gombócának.”

Az izsapiak büszkéi rá, hogy járt a vidékükön Bartók Béla, és hogy ez a népdal innen származik. Íme a recept, melyről a dal szól:

Hozzávalók: kb. fél kg sima liszt, 2 evőkanál zsír, csipetnyi só

Elkészítés: A lisztet tálba szitáljuk, hozzáadjuk a sót, majd a felforrósított zsírt. Merőkanál segítségével kis mennyiségben forró vizet adagolunk a masszába állandó kevergetés mellett addig, amíg tészta állagúvá válik. A tésztából kis gombócokat formázunk és forrásban lévő vízben kifőz-

Zsíros gombóca

zük azokat. Ha a víz tetejére feljön, a gombóc megfőtt. Leszűrve a gombócokat egy kis olvasztott zsírral meglocsoljuk, hogy ne tapadjanak össze. A gombócokat disznótoros káposztához készítették, ezzel szaporították az étel mennyiségét. Lehet kínálni különféle mártások mellé is.

Az adatokat a készülő Izsapi Értéktárhoz gyűjtött anyagokból bocsátotta rendelkezésre Ábrahám Margit, a mellékelt fotókkal együtt.

Nagy Ottó vőfély receptjei

Pásztorgulyás

Hozzávalók: 2 első csülök, 3 kg lapocka, 2 kg hagyma, 30 dkg disznózsír, piros paprika, só, bors (saját szájíz szerint)

Elkészítése: Megcsináljuk a pörkölt alapot. Ez annyit jelent, hogy kellő mennyiségű hagymát apróra vágva megpároljuk, ha ez megvan, akkor a fele húst megpirítjuk. Amikor a hús már „vizet ereszt”, akkor megfűszerezzük. Beletesszük, és megfőzzük bőrében a csülköt. Ha már megfőtt, akkor adjuk hozzá a tésztát. A tészta: 1 kg liszt 8 tojással. Olyan, mint a levestészta, csak picit vastagabb. 1,5x1,5 centiméteres kockára vágjuk, úgy tesszük a forró levesbe, pár perc alatt készre főzzük vele.

Böllérleves

Megfőzünk egy fél disznófejet, egy szívet és egy nyelvet. Amikor megfő, leszűrjük a levét. „Megtakarítjuk” és feldaraboljuk. Készítünk hagyma alapot (1 kg hagymából), beletesszük a húst, majd az abalével felöntjük. Amikor felforrt, akkor megy bele a felszeletelt máj. A májat meg kell abálni, és amikor fehér lesz, kivesszük, majd felkockázzuk. Ha lassan főztük a levet, akkor tiszta lesz, mint a húsleves. Megy még bele babérlevél, só és bors.

Kolbászos lecsó

Hozzávalók: 2x0,5 kg szalonna, 1 kg nyers kolbász, 2 kg száraz kolbász, 2,5 kg hagyma, 12 kg érpaprika, 0,5 kg zöld, fehér, sárga paprika, 2,5 kg paradicsom

Elkészítése: 0,5 kg füstölt szalonnát megpirítunk. Ha megpirult, kivesszük és a zsírba beletesszük az apróra szelt hagymát. Mikor a hagyma kellően üveges, hozzáteesszük a „szétmaricskolt” nyers kolbászt. Ehhez az alaphoz hozzákeverjük az 1/3 paprikát és majdnem készre főzzük. Hozzáteesszük a következő 1/3-ad paprikát, a paradicsomot és a fél kiló szalonnát és félkészre főzzük. A végén hozzáteesszük a maradék paprikát és a szárazkolbászt, majd a színes paprikát és készre főzzük. Kivesszük a szalonnát, kockára szeleteljük és visszateesszük.

Értéktörzók

A híres izsapi vőfélyek tevékenysége – Nagy Ottó

Nagy Ottó – Izsap ma is aktív vőfélye – érdekesen tanult bele a szakmába. 1980-tól éttermekben dolgozott szakácsként vagy felszolgálóként. Itt hallgatta, ahogy a vőfélyek mondják a szövegüket, majd egy kis idő után már ő is tudta ezeket. Egyszer aztán az étteremben dolgozott, de nem ért oda a felkért vőfély, ő pedig elvállalta, és sikeresen meg

Nagy Ottó vőfély, archív kép

is oldotta a feladatot. A nagybátyja, Kázmér Miklós is vőfély volt, sokat tanult tőle is. Az izsapi vőfélyek sosem használtak írott szöveget, csak szájhagyomány útján terjedtek a mondandók. Ezért aztán, amit a vőfély mondott, sosem volt kétszer ugyanaz.

Jellemző viselete a fehér ing volt, fekete mellénnyel. A mellényen egy kiűzővel, amit mindig az adott eskűvőn kapott. Volt vőfélybotjuk is, amire mindig egy bokréta került. Sok volt a híres izsapi vőfély, például: Kázmér Miklós, Karácsony András, Vörös Lajos, Csákány Béla. Több helyre is jártak eskűvőkre: Alista, Patas, Megyer, Szerdahely, de még Pestre is.

IZSAP KIEMELKEDŐ SZEMÉLYISÉGŰ TANÍTÓI

Izsap lakosai kegyelettel és tisztelettel emlékeznek a település egykori tanítóira, akik nem csupán tanítottak, hanem életmódjukkal, magyarságuk melletti kiállással, közéleti tevékenységükkel példát állítottak a felnövekvő nemzedék számára. Közülük is kiemelkednek: Böltskey Gergely, Simon Gyula és Zselinszky Magda.

Böltskey Gergely – tanító, nemzetőr

1808. augusztus 7-én született Izsapon. Református tanító volt, 3 gyermek édesapja. 1848-ban jelentkezett nemzetőrnek. 1849 májusában Izsapon ő volt az, aki rendszeresen megvendégelte a Nagymegyeren elszállásolt magyar honvédeket, köztük Szinnyi József őrmestert is, aki többször megemlékezett

róla naplójában. 1849. július 8-án a régióban elterjedt kolera járvány áldozata lett. Böltskey Gergely felújított sírkövén az izsapi temetőben az alábbi szöveg olvasható: *„E sírhalom fedi néhai n.s. Böltskey Gergely izsapi preoráns és jegyző hűlt tetemeit. Elhunyt 1849. június 8. életének 39. évében. Béke hamvaira!”* A sírkő alsó részén pedig az alábbi szöveg található: *„Munkás valáll életedben. Pihensz immár sírűregben. Szeretteid vigasztalja hittünk cziike mely azt vallja, hogy van még egy boldog élet, holott majd látunk téged.”*

Simon Gyula – igazgató-tanító

Izsap Magyarországhoz való csatolása után került a faluba, mint az állami elemi népiskola igazgató-tanítója. Fellépett az iskola bezárása ellen 1945-ben, majd 1947-ben a reszlovákizáció ellen is kiállt. Bátorságával azonban magára maradt, nem ért el eredményt. Ezután nem várta be, hogy a hatalom Magyarországra telepítse. Elhagyta Csehszlovákiát és Győr-Sopron megyében telepedett le feleségével, Vadkerti Antóniával és négy gyermekével. Emlékére az Izsapi IQUS Polgári Társulás 2013. április 12-én emléktáblát helyezett el az izsapi iskola külső falán, ezzel a felirattal: *„Mert mertek magyarnak maradni!”* Simon Gyula tanító emlékére, aki a hontalanság éveiben bátran kiállt a magyar nemzetség mellett.

Zselinszky Magda – igazgatónő, tanítónő

A hontalanság évei után az iskola első tanítónője. 1909. február 24-én született a kárpátaljai Nagyszőlősen. Az ötvenes évek közepéig volt az iskola igazgatónője, de a hatvanas évek közepéig itt dolgozott. Aktív szerepet vállalt a falu kulturális életében. Támogatta és segítette a Csemadok helyi szervezetének megalakítását, amelynek vezetőségében munkát vállalt. 1982-ben, 73

éves korában halt meg. Az izsapiak emlékei szerint szigorú, de nagyon jó tanító volt, aki meséssel tanított. Igen nagy figyelmet szentelt a helyesírásnak, a fegyelemnek.

Izsapi temető, Zselinszky tanítónő sírja mellett Bazsó Gabi

Keszegfalva – Kameničná

Dániel Zoltán András, Füssy Angéla, Holczer Balázs,
Kovács Vivien, Lendvai Ákos, Takács Tímea, Zaránd Szilvia

A Komáromtól 10 kilométerre fekvő községhez közigazgatásilag négy település tartozik: *Szölös* (Sady), *Bálványszakállas* (Balvany), *Vajas* (Vajaš) és *Lohót* (Lohot). Első írásos említése 1482-ből származik, amikor a Posár család birtokaként tartják számon, később a Koppán nemzetség kezére kerül, majd tőlük a Csesznekyekhez. A 16. században a komáromi vár birtoka lett, ekkor udvarnokok, várszolgák, lovászok éltek itt. A század második felében a törökök portyázása idején teljesen elpusztították, kiűzésük után, 1681-ben vízivár épült a helyére, amelynek ifjabb Zichy István lett a parancsnoka. A falu, melynek 1787-ben már 381 lakosa volt, kiváló szénájáról és dohányáról volt híres.

A 19. század végén és a 20. század elején is árvizek pusztítottak a községben. Az 1965-ös árvízben a település fele odaveszett.

A postahivatal 1884-ben, a községháza 1910-ben épült. Négy évvel később közadakozásból épült meg a Komáromot Gútával összekötő vasútvonal, melynek egyik állomása Keszegfalvára került. Ezt 2003-ban megszüntették.

A településen egy épületben működik a szlovák és a magyar alapiskola, valamint az óvoda intézménye. A községi újság *Keszegfalva Hangja* 1999 óta negyedévente jelenik meg. A faluban futballklub és tűzoltóegylet is működik. Keszegfalván született Kocsis Aranka néprajzkutató, szerkesztő, valamint itt él Liszka József néprajzkutató, egyetemi tanár.

A római katolikus templom, amelyet Szent Vendelnek szenteltek 1870-ben épült. A főút melletti parkban található a második világháborúban elesettek tiszteletére állított emlékmű, illetve a kitelepítettek kopjafája is.

A huszadik század elején 1772-en lakták a falut, 2001-ben 1793-an, 2011-ben pedig 1929-en, ebből 1334 fő magyar nemzetiségű.

Értékek

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Keszegfalva településen több emlékmű is megtalálható. A helyiek szeretnek ezzel is méltóképpen megemlékezni a múltjukról, történelmükről. A főút melletti parkban több szobor és emlékmű is található.

Itt áll a kitelepítettek és a meghurcoltak kopjafája is. Ezt a kopjafát Tóth Rudolf fafaragóművész készítette el, mint ahogy a település többi kopjafáját is. Az iskolaudvarban is állítottak egy kopjafát 2007-ben, ezt Michna Ferenc készítette.

A településen elhelyezett első világháborúban elesetteknek készített emlékművet Berecz Gyula készítette. Ezen az emlékművön a következő felirat olvasható: *„Dicsőséggel harcoltunk, becsülettel haltunk meg.”* Az emlékmű tetején egy katona férfi látható, a felirat alatt pedig felsorolásra került a település első világháborúban elesettjeinek neve. Nepomuki Szent János szobra a templom épülete mellett található meg.

A településen több út menti kereszt is található, egy a *fő utcán*, egy pedig a falu északi határában ez utóbbit 1937-ben Lőrincz Géza emeltette. A temetőben is található két nagyobb kereszt, a régi írásos emlékek alapján az egyiket 1864-ben *Lalák Mihály állíttatta*, a másik pedig 1917-ben került elhelyezésre a temetőben.

Az 1848-as szabadságharcnak 2009-ben állítottak kopjafát, ezen a település címere, és a két dátum: 1848 és 2009 látható.

GASZTRONÓMIA

Parasztlepény

Molnár Rózsika néni a parasztlepény készítését az édesanyjától tanulta 16-17 évesen, amelynek receptjét ő tudja a környéken és csak ő készíti, bár már lánya és unokája is kezdi elsajátítani főző- és sütőtudományát.

A parasztlepény receptje szerint liszt, élesztő és víz a tészta fő összetevői, aminek kelnie kell. Miután megkelt, nem szabad kisodorni, csak belenyomkodni a tepsibe, állítása szerint ettől lesz a tészta puha és omlós. Miután benne van a tepsiben, füstölt szalonnakockákat vagy füstölt kolbászkarikákat, valamint hagyma szeleteket kell belenyomkodni a tésztába, hogy jól átvegye a tészta a feltét ízét. Majd a legvégén felvert tojásba tejfölt kell keverni, ezt a tésztára önteni és már készen is áll a sütésre.

Az eredeti recept szerint – melyet Rózsika néni

A keszegfalvai parasztlepény készítője, Rózsika néni

anyukája készített régen – még vajjal készült, azonban ma már a kor újításainak megfelelően olajjal készíti ezt a mennyei finomságot.

Megtudtuk azt is, hogy nagyobb rendezvényre is szokta sütni a parasztlepényt, mint például falunapokra, ami a legnagyobb sikereket éri el a fesztiválon.

A parasztlepény sütésén kívül Rózsika néni és családja sütemények készítésével is foglalkozik, valamint a parasztlepény édes változatának receptjét is elárulta nekünk, melynek alapjául ugyanaz a tészta szolgál, azonban a feltétnek édes szilvabefőtt, vagy friss kimagozott szilva és mák szolgál. Ezt a legvégén édes morzsával szórja meg a sütés előtt, melynek alapanyagai a vaj, a cukor és a dara összemorzsolva.

Értéktörzök

Kiss házaspár méhészete

A Kiss házaspár 35 kaptárral rendelkezik, méhészetük az udvar kertjében található. Szemléltetésképpen annyit tudtunk meg tőlük, hogy egy kaptárban körülbelül ötvenezer méh élhet. A méhek tavasztól fejlődnek egészen a nyár elejéig, és ősszel, valamint télen sem fagynak meg, mert a méhek a királynő körül akár 28-30 °C fokra is fel tudják melegíteni a kaptárt. Sajnos a gazdák

Kiss Kálmánné

nem tudják azt megakadályozni, hogy a kaptáron levő kis lyukon a darazsak bemásszanak a méhek közé, ahol a tél folyamán élőködnek rajtuk, így hamarabb kimerítve a tartalékokat és kockáztatva azt, hogy a kaptár nagy része elpusztul tavaszra. Ezen felül, még a tetvek jelenteknek nagy veszélyt a méhekre. Ha egy méhkas megtetvesedik, akkor

a herék szárnyát már fejlődésük közben elfogyasztják, ezzel megakadályozva, hogy a kaptár hasznos tagjaivá válhassanak. Ennek van ellenszere, az avarтын füstölőcsík, ami a tetűket teljes egészében kiirtja a kaptárból.

A méz kinyerését egy pörgető eszközzel végzik, amelyet kézzel hajtanak, és négy keret fér el benne. Kálmán bácsi kaptárai kilenc keretesek és ki vannak drótozva a benne lévő mûlépek, amelyek elősegítik a könnyebb mézhez jutást.

A házaspár többek között repce, akác, napraforgó és vegyes fajtájú mézeket állít elő. Ezen kívül még a propolisz vagy más néven méhszurok is egy, a helyiek által nagyon kedvelt termék, mely kiváló fertőtlenítő és gyulladás-csökkentő hatású orvosság.

A mézeket saját fogyasztáson kívül természetesen eladásra is termeli a család, sőt nagy tételben is árusítják a mézet, mint megtudtuk, kamionokkal viszik a környező településekre és az országon kívülre is.

Michna Ferenc fafaragó

Michna Ferenc, Keszegfalva lakosa házasság útján került a településre. A falusiak befogadták és nagyon szeretik. Büszkéek a tehetségére és a műveire. Szobrász szeretett volna lenni, végül az élet úgy hozta, hogy fafaragó lett belőle. Azon szerencsés emberek közé tartozik, akiknek a munkája a hobbija is egyben. Háza hátsó felében hozott létre egy kis műhelyt. Mostanra már több műtéten is átesett, de a mai napig aktívan dolgozik és elvállalja a megrendeléseket. Munkáit alaposan dokumentálja.

Michna Ferenc Takács Tímeának mutat egy sablont

Talán két legnagyobb büszkesége a II. János Pál pápának készített asztala, illetve az az asztal, amit a Szlovák Parlamentbe készített, utóbbit a mai napig tudja, hogy használják, itt fogadják a vendégeket. Annak az asztalnak a lábai aranybevonatot kaptak. Ezek mellett egy grófnak is csinált lépcsőkorlátot.

Csak diófával dolgozik. Ezt jól ki kell szárítani ahhoz, hogy tartós legyen, különben a fa egy idő után elkezd rohadni és tönkremennek a faragások, illetve figyel rá, hogy semmi bevonat ne legyen rajta, mivel ez is ront a tartóságán. Régi bútorokat, öreg szekrényeket restaurál előszeretettel. Ezek mellett képereteket, dísz tárgyakat is készít és restaurál. Ha az ügyfelek a kiszemelt tárgyat képen elviszik, megtervezi a méreteket, illetve a többi kivitelezési kérdést és ezek után elkészíti a fából készült műveket. Készített hajóalkatrészeket is, ezek legjobb tudomása szerint egy pesti gőzhajón kaptak helyet. A településen található egy úgynevezett Szarvas-park, melyben az ő kopjafái vannak kiállítva. Ott-jártunkkor épp egy fénykép keretét restaurálta, a fénykép még a szüleiről maradt rá. Hallhattunk tőle egy történetet arról is, hogy az egyik alkalommal alkatrészként vittek hozzá famunkákat, majd mikor összeszerelte őket, egy könyvtár polcai lettek belőle, egy egész könyvtárhelyiség berendezhető vele. A falu további emlékművei közül Ő készítette el az 1956-os forradalom, valamint az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékművét is. Ezek mind a település kérésére készültek, és a mai napig szépen gondozva vannak a falu parkjában.

Kolozsnéma – Klížska Nemá

Adorján Alexandra, Göntér Eszter, Hoffner Tibor

Kolozsnéma község a Nyitrai terület Komáromi járásában terül el az Alsó-Csallóközben, Nagymegyertől 16 kilométerre délkeletre, Komáromtól 29 kilométerre nyugatra, Gönyűvel szemben, a Duna bal partján. Keletről Nagykeszi, nyugatról Komáromfüss, délről Gönyű és Nagyszentjános községek határolják. Áthalad rajta a Nagykeszit Füss-sel összekötő mellékút. Érinti a Duna töltésén haladó Duna menti nemzetközi kerékpárút is.

Kolozsnémát 1168-ban említik először Villa Nema néven. A 12. században a komáromi vár tartozéka volt, a 13–14. században a gróf Cseszneyk család birtoka volt, majd 1435-ben Némai Kolos Jeromos kapta királyi adományként. 1522-ben Egyházasnéma néven szerepel. Református anyaegyháza az 1530-as évek elején jött létre. A 16. század végén Kolozsnémái Kolos János halála után unokaöccsei, a Halthalmy testvérek (Miklós, Mátyás, Pál és István) kérték a hátrahagyott birtokait Kolosnémán, Nagykeszin, Kiskeszin, Ekelen és Andrásházán. A 16. századi törökdúlás után a Lengyel család birtoka lett. Az 1848–1849-es szabadságharc idején a falu mellett ütköztek meg a császáriak a magyar csapatokkal. Lakói főként halászatból éltek. A községnek két vízimalma volt és itt állt a Duna egyik fontos kikötője is.

A trianoni békeszerződésig Komárom vármegye Csallóközi járásához tartozott. A falu lakói sokáig halászáttal és aranymosással foglalkoztak. Határában (a Duna-parton) ma is jelentős kavicsbányászat folyik. Határában álltak az egykori Csépánfalva és Simándfalva települések.

A község lakossága a 2011-es népszámlálás adatai alapján 520 fő, ebből 482 magyar és 31 szlovák. Anyanyelvi megoszlás szerint 489 magyar ajkú és 24 szlovák anyanyelvű él a településen. Kolozsnéma lakosai többségében katolikusok, de egy kb. 100 fős református közösség is van a faluban.

Kolozsnémán található községi hivatal és anyakönyvi hivatal. Ugyanezen épületében működik postahivatal a csicsói posta partnerpostájaként, valamint heti egy alkalommal az általános orvosi rendelés. A községben van óvoda, kultúrház, könyvtár és idősek otthona.

Kolozsnéma kulturális életének meghatározó eleme a Csallóközi Dal és Táncünnepély, melyet régente még a Duna-parton rendeztek. 1959 óta minden évben megrendezésre kerül a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség (Csemadok) járási dal- és táncünnepélyeként.

Kolozsnéma község rendelkezik ivóvízhálózattal, gázvezetékkel, aszfaltzott közutakkal és biztosított a kommunális hulladék elszállítása is. A tömegközlekedés megoldott, a Dunán Kolozsnéma és Gönyű között áprilistól novemberig időszakos kishajó határátkelőhely működik.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Temetődomb a két templommal

Temetődomb a református és a katolikus templommal

Kolozsnémán a település központjában található a temetődomb, melyen egymás mellé építették a katolikus és a református templomokat. Csallóközben vagyunk, így a Duna miatt üledékes, lápos, vizenyős a terület. Ahol az emberek itt megtelepedtek a temetőket dombra építették, hogy megvédjék a víztől, a Duna kiömlésétől. Ezeket a temetőket úgy kubikolták össze nagyon nagy, megfeszített munkával.

A kolozsnémai temető már a 13. században létezett, azóta is ezt a temetőt használják. Ez a Csallóköz egyetlen olyan temetődombja, melyet a 13. századtól napjainkig aktívan használnak.

A 1965-ös árvíz hatalmas károkat okozott, nagyon sok mindent elvitt a faluban, a házak háromnegyede összedőlt és szinte teljesen megváltozott a falu képe. Egyedül a teme-

tődomb maradt épségben, mivel elég magas volt ahhoz, hogy az 1,2 méteres árvíz ne tudjon kárt tenni benne. Azok az emberek, akik az 1965-ös árvíz idején a faluban maradtak, a temetődombra menekültek, ott laktak és éltek. A templomokat, valamint a halottas házat használták szállásnak, ahol aludtak és főztek.

A katolikus templom az 1800-as évek második felében épült. A Losonczy család, a község legutolsó földbirtokos családja építtette. A templom alapozásakor találták meg a Zámory család sírboltját, akik az 1700-as években építtették a Zámory-kúriát, ami ma kultúrházként funkcionál. A templom védőszentje: az Őrangyalok. A templom szentelése szeptember első vasárnapján volt. A templomszenteléshez kötődik a búcsú.

A katolikus templom ajtajával szemben található Zámory György homokkő síremléke. Mendemondák keringenek arról, hogy alatta lehet még egy családi kriptá is, de még senki nem bontotta meg a sírhelyet.

A templommal szemben állva, jobb oldalon találhatóak a Losonczy család síremlékei. Itt nyugszik Losonczy Ödön is, aki részt vett az 1848–49-es szabadságharcban és Komárom megyében előkelő állami posztot töltött be.

A református templom jóval régebbi, és eredetileg katolikus templomnak épült az 1300-as években. A templom végigkövette a falu történetét. 1350-ben alakult meg az első kolozsnémai református közösség, így a templom ezt követően már a református közösséget szolgálta.

A református templom nyugati része félkör alakú, boltíves, ami nem jellemző sem a katolikus, sem a református templomok architektúrájára. Ez arra enged következtetni, hogy a templom ezen részét a török megszállás idején alakították ki, hogy a törököknek is imaházul szolgálhasson.

A református templom északi oldala mögött temették el a Dunába fulladtakat. Sajnos nem volt ritkaság, hogy Kisnémánál az árterületi részen a Mosoni-Duna torkolata miatti áramlatok vetették partra a vízbe holtakat, akiket néha beazonosítani sem tudtak. Sok esetben névtelenül, egyházi szertartás nélkül temették el őket itt.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Kődiófa

A háromszáz éves kődiófa Kolozsnéma kultúrházának udvarában található. Nagy valószínűséggel az 1700-as években a Zámory család ültette a fát a Zámory-kúria építését követő parkosítás során díszfaként, mivel a kődiófa széles lombozata miatt nagyon mutatós és gyönyörű növény.

A 300 éves kődiófa természeti értékként nincs nyilvántartásba véve és nem áll állami védelem alatt, de a helyiek nagyon vigyáznak rá és helyi értékként kezelik.

A 100 éves kődiófa

A kődiót más néven fás diónak is nevezik. A kődió héja 2,0 milliméternél vastagabb. A kődió teljesen hasonló a normál dióhoz. Az igazi különbséget az jelenti, hogy nagyon nehéz feltörni a kemény csonthéja miatt. Megéri a feltöréssel vesződni – ha valakinek sikerül –, mert a benne lévő dió nagyon finom. Az igazi kődió diótörővel vagy kalapáccsal nem is törhető. A helyiek szerint csak a fejsze foka töri fel a csonthéjat.

A kődió zöld külső héját gyógyszerkészítésre használják, régebben sokan gyűjtötték emiatt. Jelenleg a vadászok gyűjtik, mivel a vadak szívesen fogyasztják a kődiófa termését, valamint igencsak népszerű a kiszáradt dió a helyiek körében téli tüzelőként is. A kődiófa törzse kiváló bútoralapanyag.

Kolozsnėmai győgynővények

Kolozsnėma környezete bővelkedik győgynővényekben, melyeknek a népi gyógyászatban való felhasználásának ismerete meghatározó volt az itt élő emberek életében. Generációról generációra öröklődött ez a tudás, aminek még ma is van ismerője az idősebb korosztályban, Buzás Klára személyében.

Klári néni gyermekkorában a nagymamájától és a nagynénjétől tanulta a győgynővények gyűjtésének, feldolgozásának és felhasználásának fortélyait. Ma már Klári néni lánya is érdeklődik a győgynővények iránt, aki szívesen lepi meg édesanyját győgynővényes szakkönyvekkel, amiből szintén sokat tanulnak.

Buzás Klára a szárított győgynővényeivel

A győgynővényeket általában a Duna-parton a töltés oldalában, erdő szélén szedik, de rengeteg győgynővénye van otthoni kiskertjében is.

Nővények, amiket gyűjt és felhasználásuk:

Hársfavirág: a hársfa virágából nagyon finom tea készíthető, megfázásra, vizelethajtásra kiváló.

Bodza: meghűléses betegségekre, köhögőses panaszokra teaként fogyasztható. A bodzának izzasztó hatása van, ezért nagyon jó a megfázásra.

Zsurló: gyomorpanaszokra, emésztési zavarokra teaként fogyasztható, de pakolásként a női bajokat is képes enyhíteni.

Csipkebogyó: fontos C-vitamin forrás, fogyasztása javasolt minden évszakban teaként.

Körömvirág: kenőcs, tea készül belőle, sebekre kiváló, mert segíti a regenerálódást.

Citromfű: teája nyugtató hatású.

Kakukkfű: emésztési zavarokra, köhögésre, légúti megbetegedésekre kiváló. Fürdőbe téve izomsorvadás ellen is jó. Mindemellett fűszernövényként húsokra is kiválóan használható.

Menta: a mentából készült tea frissítő hatású.

Madársóska: teája savlekötő, krémként pedig hátgerinc fájdalmakra, Parkinson-kórra javasolt.

Vérehulló fecskefű: csípős ízű tea, ami baktériumölő, fertőtlenítő hatású.

Cickafark: tea, pakolás készül belőle női bajokra, fejfájásra.

Lándzsás útifű: légúti megbetegedésekre, köhögésre, szirupot és teát lehet belőle készíteni.

Csalán: teája tisztító, étvágyhozó hatású.

Fekete nadálytő: csontokra, ízületekre, kinövésekre van jó hatással. Törés után a csont könnyebben gyógyul, ha ezzel kezeljük. A növény gyökeréből készíthetünk krémet, pakolást, de teaként is nagyon jó.

Orbáncfű: főleg idegekre, depresszióra hatásos, ha teaként fogyasztjuk.

Galagonyavirág: szívre, szívpanaszokra, érrendszerre teaként fogyasztható.

Medvehagyma: levele, hagymája ételekbe téve igazi vitaminbomba, tisztító hatású.

Kamilla: nyugtató, görcsoldó hatású a teája.

A gyógyteák úgy készülnek, hogy fél liter vízhez egy kiskanálnyi növényt teszünk és ezt 10-15 percig állni hagyjuk, majd leszűrjük. Ezután fogyasztható.

GASZTRONÓMIA

Istenke billéje

Már nem sokan ismerik ezen a néven a nudlit, de régen mindenki így hívta egész Csallóközben. A helyi öregek még nagymamájuktól tanulták az Istenke billéjének receptjét. Az étel elkészítése nincs ünnephez kötve, általában hét-köznapiokon készítik.

A családokban a fiatalok egyik kedvenc étele az Istenke billéje. A kolozsémai idősebb asszonyok gyakran készítik ma is. Sokuknak a gyermekei, unokái is megtanulták már a receptet, ami így több generáción keresztül is fenn tud maradni. Bár az Istenke billéjének elkészítése egyszerű, kevés alapanyag kell hozzá, de mégis időigényes folyamat.

Elkészítése: A kolozsnémai recept szerint úgy kell számolni az arányokat, hogy 1 kg krumplihoz 0,5 kg lisztet kell felhasználni. A krumplit megfőzzük, megpucoljuk a héját és lenyomkodjuk krumplinyomóval, majd félretesszük, hogy kihűljön. Ezek után hozzá kell adni a lisztet és összegyúrni. Fontos, hogy rétesliszt (daraliszt) legyen, ez segít abban, hogy jól összeálljon. A sima lisztől puha lesz az állaga és szétesik. A kolozsnémai Istenke billéjének egyik titka a sodrási technikában rejlik. Mikor már összegyúrásra került a maszsa, egy sodródeszkán ki kell nyújtani és ujjnyi vastagra vágni. Ezt követően a csíkokat hüvelyk nagyságúra kell szeletelni és tenyérrel egyet sodorni rajt. Így lesz tökéletes az állaga és a formája. A gyorsabb elkészítés érdekében a gyakorlottabbak már két kézzel sodorják. A kisodort nudlikat forrásban lévő vízben addig kell főzni, míg fel nem jön a víz felszínére.

Kolozsnémán leginkább cukrozott mákkal vagy pirított zsemlemorzsával és savanyú uborkával fogyasztják.

Készül az Istenke billéje

Értéktörzők

**Czita Angelika,
helyi költő tevékenysége**

„Egyik nap egy cetlire leírom, másik nap megmelegszek mellette.”

Czita Angelika Kolozsnémán született és ma is itt él. Gyermekként kezdte gondolatainak papírra vetését. Amint megismerkedett a betűkkel, már verseket, prózai műveket írt annak ellenére, hogy sosem tanulta a költő mesterséget. Főleg önmaga szórakoztatására és az életében adódó nehezebb élethelyzetek könnyebb átvészélése érdekében ír verseket. Versei általában a költő pillanatnyi érzéseit mutatják meg, amely érzések nagy része kivetíthető a kolozsnémai emberekre, a helyi a társadalomra is.

Angelika egyáltalán nem publikálta még verseit. Mindössze egyetlen egyszer hallhatta a nagyközönség verseit 2012-ben, a TAT (Tehetség a Tét) tehetségkutató alkalmával, ahol fia, mint helyi felkonferáló adta elő három művét.

Szabó Géza kosárfonó tevékenysége

Szabó Géza kolozsnémai lakos harminc éve foglalkozik kosárfonással. A Dunán dolgozott hajósként, ahol az uszályon töltött utazások alatt Ácsik Ferenc-től tanulta meg a kosárfonás csínját-bínját.

Géza bácsi a kosárfonáshoz csakis az olyan, általa jónak tartott vesszőt használja, ami nem rücskös, hanem szép sima. A település határában, a Dunaparton ma is nagyon sok a kosárfonáshoz alkalmas vessző. Október végétől egészen márciusig lehet találni.

Szabó Géza kosárfonó

A kosárfonás folyamata a vessző szedése után azzal indul, hogy kb. 1 órán át főzik. Így a vessző megpuhul és könnyen le lehet hántani a külsejét. A hántás nehéz és hosszadalmas munka. A hántás után a lehető leghamarabb el kell kezdeni a kosárfonást, hogy ki ne száradjon a vessző.

Egy kosárhoz körülbelül 300-400 szál vessző szükséges. Géza bácsinak általában egy-egy kosár megfonása 2-3 órát vesz igénybe. A ráfordított idő természetesen attól is függ, hogy mekkora kosár készül, illetve mennyire egyszerű vagy bonyolult az elkészítésre váró forma.

Géza bácsi többnyire bevásárló kosarakat, kis kosarakat, gyümölcstálakat, tárolókat fon, de szívesen áll neki a vastag, hosszú vesszőből álló nagy kosarak fonásának is. Készített már kotlóstyúknak és macskának is

kosarakat. Legnagyobb kosara, amelyet elkészített körülbelül 70 literes volt.

Hobbiként tekint a kosárfonásra, de eladásra is készített már kosarakat. Pozsonyba és Németországba vitték a munkáját.

Kulcsod – Kl'účovec

Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi

Dunaszerdahelytől 28 kilométerre délkeletre, a Duna bal partján, a Csiliz-patak torkolatánál fekszik. A Duna és a Csiliz-patak között elterülő terület a Csilizköz, a Csallóköz gazdag szigetvilágának tájegysége. A nagy folyó áradásai gyakran nehezítik a község életét, de a folyó közelsége az évszázadok során megélhetést is biztosított az itt lakóknak. Jelenleg sem hajózás, sem pedig halászati tevékenység nem folyik a településen.

Kulcsod települést 1252-ben említik először Kwichud néven, amikor IV. Béla király a faluban a turóci prépostságnak birtokokat adott. Az Árpád-korban a királyi udvarnokok faluja volt, a komáromi váruradalomhoz tartozott. Lakói hajózásból, halászatból, földművelésből éltek. A 13. század végén a Cseszneky család rendelkezett itt birtokokkal. 1405-ben Luxemburgi Zsigmond oklevélben erősítette meg a kulcsodi nemeseket a régi kiváltságaikban. 1535-ben I. Ferdinánd a Pannonhalmi Bencés Főapátságnak adományozta, akik 1848-ig megőrizték a falu feletti birtokjogukat. Lakói a 16. században a református hitre tértek és ezt végig megtartották. Vályi András 1792-ben Kulcsodról írt értekezéséből kiderül,

Árvízvédekezés maradványai, felrobbantott uszályok

hogy abban az időben a település mellett leginkább búzát termeltek, a legelők minősége jó volt, rétjei középszerűek, erdei nincsenek, viszont nádasai annál inkább, és híres a jó minőségű kenderéről.

A 19. század második felétől gyors fejlődésnek indult a falu, de 1876-ban és 1880-ban nagy árvizek pusztítottak. Ezután elkezdődtek a Duna szabályozási munkálatai. 1892-ben felépült a község új iskolája. A trianoni békeszerződésig Győr vármegye Tószigetcsilizközi járáshoz tartozott. Ezután Cseh-

szlovákia része lett, elvágyva a legnagyobb közeli várostól, Győrtől. 1938-ban a község visszakerült Magyarországhoz, fejlődésére serkentőleg hatott a medve-i Duna-híd 1942-es megnyitása. 1945-ös megszállást követően sok magyar lakost deportáltak a faluból. 1951-ben megalakult a termelőszövetkezet. 1957-ben bevezették a villanyt. 1958-ban új iskola épült, amelyben 1976-ban megszűnt az oktatás. 1965. július 17-én a töltés átszakadása után a falut hatalmas árvíz pusztította el, amely után újjá kellett azt építeni. Örökségét a víz teljes mértékben elmosta.

Jelenleg 362 lakosa van: 180 nő és 182 férfi. 79 fő nyugdíjas él a településen. Ezen adatok évközi, 2016 októberi adatok. A lakosok nagy többsége a református vallást gyakorolja. A település előregedő tendenciát mutat, az üresen álló házakat a szlovák lakosok egyre nagyobb számban vásárolják meg és költöznek be a településre.

A legnagyobb mezőgazdasági termelő a Csilizköz Rt. A részvénytársaság hét környező településen gazdálkodik, a növénytermesztésen belül legnagyobb arányban gabonatermesztéssel foglalkozik, de kisebb állattenyésztési ágazatot is üzemeltet.

Nagy László, helyi lakos szintén mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozó. Főként növénytermesztéssel foglalkozik, azon belül is zöldség és gabonatermesztéssel.

A településen működik egy Eden Textil ruhaüzlet, melybe a környékbeli emberek is szívesen látogatnak el. Kulcsodon két élelmiszerüzlet található: a Tünde vendéglő és a Mini ABC. Az előbbi természetesen vendéglátással is foglalkozik csakúgy, mint a Ristro és a Presso vendéglátó egységek.

Településen van egy – a 2015-ös évben felújított – óvoda, amely jelenleg 4 fővel működik és két óvónőt foglalkoztat. Iskolába Csilizradványra járnak a gyerekek, ahova iskolai járatot biztosítanak. Az orvosi ügyelet szintén Radványon található. Kikapcsolódni a gyerekek a település 3 játszóterére járnak, amelyek az óvodában, a templom mellett és a közparkban találhatók. Kulcsod rendelkezik még ECO udvarral is.

Több kulturális program is van itt, melyeket jobbra az önkormányzat és az egyház közössége szervez. Tavasszal játszóházat szerveznek a fiataloknak, májusban foci vetélkedőt, anyák napi műsort adnak elő a gyermekek és természetesen van gyermeknap is. Falunap, nyárbúcsúztató, nyugdíjas nap, télapó ünnepség része a település kulturális életének. A gyerekeket jobbra a református egyházközség fogja össze, vasárnapi iskolát szerveznek nekik, nyáron táborokat, hittant.

Értékek

GASZTRONÓMIA

Kulcsodi kulcsos sütemény – Gaál Kató néni konyhájából

Kató néninél járva rengeteg emlékekkel találkozunk. Ennek egyike a Kulcsodon készült *Kulcsos sütemény*. Elmondása szerint ezt lakodalmakra szokták sütni. Kató néni azon idősök közé tartozik, akik próbáltak, próbálnak együtt fejlődni a technikával, a mai rohanó világgal: „...ne úgy képzeljétek el lányok, hogy berakták a sütőbe a süteményt, felte-

Kató néni

kerték a hőfokot és már készen is voltak a szebbnél szebb, lakodalmas sütemények! Régen szegények voltak az emberek, esküvőkre olyan süteményeket sütöttek, amik sokáig elálltak és kiadósak volt. Nem volt sok féle, de abból volt bőven. Régen ezeket kemencében sütötték, a kulcsost is, bár szerintem úgy sokkal finomabb volt...” – emlékezik vissza Kató néni. A kulcsost kosárban tálalták, s konyharuhába takarták bele és a bámészkodóknak kínálták. A tészta receptjét anyukája tanította meg neki és Kató néni sem tagadta meg ezt a hagyományt, ő is továbbadta lányának.

Hozzávalók: 1,2 kg liszt, 3 ek. olaj, 2 dkg cukor, 5 ek. cukor, vaníliás cukor, 1 ek. só (ízlés szerint lehet több is), 1 tojás, 1 kocka élesztő

Elkészítés: „Az élesztőt egy literes pohárba tesszük picit langyos tejbe, majd hozzáteszünk 2 evőkanál lisztet, 2 kockacukrot, s mikor erjed meg kell ke-

Kulcsodi kulcsos sütemény

vernünk, hogy bomlódjon” – diktálja nekünk Kató néni a receptet. Elkészítjük a kelt tésztát, amit főzőkanállal dagasztunk, és időközönként pillanatra megállunk, hogy addig is keljen. A dagasztás után másfél órát kelesztjük, majd 3 cipóba szedjük és mindegyik cipót 8 felé felszeljük. Keresztezve összecsavarjuk őket. Cukorszirupot készítünk cukorból, vízből és citromléből, amit felmelegítünk és rákenünk a még nyers kulcsos tésztára. Kb. 200°C-ra előmelegített sütőben, fél óra alatt készre sütjük.

HÍRES EMBEREK

Gáspár Tibor munkássága és a településhez való kötődése

A településen kutatva, talán nem volt egyetlen olyan ember sem, aki ne nevezte volna meg Gáspár Tibort, mint a településen élt tiszteletben álló személyt.

Gáspár Tibor 1928. április 25-én Kulcsodon született. Édesapja református lelkész volt, édesanyja pedig háztartásbeli. Ő maga gimnáziumi tanár volt. Pápán tette le az érettségit 1948-ban, majd diplomáját, magyar–történelem szakos oklevelét 1955-ben vette át Pozsonyban. Rövid megszakítással, nyugdíjba menetelég a Komáromi Magyar Tannyelvű Gimnáziumban tanított. Az 1970-es évek elején a Szlovák Kulturális Minisztérium főmunkatársa, a Nemzetiségi Osztály vezetője volt. Irodalmi színpadot és színjátszó kört vezetett. A magyar nyelvet és irodalmat, valamint történelmet olykor sajátos módon, akár tiltott könyvekből oktató pedagógust a nyíltan felvállalt politikai nézetei miatt a rendőrség állandóan zaklatta. A valós ismeretek átadásán túl magyarságtudatra és a mindenkori helytállásra is nevelte diákjait. A oktatás után akár estig is szívesen foglalkozott a hazai magyar színpadi mozgalom lelkes tagjaival. *„Arra sem sajnálta saját idejét, hogy a kevésbé jó képességű diákoknak ingyenes pótórákat tartson, hiszen nem e fiatalok rossz érdemjegyekkel történő büntetése, hanem ismereteik gyarapítása volt a célja”* – olvasható a Halgas Ildikó által összegyűjtött újságcikkek oldalán.

Halgas András visszaemlékezései a kulcsodi levéntékről

Halgas András visszaemlékezését olvasva betekintést nyerhetünk a 20. századi magyar történelembe, mely fontos része Európa történelmének is. Az első és a második világháború következményeként országunk határai többször is megváltoztak, és ez a határon túli magyarok életét erősen befolyásolta.

A leírásból megtudhatjuk, hogy hogyan készítették fel a fiatalokat egy esetleges háborúra a leventeség folyamatán keresztül. Már 1921-ben a 12–18 éves fiúk számára, 1939-től pedig mindenki számára kötelezővé tették a levanteoktatást, tehát a lányoknak is.

A leventék az első négy évben elméleti és történeti oktatásban részesültek – ennek a célja vallási és nemzetiségbeli szemléletformálás volt –, 16 éves kortól pedig már katonai gyakorlatozás volt, mely menetgyakorlatokból és őrség ellátásból állt.

A visszaemlékezés 1922-től 1945-ig részlegesen bemutatja a politikai helyzetet, a magyarországi közhangulatot és azt, hogy hogyan tudott a falusi ember alkalmazkodni egy szörnyű időben a hatalmi rendszerhez, – illetve, hogy hogyan nem.

A Szálasi-rendszer végzetes következménye volt az újból felállított második magyar hadsereg pusztulása. Halgas András a kulcsodi Bölcskei László emlékeit vetette papírra, aki átélője és túlélője volt a megismétlődő tragédiának. Bölcskei Lászlót, Laci bácsit 1945. február 15-én 9 társával együtt hurcolták el Németországba, az újra létrehozott második magyar hadseregbe. Laci bácsi ekkor 18 éves volt, a többi társa pedig mind fiatalabb nála.

A kulcsodi fiúk megfogadták, hogy ameddig csak lehetséges együtt maradnak, bár nem tudták hová tartanak és mi fog történni velük. Az utazás szörnyűségeit, a bombatámadásokat, a menekülést és a hadifogságot is együtt vészték át. A honvágyat is, ami a fogság idején egyre erősebben tört rájuk. A tragédiában mégis szerencsájük volt, hiszen mind a tízen épségben hazatértek. A menekülés közben egy kanadai magyar tiszttel hozta össze őket a sors, aki – bár francia hadifogság alá kerültek – mindvégig nyomon követte a sorsukat, míg haza nem térhettek. Laci bácsi a mai napig hálás Szabó László főhadnagynak és áldja a nevét, a leírásban külön kéri Halgas Andrást, hogy emlékezzen meg róla. A kulcsodi fiúkat úgy hurcolták el Magyarországról, hogy falujuk és a Csallóköz Magyarországhoz tartozott, hiszen azt az első bécsi döntés értelmében visszacsatolták hazánkhoz. Mire hazatértek, szeretett szülőfalujuk ismét leválasztották az anyaországról és Szlovákiában találták magukat.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

FIKUSZ – Fiatalkulcsodi Szövetsége

A FIKUSZ fél éves előkészület után alakult meg 2007-ben, 15 taggal, mint Polgári Társulás. A szövetség tagjai eltérő korúak, a legidősebb tagja Bölcskei Laci bácsi, aki már jóval 80 felett jár. Eleinte csak egyszerűbb akciókat szerveztek a lakosság igényei szerint. A legelső ilyen szervezés az Alapító gyűlés volt a Csemadok együttműködésével, ami egy „Ki mit szeretne?” kultúrműsort foglalt magába főiskolások és egyetemisták számára. Ez később 2-3 havonta került megrendezésre.

A társulás fő célja a közösség kulturális és sportéletének fellendítése, fejlesztése. Minden évben megrendezik Kulcsodon a március 15-ei és október 6-ai megemlékezéseket. Ekecs, Aliska és Csilizradvány között futóversenyt rendeznek fiúknak, lányoknak (2 és 4 km), ovisoknak (500 m), illetve 11-es labdarúgóversenyt is rendeztek már. A sport és a történelmi megemlékezések mellett érdekes vendégelőadókat hívtak beszélgetős estekre, mint Gergely István, kétszeres olimpiai bajnokot, Farkas Bertalan tábornokot 2009-ben, Nagy Gábor színészt. Mellettük Bődök Zsigmond szlovák csillagász és Koncz Gábor színész is a meghívottak listáján szerepelt. Idén tartottak egy kiállítást a Madi házaspár munkáiból, a hölgy kavicsgyűjteményét és az úr faragott munkáit mutatták be.

Interjú a FIKUSZ tagjával, Halgas Ildikóval

Lakszakállas – Sokolce

Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Tímea,
Zaránd Szilvia, Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi

Lakszakállas az Alsó-Csallóközben fekvő körülbelül 1250 lelket számláló kistelepülés. Komáromtól 20, míg Nagymegyertől 5 kilométerre fekvő kis falu. A község eredetileg két település volt, mégpedig Lak és Túrisszakállas.

Lakot a pápai tizedjegyzék 1332-ben említi „Laak” alakban, 1428-ban már „Lak al. nom. Zakalus” formában szerepel. A település a 14. században a Cseszneky család birtoka, 1387-től egészen a 18. századig pedig a Laky család tulajdonában volt. Az 1600-as években a törökök felégették, később újjáépült. A helyiek leginkább mezőgazdasággal, kosárfonással és szövessel keresték a kenyérrevalót.

A másik település, Túrisszakállas neve elsőként 1268-ban bukkan fel a Szent Mihálynak szentelt temploma és plébániája irataiban. A Thury család birtoka volt, majd az esztergomi érsekség kezére került a 15. század elején. A 17. században a Püspöky családé lesz, majd a 18. században az Amadék, a 19. században pedig a Ghyczyek kaparintják meg.

A két települést 1940-ben egyesítették, mindkettőnek összesen 1910-ben 782 lakosa volt, 2011-ben pedig 1218, ebből 1106 magyar anyanyelvű.

A 13. században épült Szent Mihálynak szentelt román stílusú temploma az idők során többször megrongálódott, ezért számos alkalommal újjá kellett építeni. Római katolikus templomát a Szent Kereszt Felmagasztalása tiszteletére szentelték, rajta ma is látható az Amadék címere. A község kastélya az Amade család megbízásából épült, a 19. században a Ghyczy család átalakította. A falu központjában áll az 1965-ös árvíz mementója, a tragédiára emlékeztető kopjafa.

Gyönyörű természeti környezet veszi körül a települést. A Zsemlékes és a Kavicsgödör változatos élővilággal rendelkezik, a horgászok kedvenc helye. A Zsemlékes egykor tó volt majd a csatornázáskor ide vezették a vizet. A Kavicsgödör a régi kavicsbánya helyén létrejött tó. Mindkettő a falu határában található, könnyen megközelíthető.

Lakszakállas közigazgatásilag is jó helyen van, mivel a település mellett halad el a 63-as főút, ami Komáromot köti össze Pozsonnyal, így egy fejlett településről beszélhetünk, ami pezsgő közigazgatási élettel rendelkezik. Számos műemlékkel büszkélkedhet a település. Lakszakállast és Szilast összeköti

az úgynevezett templomjáró út. Szilas településen nincsen templom, így onnan Lakszakállásra jártak/járnak át a hívek a misére, vagy az istentiszteletre. A kastély a római katolikus templom szomszédságában áll, és a református templom mellett jelentős műemléke a településnek. A kastélyt a 18. században Amade Tádé bósi gróf építtette.

Ipara fejlett, a település malommal és tésztaüzemmel rendelkezik. Mindkettő családi vállalkozásként indult és innen nőtték ki magukat a mostani méretükre. A malom szinte a falu központjában található.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Szent Kereszt Felmagasztalása katolikus templom

A katolikus templom első említése IV. Béla 1268-as oklevelében olvasható. Akkoriban Szent Mihályról elnevezett román stílusú templom állt a település központjában. Természetesen maga az épület szerkezete többször megromgálódott és újjáépítették. A török háború elmúltával az elnéptelenedett településre főként református lakosokat telepítettek be és a templomokat is átadták a másik felekezetnek. Az így kisebbségben lévő katolikus híveknek a 17. században nem volt temploma, a szomszéd településekre jártak misére vagy az itt élő uraság házi kápolnáját használták. A kápolnát aztán fokozatosan kibővítették. Megépült a torony és a keskeny hajó. Csak a 19. században építtetett Ghyczy Rafael egy kisebb templomot klasszicista stílusban. Ezt egy kis folyosó kötötte össze a kastéllyal, ahol a pap is lakott. A templomot többször átépítették és többször renoválták. Aztán 1989-ben, a pünkösdi hétfői mise után a templom elcsendesült. Teljes felújításra készült az egyházközség, kiürítették az épületet és elkezdték a munkálatokat. Kósa Vendel bácsi szervezte a gyűjtést és a kaláka munkálatokat. Az építkezésen nem csak katolikusok, de reformátusok is egyaránt besegítettek. A teljes felújítás következtében új belsőt kapott a templom, de minden olyan emléket felhasználtak, beépítettek melyek a régi kor emlékeit őrzik, azokét az emberekét, családokét melyeknek a katolikus hívek sokat köszönhetnek, mint például az Amade és Ghyczy család melyekből ott-jártunkkor ízelítőt kaptunk. A sekrestyében egy régi szekrény fiókjában megbújva megtekinthető a Ghyczy család adománya, az 1831-ben kézzel vart és hímzett miseruha. Az első szentmisét 1994-ben celebrálták, de a templom felszentelésére 2005. szeptember 4-én került sor.

Református templom

A református templom elődje valószínűleg a IV. Béla 1268-as oklevelében említett román stílusú templom volt. A ma látható épületet az 1300-as években emelték, majd később hozzátoldották a szentélyt. A 15. században alakították át késő gótikus stílusban. A török időkben a templom megrongálódott és falat is emeltek köré. A török háborúk után a templomot visszaállították eredeti formájára és így maradt meg 1936-ig, amikor restaurálták. A legnagyobb változást talán a magas torony építése okozta. A belső berendezések cseréjekor új padok kerültek kihelyezésre, az új szószék és a márványból készült úrasztala is új helyet kapott. A templom tehát késő gótikus épület többszöri átalakítás-sal. Ezeket a legnagyobb átalakításokat az akkori lelkipásztor, Végh Kálmán kezdeményezésére kezdték el. Ezek után már csak restaurálások történtek 1960-ban, illetve 1982-ben. Az úrasztalát, egy rajta található felirat szerint, 1863-ban adományozták a templomnak. A templomtoronyban két harang található. Egyhajós egyházi építmény háromszög alakú lezárással és csillagboltozattal. A szószéket 1936-ban építették. Figyelemfelkeltőek a hegyes ívű gótikus ablakok a lángnyelves kőrácsokkal. A Komárom környéki templomok közül ez az egyetlen, amit védőfal zár körül. A templom mellett hat sírkő is található, ezek egykori lelkipásztorok síremlékei. A legrégebbi 1774-ben, a legkésőbbi 1958-ban készült.

Emlékművek

A településen található katolikus és református templom közötti parkban található emlékművet, mely mai napig teljesen jó állapotú, 1965-ben emelték a II. világháborúban elhunyt hősök tiszteletére. Az emlékművet készítő zsidó kőfaragó mester Nagymegyerről származik, később vándorolt ki Izraelbe. A helyi mezőgazdasági szövetkezet segítségével készült emlékmű talapzatán a szilasi polgárok nevei olvashatók fekete gránitkő táblába vésve.

Izsóf Lajos tanár úr elmesélte, hogy az emlékműre tervezett lánc még nem készült el, valamint a tetejére helyezett lövegnek sajnos nyoma veszett. A lakosság összességében örömmel fogadta és támogatta az emlékmű felállítását.

A falu központjában levő kis parkban található még egy kopjafa is.

Malom

A lakszakállasi malmot 1994-ben szervezték át, mivel előtte a termelőszövetkezet tulajdonában volt. Első lépésként fontos volt számukra, hogy a térség termőföldjein termesztett búza minőségét javítsák, majd miután ez megvalósult, az újfajta termékek előállítása lett a következő cél. A mai társadalom

egyes rétegei nagy előnyben részesítik a minél egészségesebb életmódot – aminek meghatározó része az étkezés –, ezért 2005-ben történt egy olyan technológiaváltás, amelynek köszönhetően nemcsak hagyományos lisztet tudnak előállítani, de olyan lisztféléket is, mely az egészséges étrend kritériumainak megfelelő, például a tönkölyliszt. Ez olyan kultusszá vált a cég életében, hogy saját recepteket írnak hozzá, valamint további variánsokat készítenek.

Lakszakállasi malom

Szerepük a helyi közösségben és a helyi gazdaságban nagyon jelentős, mivel a malom munkahelyet teremt a falubeliek számára, ezáltal a helyi lakosok előszeretettel vásárolják, fogyasztják a termékeiket. Ezen felül nemcsak a lokális térségnek értékesítenek, hanem több nagyobb üzletláncnak is partnerei. Emellett a helyi gazdáknak is vállalják, hogy a termelt búzáik minőségét bevizsgálják, mely nagy segítség a számukra.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Zsemlékes

A Zsemlékes folyó Lakszakállas határában található. Korábban tó volt, de később kanálist kötöttek rá és azóta csatorna. Régről még egy holtága is maradt fent. Azelőtt olyan tiszta vízzel rendelkezett, hogy még mosni is tudtak benne, homokköves volt a tómeder. A helyiek még a mai napig kétféleképpen

emlegetik, mivel a kanalizálás előtt tó volt, most pedig folyó. Az 1970-80-as években rákötötték a nagymegyeri tejgyár vízkivezetését és azóta sajnos nincs ilyen tiszta vize, ezek miatt a szennyező anyagok miatt egy időben a halak is pusztultak a tóban. Ma már csak horgászatra használja a település lakossága. Gazdag élővilággal rendelkezik, megtalálható benne a csíkhal, a harcsa, a keszeg és a szárcsa. Madarak közül a nádirigó és a kormorán. A rágcsálók közül itt él például a nutria is. Növényvilága is nagyon gazdag, többek között vízitök, nád, fűz, nyár található itt.

Kavicsgödör

Közigazgatásilag Lakszakállas községhez tartozik. Régen kőbánya volt, innen bányászták a helyi és környékbeli építkezésekhez a követ. Kiürülése után a bánya megtelt vízzel, illetve benépesedett állatokkal. Jelenleg tóként „üzemel”. A helyiek kedvenc túrázó helye, főleg gazdag élővilága és természeti szépsége miatt és ide járnak ki horgászni is.

HÍRES EMBEREK Pázmány Miklós

Pázmány Miklós 1915. augusztus 7-én született Lakszakállason. 1937-től volt katona a tüzérségnél, majd a II. világháborúban Horthy Miklós testőrévé választották. Kiválasztásakor sok szempont játszott közre abban, hogy bekerülhetett aközé a 16 ember közé, akik Horthy lovas testőrségét alkották. Többek között fontos volt református vallása, magassága, kiállása, lovas tudása is. Összesen 6 évet szolgált Horthy és családja mellett. Eközben hazajárt szülőfalujába és sokat segédkezett ilyenkor otthon is. Bizalmas kapcsolatot épített ki a kormányzóval, ő vigyázott unokáira, vitte kocsikázni, játszani őket. Horthy utolsó itthon töltött napján – 1944. október 15-én a nyilas hatalomátvételnélkor – még ott volt

Pázmány Miklós

a kormányzó és családja mellett, mellőle vitték el Őket a németek. Miután a kormányzót elvitték, a testőröket elengedték. Pázmány Miklós Bécsújhelynél hadifogságba esett, azután Romániába, majd a komáromi erődbe vitték, innen sikerült hazajutnia. Miután visszatért Lakszakállásra, tanult szakmáját űzte nyugdíjazásig. 2008. június 25-én, életének 94. évében hunyt el. A hozzátartozók, rokonok nagy meglepetésére temetésén nagyon sokan rótták le tiszteletüket. Az utókor számára rengeteg fényképe maradt fent, ezeket a képeket a családja, valamint falubeli jó barátja őrzi. Sok fényképen látható, ahogy éppen Horthy valamelyik családtagjával van, kocsikáztatja unokáját, vagy a feleségének átadja a lovát.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

A település egyik leghíresebb rendezvénye a **Lakikatlan** elnevezésű főzőverseny. A környék egyik leghíresebb főzőversenyévé nőtte ki magát mára, még Magyarországról is érkeznek csapatok. Egész napos, színes programokkal teli esemény. Akik nem szeretnének főzni, azok is megtalálják a számukra érdekes programot. Minden évben kicsiknek és nagyoknak is készülnek változatos programokkal.

A **MozgatLAK** futóverseny és sportnap alkalmával az egész település szabadidőruhát húz és sportolással tölti a napot. A futóversenyből befolyt összeget jótékony célra szokták felajánlani. A különböző korosztályokra való tekintettel több távot is lehet teljesíteni. A futóverseny mellett kerékpártúra is van, illetve előadások is szoktak lenni, többek között az egészséges táplálkozásról.

Az **EljátszLAK** színjátszó fesztivál már kétnapos rendezménnyé fejlődött, amely során amatőr színtársulatok mutatják meg, hogy mit tudnak. Az előadások színes skálája várja az oda látogatókat.

A **Laki Matek** a helyi iskolában megrendezett híres matematikaverseny. Magyarország számos iskolájából is érkeznek minden évben versenyzők. A vetélkedő nagyra nőtte ki magát, mostanra már kiadvány is készült az előző évi feladatokból, érdemes belőlük készülni a versenyzőknek.

Lakszakállasi népdalkör

A kórus 1996-ban alakult Plauter Éva vezetésével. Kezdetben 15-16 állandó taggal, hetente kétszer zajlottak a próbák és a csoporthoz idősebbek és fiatalok is egyaránt tartoztak. Több színdarabot is előadtak, melyekkel a környező településen léptek fel. Az éneklés és a színjátszás mellett teljesen új dolgokat is kipróbáltak, melyekkel a település egyéb szervezeteit támogatták. Példának

okáért a Baba-Mama klubban ringatót énekeltek, vagy nótá- és népdalesteket tartottak a falu lakosainak. Éneküket olykor a helyi Elektrio zenekar kísérte. Általában Csallóközi népdalcsokokat adtak elő Ág Tibor gyűjteményéből. Helyi népdal is szerepelt repertoárjukban, melyet Ferenczi János egykori tanító írt: „*Kicsiny falu a Duna mentén*”. A nótákat mindig csallóköziesen énekeltek el.

Értéktörzök

Dorák Kati néni, a gyógynövények ismerője

Széles körű ismerettel rendelkezik a gyógynövények terén. A gyógynövényekkel egy személyes tragédia következtében kezdett el foglalkozni. Sajnos néhány éve súlyos betegséget diagnosztizáltak nála, és az orvosi kezelések kiegészítéseként kezdte el megismerni a természetes gyógymódokat is. Ennek köszönhetően kigyógyult betegségéből, de a mai napig folytatja a természetes alapanyagokból készült krémek, olajok, teák készítését. Több évi tapasztalatának köszönhetően tudja, hogy Lakszakállas környékén mikor melyik gyógynövényt találja meg. A gyógynövény gyűjtésének fő szezonja májustól júniusig tart, mely időszak alatt például zsályát, bíbor kútvirágot, medvehagymát, körömvirágot, zsurlót, csóványt és gyermekláncfüvet gyűjt. A begyűjtött növényeket a lakásában szárítja nyitott ablakok, dobozok segítségével, valamint mindig az évszakoknak megfelelően készíti el gyógyászati eszközeit, melyeket aztán üvegekben, dobozokban raktároz el a későbbi időkre.

A környéken élő gyógynövények nagy részét felismeri és alkalmazni tudja a megfelelő főzetek elkészítéséhez. Azt is tudja, hogy milyen probléma kezelésére szolgálnak. A készítményekhez is természetes alapanyagokat használ, a krémekhez házi disznózsírt, az olajokhoz olíva olajat, valamint a folyadék típusú „elixírekhez” tiszta szeszt. Ezek készítéséhez általában a gyógynövényeket fel kell főzni, melyeket a főzés után vászon segítségével szűr meg. Ezeket az elkészítési módokat régi, illetve újabb könyvekből tanulta. Tud például égési sérülésre olajat készíteni orbáncfűből, végtagfájdalomra krémet készíteni fekete nadályból, ezek mellett teákhoz is szárít gyógynövényeket.

Jókai Lajos, festő

Még gimnazistaként, 1963-ban kezdett el festeni, előtte a költészet érdekelt jobban és azt művelte. Még most is ír verseket, novellákat, aforizmákat, melyek meg szoktak jelenni az *Új szóban*. Jelenleg már egy kötetnyi van neki,

nagy álma, hogy ezeket kiadhassa. Első művei az *Irodalmi Szemlé*ben jelentek meg. A festészetet magától tanulta, nem volt semmilyen tanára. Tájképeket, csendéletet, illetve absztrakt képeket fest, főleg olajjal és krétával dolgozik. Képei a házában vannak kiállítva, de mostanra már több kisebb kiállításon is túl van, ezek közül az első szülőfalujában, Lakszakállason volt. Nyugdíjas koráig titkolta ezt a hobbiját, ezért csak az elmúlt években ismerték meg műveit és mostanában voltak a kiállításai is. Lakszakállasi kiállításán körülbelül 70 képe volt megtekinthető.

Izsóf Lajos méhész

Izsóf Lajos a lépet mutatja

Izsóf Lajos elmesélte méhészetének történetét és kialakulását, mely a helyi iskola körüli kertben kezdődött, ahol a diákok mezőgazdasági nevelésben részesültek. Az iskola veteményeskerttel is rendelkezett és állattenyésztéssel is foglalkozott. A földműves szövetkezet pedig egy méhészetet is fenntartott.

A település két temploma közötti kertben tuják, veteményes, valamint a legtöbb gyümölcsfa megtalálható volt, hiszen fák oltásával is foglalkoztak.

A tanár úr az 1960-as években kettő rajcsaládot kapott. Ekkor még jegyzői lakásban lakott és a kertben voltak a méhek, melyek folyamatosan szaporodtak és a hobbijából az idők során mesterség és mindennapi munka lett.

Izsóf Lajos elmondása szerint a kaptárakat és a kereteket is saját kezűleg készítette, a lépet és a viaszt külföldről vásárolta meg, többek között Csehországból, Szlovákiából és Oroszországból.

Jelenleg 60-70 méhcsaláddal rendelkezik, ez azonban túl nagy munkát igényel, melyet egyedül már nem bírna, így több éve a fiával együtt űzik a mesterséget.

Király Zoltán, vadász**Király Zoltán vadász**

1971-ben tette le a vadászvizsgáját, azóta aktívan folytatja ezt a tevékenységet. 1976-tól a vadásszervezet elnöke. Ez a szervezet 2400 hektáros területen vadászik, itt csak kisvadak (nyúl, fácán, őz) találhatóak. Bejárta szinte egész Szlovákiát a vadászatai során, illetve járt Csehországban is vadászni. Élete nagy élményei az afrikai vadászatok, melyekről könyvet is írt, illetve az ott szerzett trófeák háza falán megtekinthetők. Először 2005-ben, majd 2011-ben és végül 2014-ben jutott el Afrikába. Sok különleges állatot lőtt már ki, többek között: antilop, gnú, sakál, dik-dik, pávián. Jelenleg a következő afrikai útját szervezi, mely tervei szerint 2017 februárjában lesz. Könyvének címe: *Valóra vált álom*. Fia is tovább vitte ezt a tevékenységet, ő is vadászik.

Bajcsi Barnabás, lepkegyűjtő

10-12 évesen kezdett bele a lepkék gyűjtésébe. Eleinte kézzel fogható módon gyűjtötte őket, de ezeket nem találta emberségesnek, így áttért a fényképezésre. 2013-ban már egy komolyabb fényképezőgéppel kezdte el az erdőket járni, és fényképezni a lepkéket. 2013-tól minden évben szerkesztett magának egy könyvet a fényképezett lepkéiből. A 2015-ös kiadás 170 lepkefajt tartalmaz. A településen már volt egy fotókiáltása is. Saját bevallása szerint nyáron olyan

45 napot tölt a fényképezéssel, éjjel és nappal is fényképez, hogy még több fajt tudjon lencsevégre kapni. Kedvenc lepkéi a gyászlepké, illetve a kis színjátszó lepke.

Jaszkó Éva, szalvétagyűjtő

Jaszkó Éva szalvétagyűjteményének egyik darabja

Jaszkó Éva néni – aki a lakszakállasi általános iskolában dolgozik, mint gondnok – híres szalvétagyűjteményéről mesélt nekünk, ami több mint 12000 darabot foglal magában. Leány korában a divatnak megfelelően ő is gyűjtött szalvétát, de igazi gyűjtővé akkor vált, mikor a lánya is elkezdte gyűjteni őket. Régebben személyes találkozások alkalmával, cserélgetéssel

jutott az újabb és újabb darabokhoz, ma már a vásárlás mellett Facebookon cserélgeti őket.

Szalvétáit témák és méret szerint válogatja szét. Többször biztatták Éva nénit, hogy mutassa meg gyűjteményét, ő azonban mai napig ódzkodik tőle, mindennél jobban félti kincseit. Így az érdeklődőknek vagy személyesen kell ellátogatniuk Jaszkó Évához, vagy meg kell elégedniük a „Lakilap” című helyi újságban közölt cikkel, amit a gyűjteményéről tettek közzé.

Medve – Medved'ov

Gyenes Tamás, Kis Katalin, Selejő Rebeka, Stumpf Rebeka

A Dunaszerdahelyi járáshoz tartozó, 566 lakost számláló Medve település a szlovák–magyar határ mentén helyezkedik el a Csallóközben, közvetlenül a Duna bal partján. A falu nagy része magyar anyanyelvű és csak kis arányban fordulnak elő szlovák nemzetiségűek. Nagymegyertől 11, Dunaszerdahelytől 26, Győrtől pedig körülbelül 13 kilométerre fekszik. Pozsony és Komárom között itt található az egyetlen híd, mely a Dunán átívelve biztosít határátkelőhelyet Medve és Vámoszabadi között.

Első írásos említés a településről 1252-ből való, amikor Villa Medwe néven találjuk. Később a falut több néven is megtaláljuk a korabeli okiratokban, mégpedig Nagy-, illetve Egyházas-Medve, vagy Kis-Medve neven. De egyes írásos emlékek a Kenderes-Medve nevet is említik. A török megszállás idején az egész község elpusztult, s ezzel egy időben az ősi katolikus plébániatemplom is, mely valószínűsíthető, hogy a csilizközi falvak első temploma volt. A török kiűzése után a településre németeket telepítettek, akik elnevezték a községet Weisskichennek, azaz „fehér templomnak”.

A faluban az 1800-as években klasszicista stílusban épült fel a Szent Anna-templom, melynek egy része 1855-ben elpusztult egy tűzben, ám a hívek 1860-ra újjáépítették, így nyerte el mai formáját. Mellette volt található a község iskolája, melyről már a 17. századi dokumentumok is szólnak. Napjainkban az iskola és az óvoda intézménye egy épületben működik, mára sokkal kisebb létszámmal.

A második világháború után sorra alakultak meg a községben a tömegszervezetek, elsőként a Csemadok jött létre 1945-ben, melynek keretén belül színjátszó csoport is létrejött. Medvén is a legnagyobb természeti csapás az 1965-ös dunai árvíz volt, amikor nemcsak az épületek, de a természet is nagy károkat szenvedett.

A település lakossága 1910-ben 781 fő volt, 2011-re ez a szám 566-ra csökkent, melynek zöme, azaz 497 lakos magyar anyanyelvű.

Medve település a Duna közvetlen közelében terül el, így gazdag természeti környezettel rendelkezik. A holtág, mely egészen a falu határáig nyúlik el, természetvédelmi terület, ehhez tartozik még a teljes ártér és az Apáti-gödör, ahol esetenként a hódpatkányok munkája is megfigyelhető. A Duna mentén régi kőút vezet, mely lehetőséget biztosít az idelátogatók számára, hogy csendes, nyugodt környezetben sétálhassanak a parton. Az 1965-ös árvíz a község

természeti környezetére is nagy hatással volt, a vadállomány majdnem teljesen kipusztult, csak néhány egyednek sikerült elrejtőznie az áradat elől. A település belső területeire nagy odafigyelést fordít az önkormányzat és a helyi lakosság is. A *Kukkónia* által minden évben meghirdetett környezetszépítő versenyen Medve község idén 2. helyezést ért el, így vált a Csallóköz egyik legszebb településévé.

A település relatív helyzetéből adódóan gazdasági helyzete nem mondható kifejezetten visszamaradott településnek, illetve a környező községekhez viszonyítva kifejezetten stabilabb gazdasági lábakon áll. Medvén működik egy szociális otthon, mely sok falubélinek szolgáltat munkalehetőséget, illetve egy 1998 óta fennálló zárt menekülttábor is a falu területéhez tartozik, ahol az ország egész területén elkapott határsértőket szállásolják el. Ez nemcsak a munkahely ellátás szempontjából fontos, hanem a település adóbevételét is nagyban növeli. A helyben adott lehetőségeken kívül Medve lakói jó helyzetben vannak a városok közelsége és az ezekben fellelhető munkalehetőségek szempontjából is, mind Győrbe, mind Mosonmagyaróvárra, mind Nagymenyre és még Dunakilitibe is járnak a helyiek dolgozni. Morva László polgármester elmondása szerint a munkanélküliek száma kevesebb, mint 10% a településen és az életszínvonal is átlagosnak mondható. Az önkormányzat különböző épületek bérbeadásával jut némi bevételhez, illetve a medvei híd mellett álló kaszinó adója jelent még nagyobb összeget számukra. A település vezetősége az értékszemléletű innovációt tartja szem előtt.

A községben már csak egy magyar nyelvű óvoda működik, jelenleg 4 gyermekkel. Az iskola pár évvel ezelőtt szűnt meg a gyermek hiány miatt, azóta az iskolás korúakat buszárat szállítja Csilizradványra. A volt iskolaépületben működik jelenleg a település könyvtára, a többi terem pedig kiadásra kerül.

A helyi társadalmat az előregedés és a fiatalok elvándorlása jellemzi leginkább. Ennek oka az, hogy a középiskola, főiskola elvégzésére nincs lehetőség a település közvetlen közelében, így a diákok a munkaerőpiacra lépés előtt sem térnek vissza a községbe, tekintve, hogy városon nagyobb lehetőséggel találnak számukra megfelelő munkát, számukra kielégítő fizetéssel. A közösség alapvetően nem mondható összetartónak, az egyetlen működő szervezet a nyugdíjas klub, akik nem rendszeresen, de azért alkalmanként találkoznak. Ennek ellenkezője csak a „baj” esetén mutatkozik meg, leginkább az árvízveszélyek alkalmával képes a falu apraja-nagyja teljes összefogást megélni.

A település kulturális élete jelentősen gazdag. Az év minden hónapján szerveznek aktuális rendezvényeket. Medve község megtartja a magyar vonatkozású ünnepeket, például március 15-ét és az Államalapítást is. Február-

ban maszkabált rendeznek, ahol a falu apraja-nagyja beöltözik, illetve október végén „banyabált”, ahova a település női lakóit várják. Az önkormányzat lehetőséget biztosít a település lakóinak évente 1-2 alkalommal egy-egy közös kirándulásra, illetve figyelembe véve azokat, akik nehezen mozdulnak ki, olykor színi előadásokat hoznak a kultúrházba.

Értékek

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Az Apáti-tó

Apáti-tó

Az Apátinak nevezett terület Medve település határában helyezkedik el. Nevét az egykoron ezen a helyen birtokkal rendelkező pannonhalmi apátokról kapta, akik leginkább szőlő- és bortermeléssel foglalkoztak. A terület közel fekszik a Duna-parthoz, ennek köszönhetően alakulhatott ki maga az Apáti-gödör is.

Az 1895-ös Duna szakítás alkalmával a gátat áttörő vízmennyiség bejutott az Apáti területre is, majd egy örvény alakult ki, mely a Duna visszahúzódása után is fennmaradt. A gödör összeköttetésben áll a Dunával, ennek köszönhetően úgy működik, mint egy közlekedőedény, tehát a tó vízszintje nagyban

függ a Duna vízállásától. A kialakult örvény miatt mind a mai napig felmérhetetlen a gödör mélysége.

Az Apáti-gödör és a gát környéke természetvédelmi terület: rengeteg növény- és állatfajnak ad otthont, köztük a helyiek által „hódpatkányoknak” nevezett hódoknak, melyek munkálkodásával gyakran találkozhatunk a környéken sétálva. A szúnyogok irtása a területen nem megengedett, mivel itt megtalálható egy nagyon ritka fajta is.

A régi időkben sokan érkeztek az Apáti-tóhoz, hogy a meleg nyári napokon lehűtsék magukat a kellemesen hűvös vízben, illetve horgászatra is sokan használták a gazdag állatvilággal rendelkező tavat. Jelenleg a védettség miatt mindkét kikapcsolódási lehetőség tiltott a gödör területén. A Duna-partját végig kíséző kerékpárút a tó melletti töltésen halad el, így a kerékpárosok, kirándulók gyakran látogatják a csendes, nyugodt területet.

GASZTRONÓMIA

Az apáti bor

Kulacs Árpád és az apáti bor

Kulacs Árpád már egészen kicsi kora óta foglalkozik szőlőtermesztéssel, amit még édesapjának segítve kezdett el az 1940-es években, majd apja halála után folytatta a tevékenységet, ami egész életét végig kísérte. Árpi bácsi, a majdnem mérnök – ahogy a helyiek emlegetik (a szövetkezetben dolgozott kőművesként, sok éves munkatapasztalata miatt szakmai tudása az összes mérnök tudását felülmúlta) – sok éven át feleségével és családjával együtt művelte a területet. A bor teljes készítési folyamata helyben, saját eszközökkel történik: szüret után kosarakban hordják be a körülbelül 3 kilométerre fekvő területről a szőlőt a házhoz, majd ledarálják, kipréselik és a műhely alatt fekvő pincében helyezik el. Árpi bácsi

elmondása szerint az orvos javaslatára készít és fogyaszt olyan bort, melyet korán, idő előtt szüretelnek le, majd cukrot sem tesznek hozzá, fokozva ezzel

a készítmény szárazságát, savanyúságát, így marad a bor egészséges és adalékmentes.

Az apáti borhoz két mondás is fűződik a településen: „Az Apáti felett a sergélyek is hanyatt fekvve repülnek el”, mivel ez a szőlő annyira savanyú, hogy még a madarak sem szívesen néznek rá. Egy másik jellemzés szerint az apáti bor a legjobb „dióhullajtó”, azt tartják a falubeliek, hogy régen csak körbe locsolták a diófát egy kis apáti borral, ami erre úgy megrázta magát, hogy az összes dió lepotyogott, még a legfelső ágakról is.

A medvei görhöny

Története: A görhöny egy kukoricalisztból, kevés hozzávalóval készült nagyon szegényes étel. Horváth Irén sütötte meg nekünk a hagyományos medvei édességet. Elmondása alapján leginkább disznóvágáskor készítettek ezt a finomságot. Nem főételként csinálták és nagyon ritkán ették ezt a szegényes süteményt.

**Selejő Rebeka, Horváth Irén
és Stumpf Rebeka a görhönnyel**

Hozzávalók: 7 dl kukoricaliszt, 2 liter lobogó víz, 3 ek. liszt, 7–9 ek. cukor

Elkészítése: Este összekeverjük a kukoricalisztet a bugyogó, forró vízzel, majd meleg vizes törölközőbe csomagoljuk és állni hagyjuk egy éjszakán át. Másnap hozzáadjuk a lisztet, cukrot és a forrásban lévő vizet. Zsírral vastagon kikent tepsibe öntjük a tésztát, és a tetejét is meglocsoljuk vele. Előmelegített sütőben addig sütjük, míg aranybarna lesz a teteje. Ha nem fogyasztjuk el aznap, akkor másnapra megcsipásodik (kiválik a cukor), és sokkal finomabb lesz.

Értéktörzök

Mendikálás hagyománya Medve községben

Horváth Katus néni és Bajcsi Margit néni elmondása alapján:

A mendikálás, Horváth Katalin medvei lakos megfogalmazása alapján: Jézus születésének dicsérete, melyet egyházi énekekkel a fiatalok házról házra

járva adtak elő a karácsony előtti időszakban. Életkor szerinti csoportok alakultak. Rokonok, barátok, de ahol sok gyermek volt, ott a család ment együtt. A hagyomány szerint ebéd után (kb. három órakor) a kisebbek már el is indultak a faluba. Nem volt külön viselet vagy különleges ünnepi ruha, de mindig nagyon tiszta ruhában, melegen öltöztek. A kisebbek közül volt, aki csak rokonokhoz, ismerősökhöz ment, de volt, aki az egész falut bejárta. Az ablak vagy ajtó előtt megálltak, és énekeltek. Az énekek olyanok voltak, amelyeket mindenki ismert a csoportban, például az utóbbi időben: *Csendes éj; Fel, nagy örömrre; Pásztorok, pásztorok...*

A kicsiknek is (az első osztályosoknak) volt egy külön éneke, melyet ilyenkor előadtak:

*„Kicsi gyerek vagyok
mint a kis méhecske
úgy dicsérem kis Jézuskát oltári szentségbe.
Nyisd ki bárány az ajtót, hozd ki kislány a diót
Jaj, de soká hozod ki,
majd megfagyok ideki”*

Horváth Katalin a hagyományokról mesél

az éjféli mise. Az 1970-es évektől már kihalt ez a szokás itt Medvén. Kati néni elmondása szerint nagyon hiányzik a mostani szentestékből ez a hagyomány, ő maga még emlékszik, hogy régen többször kiment a ház elé és hallgatta, hogy énekelnek-e valahol, jönnek-e már a „mendikások”?

Ajándékot, régen diót,ogyorót, almát adtak, akinek nem volt, az pár pengőt adott. Volt, ahol meg is vendégelték őket, teát, és bort kínáltak. A nagyobbak később indultak el, kb. öt óra fele, a felnőttek pedig már este-fele látogatták meg a rokonokat, barátokat. Addig együtt voltak, beszélgettek, míg el nem kezdődött

Megyercs – Čalovec

Győri Gyula, Hanák Anita, Mihalcsik Márta, Rédli Dávid

Megyercs község a Nyitrai kerületben, a Komáromi járásban, az Alsó-Csallókörben Komáromtól 15 kilométerre északnyugatra fekszik, területe 23,2 km². Közigazgatásilag hozzátartozik a teljesen szlovák lakosságú Violín. Nyugatról Nemesócsa és Ekel, délről Csallóközarányos, keletről Keszegfalva határolja. 2003-ig vasúti összeköttetése is volt a Komárom–Gúta vasútvonalon (két megállóhelye is volt a vasútnak: Megyercsen és Violínban).

Az ásatások kelta temetkezési hely nyomait tárták fel területén. A népvándorlás korában is lakott település az árvizek miatt elnéptelenedett, majd a 13. században újra benépesült.

Először 1268-ban említik Megerch néven a komáromi vár tartozékeként, amelyhez 1594-ig tartozott. Ezután a Zichy család, részben pedig a Magyar család birtoka lett. Többször esett a török portyák áldozatául. 1686-ban a Szabadhegyi család szerzett itt birtokot. A környék egyik legnagyobb települése volt, bár többször sújtották járványok és természeti katasztrófák. Lakosai földművelésből, állattartásból és halászatból éltek.

A 20. század elejéig kiterjedt mocsarak övezték. A trianoni békeszerződésig Komárom vármegye Csallóközi járásához tartozott. 1917-ben, a falu határában alapították szlovák telepesei Violín kolóniát.

A szocializmus alatt jól prosperáló állami gazdaság működött itt, melyet 1996-ban felszámoltak. Ez súlyos csapást jelentett az itt élők számára. Mezőgazdasági szövetkezete Keszegfalvával közös.

A 2011-es adatok szerint 1197 lakosából 743 magyar és 303 szlovák nemzetiségű volt.

Megyercsen 1–4. évfolyamos magyar és szlovák tanítási nyelvű alapiskola működik, valamint magyar és szlovák nyelvű óvoda.

Sok rendezvényt szerveznek, pezsgő a kulturális élet a településen. Ilyen például a március 15-i megemlékezés, a májusfaállítás, a gyereknap, a pünkösdi királyválasztás, az 5 falu sportnapja, a 11-es rúgó verseny, a falunap, a szezonzáró utcabál, a Tökfesztivál, a Mikulás ünnepség és a jubilánsok köszöntése.

Aktív a közösségi élet, több civil szervezetük is működik: nyugdíjas klub, vadásztársaság, sportegyesület, tűzoltó egyesület, horgász egyesület.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A település őrzi a múlt emlékeit és tiszteleg a harcokban elesett hősök előtt. Emlékművet állítottak az első és a második világháborús áldozatoknak, a ki-telepítetteknek. A temetőben áll a harangláb, a régi sírköveket külön területre gyűjtötték. A szabadságharchoz köthető síremlékek is találhatók itt, Bese József huszárorrmesteré és Farkas Mihály közhonvédé. A két katona sírhelyénél tartják a március 15-i megemlékezést.

Református templom

A feljegyzések alapján a megyercsi gyülekezet a reformáció utáni korai évektől kezdve anyaegyház volt. A községet a 19. század elejéig majdnem kizárólag reformátusok lakták, erős közösséget alakítva. Az első írásos emlékek a megyercsi református iskolák létezéséről a 16. századra nyúlnak vissza. Források bizonyítják, hogy 1788-ban a gyülekezet egy új református iskolát épített. Arról, hogy mikor épült az első templom, sajnos nincs feljegyzés. Azt viszont megőrizték a krónikák, hogy ez a templom az 1763-as földrengéskor összedőlt. Utána a gyülekezet 1801–1802-ben épített templomot, melyet 1870–1877 közötti években a romantika stílusában alakítottak át.

A templom tornyából két harang hívja istentiszteletre a reformátusokat. A nagyharang 1877-ben készült, a kisharang pedig 1870-ben. Maga a torony is különleges, hiszen a megszokottól eltérően nyolcszögletű. A templom udvarán faragott kopjafa áll, melyet hitük tiszteletére állítottak.

Az elhurcoltatások hatalmas csapást mértek az egykor erős református községre. A falu lakosságának nagy részét 1946-ban Csehországba deportálták, 1948–49-ben pedig Magyarországra telepítették ki. A református gyülekezet száma megcsappant, helyükre mások települtek.

Ennek ellenére az itt-maradottakban volt élni akarás, bizonyítja ezt az 1965-ös árvíz utáni nagy összefogás is. A Duna vizének pusztító árja ugyanis nem kerülte el a megyercsi templomot sem, amely súlyos károkat szenvedett, csupán a toronyrész maradt épen. A gyülekezet 1969-ben fogott hozzá a régi templom helyén az új felépítéséhez, amelyet 1970. november 22-én szenteltek fel. Az évek múlásával azonban a templom elvesztette külső pompáját, így 2000–2004 között külső és belső felújításokra került sor. 2011–2014 között további fejlesztések történtek (pl. parkosítás, nyílászáró csere).

Végső László tiszteletes a rendszeres vasárnapi istentiszteleteken kívül bibliaórákat, hittanórákat, alkalmanként hétköznapi istentiszteleteket is tart a

híveknek. A gyermekekkel is aktívan folyik a foglalkozás. Megalakult a gyülekezet énekkara is, amely több alkalommal fellépett már az istentiszteleteken. Több értékes dokumentum, tárgy is a gyülekezet tulajdonát képezi, így az 1652-ben készített barokk kehely, valamint az 1901-től vezetett házasságok, szülöttek és halottak anyakönyvei.

Boschán-kastély

A megyercsi lakosok fontos épített örökségnek tartják a Boschán-kastélyt. Az épületet 1903 körül építette neoklasszicista stílusban Boschán Samu. Halála után az özvegye örökölte, aki nem sokkal ezután férjhez ment Schön Nándorhoz. 1942-ben Schön özvegye meghalt, a birtokot a kincstár vette át. Ekkor a magyar állam tulajdonába került, lakásként, illetve a szövetkezet munkaiskolájaként funkcionált. Az évek és az elemek viszontagságai mély nyomokat hagytak rajta, mivel sokáig nem volt gazdája az épületnek. Végül az önkormányzat 2009-ben felújította Litomericzky Nándor építész tervei alapján.

Mára nagyon fontos közösségi színtérként működik. Állandó látogatói a helyi nyugdíjas kör tagjai, akik tavasztól őszig használják az épületet, ahol összejeveteleiket tartják, gyakran helyi és magyar népdalokat énekelve.

Bochán-kastély

GASZTRONÓMIA

A Nyugdíjas Klub tagja *Fábián Júlia*, aki két helyi jellegzetes receptet osztott meg velünk.

Az egyik a **paprikás bodak**:

Hozzávalók: 1 kg féldara liszt, 5 dkg élesztő, 7 dl tej, 1 dl olaj (olaj helyett zsírt is lehet használni), só. A megkelt tésztát 3 részre osztjuk és egy ujjnyi vastagra kisodorjuk. Másfél dl olajban 2 kanál őrölt pirospaprikát és pici sót elkeverünk, ezzel megkenjük, tekerjük és felkészítjük a tésztát. Tepsibe rakjuk, a tetejét még olajjal megkenjük, és 200 fokon megsütjük.

A másik a **forgácsfánk**:

Hozzávalók: 5 tojássárgája, 1 egész tojás, pici só, 2 dkg tejszín és annyi sima liszt, amennyit felvesz. Közép keménységű tésztát gyúrunk, jól kidolgozzuk. Három részre osztjuk, és levestészta vékonyságúra sodorjuk. Derelyevágóval 10 x 10 cm-es kockákat vágunk, a közepét két helyen bevágjuk. Forró zsírban vagy olajban kisütjük, melegen megszórjuk porcukorral.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

A Nyugdíjas Klub és a 200 éves fa

A *Nyugdíjas Klub* közel 10 éve alakult meg a helyi szépkorúakból. Heti rendszerességgel találkoznak, tavasztól késő őszig a Boschán-kastélyban, a téli időszakban a Polgármesteri Hivatal nagytermében tartják összejöveteleiket. Sokat beszélgetnek, kártyáznak, nótáznak együtt, igazi közösséget alkotva. Az idős hölgyek süteményeket sütnek, a férfiak saját boraikat és pálinkáikat kóstoltatják.

A nótázást *Herdics Tibor* és *Oláh Ferenc* vezetik, akik szívüket-lelküket beleadva éneklik a legszebb magyar népdalokat, társaikkal együtt. Az egyik kedves helyi nótájuk a következő:

„A megyercsi kertek alja, jaj de homokos,
Vetek bele rozmaringot, jaj de illatos,
Vetek bele lenmagot, a szeretőm elhagyott,
Fáj a, fáj a, fáj a szívem, érted meghalok.”

A klub tagjai gondozzák néhány éve a település egyik természeti értékét, a **200 éves fát**, amely a Csallóközaranyos felé vezető úton található, a falu határában. A fa már 100 éve is katonai tájékozódási pont volt, a régi katonai térképeken is fel van tüntetve. Körülötte legeltették és itatták az állatokat, de

katonai gyakorlótérként is használták. Az idősök évente kimennek a fához, összeszedik a szemetet körülötte, levágják a fűvet, így igazi pihenő pontként funkcionál. Szeretnének majd néhány padot és asztalt is felállítani körülötte.

A 200 éves fa

Értéktörzök

Czöpek Attila

Czöpek Attila méhész

Helyi méhész, kézműves mézkészítő, aki hagyományos módszerekkel készíti az édes nedűt. Ismert a helyiek és a környéken élők számára, valamint Magyarországról is sok megrendelése érkezik. A helyi vállalkozást még az édesapja kezdte el az árvíz előtt, az ő idejében még 12 méhészet volt a faluban. Amikor elhunyt, akkor fia, Czöpek Attila vette

át 1997-ben a méhészetet. Már gyermekként – a húgaival együtt – nagyon sokat segítettek a szüleiknek a méhészet minden területén. Rövid idő alatt sok tapasztalatra tettek szert, de testvérei közül csak ő folytatta ezt a mesterséget, melybe gyakorlatilag beleszületett. Kemény és kimerítő foglalkozás ez, hiszen tavasztól nyár végéig a méhészkedés 24 órás elfoglaltságot jelent, sokszor nyaralásra sincs lehetősége. Számára ez nem pusztán egy jövedelmi forrás, hanem szívügyének tekinti a méhekkal, a termékekkel való foglalkozást. Saját méztípusokat talált ki, hogy népszerűsítse a gyermekek körében a mézfogyasztást, ilyen például a kakaós méz vagy a gyömbéres méz. Jelenleg 160 méhcsaládot tart számon, az édesapja idejében ezek száma 86 lehetett.

Tavasszal repceméz készítéssel indul a szezon és mivel a környéken nemigen van akácfa, ezért tavaszi vegyes virágmézet perget. Utána jönnek a nyári mézek – például a napraforgóméz – és az őszi mézekkel zárja a szezont. Megrendelésre készít méhpempőt, propoliszt, sőt virágot is gyűjt és igazi különlegességet, mézbort is készít. A téli szezonban méhviaszból gyertyát állít elő, amire szintén van kereslet.

Gombos Ferenc

1991 óta saját asztalos műhelyében, ahogy mondta „atipikus”, hagyományos ablakkereteket, ajtókereteket, gyúrotáblákat, sodrófákat készít, többnyire megrendelésre. Foglalkozik régi bútorok, nyílászárók restaurálásával is, több

környékbeli templom berendezését renoválta már. Szívesen fogadja a fiatalokat műhelylátogatásra és ezzel a helyi közösség is szívesen él. Ez nagyon hasznos, főleg az olyan pályaválasztás előtt álló gyerekeknél, akik érdeklődnek az asztalos szakma iránt. A műhely egyelőre nem alkalmas arra, hogy gyakorlati helyként szolgáljon a szakmát tanulni kívánóknak, de Gombos Ferenc asztalos úgy gondolja, hogy a szakmát jól megtanulni nem lehet egy üzemben, csak az ehhez hasonló kisebb műhelyekben.

Gombos Ferenc, asztalos

Farkas Adél – A víz előtti gyűjtemény Megyercsről

Az 1965-ös árvíz súlyos károkat okozott ezen a településen is. Az itt élők ezt az eseményt választóvonalként élték meg életükben, hiszen elmosta házaikat, múltjukat, életük egy részét. Ezért is használják ezt a kifejezést, hogy a víz előtt vagy a víz után történt.

A sok régi írásos és tárgyi emlék azért maradt fent, mert Farkas Adél családjának háza téglából épült, így az árvíz nem döntötte össze, nem tett benne maradandó kárt. A ház padlására hordták fel a család tagjai és a település lakói a számukra fontos, féltett értékeket, emlékeket, hogy megőrizték az utókor számára. A faluban lévő épületek több mint fele összedőlt, vagy használhatatlanságig károsodott a benne lévő javakkal együtt.

Keresztelő kendő Farkas Adél gyűjteményéből

A Farkas Adél tulajdonában lévő anyagokból egy kiállítást mutattak be a közelmúltban a Boschán-kastélyban, *Régi Megyerics és új Megyerics* címmel.

Farkas Adél nagyon büszke ezekre az értékekre, féltve őrizi őket. Nagyon vágyik arra, hogy a leendő helytörténeti gyűjteményben helyet kapjanak ezek a kincsek és mindenki megismerhesse azokat.

Az emlékek részét képezik az alábbi témájú fényképek:

- „Németh Istvánról” 1926-os újságkép
- A régi református udvarról, ahol az alapiskola volt hajdan
- A Csemadok szervezet alapító tagjairól 1951-ből
- Az árvíz előtt közlekedő autóbuszokról

- Életképek az árvíz idején a kitelepítésekről
- A templomról a víz előtti időkből
- Csemadok akcióról, pl. kézműves foglalkozásról, azon belül nemezelésről
- Az első kép, ami egy iskolai osztályról készült (melyen látszik, hogy bár nem volt népviselet, de jellegzetes formájú ruhadarabokat hordtak)
- Régi katonaképek
- 1928-as karácsonyi, katonai képek
- Régi családi képek
- Diplomamunka arról, hogy merre voltak a tanyák az 1850-es években, a faluban. Körülbelül 90-100 major van feltüntetve a helyszínrajzon.

A tárgyi emlékekből néhány példa:

- 1937-ből származó keresztelő takaró (kék és piros színű, a gyermek nemétől függően használták)
- 1901-ben, gyolcsból készült, kézzel hímzett ruhák
- Szőttesek, ágyneműk, törülközők, falvédők
- 1941-es kancsó

Puha Emma – Falukrónika

A *Falukrónikát* 1972-ben kezdte el írni kézzel (később írógéppel), a község kérésére az akkori református tiszteletes, *Tuba Lajos*. A cél az volt, hogy összegyűjtse a faluról a még megmaradt emlékeket. Munkásságát nagyra becsülték a helyiek, ezen kívül számos olyan dolgot tett, ami előre vitte a közösség és az itt élő emberek életét. E roppant aktív ember a lelkeszi hivatásán kívül titkárságot vállalt a Kiskertész Egyletnél és elnökséget a Kisállattenyésztők Egyesületében.

A négy kötetes krónika írását megelőzte egy alapos kutatómunka. Régi archívumokat, újságcikkeket tanulmányozott. Számtalan helyet bejárt, így a budapesti és a győri levéltárat, valamint sok emberrel beszélt, akik szintén rengeteg ismeretet és anyagot adtak át számára. Tuba Lajos tiszteletes az 1980-as években Komáromba költözött, de még sokáig kijárt a településre, és ő tartotta az istentiszteletet a faluban. Nyugállományba vonulása után a Falukrónika írását Szi Éva vette át, aki a hivatalban volt anyakönyvvezető.

Jelenleg *Puha Emma*, nyugdíjas iskolaigazgatónő kezdte el átdolgozni azokat a részeket, melyek még rendezetlenek. Ez a 1980-as évekre jellemző, ugyanis akkor volt egy olyan időszak, amikor nem vezette a krónikát senki. Ezt a hiányosságot igyekszik folyamatosan pótolni Puha Emma, aki 2012-től minden olyan eseményt feljegyzett, ami a falu életében történt.

A Falukrónika részei:

- I. A kezdetektől 1972-ig
- II. 1972-től folyamatosan
- III. Függelékek:
 - 1. Községünkben lezajlott események a komáromi újságokban
 - 2. Községünk a tudományos-történeti könyvekben
- IV. A községi krónika iskolaügyi része

Id. Zuber Péter hobbi ornitológus, a papagájok és kanárik tenyésztésével foglalkozik. Különleges madaraival több díjat is nyert, számtalan elismerésben részesült. Fia, *iff. Zuber Péter* végzett tűzzománc készítő, amatőr festő és fotós. Többször is rendeztek kiállítást alkotásaiból, amelyeken látható hihetetlen kezűgyessége és művészi érzékenysége.

Nagykeszi – Vel'ké Kosihy

Gyenes Tamás, Kis Katalin, Selejő Rebeka, Stumpf Rebeka

A Komáromi járáshoz tartozó, 990 lakost számláló Nagykeszi település a Kisalföldön, a Csallóköz délkeleti részén, a Duna bal partján helyezkedik el. A község legnagyobb része magyar anyanyelvű és csak kis arányban élnek itt szlovákok. A község a 19. század végéig két önálló településből állt. Két önálló községháza és két községi bélyegző is létezett. 1897-ben egyesítik, és azóta a Nagykeszi helységnév használatos. Ekkor csatolták Érseklélt is Nagykeszihez. Érseklélen állt Nepomuki Szent János nevét viselő katolikus templom, melynek alapjait a 11. században, Szent István korában rakták le. Ezt a templomot 1993-ban elbontották. Az épület anyagából Nagykeszin épült fel az új templom, melyet 2007-ben szenteltek fel.

A községhez tartozó Szántópusztát (ma Okánikovó) már 1075-ben említik az okiratok. A 19. században Fejérváry Géza földbirtoka, majd az 1920-as Csehszlovák földreform nyomán az állam kisajátította és Okánikovó néven települést hozott létre. Ide szlovák és morva telepeseket költöztettek be.

Nagykeszin a régészeti ásatások neolitikus kori települést és honfoglalás kori temetkezési helyet tártak fel. Neve a magyar Keszi törzs nevéből származik, első írásos említése 1268-ból való, ahol Kezu, alia Villa Kezu (Keszi, a másik Keszi falu) néven említik. 1380-ban Nagkezew néven ismert, Kiskeszit pedig 1352-ben Kyskezeu néven tüntetik fel.

Azt, hogy községünk ősi település, bizonyítja a határában található *Maglya-domb* (Máglya domb) is, ahol a honfoglaló magyarok mágusai áldozatot mutattak be. Mint a környék legtöbb települése, Nagykeszi is számos történelmi család birtoka volt.

A török nem kímélte a települést, szinte teljesen elpusztította, csak a 17. század végén építették újjá. A törökön kívül számos tragédia sújtotta a falut: árvizek, tűzvész, kolerajárvány.

A 20. század első felében még voltak a Dunán vízi malmok, több molnár élt a faluban. Halászzattal is foglalkoztak. A Duna mentén oly gyakori Ásvány dűlőnév a viza halászat emlékét őrzi. Ez úgy zajlott, hogy a Duna töltését kiásták, a halakat a vízzel együtt egy medencébe beengedték, majd a rést elzárták, és az ott rekedt nagyméretű vizákat kifogták.

A református templom a 19. század elején épült fel, klasszicista stílusban. Az egykori léli katolikus templom anyagából építették a temetőben álló kis templomot. Klasszicista stílusú kastélyát az 1830-as években Zámory Kálmán

építtette, majd a Fejérváry család tulajdonába került. Az első világháború áldozataira emlékezve, az „öreg” temetőben, turullal a tetején egy obeliszk áll. A második világháború áldozatainak emlékművét szintén a temetőben állították fel. A községháza mellett található a honfoglalás mementója, az emlékmű, melyen a 7 törzs neve olvasható.

Az első, 1787-es népszámlálás alapján tudjuk, hogy 44 házban 336 lakos élt, 1828-ban mindössze 249-en voltak. A 20. század elején a község 847 lakosának túlnyomó része magyar volt.

Nagykeszi gazdasági helyzete átlagosnak mondható, azonban a többi környékbeli településsel összehasonlítva előnyei közé tartozik, hogy több nagyobb cég, vállalat is megtalálható a községben: a DÁN sertésstenyésztő telep és a helység másik végében elhelyezkedő Vicente rézhuzal gyár. Mindegyik vállalat fontos a település szempontjából a munkahely lehetőségeket és a befolyó adókat tekintve. A nagyobb városok is viszonylag elérhető közelségben vannak, így sokan járnak dolgozni a 22 kilométerre fekvő Komáromba, Nagymenyhőre, illetve a körülbelül 40 kilométer távolságra fekvő Dunaszerdahelyre és Győrbe is.

Nagykeszin működik egy magyar tannyelvű óvoda és az alapiskola 1–4 osztálya is. Az egyházi intézmények közül megtalálható a református és katolikus templom. A községi hivatal a régi Goldschmied-kastély felújított épületében található, mellette a kultúrházzal, míg a Fejérváry-kastélyban jelenleg szociális lakások működnek.

A településen egy futballcsapat, egy vadásztársaság és egy tűzoltó egyesület működik.

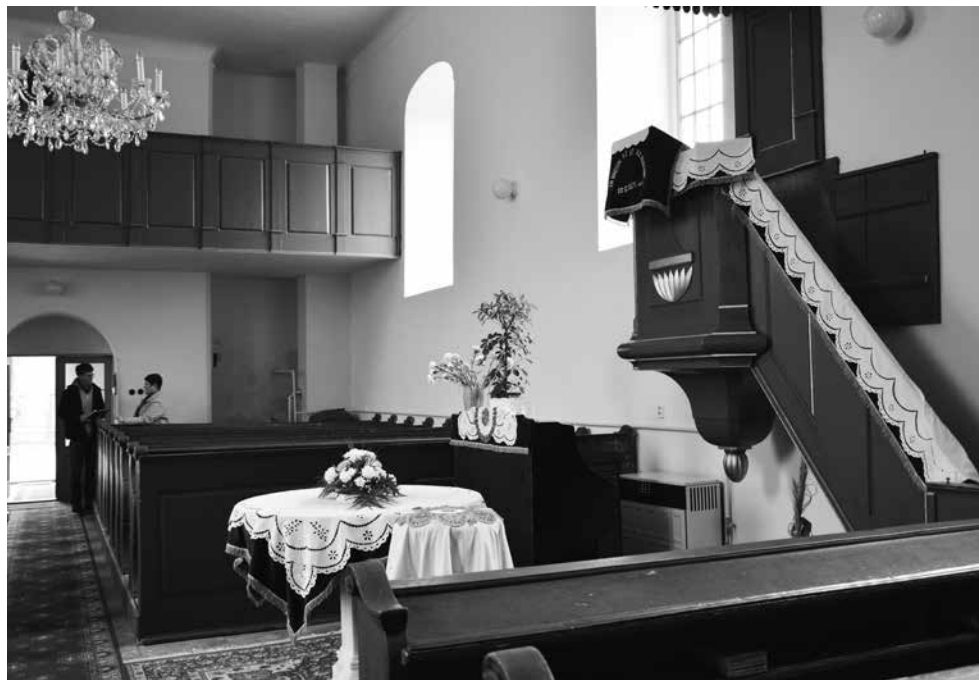
Értékek

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Református templom

A református templom – melyben Szabó Sarolta magister református lelkész a tiszteletes asszony – 300 éve működik Nagykeszin. A jelenlegi templom elődjét 1750 előtt építették, amely az 1763-as földrengés során pusztult el. Ezután új templom épült 1764-ben, ami rövid időn belül megrongálódott, ezért 1819-ben már a harmadik református templomot építették. 1840-ben egy tűzvész megrongálta, de hamarosan helyreállították. Az eredeti öreg harang – mely a 18. században készült – is megrepedt. Megjavítani nem lehetett, újat kellett öntetni. A fehér márvány Űrasztalát 1914-ben készítették Győrben. Az

épületben található egy kis gránit keresztelőmedence is, mely nem jellemző a csallóközi református templomokra. A harmóniumot 1925 táján készítette a Lidl és Velik cég.

Beszélgetés a református templomban

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Nádrét

Nagykeszi egyik emblemikus természeti különlegessége a Nádrétnek nevezett természetvédelmi terület, ez a község határában, 105 hektáron terül el, mely a Csallóköz egyetlen összefüggő nádasát képezi.

Dérhídja

Másik természeti különlegessége a Dérhídja. A település főutcájáról két bekötőút is vezet ehhez a 22,55 hektáros – védett természeti területen elhelyezkedő – földdarabhoz. A területet szikes talaja miatt juhlegelőnek használják a helybeliek. Ezzel a hagyományos gazdálkodási formával próbálják megőrizni a terület különlegességét. Ódor Lajos, helyi lakos elmondása szerint a területen régen birka-aklok álltak. A természetvédelmi területet táblákkal is jelezzik. Nevét valószínűleg onnan kapta, hogy a könnyen oldódó sók a talajvízzel a felszínre kerülve és felhalmozódva olykor fehér kristályok formájában ki-

csapódnak, ún. sókivirágzásokat hoznak létre. Ilyenkor a talaj olyan, mintha deres lenne. A különleges talaj különleges élővilágot teremtett, ami Európában a legveszélyeztetettebb élőhely típusok közé tartozik. Sókedvelő növények közül itt él a pozsgás őszirozsa és a sziki üröm. Nagykeszi az egyike annak a két területnek, ahol a kritikusan veszélyeztetett apró füzény még megtalálható. Előfordul a vékony útifű, a parti laboda, az apró füzény és a bárányparéj is. A Dérhídja szikes talaja több európai jelentőségű gerincesnek is otthont ad, ilyen például a fürgé gyík, télen itt vadászik a ritka kékes réti-héja, a nyári időszakban pedig a barna réti-héja.

Dérhídja látképe a báránnyal

A „kétszáz” éves szederfa

A „kétszáz” éves szederfa, melyet mindenki ismer Nagykeszin, a település határában vigyázza a község életét az 1800-as évek eleje óta. Egy szántóba vezető rövid kis bekötőút mentén található a fekete gyümölcsű szederfa. Szoboszlai Mária arról mesélt, hogy gyermekkorában nagyon sokat játszottak a fán és körülötte, bár a szülők és a szomszédokban lakó nagyszülők sokszor figyelmeztették, hogy ott kígyók vannak. A településen több generáció is felnőtt már a fa árnyékában. A nagykeszi lakosok kedvelt helyévé vált a fa és környéke az évek során. Nyár végén édes gyümölcséért szívesen kijárnak a gyerekek.

Értéktörzók

**Nagykeszi gyermekjtkai – Lengyel Margit
visszaemlékezése gyermekkorai játékaira, mondkira,
valamint karcsnyi kntl versek Nagykeszibl**

Lengyel Margit 1934-ben született Nagykeszin. lete során egyszer, a deportlskor hagyta csak el hosszabb időre a települést, óvónőként dolgozott a helyi intézményben. Ez az oka annak, hogy rengeteg gyermekvers és játék megmaradt az emlékezetében.

Hagyományok, gyermekversek és játékok:

A karcsnyi kántálás Margit néni gyermekkorában mg bevett szokás volt a településen, ilyenkor Szenteste házról házra járva karcsnyi versekkel, énekekkel kszntttk a házak népét.

Rengeteg kiszámolót és gyermekjátékot jtszttak, melyekre ma is nagy örömmel emlékszik vissza. A krjtkban a gyerekek körben álltak, egy gyermek pedig középen körbe menve társai előtt énekelt. Az egyik nagy kedvence volt a „*Lukra füles*”, mely egy helyi különleges kidobs játék. Ezt rongylabdval jtszttk.

Lengyel Margit mesél nagykeszi gyermekjtkirl

Egy labda méretű lyukat vájtak a földbe gy, hogy azért még félig kiltszdjon belőle. A lyukat krbellva az egyik lábukat mellé tették a játékosok, és mindenkinek lett egy nemzetiség neve. Például: orosz, román, magyar stb. Valaki elkezdte mondani: „*Legyen az a ... legyen az a magyar!*”, ekkor elszaladtak, de mikor ezután kimondta az új ember a nevét valakinek, pl. „*legyen az a román*”, akkor aki a román volt, vissza kellett szaladnia, felvenni a labdát, és ekkor meg kellett állni a többieknek. Ha ki tudott dobni valakit, akkor  lett a megmond,  mondta legkzlebb, hogy „*legyen az a...*”.

Lengyel Margit néni szerint a játékok nagyon fontosak a gyerekek életében, mert ezek fejlesztő hatással vannak a csemeték fizikai és szellemi kpessegeire is. Ők maguk is rengeteg mindent megtanultak saját magukról,

társaikról és a környező világról egy-egy játék segítségével, ezért tartotta (és tartja most is) fontosnak, hogy a játékok által megszerezhető tudást átadja a következő generációknak.

Horváth Gyula 42 éve tartó vőfélyi munkássága

Horváth Gyula vőfélyi karrierje 1974. augusztus 17-én kezdődött, amikor 15 évesen kellett helyettesítenie a lebetegedett 18 éves bátyját a vőfélykedésben, unokabátyjuk esküvőjén. Egy bácsitól kapott kis könyvecskéből tanult meg a verseket, tapasztaltabbak útmutatói, tanácsai alapján, remegő térdekkel vezényelte le első lagziját. Az esemény annyira jól sikerült, hogy többször hívták ezután, eleinte csak falun belül, majd szomszéd településekre is. A '80-as évektől – a videofelvételek elterjedése miatt is – a mai napig Erdőháltól egészen Rimaszombatig, Magyarországon Ácson át Szönyig és Komárom melletti Szúronig, nagyon sok helyen megfordult.

A legfontosabb dolog, amit tudni kell erről a mesterségről, hogy a vőfély a vőlegény szószólója. Régen a legények a legjobb barátjukat kérték fel e nemes feladatra, ma rábízák ezt egy nagy tudású, gyakorlott egyénre.

Gyula minden esetben az ifjú pár igényeihez alkalmazkodva vállalja a vőfély szerepét. Munkája a fiús házhoz érkezve kezdődik, ahol még ma is sok helyen alkalmazzák a régi szokást, miszerint a szülőknek, a tanúknak és a vőfélynak is kitűzött (neki hosszabb, szalagos változatút) adnak, valamint a vőfélybotra egy emlékszalagot kötnek, melyen a házasulandók nevei és a dátum szerepel. Gyula mosolyogva jegyezte meg, hogy ha mindenhol kötöttek volna a botra szalagot, akkor már kocsival kellene utána vinni, mert nem bírná el, annyi lenne rajta. Éves átlagban kb. húsz esküvőn vesz részt.

A fiús háznál a vőlegény búcsúztatóval kezdődik el tulajdonképpen a munkája, melyben először az édesapától, aztán az édesanyától, majd ha van, akkor a testvérektől búcsúzik a vőlegény nevében. Indulásnál van még egy vers, mellyel elindulnak a menyasszonyért. A lányos háznál szintén kikérő van és búcsúztató. Itt is először az édesapától, majd az édesanyától és a testvérektől, valamint a barátnőktől búcsúzik a menyasszony. Az esküvő után elmennek arra a helyre, ahol a vacsora lesz. Ott játékos beköszönők szoktak lenni, régebben pálinka–víz felismerése, méz kínálása, mostanában cukorral kínálják az ifjú párt, hogy olyan édes legyen a házasetük, mint a méz vagy a cukor. Adott időpontnak megfelelően vagy vacsora előtti játék/játékok, vagy a vacsorához kötődő versek következnek. Minden fogáshoz, a tortákhoz, valamint a borhoz is van egy-egy vers, melyeket mindig fejből mond. Belevalóbb pár esetén a borvershez pikáns mintázatú pohár jár, amelyből inni akár kí-

nos is lehet, de ezt természetesen előzetesen megbeszéli a házassulandókkal. A menyasszony őrzését rábízta még vacsora előtt a násznagyra. Ha valami eltűnik – cipő, vagy akár a menyasszony – alkudozás kezdődik. Különböző feladatokkal lehet kiváltani a cipőt, illetve az eltűnt menyecskét.

Komáromnál folyik a Vág a Dunába, megfigyelése szerint a Vágon innen 90%-ban menyasszonytánc van fehér ruhában éjféltől (néha gyertyafény keringő), a Vágon túl viszont menyecsketánc van, amikor a fehér ruhából már átöltözött az újasszony. Erre a táncra, valamint az éjféltől után felszolgált étkekre is verseket mond. Ezzel tulajdonképp a munkája végét is ér, több kitüntetett esemény – melyhez valami vers kapcsolódik – nem szokott történni a lagzikban.

Vendég Piroska helytörténeti gyűjtései

Vendég Piroska, helyi lakos hatalmas mennyiségű tudással rendelkezik a település és a környék történelmi, nyelvezeti és irodalmi emlékeiről. Ő maga nem mindig élt a településen. Gyűjtéseit még saját szülőfalujában kezdte az 1960-as években. Alapiskolába járt, amikor magyar tanára, Böszörményi János azt a feladatot adta az osztálynak, hogy menjenek haza és írjanak össze minél több helyi, földrajzi nevet. A házi feladat bemutatásakor azt vették észre, hogy azok a diákok, akiknek még élnek a nagyszülei, dédszülei sokkal több helyrajzi névvel tértek vissza. Böszörményi János ekkor ejtette el azt a kijelentést, ami aztán Piroska néni életét nagyban meghatározta – bár ezt ekkor még ő maga sem tudta – *„Ezeket a régi kifejezéseket, jó volna, ha valaki felgyűjtené, mivel előbb-utóbb elfognak veszni, már így is elég nagy késésben vagyunk!”*.

A Csemadok nyelvi bizottsága a '70-es években elindított egy gyűjtési folyamatot, ekkor tudatosultak Vendég Piroskában a mélyen tisztelt tanár úr szavai, így ő maga is csatlakozott a mozgalomhoz. Ennek kapcsán rengeteg helységnevet, dűlőnevet, ételkülönlegességet és tájnyelvi kifejezést gyűjtöttek fel.

Vendég Piroska a gyűjteményéről mesél

Később, 1982-ben Somorjára hívták a gyűjtésben résztvevőket egy néprajzos találkozóra, ahol olyan módszerekkel ismerkedtek meg, amelyek a későbbiekben megkönnyítették a kutatási, gyűjtési folyamatot és elősegítették, hogy minél több információt tudjanak helyben összegyűjteni. Ezen események kapcsán vált Piroska néni a régi dolgok megszállottjává.

Vendég Piroska a gyűjtési program végetértével sem hagyott fel a kutatással, tovább kérdezgetett és olvasgatott, ekkor már Nagykeszin és a környéki településeken. Mára rengeteg anyag gyűlt össze nála az elmúlt idők történéseiről, melyek legnagyobb részét fejből képes felidézni pillanatok alatt. Egyik kedvenc területe a helyi kötődésű neves személyek életének vizsgálata: merre jártak, mit csináltak, kivel voltak kapcsolatban.

Nagymegyer – Vel'ký Meder

Füssy Angéla, Holczer Balázs, Lendvai Ákos

A várost a Csilizköztől a Csiliz-patak választja el délkelet felől, nyugatról pedig a Határ-kanális határolja. A város fontos forgalmi csomópont, érinti a Komáromot és Pozsonyt összekötő 63-as főút, melyet itt szel ketté az 586-os út, mely Medvén keresztül Győrbe vezet. A város mai területi formáját 1976-ban nyerte el, ekkor csatolták hozzá közigazgatásilag Izsap községet, így a település több mint 55 négyzetkilométeren terül el.

Túlnyomó része mezőgazdasági terület, egy 2 kilométeres sávot kivéve, mely közel 1 kilométer szélességben az egykor kiterjedt alföldi cseres-tölgyes utolsó maradványa, mely egyedülálló a Csallóközben. A területet 2008-ban erdőparkká nyilvánították.

A város területén az 1. és a 4. század közötti időszakban kvád település állt, helyén a 8. században avar település létesült, melyet három földből emelt építmény védett. Neve alapján arra következtethetünk, hogy a honfoglalás idején a Koppány nemzetséghez tartozó Megyer törzs szálláshelye volt a város. A kutatások szerint a neve is innen ered. Egy ideig úgy hitték, hogy nevét Árpád fejedelem Megere nevű alvezérértől kapta, ám ez a feltevés nem igazolódott be. A város lakosai a középkorban a komáromi vár jobbágysága voltak, akik ezáltal csak a királynak, illetve a vármegyének tartoztak adózási és szolgáltatási kötelezettséggel.

Mátyás király, a legenda szerint amikor 1466-ban a városba érkezett, az erdő szélén álló tölgyfa alatt állíttatta fel a sátrát. A fa azóta is ott áll és *Mátyásfa* néven a város egyik jelképe. Korabeli írásos emlékek szerint ugyanebben az évben, december 15-én a király Nagyszombatban fogadta a nagymegyeri és izsapi bírót és mezővárosi kiváltságokat biztosított a településnek. Ettől kezdve évente három országos vásárt tarthatott, pallosjoggal és önkormányzattal rendelkezett.

A város első írásbeli említése 1268-ból való, amikor a Komáromi Nagy Diploma oklevélben *Villa Meger* néven volt feltüntetve.

A reformáció idején, a 16. században komoly harcok bontakoztak ki a katolikusok és a reformátusok között, végül az előbbi vallás hívei kerekedtek felül, 1718-ban a református lelkészt kiűzték a városból. A 19. század elején zsidó lakosság telepedik le a városban, akik 1828-ban zsinagógát építettek, amit később, a 20. század közepén lebontottak.

Nagymegyer az 1600-as években Nagy Mihályné zálogbirtoka lett, majd a következő században a Zichy család kezébe került. Ekkor a városban már 13 kúria volt, a köznemesek uralták, az ő kezükön volt a földterületek kétharmada. A 18. század közepén megalakult a köznemesi tanács, 1848-ban már közel 300 köznemesi család élt a városban. Még ebben az évben a pesti forradalom kitörésének hatására 180 fős nemzetőrség alakult. A magyar honvédségben 1848–49 idején 21 nagymegyeri honvéd harcolt.

Az első világháború idején itt volt Csallóköz egyik legnagyobb hadifogolytábora, mely 20 ezer fő befogadására volt alkalmas. Főként szerb hadifoglyokat tartottak itt fogva. A világháború után, 1919-ben az új csehszlovák állam része lett, majd az első bécsi döntés értelmében 1938 és 1945 között ismét Magyarországhoz csatolták. Két évvel később, 1947 januárjában megtorlásokkal 131 magyar családot, pontosan 539 embert deportáltak a csehországi – korábbi szudétanémet – területekre, kényszerszolgálatra. 1948-ban a lakosságcsere idején 90 családot, azaz 437 nagymegyerit telepítettek át Magyarországra.

A város idegenforgalmát nagyban fellendítette, amikor 1974-ben lerakták a mai termálfürdő alapjait. A szocializmus évtizedeiben megnőtt a lakosság száma, ugyanis két panelházas lakótelep is lehetőséget adott a fiataloknak a fészekrakásra. Ekkor vált Nagymegyer élelmiszeripari központtá.

Nagymegyeren magyar tannyelvű általános iskola működik, mely 2000-ben felvette a Bartók Béla nevet. A szlovák nyelvű iskola Ján Amos Komenskýről, a művészeti alapiskola pedig a város híres festőjéről, Janiga Józsefről kapta a nevét. A Corvin Mátyás nevére keresztelt gimnáziumot 1957-ben alapították, majd 1982-ben megszűnt, ám a rendszerváltás után, 1991-ben újra megnyitotta a kapuit. Közgazdasági Szakközépiskoláját 1978-ban alapították.

A helyi Csemadok szervezete 1949 júniusában alakult, az Arany János Cserkészcsapat 1933-ban jött létre, 1945-ben megszüntették és csak 1992-ben alakult újjá.

Nagymegyer saját énekkara Bárdos Lajos nevét viseli. A település legnagyobb kulturális és társadalmi eseménye az 1990 óta minden esztendőben megrendezésre kerülő Szent István Napok rendezvénysorozat. 1994 óta minden évben megrendezik a Besenyei György napokat a Csemadok és a református egyház szervezésében.

Nagymegyer nevezetességei közé tartozik a 15. század közepén épült Szent Miklósnak szentelt római katolikus templom, mely annyira megrongálódott az idők során, hogy a 18. század közepén szinte egészen újjá kellett építeni. A harmadik templomot már a korábbiak helyén építették, 1900 októberében

szentelték fel. Kertjében egy lourdesi barlangot rendeztek be, a templom előtt kialakított teret, amelyet 2007-ben szenteltek fel, egy vörös márványból készült feszület díszíti.

Református temploma 1784-ben, barokk stílusban épült, tornya 1801-ben, toronyórája pedig 1838-ban készült el. Harangjait Nagyszombatban öntötték a 19. század végén.

A tájház, mely a város legrégebbi épülete, 1836-ban épült és 1980 óta tölti be a funkcióját. A nádfedeles épületet 2000-ben felújították és a 19., valamint a 20. század környékbeli paraszti kultúrát hivatott bemutatni az érdeklődőknek.

A városban számos szobor található, melyek az utóbbi három évszázadból – de leginkább a 20. századból – maradtak az utókorra. A katolikus plébánia előtt egy 1783-ból származó Nepomuki Szent János-szobor található. 1896-ban, a főtéren állították fel a Magyarok Nagyasszonya-szobrot, majd a múlt század ötvenes éveiben áthelyezték a katolikus templom elé. A városi jogok elnyerésének 530. évfordulójára Gáspár Péter pozsonyi szobrász alkotása került 1996-ban az Öreg utca elejére. A szobor Mátyás király címerállatát, a hollót ábrázolja csőrében egy gyűrűvel.

Lipcsey György, Munkácsy-díjas dunaszerdahelyi szobrász munkája a város főterén található Bartók Béla-szobor, amit 1992-ben állítottak. A Bartók Béla téren találhatjuk a városból kitelepített magyarok emlékművét, a Hősök terén áll a két világháború áldozatainak emlékműve, a második világháborúban elesettek emlékére állított faragott oszlop, illetve egy 1806-ban állíttatott Piéta-szobor. A 2000-ben felállított Szent István-mellszobor a katolikus temető előtti kis téren található, ugyanitt kopjafa parkot is kialakítottak. Mátyás király egész alakos szobra 1996 óta a helyi termálfürdő bejáratánál fogadja a látogatókat, Janiga József mellszobra pedig 2007-ben került a művészeti alapiskola udvarára.

A város híres emberei közül mindenképpen érdemes megemlíteni Ág Tibor, neves népzenekutató és karnagy nevét, aki 1963-tól Nagymegyeren élt és alkotott. Bartók Béla népdalkutató 1910-ben kétszer is megfordult a városban és 94 népdalt jegyzett le. A katolikus templom falán 2008-ban kapott helyet Cseri István plébános emléktáblája, aki híveit a kitelepítésbe is követte. Hunyadi Mátyás, azaz Mátyás király, az igazságos emlékét pad és egy fa is őrzi. Róla nevezték el a termálfürdőt, az egyik lakótelepet és a helyi magyar tan nyelvű gimnáziumot is. A *Csallóköz festője* jelzővel – nem alaptalanul – ellátott Janiga József 1984-től, húsz évvel később bekövetkezett haláláig a helyi művészeti alapiskola tanára volt, a városban élt és alkotott.

A 19. század végén a várost 2832-en lakták, ebből 2779 volt magyar. A 20. század elejére a lakosság száma nagyban megnövekedett, ekkor már 3591 lakosa volt Nagymegyernek, ebből 3578-an magyarok. 1921-ben a lakosság 96,5%-a volt magyar a 4012-ből. 1980 és 1991 között a város lakossága több mint ezer fővel nőtt, így a kilencvenes évek elejére 9247-en voltak, aminek 86,89%-a magyar volt. A 21. század elején a lakosság száma csökkenésnek indult, 2001-ben 9113-an éltek a városban, 2006-ban 8881-en, míg a legutóbbi népszámláláskor, 2011-ben már csak 8859 lakosa volt. Ebből 7705 fő, azaz 84,55% magyar.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Tájház

A nagymegyeri Tájház – a klasszikus csallóközi paraszti életet bemutató emlékház – Nagymegyer utolsó autentikus, nádfedeles lakóháza 1980 óta tájház. Az épületet Varga László történelem tanár tanítványai és a saját gyűjtemé-

Tájház

nyéből rendezte be oly módon, hogy a tipikus csallóközi paraszti életet mutassa be. Varga László a feleségével 1973-ban került Nagymegyerre, ahol a helyi magyar gimnáziumban kapott történelem tanári állást. Egy évvel később, 1974-ben határozta el, hogy tanítványai segítségével összegyűjti a régi paraszti múlt még fellelhető tárgyi értékeit. A diákok szorgalmi feladatként keresték fel a Megyeren, illetve a környező településeken élő idős embereket és vitték be az iskolába a régi mezőgazdasági szerszámokat, konyhai eszközöket, edényeket. Rövid idő alatt annyi gyűlt össze, hogy az iskolában már nem találtak megfelelő helyet. Varga László ezért segítséget kért a városi vezetéstől, hogy méltó helyet találjanak egy helytörténeti gyűjtemény kialakításához. Akkoriban még három régi nádfedeles ház állt Nagymegyeren, az egyik az öreg cipésmester háza volt. 1978-ban, halála után a város az örökösöktől megvásárolta az ingatlant. 1979-ben megkezdődött a helytörténeti gyűjtemény rendszerezése. Létrehozásában jelentős támogatást biztosítottak – az 1980 nyarán szervezett – ifjúsági tábor résztvevői Szabó József és Bedécs Gyula tanárok vezetésével, és a Győri Xantus János Múzeum szakdolgozói. A lakóházhoz melléképületek nem tartoznak, így a gazdasági udvart ez idáig nem sikerült reprodukálni. A többi helyiség a régi parasztházak helyiségeinek

Varga László munkái

tökéletes mása. Található a tájházban egy tisztaszoba, itt látható a mestergerenda, rajta az alábbi szöveg olvasható: „*ezt a házat nemes Lovas István építette feleségével N. Tóth Mikolai Máriával az 1836 estendőben*”. A tájház további helyiségei a nyitott konyha, a pitvar és egy műhely, ahol főzni is tudtak. A negyedik helyiség eredetileg istálló volt, itt most korabeli mezőgazdasági eszközök láthatóak. A tájház kialakítását követően a tanítványok minden héten kivették részüket az utómunkákból. 1980 decemberére készült el és december 5-én, egy hideg téli napon ünnepélyesen megnyitották. 2000-re az épület állaga nagyon leromlott, ezért önkormányzati finanszírozással felújították. A helytörténeti gyűjtemény április 30. és szeptember 30. között tart nyitva. Szerda délelőttönként fogadják az iskolás csoportokat, a többi hétköznapon délután nyit ki a tájház. Varga László tanár úr a hivatalos nyitvatartási időn kívül, előzetes bejelentkezés esetén szívesen mutatja be az érdeklődőknek a helyi emlékeket.

Református templom

Nagymegyer ma álló legöregebb épülete a református templom, melynek építése 1774-ben kezdődött. A kapukat 1785-ben, egy decemberi napon nyitották meg a hívek előtt. Az építőmester Literáti Ács István volt. A templom építésekor iratokat helyeztek el a falba, tartalmát később az internet segítségével sikerült kiderítenie Szabó András esperes úrnak. 1781-ben II. József türelmi rendeletét a pozsonyi *Magyar Hírmondó* című újságban közzétették. A megyeriek a templom építésekor ezt a lapot tették bele egy kazettába, és helyezték bele a templom falában. 1846-ban, a templom renoválásakor került elő az időkapzsula és a dokumentum. 2015-ben lett 230 éves a templom, megfelelő alapra építették – 1 méter 30 centiméter mélyre helyezték az alapkövet – ez az oka, hogy a mai napig áll, és a háborúkat sérülésmentesen átvészelte. A templom Nagymegyer legmagasabban fekvő helyére épült, így az árvizektől is folyamatosan védve volt.

Építésekor olyan rendelet volt érvényben, hogy nem lehetett tornya, ezt csak 1801-ben építhették fel. Ezen kívül nem lehetett bejárata az utcára nézve, csak a templom oldalánál. Az óra 1838-ban készült, a régióban ekkor ez volt az egyetlen templomi óra. A templom renoválása alkalmából felújították, digitalizálták az órát is.

A mai épületegység hagyományos, a református egyházra jellemző épületrészekből áll: hajórész, torony, két karzat. A templom külső falán látható a nagymegyeri református egyház jeles személyiségének, Nagymegyeri Besnyei Györgynek az emléktáblája, aki Debrecenben lefordította a Bibliát.

NAGYMEGYERI EMLÉKMŰVEK

Árpád vezér-szobor

Nagymegyer város nevét a honfoglaló magyar törzsről, Megyerről kapta, amelynek vezére Árpád fejedelem volt. Ennek emlékére állíttatta a Csemadok Nagymegyeri Szervezete, és a Nagymegyeri Városi Önkormányzat, a település első írásbeli említésének 740. évfordulója alkalmából. A szobor ünnepélyes leleplezésére 2008. október 25-én került sor, a Kárpát-medencei Megyer települések találkozója alkalmából.

Bartók Béla-szobor

A szobor 1992-ben, a Bárdos Lajos Vegyeskar megalakításának 100. évfordulója alkalmából készült a város főterén. Alkotója Lipcsey György dunaszerdahelyi szobrász. A szobor létrehozásának kezdeményezője a Csemadok Nagymegyeri Szervezete volt, annak emlékére, hogy Bartók Béla 1910-ben két alkalommal is megfordult Nagymegyeren.

A kiváltságlevél odaítélésének 530. évfordulóján, 1996. augusztus 24-én Nagymegyer Város Önkormányzata emlékoszlopot állíttatott az Öreg utca elején. Az emlékoszlop alkotója Gáspár Péter pozsonyi szobrász volt.

Deportáltak és kitelepítettek emlékműve

Az emlékművet 1996-ban, a nagymegyeri deportált és kitelepített lakosság első találkozója alkalmából leplezték le. A hontalanság korában, 1945–48 között 539 személyt (köztük 83 gyermeket) deportáltak Csehszágba és 90 családot telepítettek Magyarországra.

Mátyás király emlékét őrző emlékmű**Corvin emlékmű**

Nepomuki Szent János-szobor

A Nagymegyeri Római Katolikus Plébánia udvarán álló szobor 1783-ban készült. Nepomuki Szent János kőből készült szobrának alkotóját nem ismerjük. A szobor eredetileg a mai Pozsonyi út mellett folyó patak partján állt.

Szent István király szobra

A szobrot a Szent István utcában, a magyar állam kialakulásának 1000. évfordulója alkalmából, a Csemadok Nagymegyeri Szervezete hozta létre. A szobor alkotója Király Ferenc lendvai (Muravidék, Szlovénia) magyar szobrász volt. Ünnepélyes leleplezésére 2000. augusztus 20-án került sor.

Pieta-szobor

A Hősök terén lévő út menti keresztet a Pieta-szoborral immár két évszázada, 1806-ban állították és 1938-ban újították fel. 2015-ben újra felújításra került, szeptember 15-én történt az ünnepélyes átadás.

Az első világháború nagymegyeri hőseinek emlékműve

Az I. világháború idején 125 hősi halottja volt Nagymegyer városának. A járási hivatal 1938. augusztus 29-én kiadott engedélye alapján készült el az emlékmű, Nagy Mihály nagymegyeri kőművesmester vezetésével. Az emlékmű alapja beton volt, az emlékoszlop gránitból készült, amire 120 nevet véstek. Átadása után kapta a tér, amelyet korábban Erzsébet kertnek hívtak, a Hősök tere nevet.

A második világháború nagymegyeri hőseinek emlékműve

1991 után a II. világháború nagymegyeri hőseinek hozzátartozói kezdeményezték, hogy a Hősök terén egykori családtagjaiknak ugyanolyan emlékművet állítson a város, mint amilyen emlékművet állítottak 1938-ban az első világháború hőseinek. Az emlékmű ünnepélyes átadására 2002. november 2-án került sor, amikor megjelent *Varga László: Béke poraira* című könyve, az I. és a II. világháború nagymegyeri hőseiről.

Történelmi emlékpark

Az emlékparkban öt kopjafa áll, létrehozói a Csemadok Nagymegyeri Városi Szervezete, a Nagymegyeri Önkormányzat és a nagymegyeri XXIII. Arany János Cserkészcsapat. 1996–2010 között fokozatosan alakították ki. Az öt kopjafa: *A város első írásbeli említésének kopjafája*, *A Szent István Napok*, és

annak kezdeményezője, *Kovács László emlékére állított kopjafa, A nagymegyeri cserkészmozgalom újjászervezésének 10. évfordulójára állított kopjafa, A Csemadok megalakulásának 55. évfordulója alkalmából állított kopjafa, A honfoglalás 1100. évfordulójának kopjafája.*

1956 hőseinek emléktáblája

1956 hőseire emlékezve avatták fel az emléktáblát a nagymegyeri Zárda iskola falán 2016-ban.

Cseri István esperes emléktáblája

Cseri István esperes 1944–48 között volt Nagymegyer római katolikus esperes plébánosa. Emlékére 2008. április 13-án, a Szent Miklós-templom külső falán emléktáblát állíttatott a Nagymegyeri Kolping Szervezet, a Nagymegyeri Római Katolikus Plébánia és a Csemadok Városi Szervezete. Minden év Jópásztor vasárnap, a szentmise után a szervezetek képviselői megkoszorúzzák ezt az emléktáblát.

Farkas Jenő emléktáblája

Farkas Jenő (1922–1979) római katolikus pap, költő, műfordító volt. A hatvanas években Nagymegyeren teljesített lelkiszolgalatot. Ennek emlékére készítette a Csemadok Nagymegyeri Szervezete és a Nagymegyeri Római Katolikus Plébánia az emléktáblát, pappá szentelésének 60. évfordulója alkalmából, 2006-ban.

Dr. Szaiff József honvéd-főorvos síremléke

Dr. Szaiff József budapesti orvos, az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc idején Lipótvár védelmében harcolt. A kiegyezés után mint helyi képviselő kapcsolódott be a közéletbe. 1884-ben halt meg. Korábban elhanyagolt síremlékét a Csemadok Nagymegyeri Szervezete újította fel 1999. október 6-án, a Magyar Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával. 1999 óta ezen a helyen szervezi a Csemadok Nagymegyeri Szervezete október 6-án az aradi vértanúk emlékére tartott városi koszorúzási emlékünnepséget.

Nagy Rátz József és Szeghy Zsigmond sírja

A nagymegyeri református temetőben a Csemadok és városi önkormányzat által felújított síremlék található, Nagy Rátz József egykori városbíró, az 1848-as nagymegyeri nemzetőrök parancsnoka és Szeghy Zsigmond honvéd sírja.

Kazinczy Lajos emléktáblája

A katolikus temetőben lévő kápolna falán, található a 15. aradi vértanú, Kazinczy Lajos alezredes emléktáblája.

Holokauszt emléktábla

A komáromi úton, a városi művelődési ház és az egykori zsinagóga mellett található a 2004-ben készített Holokauszt emléktábla.

A Csemadok és Besneyi György emléktáblája

A városi könyvtár falán, a Csemadok megalakulása 50. évfordulója alkalmából, 1999-ben leplezték le az eseményre utaló emléktáblát, még a református templom oldalán 1998-ban Besneyi György emléktábláját.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK**Nagymegyeri termálfürdő**

A Nagymegyeri Termálfürdő 1974-ben létesült, két gyógyvizes forrással, melyek hőmérséklete 57-68°C. A gyógyvíz kémiai összetétele főként a mozgásszervi- és ízületi megbetegedésekre gyakorol jótékony hatást, valamint az egész emberi szervezet regenerációjában nyújt segítséget. A központ ki-

Termálfürdő

építése több szakaszban történt, míg elérte jelenlegi fejlettségi színvonalát. A legnagyobb változás akkor következett be, amikor 2004-ben újra a település önkormányzata lett a gazdája és az üzemeltetője a fürdőnek. A 2004-es évben a nyári szezont már egy teljesen felújított parkkal nyitották meg *TER-MÁLPARK – Termálfürdő Nagymegyer* néven. A Termálfürdő területén nagy gondot fordítanak a zöld felületek gondozására és kialakítására. Itt épült meg a térség legnagyobb kalandparkja, olyan egyedi elemekkel, melyek lehetővé teszik, hogy a család minden tagja kipróbálhassa ezt a kiegészítő szolgáltatást. A legújabb fejlesztés során pedig egy 25 méteres fedett úszómedence létesült, mely nagyon népszerű lett a fürdő látogatói körében. A Termálfürdő építészeti kialakítása egyedi, stílusjegyei a folyamatos felújítások során összhangba kerültek egymással. Természetesen ez az épület is magán hordozza a nagymegyeri *Mátyás-kultusz* jegyeit. Az épület belső csarnokában Mátyás király és Beatrix királyné domborműve látható, az előcsarnok falain pedig olyan rajzokat, festményeket találunk, melyek Mátyás király uralkodásának egy-egy elképzelt jelenetét elevenítik fel.

HAGYOMÁNYOK

Mátyás-kultusz Nagymegyeren

A 10. század végén telepedtek le a mai Nagymegyer területén, a Kopány nemzetséghez tartozó Megyer törzs tagjai. Ennek alapján kapta a település, a mai napig használt *Megyer* történelmi nevet. A 11. századtól a honfoglaló törzs tagjai sokáig ősi előjogokat élveztek, komáromi várjobbágyként csak a királynak, illetve Komárom várának adóztak. Ezt a kiváltságot a 15. században gyakran megsértették a gyakori birtokcserék következtében az új földbirtokosok. A nagymegyeriek a fiatal Mátyás királyhoz fordultak, hogy a korábbi hagyományaikat, mint az adómentesség, nem tartják tiszteletben. Mátyás, mivel sokat vadászott a csallóközi erdőkben, megígérte a megyerieknek,

A Mátyás-fa Nagymegyerben

hogy egyszer eljön ide és orvosolja a sérelmet. Itt jelenik meg a történelmi legenda, amely szerint a mai termálfürdőhöz közeli fánál, az erdő szélén állították fel a sátrát, ehhez a fához kötötte ki lovát a magyar király, és itt fogadta a megyeri bírót és küldöttségét, majd ígéretet tett, hogy megoldja a helyiek problémáit. Ezt a fát Nagymegyeren *Mátyás-fának* nevezik.

Az már nem legenda, hanem történelmi tény, hogy 1466. december 15-én Nagyszombatban a településnek mezővárosi kiváltságot adott Mátyás. Ezzel ismét visszaállította a korábbi jogviszonyt, hogy csak a királynak fizetnek adót, három országos vásárt tarthatnak, illetve pallosjogot adományozott a településnek, így a helyi önkormányzat dönthetett minden fontos kérdésben. A kiváltságot később, a Mátyás után következő uralkodók is tiszteletben tartották. Annak tiszteletére, hogy Mátyás király meghallgatta a nagymegyeriek panaszát, az igazságos király történetét továbbadták generációról generációra. Idővel Nagymegyeren igazi *Mátyás-kultusz* alakult ki. Már 1666-ban megemlékeztek Mátyás királyról, erre utal a város történelmi okiratai között megtalálható dokumentum. A 19. században Nagy Rácz József városbíró tovább erősítette a Mátyás-kultuszt, majd a 20. században, 1966-ban, az ötszázadik évfordulón egy nagyméretű kiállítást rendeztek, ahol az eredeti Mátyás levelet is bemutatták. 1990 után újabb lendületet kapott a hagyomány. 1996-ban felállították a Mátyás emlékművet, mely a magyar király pajzsán is látható madarat, a fekete hollót formázza. Az emlékművet egy pozsonyi szobrászművész, Gáspár Tibor készítette. Ebben az időben nevezték el a lakótelepet Corvin lakótelepnek, illetve a fürdő és a helyi gimnázium is felvette Mátyás nevét. 2004-től minden évben Corvin Mátyás Napokat tartanak a városban. 2012-ben a Mátyás-fa egy ágából újabb fát hajtattak a gimnázium diákjai és felállították az iskola előtti parkban, mint fiatal Mátyás-fát. Az eredeti fát a biológusok megvizsgálták és megállapították, hogy több mint 600 éves tölgyfa. Ezek után elképzelhető, hogy nem csupán legenda a története. A fához kapcsolódik a város címere is, ami az 1980-as években készült el. A korábbi címerekben is egy fa és egy hal volt.

Népzenei hagyományok Nagymegyeren (Bartók Béla és Ág Tibor gyűjtő munkája)

Nagymegyert népművészeti körökben a tiszta forrás településnek is nevezik, mivel két olyan jelentős gyűjtő is dolgozott itt, és örökölte meg a Nagymegyerről kiindulva a felvidéki népdalokat, mint Bartók Béla és Ág Tibor. Erre utal a VMK külső falán elhelyezett két emléktábla is. Kettejük népdalgyűjtő munkásságának eredményeként született meg az a felvidéki népdal és népzenei kincs, melyhez, mint tiszta forráshoz máig szívesen nyúlnak az előadók.

Bartók Béla 1910-ben kétszer is járt Nagymegyeren, itt közel 94 népdalt gyűjtött. A településen 1892 óta működik énekkar. Az ő hírükre költözött Ág Tibor is Galántáról Nagymegyerre, mivel komoly lehetőséget látott abban, hogy gyűjtőmunkával és jól működő énekkarral örökíthető tovább legnagyobb sikerrel a felvidéki, azon belül a csallóközi népzenei kincs.

Ág Tibor Pozsonyban született, 1949-től Csemadok alkalmazott, a népzenei, illetve népművészeti munka felelőse volt. 1950-ben Takács Andrással megkezdtek a csoportoknak a dalokat, hagyományokat, szokásokat gyűjteni azért, hogy a színpadra az együttesek összeállíthassák a műsorokat. Ebből alakult ki a gyűjtés, előbb kézi lejegyzéssel, majd 1952-től hangfelvételek rögzítésével. 1957-ig a Csemadokban dolgozott, majd az Ifjú Szívek művészeti vezetője és karnagya lett, ezt követően visszakerült a Csemadokba. 1977-től dolgozott a dunaszerdahelyi művelődési központban, innen is ment nyugdíjba. Nemcsak népzenei gyűjtéssel foglalkozott, hanem karnagyként is tevékenykedett, több kórust, illetve népdalkört vezetett. Kezdetben Galántán, majd Nagymegyeren.

Felesége az iskolai kórusok munkáját segítette és a népdalköröket irányította. Ág Tibor a gyűjtéseket kezdetben a Csemadok munkatársaként végezte. Területileg behatárolva az egész magyar nyelvvidéket bejárta Pozsonytól Nagykaposig, ezalatt – 1950-től a kilencvenes évek közepéig – 16 000 dalt gyűjtött. Felvidéken kétféle népzenei adattár létezik, mindkettő Ág Tibor műve. A saját gyűjtése kb. 200 magnószalag, ezeket a kétezres évek elején a Zenetudományi Intézet kezdte digitalizálni kazettákra és lemezekre. A népzene a hetvenes évek elején élte reneszánszát, ekkor 122 szalagot adott le a Csemadoknak, ezekkel a mai napig dolgoznak a helyi népdalkörök. Dallamai közül több ezer található meg digitalizálva a szlovákiai magyar népzenei adatbázisban.

Ág Tibor 2013-as halála után felesége felajánlotta dolgozószobájának berendezését, bútorait, személyes tárgyait, magnóit, gyűjteményét a városnak, így ezekből egy dolgozó szobáját rekonstruáló emlékszobát rendeztek be a művelődési házban, 2016-ban. A nagymegyeri énekkar, melyet Ág Tibor is vezetett, ugyan kevesebb taggal, de ma is működik és aktív. Az ötvenes években még több mint száz tagja volt, ennek köszönhető, hogy a hatvanas és a hetvenes években Nagymegyer a kórusmozgalom központja lett a Felvidéken. 1992-ben, a 100 éves jubileumon állították fel Varga László helytörténész kezdeményezésére, magyarországi támogatással a Bartók-szobrot, Lipcsey György szobrászművész alkotását, mely a mai Szlovákia területén az egyetlen köztéri Bartók-szobor. Az emlékművet Bartók Béla fia leplezte le. A tér szín-

tén megkapta a Bartók nevet, akár csak a magyar tannyelvű alapiskola. Az intézmény épületében pedig helyett kapott a mellszobor gipsz makettje. Ág Tibor 1999-ben átadta a Nagymegyeri Bárdos Lajos Vegyeskar vezetését egykori tanítványának, Orsovics Yvette zenetanárnak, a felvidéki magyar kórusmozgalom jeles képviselőjének.

Szabó László cipésmester

Nagymegyer talán utolsó, élő cipésmestere, a több mint 80 éves Szabó László. Az Erdő utcában, a bérház pincéjében berendezett kis műhelyben tartja szerszámain, amivel évtizedeken keresztül dolgozott. Alkalom adtán, megrendelésre még ma is vállalja egy-egy sajátos lábbeli, csizma elkészítését.

GASZTRONÓMIA

Nagy Éva nagymegyeri rétese

Nagy Éva a nagymegyeri rétes sütés hagyományát nagymamájától és édesanyjától tanulta. Máig a hagyományos recept szerint készíti réteseit. Ez abban tér el a többitől, hogy nem használ a tésztába ecetet és olajat, viszont fél daralisztet kever a réteslisztbe. Állítása szerint a jó tészta titka, hogy jól el legyen dolgozva a massa és „jó hólyagos legyen”, de nem elhanyagolható a liszt minősége sem. Ehhez minimum fél óráig dolgozni, azaz dagasztani kell a rétestésztát. A tészta pihentetésének ideje is nagyon fontos, hogy az időzítés pontos legyen, mert ettől függ majd később, hogy milyen minőségűre és nagyságúra lehet nyújtani a tésztát. A töltés előtt a kinyújtott tésztát olvasztott vajjal vagy margarinnal locsolja meg, majd jöhet a töltelék, ami lehet meggyes-mákos, szőlős, túrós és almás-prézlis. Nagy Éva készít továbbá darás-szilvás, valamint sós, például káposztás rétest is. Az ízesítésnél csak a fantázia szab határt. A klasszikus nagymegyeri rétes tésztájához csak lisztet használnak, amihez egy kevés daralisztet kevernek, ebbe kerül egy csipet só, egy egész tojás és langyos víz. Bár van, ahol jellemző az ecet, mint adalékanyag használata, a nagymegyeri háziasszonyok receptjeiben ecet nem található.

Plauter Kúria – Háztáji gazdaság idegenforgalmi vonzereje

Nagymegyer külterületén, közel 6 hektáros területen gazdálkodik a Plauter család. A gazdaságban a területen őshonos állatokat tartanak és növényeket termesztnek, a kastélyszálló éttermében készülő ételekben többségében ezeket az alapanyagokat használják fel.

Plauter Péter és felesége 2000-ben vásárolták meg a területet, melyen akkor még egy szocreál típusú régi épületegyüttes állt. A kúria mai formáját több éves tervező és tudatos építő munkával alakították ki. A család elképzelése már a terület kiválasztásakor az volt, hogy egy olyan természet közeli gazdaságot és kastélyt építsenek fel, amely az idelátogatók számára felidézi az egykori csallóközi polgári életformát. A birtokon az első állat egy bárány volt, melyet újabb bárány, szamár, mangalicák, kendermagos tyúkok, kacsák, libák, szürke marhák és persze lovak követtek. A zöld területeket pedig gyümölcsfákkal ültették be. Míg eleinte az volt a cél, hogy bemutassák egy korabeli háztáji gazdaság állatait, rövid idő elteltével úgy bővítették az állományt, hogy az étteremben készülő ételek minél több alapanyagát is helyben elő tudják állítani: húst, tojást, zöldséget, gyümölcsöt, ez utóbbiból házi lekvárokat, szörpöket, kompótokat. Szintén helyben állítják elő a fűszerpaprika alapanyagát, a csípős és édes paprikát helyben meg is szárítják, csak őrlni viszik el máshová.

A Plauter család a kultúra, művészet megjelenését is fontosnak tartja. Évente két festőművészeti szimpóziumnak adnak otthont, tavasszal, illetve nyáron. A tíz napos szimpóziumra alkalmanként tíz festőművész kap meghívást, szerte a Kárpát-medencéből. Tíz napon át szabadon alkothatnak, mindössze annyi megkötéssel, hogy inspirációjuk a csallóközi táj legyen. A szimpózium során a művészek ingyenesen kapják a szállást, valamint a teljes ellátást is, mindössze egy, az alkotótáborban készült képet kell felajánlaniuk. A család ezekből a képekből idővel galériát szeretne berendezni a kúriában. A tavaszi szimpóziumokat Plauter Péter, a nyáriakat Mikóczy Dénes festőművész szervezi.

A Wágner család tevékenysége, a család által teremtett gasztronómiai hagyományok

A Wágner Cukrászatot a felvidéki magyar cukrász dinasztia második generációja üzemelteti Nagymegyerben, Dunaszerdahelyen és Pozsonyban. A kézműves fagylaltok és sütemények a nagymegyeri cukrászüzemben készülnek, Wágner Rudolf cukrászmester felügyelete alatt, a desszerteket innen szállítják a két – dunaszerdahelyi és a pozsonyi – cuk-

Wágner Rudolf és Anikó

rászdájukba is. Wágner nagypapa suszter mester volt, két cipész üzletet is vitt Budapesten. Első házasságából, Apponyi gróf unokahúgával, Strauss Francis-kával közösen 13 gyermekük született. Az 1929-es krízis padlóra juttatta és felesége is meghalt.

56 éves korában újra nősült, családjával Nagytapolcsányba költözött. Második házasságából 5 gyermeke született, köztük Wágner János, aki egy helyi cukrászmesternél tanult inasként. Mesteri oklevelét 1946-ban kapta meg, egy évre rá megnyitotta az első Wágner Cukrászdát Nagymegyeren. A Wágner Cukrászda és cukrászüzem ma is ott áll, ahol 1947. augusztus 15-én Wágner János a fagylalt kimérést kezdte. 1950-ben a kommunista államosítás során elvették iparendélyét. Két év elteltével az úgynevezett Ipari Udvar cukrászüzemének vezetője lett. 1990-ben a család vagyonának restitúciója után vállalkozhatott szabadon. Bár az akkori kommunista rendszer mindenre szigorú szabályokat hozott, az öreg Wágner feje azt beszél, keményebb volt, mint a rendszer keze. A cukrászmester csak papíron engedett a kézműves technológiából. A valóságban mindvégig kitartott a kézi előállítás és a minőségi, lehetőség szerint háztáji alapanyagok mellett, többféle gyümölcsöt saját maga termelt meg. A klasszikus sütemények, krémesek, torták a kézműves főzött fagylalt híre messzire elért. Wágner János élete végéig dolgozott, halála előtt néhány nappal még 300 tő epret ültetett el. 2009 májusában, 96 éves korában hunyt el.

A cukrászatot két fia, Rudolf és László viszi tovább. Mindketten már gyermekként megtanulták a cukrászmesterség minden csínját-bínját. Eredetileg egyikük sem erre a pályára készült, Rudolf műépítő, László logopédus diplomát szerzett. László 15 évig gyakorolta is a logopédus szakmát. A nagymeyeri hagyományos Wágner Cukrászdát és a cukrászüzemet Rudolf és felesége, Anikó vezeti. Az üzemben összesen tizenöten készítik a fagylaltokat, süteményeket, tortákat. Az Wágner családi cukrászatban az üzletekkel együtt összesen fél százan dolgoznak. Rudolf és Anikó hat gyermeke közül mindegyik a cukrász pályára készül – ők vihetik majd tovább a csallóközi magyar cukrász dinasztia hírét és hagyományait.

Nemesócsa – Zemianska Olča

Göntér Eszter, Adorján Alexandra, Hoffner Tibor

Nemesócsa nagyközség 2500 lakosával a Csallóköz délkeleti csücskében, közel a Dunához, Komárom és Dunaszerdahely között, 113 méteres tengerszint feletti magasságban fekszik.

Határában húzódik a Komáromi-főcsatorna. A falutól 1 kilométerre halad el a Pozsony–Komárom közti 63-as főút; vasútállomás a Komárom–Pozsony vonalon.

Nemesócsa közigazgatási területe hosszan nyúlik el északkeleti irányban, mintegy 10 kilométerre a faluközponttól. *Új-Lapuhát, Ócsai Rétek* és az egykori Pálffy-major tartozik hozzá.

Megtalálható itt a valamikori Duna menti őserdő maradványa, az ún. Kistanyi-erdő is. A község lakott területén jól megfigyelhetők az újabb kori történelmi fejlődés egyes szakaszai és a jelen, amely egy fejlett és fejlődőképes községnek a képét mutatja jelentős helyi iparral, kiépített infrastruktúrával.

A községet először IV. Béla oklevele említi 1264-ben Oucha néven, amikor a csallóközi prépostságnak adományozza a falut. 1460-ban – amikor már a pannonhalmi apátsághoz tartozott – Nagholcha (Nagyócsa) néven említik. 1550-től már több nemesi családnak volt itt birtoka. 1774-ben Nemes Oltsa, 1920 után Nemesócsa néven szerepel.

Vonzáskörzetében több település létezett, ezek vagy megsemmisültek, vagy beolvadtak Nemesócsába. Ilyenek települések voltak: Pusztalőgört, Marokháza, Kistany, Pusztatócsa, Vösthú és Samud is.

A 2011-es népszámláláskor 2462 lakosból 2014 magyar, 372 szlovák élt itt, akik közül 1038 református, 811 római katolikus, 52 evangélikus és 10 görög katolikus hitet gyakorolt.

A település gazdag műemlékekben. A **református templom** a 18. században épült klasszicista stílusban, késő barokk építészeti elemek alkalmazásával. Egyhajós templom, egyenes lezárással. A csúcsos főhomlokzat előtt emeletes, előreugró torony van, szokatlanul magas hagymakupolával fedve. A fából készült, ma is kiváló állapotú belső berendezés 1942-ből való. A református parókiát a 18. és a 19. század fordulóján építették.

A **római katolikus kápolna** – ami eredetileg istentiszteleti célokat szolgáló iskola – a 19. század második felében épült, majd a 20. század elején bővítették és korszerűsítették. Napjainkban is istentiszteleti célokat szolgál.

A római katolikus temetőben a **Galambos család sírboltja** említésre méltó a 19. századból, kis, négyzetes, romantikus építészeti emlék. A katolikus temető közepén 20. századi **fakereszt** áll. Figyelemre méltó még e temetőben a régi felszámolt sírhelyek sírköveinek az elrendezettsége. Hasonló rendben őrzik őket a református temetőben is.

A Vasút utcában, a **zsidó temetőben emlékmű** áll annak a 120 zsidó áldozatnak az emlékére, akiket Nemesócsáról és környékéről a II. világháború idején hurcoltak el. Az emlékművet 1946 táján emelték, Szlovákiában az el-
sők között.

A régi nemesi kúriák közül az egykori **Holczer-ház** (ma nyugdíjas klub) a legértékesebb, ahol az épület körüli park egy része is fennmaradt.

A község legfigyelemreméltóbb és legszebb része a **Hősök tere**, 1929-ben leplezték le itt az **I. világháború áldozatainak emlékművét**, Berecz Gyula szobrászművész és Komáromi Viktor kőfaragó alkotását. A talapzaton orosz-lán látható. Vele szemben áll a **II. világháború áldozatainak emlékműve**, amelyet optikailag egy stilizált kapu köt össze a térrel. A teret az 1990-es évek elején parkká alakították, a közepén lévő tavacska vizét szökőkút díszíti. A park keleti részén **községcímeres emléksobrot** állítottak a községről szóló első írásos feljegyzés 725. évfordulójának tiszteletére. A parknak része az ökumenikus kápolna, Dóczé Péter építész műve, ami napjainkban kisebb rendezvényeknek, kiállításoknak ad helyet. A kápolna mellett fa harangláb van.

A községben még ma is található egy, a népi építészetre jellemző **nádfedeleles ház**, melyet tájházként rendeztek be.

Nemesócsán a mezőgazdaság fejlődésével és termelésének intenzívvé válásával előtérbe került a mezőgazdasági termékek helyben való feldolgozásának igénye, ezért néhány olyan üzem létesült a községben, amely a környék ilyen termékeit dolgozta fel. Fábik József a 19. század végén építtetett a község közepén egy kisebb malmot, amely darálóként egészen 1965-ig működött. A malmot az állapotának romlása miatt lebontották. Ma is áll még viszont a Holczer Adolf által 1910 táján építtetett hengermalom.

A községben a múlt században téglát is égettek, valamint a falu határában a századfordulón kavicsbányászat és osztályozás is folyt. A jelenlegi helyi ipar termelő üzemeinek többsége is a hagyományokra épít. Korszerű takarmány-előállító üzemben készítik a jó minőségű szemestakarmányt, modern üzemben folyik a gabonaszárítás, osztályozás és raktározás. A mezőgazdasági szövetkezet ma is működik. A falu Tany felé eső végén fűrésztelep és par-kettafűrész működik, a régi hengermalom ma is üzemel.

A település infrastrukturális ellátottsága jó, egyedül a szennyvízelvezetés megoldatlansága jelent problémát az itt élőknek.

A faluban magyar és szlovák nyelvű alapiskola, speciális iskola, valamint óvoda is működik. A községben háziorvosi ellátás is található, 2006 óta gyorsmentőállomása is van Nemesőcsának.

A közösségi életben meghatározó szerepet tölt be a helyi Csemadok alap-szervezet, melynek támogatásával erős kulturális közösségek, művészeti csoportok működnek és színvonalas helyi rendezvényeket szerveznek. Jelentősek és fontosak a magyar kötődésű ünnepek a helyiek életében.

Értékek

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Református templom

A nemesőcsai református templom a 18. században épült klasszicista stílusban, késő barokk építészeti elemek alkalmazásával. Az építés pontos dátumát nem ismerjük, de vélhetően 1784–1791 közé tehető.

Homlokzatait egy tűzvész után az 1800-as évek elején felújították és a templom belsejét is átrendezték.

Egyhajós templom, egyenes lezárással. A csúcsos főhomlokzat előtt emeletes, előreugró torony van, szokatlanul magas hagymakupolával fedve. A torony négy haranggal és órával van felszerelve. A templom homlokzatait falsávok keretek tagozzák, az ablakokat szegmensívek zárják. A templom egyenes mennyezetű, egyszerű, de választékosan ízléses. A hajó három fala körül faborítású öntött oszlopokkal alátámasztott karzat fut. A negyedik (oldalsó) fal előtt fából készített szószék van. A belső berendezés 1942-ből való, és szintén fából készült. Csupán az úrasztalát faragták carrarai fehér márványból. A templomban egy 1525-ben készült kehely is található, amely a komáromfüssi elpusztult templomból származik. Brassói aranyműves munka.

A református parókiát a 18. és 19. század fordulóján építették, ami egy klasszicista stílusú, földszintes épület.

A templom meghatározó épülete a településnek, jelenleg jó állapotban van. 1997–2007 között teljes felújításon esett át (tetőcsere, gázfűtés, torony, hajó vakolatok). Különlegesen szép állapotú a templom belső bútorzata is.

Napjainkban a templomot használó gyülekezet 700 fős, melyből átlag 20–35 fő jár a vasárnapi istentiszteletre. Hét közben a parókián bibliaórák vannak.

Tájház

Nemesócsán egy 1920-ban épült, nádtetős, döngölt földes templom utcai lakóházban került kialakításra a helyi tájház. A jelenlegi tájház kialakításának előzménye egy kiállítás berendezése volt a régi iskolában. A falu lakói felajánlva régi tárgyaikat és emlékeiket segítettek a kiállítás létrejöttében, melynek a régi iskola alulája adott helyet. Az idő múlásával szépen lassan a régi ereklyék „elkoptak”, ezért bezárták a kiállítást.

Csoportkép tájháznál

Az 1990-es években Szukalek László, a település akkori polgármestere újabb gyűjtésbe kezdett, mivel a Templom utcában lévő utolsó megmaradt régi nádfedeles házban lehetőséget látott a tájház létrehozására. Házról házra járva gyűjtötték a bútorokat, berendezési tárgyakat.

A helyi értékek gyűjtését Komjáti László polgármester is folytatta, töretlen lendülettel. Az összegyűjtött tárgyak végleges elrendezése és a „finomhangolás” Szanyi Mária néprajzkutató nevéhez fűződik. A 2012-es nyitás előtt a döngölt padlóba mintákat rajzolt vízzel, amely még inkább különlegessé varázsolta a kiállítást a megnyitó idejére.

A tájház egyik szekrényének belsejében ma is megtalálható az egykori tulajdonos néhány feljegyzése a jeles családi eseményekről, születési dátumokról. A kiállításához Szkukalek László több tárgyat is adományozott, többek között egy ágyat, valamint egy különleges vázává alakított tölténykígyót, melyet egy katona hozott a feleségének.

A tájháznak része egy kamra, amelyben régen szerszámokat, konyhai eszközöket is tartottak. Ezeknek egy része ma is megtekinthető itt.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Bojlis-tó

Nemesócsának alapjában véve vízhordalékos talaja van, ásványokban igen szegény, hisz a hordalékot iszap, homok és kavics képezte. A hagyomány szerint itt lehetett az ősi beltenger közepe. A talajrétegek egymást követik, de egy méternél vastagabb egységes agyagréteg alig van még ma is a területen. A homok itt-ott finom és tiszta, nagy szemű fehér kvarc.

A múlt század közepén a Kavicsgödörnél ipari szinten bányászták és osztályozták az értékes kavicsot. A jelenlegi Bojlis-tó a régi kavicsgödör helyén van. Tulajdonosa Igor Janits 1998-ban vásárolta, mint kavicsbánya tavat.

Turisztikai attrakcióként, Carp Paradise néven a 2003. április 18-ai megnyitás óta funkcionál, mint Szlovákia első és egyetlen bojlis horgásztava. A nyitásra tíz tonna pontyot, egy tonna dévért, egy tonna kárászt és négyezer süllőt telepítettek bele. Jelenlegi halállománya: ponty (rekord fogás 31,2 kg), amúr, tokhal, busa, dévér, kárász, harcsa, süllő.

Az egész létesítmény 4 hektáros, ebből a vízterület 2,8 hektár. A tó vízmélység 3,5–6 méter.

Bojlis-tó

GASZTRONÓMIA

Ferenczy Erzsébet néni vajás pogácsája

Erzsébet néni a vajás pogácsával

Ferenczy Erzsébet (Erzsébet néni) vajás pogácsája nem csak a Csallóközben, de Szlovákia határain túl is híres. Barátnőjétől, Vendég Zsuzsannától merítette az ötletet a testvére lakodalmán és tanulta meg a vajás pogácsa készítését 2002-ben.

Az első próbálkozásokat követően annyira sikeres lett a helyi közösségben a pogácsa, hogy mára már havonta hozzávetőlegesen 25 kg lisztet használ fel és készít belőle vajás pogácsát. Pogácsáit rengeteg helyre viszik. Leggyakrabban gyermekei munkahelyére, fúvószenekari találkozókra, falunapokra és népdalköri összejövetelekre készíti. Erzsébet néni igazi közösségi ember, alapítója és jelenlegi legidősebb tagja a helyi Kodály Zoltán Népdalkörnek is.

A nemesócsaiak szerint a receptet sokan tudják, de csakis Erzsébet néni tudja igazán jól elkészíteni a vajás pogácsát. És hogy mi a titka? Maga Erzsébet néni...

Hozzávalók a tésztához: 70 dkg liszt (a legjobb a gútai búza rétesliszt), 2 kiskanál só, 1,5 dl olaj, 1 kocka élesztő, fél liter tej az élesztő felfuttatásához, 3 kiskanál cukor

Hozzávalók a krémhez: 25 dkg margarin, 2 tojássárgája, 2 kiskanál só

Elkészítés: A lisztet, sót, olajat összedolgozzuk, közben az élesztőt a tejben a cukorral felfuttatjuk és hozzáadjuk. Ledagasztjuk. (Akkor jó a tészta, ha már nem ragad a tál oldalához). Félre tesszük pihentetni, hogy keljen. Közben elkészítjük a krémet: a hozzávalókat egy tálban mixerrel összekeverjük. Mikor megkelt a tészta kinyújtjuk, rákenjük a krémet és feltekerjük, majd szeleteljük (ferdén vágjuk egyszer jobb, majd baloldalon, hogy kis csigákat kapjunk). A szeleteket sütőpapírral bélelt tepsibe rakjuk és ropogósra sütjük.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Kodály Zoltán Népdalkör egy évtizedes tevékenysége

A Kodály Zoltán Népdalkör 2006-ban alakult, 12 fővel, Szűcs Márta örsújfalui zenepedagógus vezetésével. 2014-től Borbély Zsuzsanna komáromi zenepedagógus vezeti a népdalkört, melynek elődje a Csemadok helyi alapszervezete által működtetett, Ágh Tibor népdalgyűjtő vezette vegyeskar volt.

Alapító tagok 2006-ban: Nagy Julianna, Bölcs Zsuzsa, Vass Éva, Horváth Aranka, Ferenczy Erzsébet, Fehér Irén, Szabó Katalin, Bugár Katalin, Bonda Éva, Csorba Nóra, Szűcs Márta (vezető).

Kodály Zoltán Népdalkör

Jelenlegi tagok: Nagy Julianna, Bölcs Zsuzsa, Vass Éva, Csorba Nóra, Bakos Hedvig, Szép Teréz, Berecz Margit, Balogh Éva, Cseh Erika, Bugár Katalin, Ferenczy Erzsébet, Horváth Aranka, Borbély Zsuzsanna (vezető)

A népdalkörben csak nők énekelnek. A legfiatalabb népdalköri tag 44 éves, a legidősebb pedig 73 éves (Ferenczy Erzsébet). Nagyon széles és változatos repertoárral rendelkezik, melyben megtalálhatóak a helyi, csallóközi gyűjtések mellett Erdély, Csángóföld, Mátyusföld és Zoboralja népdalcsoportjai is. Jeles ünnepekhez kapcsolódóan szívesen vállalják többszólamú művek, valamint egyházi énekek előadását is. Régebben citera kíséret színesítette előadásait. Jelenleg is rendelkezésre állnak a citerák, de nincs, aki játszani tudna rajtuk.

Nemesócsán nem található jellegzetes népviselet, mivel korán polgárosodott a település, így fellépő ruhájukat Erdélyből választották. Onnan hozták fellépéseikhez alkalmi ruhákat.

A népdalkör évente 8-10 fellépést vállal, elsősorban helyi rendezvényeken (Falunap, fúvószenekari koncertek, advent stb.) működnek közre, de hívják őket más településekre is fellépni. Minden év májusában népdalkörök találkozója szerveződik Nemesócsán, közel 120 fő részvételével a helyi művelődési központban. Ezen alkalmakra a Felvidéken kívül Magyarországról is rendszeresen jönnek fellépő csoportok.

Értéktörzök

Eiselt Teréz papírfonó tevékenysége

Eiselt Teréz, nemesócsai lakos 2014 februárjában kezdte kézműves tevékenységét, a papírfonást. Munka mellett hobbiként foglalkozik vele és az internetről meríti az ötleteteket.

A papírkosarai alapanyaga sima egyszerű újságpapír. Édesapja készíti el a „pereceket”, azokat a ruhafestékekkel és falfestékekkel színesített sodort papírpálcákat, amiből Teréz az alkotásait készíti. A falfestékes színezés nagyon kö-

Beszélgetés Eiselt Teréz papírfonóval

rültekintő és óvatos bánásmódot igényel, mivel közvetlenül a festést követően rendkívül érzékeny a tapadásra.

Átlagban napi 500-600 papírpálcát használ fel, melyekből gyümölcsös tálat, kosarakat, játéktárolókat, kenyértartót, karácsonyi díszeket és különböző figurákat készít.

Alkotásai a vesszőkosár fonásának az elvén működnek. Egy papírkosár elkészítéséhez 100-150 szál papírpálca szükséges.

A fonás elkészítése átlagosan egy óra, amit követ még a lakkozás, díszítés időigénye. A kosarak alja készülhet papírperecből, vagy kartondobozból is. Az elkészült alkotásokat lakkozással teszi tartósabbá, ami megvédi a nedvességtől és egyéb környezeti hatásoktól.

Teréz papírkosarainak egyik különlegessége, hogy szalvátatechnikával készülnek. A háromrétegű szalvétát megbontja és egyik rétegét felhasználva lakkal rögzíti az elkészült alkotásokon. Egyedi technikáját szívesen mutatja be és osztja meg másokkal is kézműves foglalkozásokon, rendezvények alkalmával, valamint kézműves gyermektáborokban egyaránt.

Alkotásait önálló kiállításon nem mutatta még be, de a települési falunapon már bemutatkozott. Szívesen adja termékeit ajándékba és ajánlja fel közösségi rendezvényekre tombolatárgyként.

Örsújfalu – Nová Stráž

Bati Edit, Bódai Anasztázia, Scher Noémi

Komárom belvárosától 6 kilométerre nyugatra, a Duna-bal-partján fekszik. Keresztülhalad rajta a Komárom–Pozsony közti 63-as autót, vasúti megállóhely a Komárom–Pozsony vonalon.

Örsújfalu egyike a Komáromot alkotó két kataszteri területnek, a másik maga Komárom. Kataszteri területe 22,92 km², *Szentpálpuszta*, *Cserhátpuszta* és *Pusztatamási* tartoznak hozzá.

1899-ig Örsújfalut Duna-Újfalunak hívták. Nevének magyar előtagját a határában lévő Dunaörspusztáról kapta. Ez a terület ugyanis honfoglalás után Örs szállásterülete volt. Az Örsújfaluval teljesen egybeépült *Vadas* település neve az egykori királyi vadaskertek nevét őrzi.

Területe már a honfoglaláskor lakott volt, és Örs kun nemesei birtokolták. Korábbi írásokból következtetni lehet arra, hogy halászattal is foglalkoztak és több halastóval is rendelkeztek, mely gazdálkodás 1407-ben, miután érseki nemesek kiengedték belőlük a halakat, megszűnt. 1663-ban a török a települést elpusztította, majd a 18. században a Zichy, később Nádasdy család birtokolta.

Vályi András 1796-ban kiadott leírásában is feltűnik a település, melynek akkori földesura Zichy gróf. Említést tesz még az író arról is, hogy a Komáromhoz közel lévő település határában nagyon jó termőföldek találhatók.

Következő írásos említés a településről az 1851-es *Magyarország geographiai szótára* könyvben olvasható. Korábban Komárom vármegye Csallóközi járásához tartozott és a település is önálló község volt 1980-ig, amikor is Komáromhoz csatolták.

Népessége fokozatosan nő, köszönhető ez a városhoz való csatolásának. A település keleti (Komárom felé eső) részén az utóbbi évtizedekben új, családi házas utcák épültek ki. 1910-es népszámlálási adatok alapján 1217 magyar lakosa volt, míg 2001-ben 1769 lakost számláltak, ugyanekkor a hozzá tartozó Cserhátpusztán 73-an, Szentpálpusztán 74-en éltek. Mára ez a szám is megváltozott. Nemcsak magyar, de szlovák nemzetiségűek is kiköltöznek a nagyvárosból Komárom ezen részére.

Infrastrukturálisan fejlettnek mondható, mivel itt is érvényesül a város agglomerációs hatása. A 63-as Pozsony–Komárom út keresztül fut rajta. Rendelkezik vasútállomással és a buszközlekedés is megoldott a településen. A város közelsége sok pozitívumot tartogat a kis településrésznek, hiszen gaz-

daságilag sokkal aktívabbak, mint a hasonló lélekszámú települések. 2006 júniusától új bútorgyár kezdte meg a termelését és működik Örsűjfalun egy pálinkafőzde is, valamint itt található a *Vadas* autókemping, egy kertcentrum és építőanyagokat forgalmazó Tüzép is.

Szent Kereszt-templom

A városhoz való csatolás nem csak pozitív dolgokat, de negatívumokat is hozott magával. Iskolája, óvodája nincsen, orvoshoz is Komáromba kell utazni. A kulturális életet nem, vagy csak kis mértékben támogatják. A közössége felhígult, ennek egyik fő oka a sok betelepülő, a másik pedig a város szórakozási és kulturális ígéretei. A termelőszövetkezetek idejében a település kulturális élete úgymond pezsgő volt. 1977-ben itt indult útjára a – későbbiekben más-más helyszínen megrendezett – Nyári Művelődési Táborok rendezvénysorozata, s az 1980-as években az Örsűjfalu Duna-part adott otthont a Honismereti Ifjúsági Táboroknak is.

Jelenleg aktívan működik egy nyugdíjas klub és egy nagyon produktív színház is, az ÉS?! színház.

A település nagy része a római katolikus vallást gyakorolja. Templomukat 1910-ben építették, neoklasszicista stílusban. A templomot azóta a lakosok adományából teljesen felújították. Saját plébánosuk nincs. A templom udva-

rában található a régi temetőből áthozott Jézus-szobor, a templom másik oldalán pedig a Lourdesi Mária-szobor.

Több park is megtalálható a településen, melyek közül többet adományokból állítottak helyre.

Az örsűjfalusi temetőben található a második világháború áldozatainak emlékműve, rajta az 1938-as visszacsatolás emlékére avatott korabeli emléktáblával.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A 100 éves ház

Zsibrita Zsuzsannához – született Bozsaki Zsuzsanna – érkezünk, hogy családjáról, életéről és örökségéről beszélgessünk. Zsuzsa néni testvére társaságában invitált be minket otthonába. Be sem érve a házba az interjú már elkezdődött, hiszen a testvérek szülői házukról kezdtek el mesélni. Jelenlegi házuk 1910-ben épült. Amelyikben korábban a családjuk lakott, az 1906-ban leégett. A ház leégésének a fő oka az akkori paraszti építészeti stílusban kerecsendő. Az állatok miatt a pajta tele volt szalmával, a ház és a gazdasági épületek is fából készültek. A tűz hatalmát nem lehetett megállítani, minden a lángok martalékává vált, minden emlék, minden örökség. Családjuk már a

Interjú a 100 éves háznál

tűzeset előtt is ezen a portán élt. Zsuzsi néni büszkén említi: „Édesanyám itt született, és itt is halt meg” – emlékeznek vissza erre a fájó eseményre a nővérek.

1894-es esküvői vállkendő

Az udvar elrendezése nem sokat változott ezen 100 év alatt, talán csak annyit, hogy a gazdasági épületek nagy része elbontásra került, kihasználatlanságuk miatt. Bozsaki Magdolna, Magdi néni emlékezik vissza: „A 25 méteres birtok egyik oldalán volt a ház, utána az istállók és a másik oldalon is istállók voltak. 100 m hosszú az átlagos telek, de volt a faluba olyan, aki csak 12 m széles telket kapott és

volt aki 25 méterest, nem lehetett tudni biztosan, hogy mi alapján osztották szét” – meséli ő is azt, amit édesanyjától halott.

A családdal nem volt kegyes a sors. Amellett, hogy édesapjukat korán elveszítették, a húguk is korán meghalt. A házat Zsuzsa néniék édesanyja, illetve nagybátyjuk örökölte. Ekkor két részre osztották és átépítették. A nagybácsit később kitelepítették és békéscsabai lakosok kapták meg a ház egy részét. A viszony az egymás mellett élő két család között nem volt rossz, de a család szétszakításának tüskéje mindvégig megmaradt. Amikor lehetőség adódott, Zsuzsi néni és férje visszavásárolták a ház hátsó részét, így ismét egy család kezébe került a birtok. Az egyik szobában ma is őrzik a szülők régi bútorait. Megtalálható még itt édesapjuk hozománya, egy szekrény és egy éjjeliszekrény.

Nagy érdeklődéssel néztük a régi tárgyakat, melyek mind külön történettel rendelkeztek.

„A ház falában volt egy kis fülke, amelyben egy védőszentet tettek, ami megővta a családot. Ez nem csak erre a házra, itt a faluban még nagyon sokra jellemző volt. Ma a fülke már nem látható, talán már a faluban egy házban sincs meg” – meséli ezt a két testvér, amikor megtaláltuk a ház korábbi védelmezőjének szobrát.

A család egyik legféltettebb örökségei a megmaradt kézimunkák. A szekérből előkerült a Nagymama 1894-es esküvői vállkendője is.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

ÉS?! – színház

Az örsújfalui színjátszás kezdete az első világháború előttig nyúlik vissza. Volt, hogy a településrészen négy csoport is működött egyszerre (Önkéntes tűzoltók, Ifjúsági szervezet, Sportszervezet és a Csemadok csoportja). Az ÉS?! színház elődje a Csemadok örsújfalui alapszervezete és a Komáromi Városi Művelődési Központ nevet viselő színjátszó együttes volt. 3 év után a hosszú nevet egy rövidebbre cserélték, melyhez egy történet is kapcsolódik: a színjátszó kör ülést tartott a név megváltoztatása érdekében, az este során viccesebbnél viccesebb nevek hangzottak el. Végül mikor már későre járt az idő, az egyik tag azt javasolta, mivel Cirill és Metód napja van, legyen ez a csoport neve. Egyből hangzott is a válasz a csoport egy másik tagjától: *„Én ebbe csak akkor egyezem bele, ha az előbb említett névből csak az és szó marad meg.”* Így lett a nevük ÉS?! színház.

Ekkor döntöttek arról is, hogy fennállásukat 1993 óta számítják. Ekkor léptek a nagyközönség elé a 30. Jócai Napok keretein belül, ahol *Klimits Lajos: Névtelen levél* című darabjával elnyerték a legjobb csoportmunka, illetve a legötletesebb rendezői munkáért járó díjat. 1993–98-ig vezetőjük Kiss Péntek József volt. Rendezésével elnyerték a 34. Jócai Napok nívódíját az *Iphigénia Auliszban* című darabbal. Később Kiss Péntek József helyét Szabó Csilla vette át. Jelenleg 9 állandó taggal működnek és vannak, akik alkalmanként lépnek fel velük. Több korosztályból áll a csapat. Két tagjuk drámapedagógus: Szabó Csilla és Várady Kornélia. Az új darabokat mindig a helyi művelődési házban adják elő először. Kellékeiket maguk készítik, a régi ruhákat, tárgyakat a falu lakosaitól kapják. A zenét saját technikával oldják meg. Felléptek több nagyvárosban, mint például Prága, Bécs, Budapest, Pozsony. Fazekas István magyarországi költő, író felkérte az ÉS?! színházat első drámájának, az Elvirának a színrevitelére. 2012. júliusában rendezték meg az első fesztiváljukat, az Ekhószeke Fesztivált. 2007-ben a Hétköznapi komédiával a 44. Jócai Napok nívódíját kapták meg, illetve a Magyar Szín-Játékos Szövetség ezüst minősítését. 2016-ban elnyerték Komárom városa polgármesteri díját is.

Szap – Sap

Heteyi Szandra, Kovács Annamária, Matijevics Manuela, Papp Krisztina

Szap település Győrtől 15 kilométerre északnyugatra helyezkedik el, míg a medvei hídtól csupán 4 kilométerre fekszik. A község szinte teljesen összenőtt a szomszédos Csiliznyáráddal, kataszterében a bösi vízerőmű csatornája a Dunába torkollik. A község közvetlenül a töltés lábánál helyezkedik el, elsőként 1255-ben, Zap-ként említik. A 15. század közepén pozsonyi várbirtok, majd a Dóczy család kezébe kerül, a 19. századtól pedig a Cseszneky család birtoka lett. A faluban 1850-ben árvíz, 13 évvel később pedig tűzvész pusztított. Ekkor a nádfedeles házak nagy része a tűz martalékává lett.

A községben élők főként a halászatból és az aranymosásból éltek, de sokan vízimolnárként keresték a kenyerüket. Nagyon elterjedt volt a kecsege és a dunai viza halászata. Az 1950-es évekig jelentősek voltak a község vízimalmái, 1910-ben 32 darabot tartottak számon, ám a '30-as évek válságát csak fél tucat élte túl.

A szlovák államhatalom 1948-ban Juraj Palkovič szlovák költőről a falut Palkovičovónak nevezte el, történelmi nevét 1990-ben kapta vissza. A 19. század első felében 75 házban 522-en éltek Szapon, 1885-ben már csak 314 lakosa volt a falunak, akik 131 házban éltek. A 20. század elején 645 volt a lakosság száma, a többség magyar anyanyelvű, 2011-ben az 535 szapiból 505 lakos magyar. A községben nem működik oktatási intézmény, a gyerekek a környékbeli tanintézeteket látogatják.

A községben 1953 februárjában alakult meg a Csemadok helyi alapszervezete, mely ma is aktívan működik, de a helyi futballklub, az önkéntes tűzoltók csapata és a nyugdíjasklub szervezete is nagyban hozzájárul a település közösségi életének fejlődéséhez.

A falu temetőjében található Bereczky Vince, az utolsó csallóközi aranyász sírja, aki 1964-ben halt meg.

Az első világháború után Szap is Csehszlovákia része lett, majd 1938-tól hét éven át ismét Magyarországhoz tartozott. A második világháború utáni berendezkedésben újra külhoni terület lett.

1945 után fejlődésnek indult. Új utcák épültek ki, és sok régi porta is átalakult, mivel megváltoztak az itt élők hétköznapijai. Sok helyütt elbontották a pajtákát és más gazdasági épületeket, miután egyre kevesebben tartottak ott-hon szarvasmarhát. Ebben az időszakban modernizálták az utakat, a legtöbb falusi kis utcát ekkor látták el kemény burkolattal. Bevezették a villanyvilá-

gítást, a közösségi vízvezetékét, valamint modernizálták a hírközlést az elektromos hangosbemondókkal.

A településen rendszeresen megemlékeznek az 1848-as forradalomról. Az ünnepséget a Csevadok szervezi. Emellett szerveznek majálist és falunapot is. A majális alkalmával még állítanak májusfát, de a kitáncolása már nem hagyomány. Korábban a majálist kinn tartották a Duna mellett, az akkor még legelőként használt területen. A többi régi hagyomány, mint például a tollfosztás, a kukoricafosztás vagy a Luca-napi hagyományok nem élnek már a településen.

Szap életéről évtizedeken át a falu Krónikája tanúskodott. Vörös Piroska néni és elődje becsületesen, gondos odafigyeléssel vezették a Krónikát, így az elmúlt évtizedek főbb eseményeit könnyű nyomon követni. A Krónikát ma már nem vezetik, helyette három havonta megjelenik a *Szapi Hírnök* című folyóirat, amelyben a falu életét érintő eseményekről tudósítanak. Az újság minden szapi lakos postaládájába belekerül, valamint a Községházán őriznek belőle több példányt, rendszerezve, így helyettesítve a Krónikát.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG Református templom

A szapi református templom 1885–86-ban épült fel. A helység előző református temploma egy tűzvészben veszett oda, 1863-ban. A tűz akkora pusztítást végzett, hogy még a templom harangjai is megolvadtak. (A harangok ekkor haranglábon álltak, nem volt harangtorony.)

Az új templom építése azért tartott több, mint két évtizeden át, mert a szapiak maguk építették fel templomukat. Téglát égettek, amelyhez a fát is maguk szerezték be, és ezekből a téglából kezdték meg a templom építését. A helyi mellett a közeli hajógyár ácsai és faragó mesterei segítettek a munkában.

Csekes Béla és felesége emléktáblája

A régi templom leégése után a helyiek gyűjtést rendeztek, 18 év alatt 2500 forint gyűlt össze. A templom építési költségét közel 4000 forintban állapították meg. Végül további adakozás útján majdnem 5000 forintot sikerült összegyűjteni és felépülhetett az új templom. Az alapköletételre 1885 nyarán került sor és 1886. október 17-én szentelték fel az épületet. A templom felépülése nem csak a reformátusok számára nagy ünnep. Természetesen a református gyülekezet is minden évben emlénapot tart ekkor, de figyelemre méltó, hogy a katolikusok a Teréz naphoz (október 17.) legközelebb eső vasárnapon búcsút tartanak a templom felépülése óta.

Az új templomba 1895-ben kerültek harangok, amelyek szintén a katolikus és református közösség összefogásának bizonyítékai, hiszen a két gyülekezet együttes adakozásának nyomán tudták elkészíttetni az új harangokat. Ezt a harangot elvitték az első világháborúba, ahol megsérült, így 1923-ban ismét új harangot öntetett az egyházközség.

A szapi református közösség ma is aktív, a templomot nagy becsben tartják, ottjártunkkor volt alkalmunk belülről is megtekinteni az épületet. A templom bejárata mellett áll Csekes Béla emléktáblája, aki 36 évig volt református lelkész a faluban. Ő és felesége – aki hittant oktatott a szapi gyermekeknek – jelentős szerepet töltöttek be a falu életében, a helyiek szeretettel emlékeznek meg róluk.

Szapon a református mellett a katolikus közösség is jelentős számú. Az 1700-as évek elején kelt feljegyzések alapján Szap a medvei plébánia fiókegyházközsége volt. Az 1700-as évek közepétől Szap, Csilizradvány és Csilizpatas katolikusainak ügyeit együtt kezelték, tehát hivatalosan e három település katolikusai egy nyájat alkottak. Ezeknek a településeknek a hívei évszázadokon át a medvei, majd a balonyi templomba jártak misére.

Csiliznyáradon 1939-ben szentelték fel a katolikus templomot, és az lett a szapiaké is. A templom építését közösen határozta el a két település. Ettől az évtől kezdve Csiliznyáradra jártak misére a szapi hívek. Mivel a két falu szinte teljesen egybeépült a közlekedés nem jelentett gondot.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Duna, Duna-holtág

A Nagy-Duna bal partján fekvő Szap közelében több holtág is található, amelyek a korábbi évtizedekben fontos szerepet töltöttek be a falu életében, hiszen a halászzal foglalkozó szapiak számára ezek jelentették a megélhetést. A holtágak mellett a Nagy-Duna is kiváló halászterület volt, és természetesen a dunai hajózás is sok környékbeli ember számára jelentett bevételi forrást.

Értékgyűjtő kutatásunk során Vass Ferenc vadással beszélgettünk, aki kivitt minket a Duna-partra. Megmutatta nekünk azt a mesterségesen vágott csatornát, amellyel a Duna-holtágat akarták kitisztítani. A csatorna évekkel ezelőtt beszakadt, így a terv kudarcba fulladt. Mára feltöltődött kaviccsal és egyéb hordalékkal, és csak nagyon magas vízállás esetén önti el a Duna.

A Duna-holtág vízállása is hasonlóan alacsony. A Ferencsel való beszélgetés során kiderült, hogy a holtág jelenlegi állapotában önmagát tölti fel, tehát biztosra vehető, hogy idővel fel fog töltődni, és el fog tűnni. A holtág – amellet, hogy még mindig jó horgászterület – természetes élőhelyként

Beszélgetés Vass Ferencsel

sem elhanyagolható. Vízi élővilága magán hordozza a Csallóköz jellegzetességeit. A holtág és környéke jelenleg nem természetvédelmi terület, az erdészet gondozásában van. Bár a part mezőként van számon tartva, inkább erdőnek mondható. Vass Ferenc elmondta, hogy kiváló vadászterület, szarvas, nyúl, őz, fácán van a környéken – utóbbit rendszeresen telepítik – valamint egy-egy vaddisznóval is találkozhat az erre járó. A terület magán kézben van, az erdészet csak bérlő és gondozza.

Ferenctől sok egyebet is megtudhattunk a holtág mellett elterülő „mezőről”, többek között azt is, hogy korábban ide jártak tehenet legeltetni a környékbeli családok. Ez a tevékenység az 1965-ös árvíz után szűnt meg. Az akkori mező tehát találkozóhely is volt a fiatalok számára, itt rendezték meg a majálist, és más szabadtéri ünnepségeket. Egy másik része már akkor is magántulajdon volt: grófi gyümölcsös volt itt, ahol almát termeltek. A területet ebben az időszakban még sokkal nagyobb odafigyeléssel gondozták, többet jelentett az itt élők számára. A természetet kedvelőknek a holtág és Duna, valamint a köztük található erdős rész még most is élményeket tartogathat, azonban több gondozást és anyagi ráfordítást igényelne, hogy valóban méltó módon rendben lehessen tartani.

A halászok és a hajósok mellett a molnárok számára is megélhetést jelentett a Duna. Csallóközben jellemzőek voltak a vízzel hajtott malmok. Mára ezeknek sajnos nem maradt nyoma, a dunai vízi malmok mind eltűntek. Vass

Ferenc családjában hajósok és molnárok is voltak, így amikor a Duna menti életről kérdeztük, sokat tudott nekünk mesélni. Tőle tudtuk meg, hogy a malmok a Nagy-Dunán álltak. Ezeket a fa épületeket a szezon kezdetén – késő tavasszal, amikor már nem volt jég – a vízre bocsátották, és pallón közlekedtek a molnárok a part és a malom között. A malmoknak két oldalt voltak a lapátokkal ellátott kerekeik, amelyeket meghajtott a Duna. A malmokban mindig az előző év termését őrlték, abból készítették lisztet és darát. Ősszel, amikor már nem lehetett örölni, vagy áradások idején egyszerűen lehúzták a malmokat a vízről a partra, amíg vissza nem lehetett engedni, hogy újra kezdjék a munkát.

A Duna Szap melletti szakaszán összesen 4-5 malom működött egészen az 1970-es évekig, azonban akkor megszűnt ez a fajta molnárkodás és vele együtt a malmok is. Ez nemcsak Szapon, hanem az egész Csallóközben így volt. Mára csak néhány régi fénykép tanúskodik az egykor oly fontos mesterségről, és a dunai malmokról.

GASZTRONÓMIA

Szapi savanyúság

Az üzem családi vállalkozás, amit Vida Ibolya és férje működtetnek 2001-től. A férj előtte bányász volt, majd később mezőgazdasági végzettséget szerzett, felesége pedig élelmiszerüzletben dolgozott eladóként, a gyermekeik pedig már ezt a szakmát tanulták Dunaszerdahelyen.

Ami érdekesség, hogy a savanyítás az eredeti vecsési recept alapján készül, amit Vecsésre kiutazva tanultak ki. Eleinte csak forgalmazták a vecsési savanyúságokat, majd később jött az ötlet, hogy megegyezés alapján dolgoznak a recepttel, ami azóta is nagyon jól működik. Régebben a család 10 hektáron termelt káposztát és betakarítás után eladták. Napjainkban 5 hektáron gazdálkodnak és csak családtagok vesznek részt a munkákban, mert anyagi lehetőségeik nem is tennék lehetővé további dolgozók alkalmazását. A gomba és a cékla kivételével mindent megtermelnek maguknak, ami a savanyúságok elkészítéséhez szükséges. Ezt nagyon fontosnak tartják, hiszen így biztosan tudják, hogy milyen minőséggel dolgoznak és garanciát tudnak vállalni az eladni kívánt termékekre, ami 3 hónap. Magához a savanyításhoz a szigorú előírásoknak megfelelő műanyag vödröket használnak és steril környezetben dolgozzák fel a zöldségeket.

A munka folyamata úgy zajlik, hogy egy szezonra dolgoznak, szeptembertől áprilisig, így nem marad előző évi savanyúság. Áprilistól már folyamatosan kint vannak a földeken. Betakarítás szempontjából az uborkával kez-

dődik június végétől és egy hónapon át minden másnap mennek szedni a földekre reggel fél 5-től 12-ig. Utána következnek a különböző paprika fajták augusztus elejétől szeptember végéig és ebben az időszakra tehető a zöldségaradicsom és a kis dinnye szedése is. A káposztát, ami a fő alapanyaguk, azt szeptember végétől egészen tél elejéig takarítják be és sokáig eláll, akár márciusig is. Nagyon választékos a kínálat, ami a savanyúságokat illeti, egy párat megemlítenék: savanyú káposzta, csalamádé: édes és csípős, almapaprika, csalamádés almapaprika, kápia paprika, kecskeszarvú és cseresznye paprika, jalapeno, uborka: kovászos és édes, cékla, karfiol, dinnye, paradicsom. Minden pénteken kifogynak az elcsomagolt áruból, tehát amit egy héten lecsomagolnak, azt el is viszik.

Értéktörzők

Miklós Árpád méhésztől

Miklós Árpád a méhészmester Szapon. A családban a méhészetnek hagyománya van, már az édesapja is űzte ezt a mesterséget, ő tőle tanulta a méhészkedés fortélyait. Édesapja 40 évig foglalkozott a méhekkel, fia 6-7 éve kezdte el, már nyugdíjas korában. Hobbi méhésznek vallja magát, saját részre termel, bár ad is el a mézből a falubelieknek. Jelenleg nyolcvanöt méhcsaládja van. Ha a méhek kirajzottak a kaptárból, azaz egy új család alakult meg, a méhészt kassal befogja őket és beleüti egy kaptárba. Egyébként nem jó, ha a kirajzás gyakori, mert felaprózza a családokat, ami nem túl hatékony méztermelést jelent. Ami a méhek fajtáját illeti olasz és krajnai méhek vannak, illetve ezek az idők folyamán keveredtek egymással. A méhek a munkát akkor kezdik meg, amikor a növények virágozni kezdenek. A legkorábban a repce, áprilisban. A szezon így tavasz közepétől egészen őszig tarthat. Egy kaptárban kilenc keret van, egy-egy keretre készítik a méhek a sejtet a méhviaszból, azaz a lépet, amiben aztán a mézet tárolják. Egy keretről körülbelül 2 kg méz nyerhető ki, amely elkészítéséhez körülbelül 12 napra van szükség. A méhek nektárt gyűjtenek, ami a

Miklós Árpád a méhészetéről mesél

növények virágainak cukor tartalmú folyadéka. Ezt a nektárt a lépben tárolják és sajátos módszerrel sűrítik. A folyamat zárása a sejt méhviasszal történő lezárása, vagyis a méhész onnan tudja, hogy kész, kellően sűrű a méz, hogy zárt sejteket lát a kereten. Miklós Árpád méhei „igazi szapi” mézet készítenek, hiszen kizárólag a környéken megtalálható növények virágairól gyűjtik a nektárt, nem telepíti ki őket sehová. Az ő méze vegyes virágméz. Ez könnyen kristályosodik, de ha megmelegítik, újra folyékonnyá válik. Az arany-sárga édességet pörgetéssel nyeri ki a lépből. A pörgetőbe egyszerre három keret helyezhető be. A kaptár felső részén lévő kereteken tárolt méz kerül csak kipörgetésre, az alsó keretek méze a méheké marad.

A méhész egy nagyon fontos eszköze a pörgetőn kívül a füstölő. Ennek hengeres részébe pudvás, korhadtt fát kell rakni, majd meggyújtani. Ez a fa intenzíven füstöl. Az eszköznek van egy fűjtató, illetve egy csőrszerű része, amin keresztül a füst kifújható a fűjtató segítségével. Ezt a méhész akkor használja, ha a méhek agresszívek, támadnak. A rovarok nem tudnak a füstben repülni, kénytelenek attól távol maradni.

Vörös László kosárfonó

Vörös László kosárfonó
munka közben

Laci bácsi mesélte, hogy napjainkban már nincs kereslet a fonott kosarakra, sokan inkább helyettesítő anyagból készült műanyag edényeket, dzsákat használnak azokra a tevékenységekre, melyekre kizárólag a kosár volt alkalmas ezelőtt (pl.: kukoricahordás). Azonban saját kedvtelésből szívesen fon még egy-egy darabot.

Kas készítésekor az első lépés az alj megformálása, majd az oldalfonás következik. Ez két szerkezeti részből áll: oldalkaróból és az ezeket vízszintesen keresztező kifonó vesszőkből. A fenék megformálásához kétszer három szál vessző szükséges, melyek egymásba futtatva tizenkét végződést eredményeznek, ezeken kezdi Laci bácsi átfűzni körbe a fenékre való vesszőket. Ha végzett, lezárja a fenék oldalát és kezdődhet a kifonó vesszőkkel a munka.

A fonáshoz „ciglét”, azaz fűzfavesszőt használ, amit korábban az árokparton, kanális szélén gyűjtött be. Fontos, hogy a friss hajtások alkalmasak a fonásra, amiknek állnia kell, hogy a fonás során ne törjenek a magas nedves-

ségtartalmuk miatt. Ha nincs idő a vesszőket pihentetni, akkor tűz fölött is meg lehet fonnyasztani azokat, ha „megpistültek”, akkor már alkalmasak is a fonásra.

A kosár oldalának megfonásához 24 szál vesszőt használ egyszerre, melyeket a vezetősálak között fűz át felváltva. A megfelelő magasság elérésekor Laci bácsi megmutatta, hogy hogyan kell a szálakat eldolgozni és fület készíteni a kosárnak.

A kasfonás mellett sok más elfoglaltság is jelen van a család életében. A mesterember a gazdaságukban tevékenykedik, ahol négy hektáron takarmányt és konyhakerti növényeket termesztene, továbbá sertéseket is nevelnek. Ehhez kapcsolódóan megismerkedhettünk a kukoricamorzsoló, illetve a takarmánydaráló géppel, amik folyamatos használatban vannak.

Hobbiként jelenik meg ezenkívül a seprűkészítés, melyet az általa termelt cirokából köt, illetve megtekinthettük azt a kerítést is, amit vesszőből font a családi udvarra.

Vörös Piroska

Vörös Piroska néni Szap egykori krónikása mesélt nekünk a falu múltjáról és jelenéről. Kiváló memóriájának köszönhetően sokat megtudhattunk Szapról és a szapiakról. Piroska néni ma is köztiszteletben álló személyiség a faluban, mindenki ismeri és ő is ismer mindenkit.

A közös beszélgetés során megtudhattuk, hogy a szapiak évszázadokon keresztül földműveléssel és halászattal foglalkoztak. A földművelés többé-kevésbé még most is jellemző a falura, ha mást nem is, de a háztájit még mindig rendezik a környéken élők. Ezzel szemben a halászat mára teljesen megszűnt, csupán hobbi pecások vannak a vizeknél. A halászat a szocializmus idejében állami tevékenység volt, ahogy minden egyéb is. A helyi főhalász koordinálta

Vörös Piroska néni és a Krónika

ezt a munkát. 1967-ben nyílt meg a szapi halászcserda, amely azonnal központi szerepet töltött be a helyi és környékbeli vendéglátásban. A cserda változatos halételeket kínált, helyi alapanyagokból. Sok rendezvényt tartottak itt, ami nem csoda, mert az elmondások alapján híresen jól főztek.

Piroska nénitől tudhattunk meg többet Csekes Béla református lelkészről, akinek emléktáblája a református templomban található, 2004-ben avatták fel. Csekes Béla munkássága nem változatosságában, hanem hosszúságában, állhatatosságában a figyelemre méltó. A lelkész 1927-ben érkezett feleségével Búcsról, két gyermekük született az évek során. Egészen 1964-ben bekövetkezett haláláig szolgálta a szapi híveket. Járt Kanadában, ahol tanulmányai egy részét végezte. Angol tudásával is segítette a helyieket a háború alatt és után. Fordított külföldi írásokat, valamint ő volt a *Református Szemle* szerkesztője. Felesége is aktív közösségi életet élt: kántorkodott, akvarell képeket festett és ő csinálta a szapi *Krónika* illusztrációit. Csekesné írta továbbá a református krónikát. Mindemellett keresztényi tevékenysége is figyelemre méltó. Ahogy Piroska néni fogalmazott: „*nem volt olyan beteg a faluban, akinek ne ült volna ott az ágyánál.*”

Jelentős személyiség a faluban Miklós Anna nyugdíjas tanítónő is. Anna néni 1921. május 27-én született. A 95 éves hölgy egészségi állapota nem engedte meg, hogy interjút készítsünk vele, de Piroska néni mesélt nekünk a tevékenységéről. Miklós Anna férje volt a korábbi katolikus, majd népiskola igazgatója. Itt tanított Anna néni is. Tanítói tevékenysége mellett jelentős az is, amit a szapi magyarságért és annak megmaradásáért, hagyományainak ápolásáért tett.

1953 februárjában alakult meg a helyi Csemadok, vezetői Köplinger Lajos, Molnár József, Gaál Móric, később pedig Miklós Imre és Miklós Anna tanító házaspár vezette. Minden kulturális esemény, amelyet a faluban tartottak, az ő nevéhez (is) köthető. Tánciskolát üzemeltetett, ahol a helyi fiatalok a társastánc mellett illemtant is tanultak. A mozgáskultúra elsajátítása mellett és közben aktív nevelési tevékenység folyt a tánciskolában. A tánciskola befejezését jelentette az úgynevezett „Koszorúcska-bál”, ahol a diákok bemutathatták tudásukat, együtt ünnepelve.

A Csemadokkal együtt szerveztek továbbá szilveszteri bálát, farsangi ünnepséget, amelyen általában valamilyen színjátékot adtak elő. Miklós Anna kulturális és hagyományörző tevékenysége nem merült ki az iskola falain belül végzett munkájában. Nagyban hozzájárult személyisége a szapi fiatalok neveléséhez, helyi identitásuk kialakításához, megtartásához.

Szilas – Brestovec

Dániel Zoltán András, Kovács Vivien, Takács Veronika, Zaránd Szilvia

A mintegy 500 lakosú település Lakszakállas közvetlen szomszédságában található, szinte teljesen egybeépülve vele. A két település közigazgatásilag, földrajzilag, történelmileg és az emberi kapcsolatokat tekintve is összefonódik egymással. Szilas az Alsó-Csallóközben fekszik, a történelmi Komárom vármegye területén.

Szilas nevét először IV. László oklevele említi. 1431-ben a Pázmány család volt a falu birtokosa. A község a törökök idején elpusztult, később Apácaskállas, illetve Lakszakállas lakosai telepedtek itt le. Az 1800-as évek fejlődő Szilasát két tűzvész is tönkretette, az egyik 1873-ban, a második pedig 1899-ben pusztított a faluban. Az 1800-as évek végén a falut ismertté tette a lótenyésztete.

A második világháború csatatarein 10 szilasi vesztette életét. A kitelepítéskor 5 családot szállítottak át Csehországba.

1952-ben átalakították a kastélyt, hogy iskolaként üzemelhessen viszont nem sokkal később létrehozták a lakszakállasi körzeti iskolát, aminek következtében a szilasi iskola leépült.

Szilas község 110–112 méteres tengerszint feletti magasságon helyezkedik el. A határ egyik érdekessége a Szilas-rét, ami egy feneketlen mocsaras terület, száraz szigetekkel tarkítva. Ezekről a rétekről szinte semmilyen tudósítások nem maradtak fenn. 1854 után szabályozták, illetve lecsapolták a mocsarakat, így nagy területű értékes termőföldre tettek szert. Ez az egyedülálló, vadtermészeti jelenség teljesen elpusztult, ma már csak a Duna-ágak és a Kis-Duna holtágai emlékeztetnek az egykor misztikus tájra. A községháza előtt áll egy tölgy, amit 1896-ban ültettek a milleniumi ünnepségek alkalmából.

A község legjelentősebb műemléke a Dr. Pázmány Zoltán által 1905-ben építtetett nyári kastély. A kastély mögött kialakítottak egy parkot, ami a mai napig részben megmaradt. A kastéllyal szemben található az egykori szolgabírói hivatal épülete is. A szolgabírói tisztséget a településen a Pázmány család tagjai töltötték be. Ezek mellett található a településen 2 harangláb is: egy katolikus és egy református. A község saját templommal nem rendelkezik, a helyiek a szomszédos Lakszakállásra járnak át az úgynevezett *templomjáró úton* keresztül. A templomjáró út mellé a Kasza család állíttatott keresztet, amit a mai napig láthatnak az arra sétálók.

1978-ban a kiszáradt egykori Cigány-tó helyén községi parkot hoztak létre, mely kedvenc pihenő- és sétálóhelye a szilasiaknak. 1994-ben a Barátság-parkban felállították az I. és II. világháború hőseinek emlékművét. 1998-ban ugyanebben a parkban helyezték el az 1848–49-es szabadságharc emlékművét. A településen található még egy Rózsakert is.

A Világháborús emlékmű a parkban

A településen a mai napig található pár hagyományos építésű parasztház. Sajnos a legtöbbet megrongálta az 1965-ös árvíz, és ezután nem az eredeti formájára állították vissza.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG – SZILAS SZAKRÁLIS ÉRTÉKEI

Temető

A szilasi temetőben több, a helyi történelem számára neves embernek lehet fellelni sírhelyét. Csóka Gedeon, aki 1945-ig volt a község bírója, az ismert re-

formátus lelkész, Végh Mihály és felesége. A temető öntöttvas korpuszú központi keresztjét a 20. század elején állították. 1985-ben a kereszt felső részét betonnal erősítették meg, majd a 2000-es évek elején felújították. Ez a kereszt egy, a 19. században is már álló fakereszt utódja.

Kasza-kereszt

A Lakszakállas felé vezető templomjáró út mellett lévő szürkemárvány alapzatú, öntöttvas korpuszú út menti keresztet Isten dicsőségére 1929-ben építtette Kasza József és felesége, akik jómódú gazdák voltak a községben. 1995-ben a keresztet felújították és 2003-ban rendbe hozták a kerítését is. Eredetileg már a 18. század második felében állt ezen a helyen egy fakereszt.

Szilas község két haranglábbal is rendelkezik, mivel nincs önálló templomuk.

Református harangláb

A református harangtornyot a 19. század második felében emelték, 2001-ben és 2003-ban újították fel, ekkor festették ki. A négyszögletű építményt gúla tető fedí. A sarkokat eredetileg falsávok és keretek emelték ki, itt voltak elhelyezve a kerek végződésű hangnyílások. A haranglábban egy harang függ, melyet Isten dicsőségére 1929-ben öntettek a komotai (Chomutov) Richárd Herold műhelyében a nemesócsai hívők, az I. világháború idején hadi célokra elkobzott harang helyére. Az itteni kisharangot is hasonló célokra sajátították ki. A helyi harang eredetileg a nemesócsai református templomban volt és csak az ottani harang elkészítése után került vissza Szilasra.

Katolikus harangláb

A római katolikus harangláb fából készült, 1850 után. 1940 körül ezt vas konstrukcióra cserélték. A haranglábát 1940-ben festették le utoljára, két rézharang függ benne. A kisebbet nagyjeszeni Jeszenszky Teréz készítette 1802-ben férjének, assakürty Ghyczy Józsefnek 1842-ben, a Zichy családból származó Rafael, János, Mihály, Anna és Jozefa gondoskodásával. A Szűz Máriának szentelt nagyobb harangot a szilasi római katolikus hívők adományaiból 1929-ben öntötte a komáromi Dosztál Jakab.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Barátság park

A Barátság parkban található egy tó, melyet a helybeliek csak úgy neveznek, hogy *Cigány-tó*. 1994-ben kapta meg a közösségi park a Barátság elnevezést,

ekkor állították fel az I. és II. világháború áldozatainak emlékművét is, melyet a lakszakállasi Nagy Ferenc készített a szilasi községi hivatal javaslatai alapján. Egy alacsony, emelkedő talapzaton van elhelyezve az emléktábla, melyre az I. világháború tizenegy, és a II. világháború tíz áldozatának neve van vésve. Az emlékműre 1996-ban helyezték el a község címerét. Ugyanabban a parkban, 1998-ban állították fel a szürkemárványból készült, obeliszk formájú, 1848–49-es magyar szabadságharc emlékművét. 1999-ben a kultúrház falán emléktáblát helyeztek el a Csemadok megalakulásának 50-ik évfordulóján.

Rózsakert

A fentebb említetten értékeken kívül egy rózsakertet is létrehoztak Szilason, melyet a szecessziós Pázmány-kastély kertjében alakítottak ki. Itt minden szilasi újszülöttnak ültetnek egy-egy rózsatövet.

HÍRES EMBEREK

Pázmány Zoltán

Pázmány Zoltán-kápolna

Dr. Pázmány Zoltán a községben született, a jog és a filozófia doktora volt. 1948-ban hunyt el Szilas községben és sírhelye a mai napig megtalálható a temetőben. A településen a kántor szerepét töltötte be és a falu előljárója volt. Halála után felesége, Pápay Ilona, aki 1952-ig lakott a Szilasi-kastélyban,

átköltözött a lakszakállasi plébániára. Férje emlékére a kastély épületében elsőként egy általános iskolát hozott létre, később kibővítette egy óvodával is. Pázmány Zoltán tiszteletére 1996-ban egy emléktáblát készítettek, melyet az óvoda külső falán helyeztek el.

Pázmány Zoltán tiszteletére egy emlékházat is készítettek, amit 2014-ben kezdtek el építeni, a régi óvodához tartozó raktárpépület átalakításával. 2015-ben szentelték fel és adták át egy ünnepség keretében, amikor a magyar Szent Korona másolata megérkezett a településre. A kápolnát Dr. Pázmány Zoltánról nevezték el.

Tany – Tôň

Heteyi Szandra, Gyenes Tamás, Kis Katalin, Kovács Annamária,
Matijevics Manuela, Papp Krisztina, Selejó Rebeka, Stumpf Rebeka

A 803 lakost számláló Tany település a Komáromi járáson belül a Nyitrai kerülethez tartozik. A járásközponttól, Komáromtól 22 kilométerre fekszik, északnyugati irányban, míg Nagymegyertől 9 kilométerre, délkeleti irányban. A község legnagyobb részét a magyar anyanyelvű lakosság alkotja, de egy közel 100 fős szlovák csoport is él a településen. Tany nagy külterülettel rendelkezik, határai egészen elnyúlnak Nemesócsáig, Nagykesziig, Komáromfüssig, Csicsóig, Gellérig és Bogyáig is.

A település első írásos emléke 1168-ra tehető, amikor először *Villa Than* néven említik. A hagyományok szerint ezt az elnevezést a halásztanyákról kapta. Határában őskori mamut maradványokra leltek, késő bronzkori leleteket és kelta sírokat tártak fel. 1268-ban IV. Béla oklevele – mint a komáromi vár birtokát – *Thon* néven említi. 1460-ban mezővárosként szerepel. Mocsaras vizekkel körülvett település volt, így állandóan árvizek fenyegették, ám nem ez volt az egyetlen pusztító tényező, hiszen a török portyázások során is elpusztult. A falu csak a 17. század végén épült újjá.

A 19. században egy cukorgyár kezdte meg itt a termelést, ami közel két évtizeddel később megszűnt, majd lenfeldolgozó létesült 1894-ben, ami 1931-ben leégett. Újjáépítése után egy ideig hadianyagot gyártott, majd kenderfeldolgozással és bútorszövetgyártással foglalkozott. Két téglagyára a 19. században létesült. A községben magyar tannyelvű alapiskola és óvoda is működik.

Református temploma 1834-ben épült, egyik harangja még a 17. század végéről származik. A temetőben található a két világháború áldozatainak emlékműve, Komáromi Viktor kőfaragó munkája. Az utolsó éveiben itt élt és alkotott a komáromi könyvtárigazgató, a Csallóköz krónikásának nevezett Baranyay József, akinek emléktábláját 2006-ban avatták fel.

Népessége a 20. század elején 776 fő, túlnyomórészt magyar lakosból állt, 2001-ben 834-en, 2011-ben 803-an éltek itt, ebből 703 magyar.

Tany település lápos, mocsaras, vizenyős területen fekszik, az egykoron itt fellelhető tanyaszerkezetben élő halászok lakóhelyeiről kapta a nevét. A község határában húzódik a Gellér–Nagykeszi-csatorna, ami szintén hozzájárul Tany nedves környezeti adottságaihoz. A település környezete tiszta, rendezett, a lakosok tüzetesen odafigyelnek a közterekre. A többi környékbeli településekhez hasonlóan Tany és élővilága is megsínylette az 1965-ös árvíz pusztításait.

A település gazdasága egykoron nagyon virágzó volt. Az itt működő lengyár nagyban hozzájárult Tany jó gazdasági helyzetéhez, azonban ez mára valamelyest megváltozott. A lengyár épülete az 1931-es leégés óta már több különböző tevékenységnek is helyet adott. A gyár területe jelenleg kihasználatlan, benőtte az aljnövényzet. Feldolgozó üzemének egy részében jelenleg is több kisvállalkozás működik, köztük egy autószerelő, gumizó kisebb cég. A településen két asztalosüzem is működik, ami ugyanahhoz a családhoz tartozik, azonban egy testvérek közötti vita következtében a szeparálódás mellett döntöttek, és két külön vállalkozást hoztak létre. Tanyon működik egy biofarm is, amely a húsfeldolgozás mellett hidegtálas konyhaként is funkcionál rendezvények, családi, baráti összejövetelek alkalmával.

A településen élők leginkább a környékbeli városokban megtalálható gyárakba járnak el dolgozni, illetve egy részük Magyarországra utazik ugyanezen okokból, napi szinten. A munkanélküliség aránya nem túlzottan magas a településen, azonban valamelyest érzékelhető.

A településen magyar nyelvű óvoda és alapiskola is működik. A faluház régi épület, felújítva nincs, de rendezett, kihasznált, emellett található az önkormányzat épülete is. A községben működik egy beteg gyermekekkel foglalkozó szociális otthon is, mely a tavalyi év folyamán kapott vadonatúj épületet.

A helyi társadalom és közösség nem mondható túlzottan összetartónak. A Csemadok helyi alapszervezete jól működik, melyen belül dalkör is alakult, akik rendszeresen járnak fellépésekre a környékbeli településekre.

Tany kulturális életét évek óta a Csemadok helyi alapszervezete határozza meg. A településen szinte ez az egyetlen, aktívan működő szervezet, mely a lakosság legnagyobb részét képes megszólítani. Kulturális rendezvényeiken sokszor fellép saját dalkörük és a környékbeli települések szervezeteivel is szoros kapcsolatban állnak. A helyi krónikát szintén ők vezetik évtizedek óta.

Értékek

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Református templom

A régi, kis-tanyi templom leégése után, 1832-ben határozták el egy új templom építését Tanyban. A templom létesítését vázsonykői gróf Zichy István kezdeményezte és támogatta. Az építkezés 1834-ben fejeződött be, de a bejárat márvány boltívébe az 1833-as évszám került.

A református templom késő klasszicista stílusban épült, ám a szegmens ív, amely az épületet zárja, rendhagyónak számít ebben az építészeti stílusban. Sík mennyezetét középtűt stukkó díszíti. Homlokzatát félpillérek tartják, félköríves ablakok és párkányok tagolják. A templomban két harang található, a régebbit 1693-ban öntötték Pozsonyban, és a korábbi kis-tanyi templomból származik. Kisebb harangja 1923-ban készült, kifejezetten a tanyi református közösségnek.

A templom szépen karbantartott épülete tiszta környezetben áll a falu központjában. Külön öröm volt, hogy belülről is megtekinthettük amikor ott jártunk, valamint a toronyba is felmászhattunk, ahol a harangok találhatóak.

A falu lelkészének köszönhetően aktív református közösség működik Tanyban. A lelkész közbenjárásával sikerült Hollandiából szerezni egy orgonát, illetve felújították a gyülekezeti házat is. A tiszteletes úr szívügye a sérült, megváltozott munkaképességű emberek támogatása, ennek érdekében igyekszik létrehozni egy közösségi teret, ahol ezek az emberek dolgozhatnak.

Aranka-malom

Amikor a falubelieket az épített örökségükről kérdezzük, talán nincs is olyan, aki elsőként ne a régi malom épületét említené, vagyis az Aranka-malmot. A falu szélén található három szintes épület valamikor a 19. század végén épülhetett. Ekkor valószínűleg nem mint malom kezdett működni, a kezdet kezdetén csak a közeli cukorgyár raktárápülete lehetett. Freund Márton 1930-ban megvásárolta az épületet és malommá alakíttatta át. Típusát tekintve gőzmalom volt, mely másfajta tudást kívánt meg a molnártól, mint a szél vagy víz működtette hagyományos malmok. A gőzmalmok esetében gépészeti ismeretekkel kellett rendelkeznie a molárnak, melyet nem volt egyszerű elsajátítani, illetve alkalmazni, s ezért a gőzmalmok molnárai megbecsült személyiségek voltak a közösségben.

A háború, illetve az azt követő időszak viszonyosságai a malmot sem kímélték. Az őrlés megszűnt, a helyiek raktárként használták, továbbá volt állatok karanténja is. Amikor a JRD felvásárolta az állatokat, például a sertéseket, akkor azokat rögtön nem engedhette a saját állatai közé. Állatorvosi vizsgálaton kellett átesniük az újonnan beszerzett jószágoknak, s csak miután bizonyosságot nyert, hogy az állomány minden tagja teljesen egészséges, akkor kerülhetett a többi állat mellé. A rendszerváltáskor a JRD-k működése megszűnt, így a karanténra sem volt már tovább szükség, újból kizárólag raktár lett, napjainkban is ekként hasznosul. Egy időszakban gombatermesztés is folyt az épületben. Az ehhez szükséges párás levegő azonban nagymértékben és viszonylag gyorsan rontotta az épület állagát.

Szigethy-kúria

Szigethy-kúriát Bugár Imre polgármester mutatta meg nekünk. A ház a falu szívében áll, jelenleg nincs túl jó állapotban, egy méhészt használja raktárnak. Azonban így is jól megfigyelhetők rajta azok az építészeti jellegzetességek, amelyek az 1900-as évek elején jellemezték a tehetősebb földbirtokosok házeit. A több szobával, pincével, padlással rendelkező házban még az eredeti bútorok, ajtók, ablakok is megtalálhatók.

A Szigethy családra szívesen emlékszik vissza a közösség, mert nem volt úrhatnám család, sokat segítettek a falu szegény emberein a politikai válságok és az árvizek idején. Nagybirtokaik bevételeiből éltek, nem töltöttek be közhivatalt. 1948–49-ben az ő birtokukat is szlovák családoknak adták, majd az államnak, majd újra szlovák családoknak, ám a rendszerváltás után visszakaphatta a Szigethy örökös. A család utolsó élő sarja Prágában lakik, nem foglalkoztatja a ház sorsa.

Az 1990-es évekig látogatható volt, ám azóta csak pusztul az épület. Az udvaron álló öreg jegenyefenyőket, amelyek szintén a kúria jellegzetességei voltak, biztonsági okokból ki kellett vágni. A polgármester tervei között szerepel, hogy felújíttatja a házat és tájháznak, faluháznak rendezi be, hogy ne vesszen kárba se az épület, se az emberek pincéiben, padlásain megbúvó régi értékek.

GASZTRONÓMIA

Varga Judit receptgyűjteménye

Judit már gyermekkorában elkezdte gyűjteni a recepteket, emlékei szerint az elemi iskola ötödikes osztálya óta érdekelte a főzés, illetve később a tanulmányai is a gasztronómiához

Varga Judittal receptekről beszélgettünk

édesanyja és mamája voltak, az ő útmutatásukat jegyezte le gyermekkorában, innen maradt meg a siska (fánk), a májgombóc és a hólabda elkészítésének

nyai is a gasztronómiához kötődtek, mivel végzett cukrász. A főzés szeretete nem új keletű a családban, hiszen édesanyja, keresztanyja is szakács, és büszkén mesélte, hogy fia szintén ezt a foglalkozást választotta hivatásul.

A hagyományos helyi receptjeinek fő forrásai

módja is. Az újabb receptekhez ismereteit főként fiától és az interneten böngészve gyűjtötte. Szeret kísérletezni, a leírásokat tökéletesíteni, a család szája ízére formálni ezeket – ennek köszönhetően – sok receptet nem is papíron, hanem fejben őriz.

Családi ünnepeken, disznóvágáson népszerű feléjük a sonkás alagút, a toroskáposzta az omlós tepertőspogácsa és a tradicionális krumplis kenyér, melyek lejegyzését ott-jártunkkor megtekinthették. Emellett megnézhattuk a párizsi banán elkészítésének leírását is, melyet korábban még Judit mamája jegyzett fel, de szívesen készíti még az unoka is a családban a régi útmutató alapján ezt a csokoládés-diós süteményt.

A papírra vetett ételkészítési útmutatókon kívül kíváncsiak voltunk egy-egy fejben őrzött receptre is. Judit készségesen osztotta meg velünk a házi knédli elkészítési módját, amit a család a disznócombbal főzött székelykáposztához szokott fogyasztani köretként.

Házi knédli

Hozzávalók: fél kg fehérliszt; 1 élesztő; 2 csipet só; 2-2,5 dl langyos víz.

Elkészítése: Az alapanyagokból lágy tésztát gyúrunk, majd csomómentesre dolgozzuk, ezt pihentetjük 30 percet meleg helyen. Ha megkelt, akkor három kisebb cipóra osztjuk és további 20 percet állni hagyjuk. Ezután újabb 20 perc alatt vízgőzben főzzük meg az előzetesen kiszaggatott gombócokat. A főzést követően a knédlit kenjük meg olajjal, hogy ne száradjon ki.

HAGYOMÁNYŐRZŐ KÖZÖSSÉGEK

Csemadok Dalkör

(Kosár Klára elmondása alapján)

A Csemadok Tanyi Alapszervezetének dalköre 1974-ben alakult tizenkét taggal, ekkor ez egy vegyes kórus volt, több férfi is énekelt a dalkörben, akik sajnos már eltávoztak. A kezdetekkor tangó-harmonikás kísérettel adták elő énekeiket. Jelenleg nyolc személlyel működnek, köztük egy férfi, akik nem rendszeresen, de néha-néha összejárnak énekelgetni. Vezetőjük Kartai Ilonka, aki alapító tag volt a dalkörben. Ilonka néni keresi fel és tanítja meg az új énekeket a csoportnak. Az alapítók közül mára már csak hárman maradtak aktív részesei.

A régi időkben versenyekre és népdalos találkozókra is jártak, mára azonban már csak hely-

**Kosár Klára,
a Dalkör ruhájában**

ben, illetve alkalom adtán a környékbeli falvakban lépnek fel, falunapokon. A településen minden évben rendeznek egy találkozót, melyre a környékbeli falvak dalköreit hívják meg, ekkor együtt énekelnek és jól érzik magukat. A dalkör kizárólag népdalokat énekel, nagyrészt Ág Tibor felvidéki, csallóközi gyűjtéseiből.

Értéktörzök

Csizmadia Zalán – Zaliway Biofarm

Csizmadi Zalán, a Zaliway Biofarm megálmodója

A Zaliway Biofarm Tany település határában fekszik, a farmot Csizmadia Zalán hozta létre a 1990-es években. Zalán elmondása szerint szerelmese az állatoknak, ezért is határozta el, hogy egy saját farmot fog működtetni. A gazdaságban mindenféle állat megtalálható: marhák, sertések, mangalicák, baromfik, kacsák, libák, pulykák, cicák és kutyák, nem mellesleg egy páva és egy ló is, mindenféle méretben, a pár napos csibéktől egészen a lábasjósáig.

Zalán célja a farm létrehozásával egy saját vállalkozás elindítása volt, melyben a régi, házas ízeket éleszti újra. A farmra behozott fiatal állatok egy részét a helybeli emberektől vásárolja fel. Az állatok felnevelése a gazdaságban csak-

is természetes módon történik, ugyanúgy, mint a feldolgozásuk is. A szárnyasok elevenen kerülnek eladásra, míg a marhákat és a sertéseket feldolgozzák. Fő termékeik közé tartoznak a sonka, kolbász, szalonna, különböző ízesítésű hurkák, sajtok és a hagyományos technikával készült májasok is. A tartósítás szintén a régen megszokott technikával történik, a tölgygel való füstöléssel.

Maticsek Magdolna horgolásai

Magdi néni 1962-ben ment férjhez Tanyba, azóta él itt. Lelkesen invitált be házába, ahol kérésünkre azonnal előhozta horgolásait. Könyvekből, illetve saját magától tanulta a technikát. Elmondása szerint asszonykorában kezdett horgolni, előtte a földiken dolgoztak, nem volt erre ideje. Évtizedeken át gyakorolta a kézimunkának ezt a formáját. Tevékenységének gerincbetegsége vetett véget 1992-ben, azóta nem bírja olyan jól az ülőmunkákat.

Legfiatalabb horgolásai tehát 24–25 évesek, de olyan munkákat is mutatott nekünk, amelyeket még a 65-ös nagy árvíz idején készített. Az árvíz alatt veszett el a könyv, amelyből tanult, így azóta csak fejből dolgozik. Csak fehér pamutfonalat használ, azonban különböző szálvastagságúakat. Egy-egy terítő mindig azonos vastagságú fonalból készül, azonban láthattunk egészen apró munkákat is, amelyek cérnavékony horgolófonalból készültek. Megtudhattuk azt is, hogy a horgolás során nagyon fontos a számolás, ha eltévesztjük a hurkok számát, nem lesz pontos a mintánk. Emellett az is kiderült, hogy a horgolás során mindig belülről kifelé kell haladni, így alakul ki fokozatosan a kívánt terítő, alátét vagy horgolt dísz.

Magdi néni szívesen átadta volna a tudását a fiatalabb generációnak, azonban fiai és unokái nem érdeklődtek a horgolás iránt. Szívesen ajándékozik azonban a családtagoknak, barátoknak a gyűjteményéből.

Maticsek Magdolna megmutatta horgolásait

Szlávik Veronika amigurumi készítő

Tanyba látogatva szerencsénk volt találkozni Szlávik Veronikával, aki egyfajta modern horgolásokat, úgynevezett amigurumikat készít. A hölgy egy fiatal anyuka, aki két gyermek mellett, a szabadidejében horgol nagyon kreatív figurákat. Az otthonába belépve azonnal feltűnnek különleges alkotásai, a legdivatosabb mesefiguráktól kezdve a hagyományos motívumokig. A kislánya, Dorka kedvence egy Minyon és a kedvenc hosszú hajú babája, amiket semmi áron nem adna oda senkinek.

Veronika a horgolás alapjait édesanyjától tanulta, de a különböző figurákhoz szükséges technikát az internet segítségével sajátította el. Több száz elkészületlen minta várja őt a számítógépén elmentve és a tablet is tele van sok ötletes figurákkal. Még most is – ha egy új dolgot próbál ki, és esetleg megakad egy folyamatban – az édesanyjával ülnek össze és megbeszélik, sőt olykor az egész család ezzel foglalatatoskodik, amíg nem jönnek rá a módszerre. Nincs kifejezetten kedvenc motívuma, mindent szívesen készít. A legnagyobb nehézség, hogy az oktató anyagok nagy része oroszul van, ezért az idősebb családtagok megmaradt orosz nyelvtudására nagy szükség van.

Hallhattuk tőle a babák elkészítésének módszerét is. Először az egyes elemeket meghorgolja, majd vatelinnel tölti ki a belsőjüket és végül összevarrja. A már elkészült darabokat olyan helyen kell tárolnia, ahol a kislánya nem éri el, mert előszeretettel bontja szét a félig kész horgolásokat.

Nagyon kevés ilyen figurát készít eladásra. Leginkább barátainak, rokonainak ajándékozza, illetve a gyermekei örömére készíti őket. Ennek egyik oka a viszonylag drága alapanyag. Nem túl olcsó egy gombolyag fonál, ráadásul egyes daraboknál sok időt igényel az elkészítés is. Mindezek mellett a gyermeknevelés nem sok időt engem meg Veronikának a kedvenc hobbija űzésére. Legtöbbször este tud csak dolgozni, kislámpánál, miután a gyerekek elaludtak.

A fonalak összetételét tekintve leggyakrabban pamut-akril keveréket használ, de az erre szakosodott üzletekben rengeteg fajta vastagságú, minőségű fonalat lehet vásárolni, itt csak a képzelet szabhat határt. Időigényesség szempontjából sokkal szerencsésebb vastagabb fonálból készíteni a bábukat, mert így akár két óra alatt is be lehet fejezni egy darabot. A kisebb, vékonyabb fonalakból készült figurák sokkal több türelmet és időt igényelnek, természetesen minden a nagyságtól és a bonyolultságtól függ.

Zsapka Károly sportlövészeti és faragó tevékenysége

Zsapka Károly 1963-ban született Paton, de később Tanyba költözött, ahol feleségével, Irénnel és két lányával élt. Károly foglalkozása szerint a komáro-

mi városi rendőrségen szolgált, azonban szabadidejét különböző hobbikkal töltötte ki, melyek közül két tevékenységével is kiemelkedőt alkotott. Zsapka Károly 2015. júniusában, hosszan tartó betegségben, fiatalon hunyt el.

Stumpf Rebeka és Kís Katalin a Zsapka Károly által készített kopjafánál

Felesége, Irén elmondása alapján, bár édesapja faműves volt, Károly maga sosem tanulta a fa megmunkálásának technikáit, egyszerűen csak beleszerelt a tevékenységbe és a lehetőségekbe, amiket ebből az egyszerű, természetes anyagból ki lehet hozni. Irén bátyja asztalosnak tanult, de sosem dolgozott a szakmájában, tőle örökölte meg Károly a tevékenységhez szükséges eszközöket. Munkái között megjelentek a kisebb, finoman megmunkált tárgyaktól és szobroktól kezdve a puskatusokon és kívánság alapján elkészített vagy javított bútorokon át, egészen a kopjafákig. Tany főterén két kopjafa is áll Károly munkáiból, ezek közül egyet – a Szent István kopjafát – a helyi Csemadok alapszervezete állította és megkoszorúzza a magyar nemzeti ünnepek alkalmával. A közelben Nemesócsán, a Móra Ferenc Általános Iskola udvarán, Ekel közterületén és az Érsekújvár melletti Udvardon is fellelhető egy-egy általa készített, alaposan kidolgozott fa oszlop. Ezeken kívül egy kopjafát készített még Magyarországra is, Nagyigmándra, ami jelenleg egy családi ház udvarán áll: a szülők lányuk emlékére állították. Legnagyobb munkája a Tát-ra északi oldalán fekvő Szentpéteren található, egy harangláb formájában.

A faragás mellett Károly másik kiemelkedő hobbija a sportlövészetben mutatkozott meg. Tagja volt az Elöltöltő Fegyveres Lövészek Országos Szövetségének és kezdeményezőként vett részt a városi rendőrök nemzetközi versenyének elindításában. Számos csúcs fűződik a nevéhez, így többször válogatták be a Szlovák Elöltöltős Válogatottba, mellyel Világ- és Európa bajnoki ezüstéremig is eljutottak. Kedvenc kategóriája a fekete lőporos elöltöltős csappanytús puska volt, melyet családja ereklyeként őriz otthonukban.

II.

Következtetések

Magyar népesség, magyar identitás a Csallóközben

Papp Krisztina – dr. Horváth Zsolt

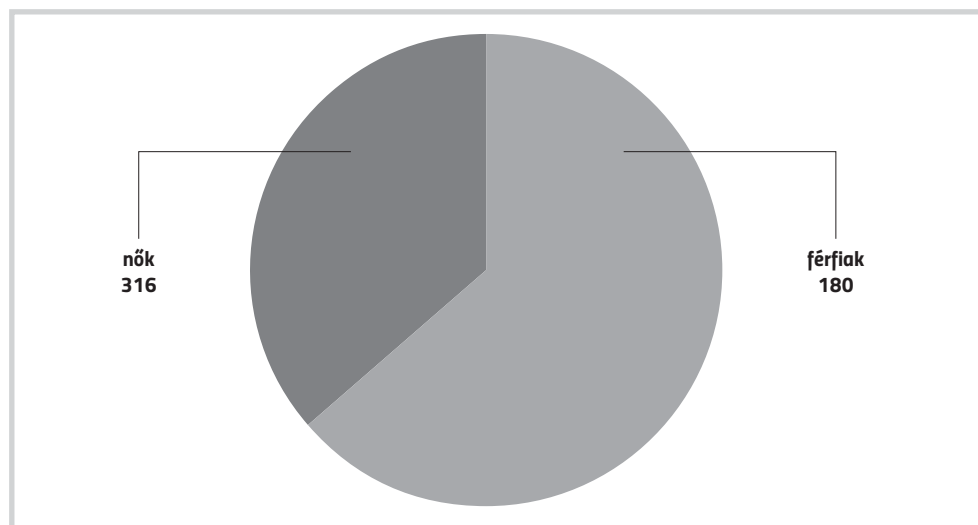
Bevezetés

A Komáromi Kollégium első fordulója 2016. augusztus 07-től 14-ig tartott. A Kollégium keretében 25 településen végeztük el az értékfelmérést. A találkozók a helyi koordinátorok szervezték meg, valamint a megkérdezettektől kapott javaslatok alapján is felkerestünk helyi lakosokat.

A kérdőívek adatai alapján a megkérdezettek demográfiai jellemzőin túl identitásukat, a magyarság megélésének lehetőségeit és módjait is vizsgáltuk, kitérve az adott település gazdasági helyzetére, infrastrukturális ellátottságára.

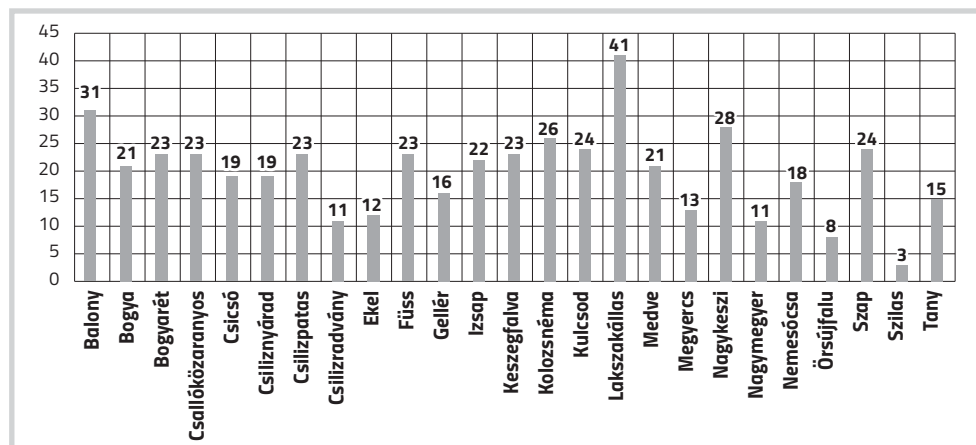
Demográfiai jellemzők

495 kérdőívet sikerült kitölteni, és összesen 498 személyt kérdeztünk meg. Túlnyomó többségében nőkkel találkoztunk. A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása a következő módon alakult: 316 nőt (64%) és 180 férfit (36%) sikerült elérni.

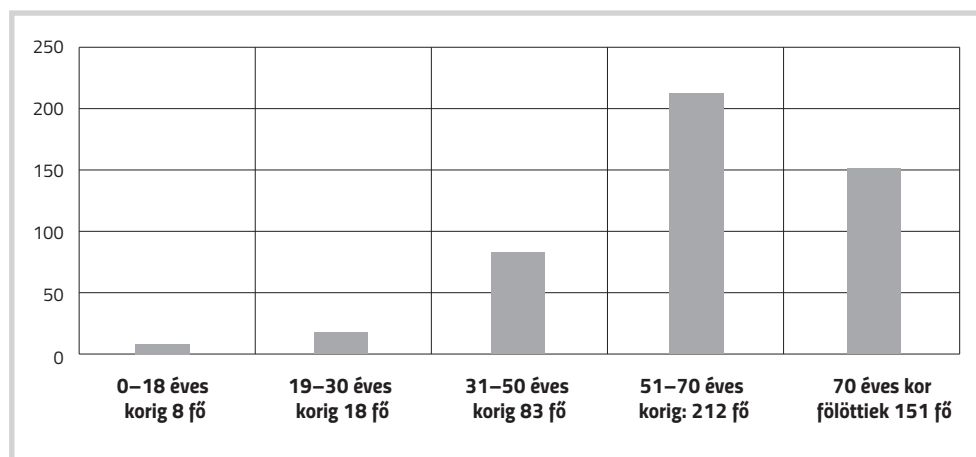
1. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása

A kérdőívet kitöltő lakosok számának alakulását településenként az alábbi ábra mutatja. A legtöbb kérdőívet Lakszakállason sikerült kitölteni, míg a legkevesebbet Szilasón.

2. ábra: A kérdőívet kitöltők eloszlása településenként (fő)

A válaszadók átlagos életkora 59,7 év volt. A legfiatalabb megkérdezett 10 éves, a legidősebb 85 éves. A kérdőívek feldolgozásakor négy korcsoportot alkottunk, amelyekbe életkoruk szerint besoroltuk az adatközlőket. Az alábbi diagramon látható, hogy a legtöbb megkérdezett 51 és 70 éves kor közötti személy volt, összesen 212 fő, míg 18 éves vagy annál fiatalabb személyt csak 8-at sikerült megkérdeznünk.

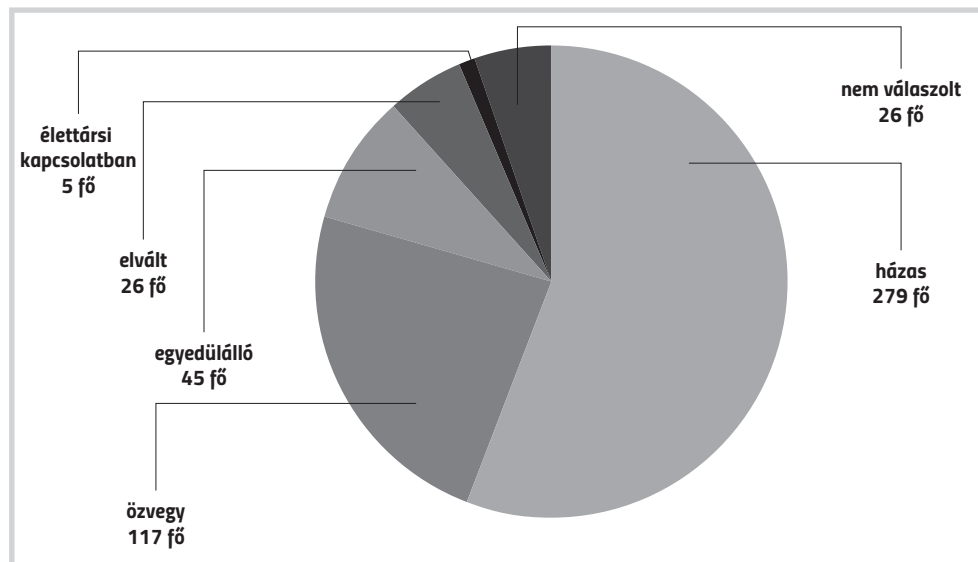

3. ábra: A kérdőívet kitöltők korcsoportok szerinti megoszlása (fő)

A kérdőívet kitöltők közül összesen 324-en (60%) születtek azon a településen, ahol ma is élnek. Ebben a számban nincsenek benne azok a lakosok, akik az adott településen születtek, de hosszabb ideig távol éltek, és csak nemrég költöztek vissza, illetve azok, akik csak a szabadidejüket töltik a falvakban lévő birtokukon.

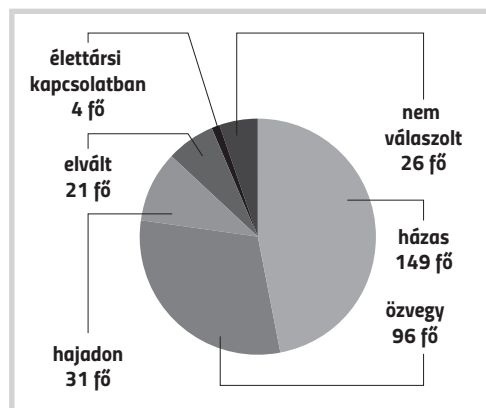
Családi állapot

Kutatásunk választ adott arra is, hogy melyik párkapcsolati forma a leggyakoribb a vizsgált 25 településen. Erre a kérdésre összesen 472-en adtak választ, közülük 279-en házasságban, 117-en özvegyek, 45 fő egyedülálló (vagy nem él hivatalos kapcsolatban), 5 fő él bejegyzett élettársi viszonyban és 26 fő nem válaszolt a kérdésre.

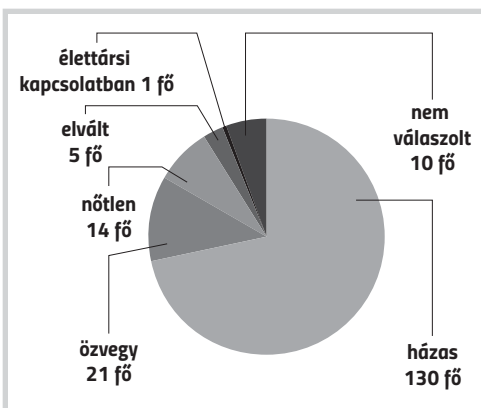

4. ábra: Párkapcsolati formák a vizsgált településeken (fő)

A családi állapotot nemek szerinti bontásban is megvizsgáltuk. Elmondhatjuk, hogy mind a férfiak, mind a nők jelentős része házasságban, azonban a nőknél kiemelkedően magas az özvegyek aránya. Ez nem meglepő eredmény, ha számba vesszük, hogy a megkérdezettek 64%-a nő volt, illetve azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy 363 (72,8%) válaszadó 50 év feletti. Jelentősebb eltérés csak az elvált válaszadók százalékos arányában mutatkozik. Míg a megkérdezett nőknek 5,6%-a elvált, addig a férfiaknak csupán 2%-a.

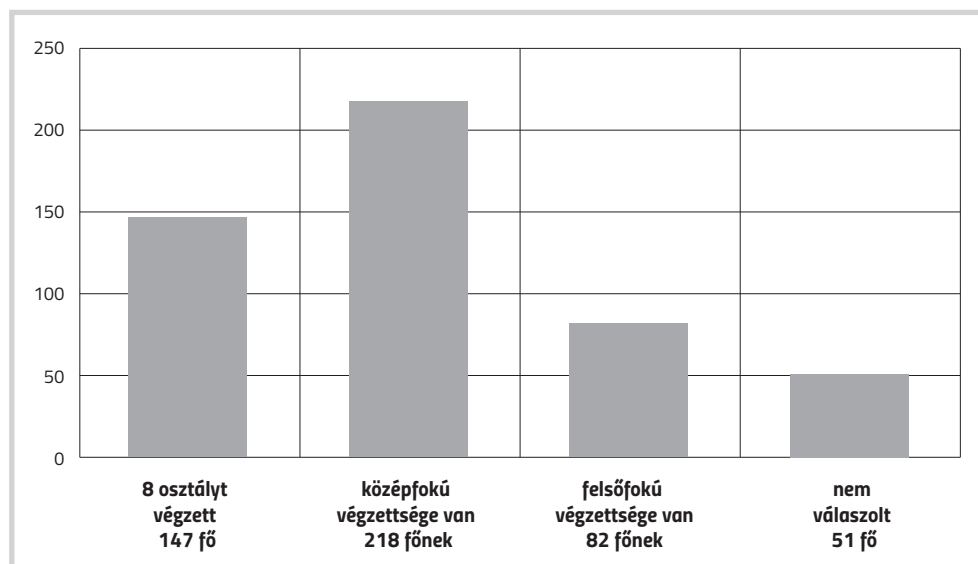
5. ábra: A nők családi állapot szerinti megoszlása

6. ábra: A férfiak családi állapot szerinti megoszlása

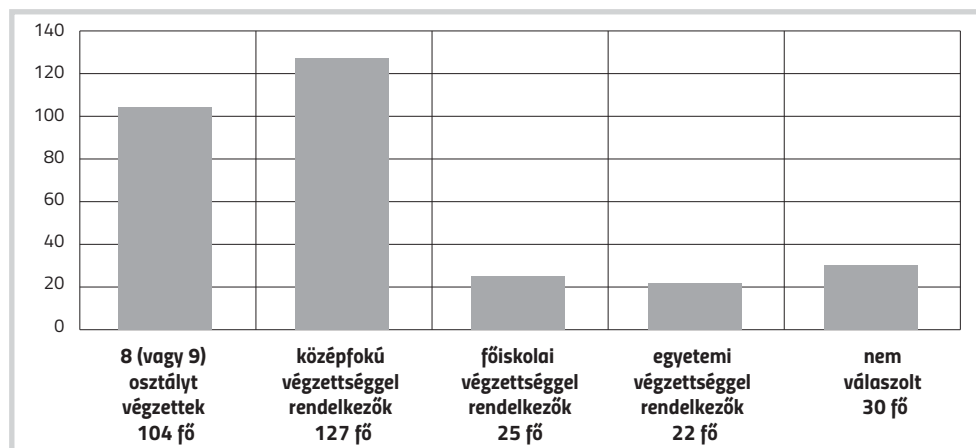
Iskolázottság

Az iskolai végzettséggel kapcsolatos kérdésre összesen 447-en válaszoltak, ez az összes válaszadó 89,7%-a. A megkérdezettek 32,8 %-a (147 fő) nyolc (vagy a helyi iskolarendszer sajátossága miatt kilenc) osztályt végzett, 48,7%-nak (218 fő) van középfokú végzettsége, és 18,3%-nak (82 fő) van felsőfokú végzettsége.

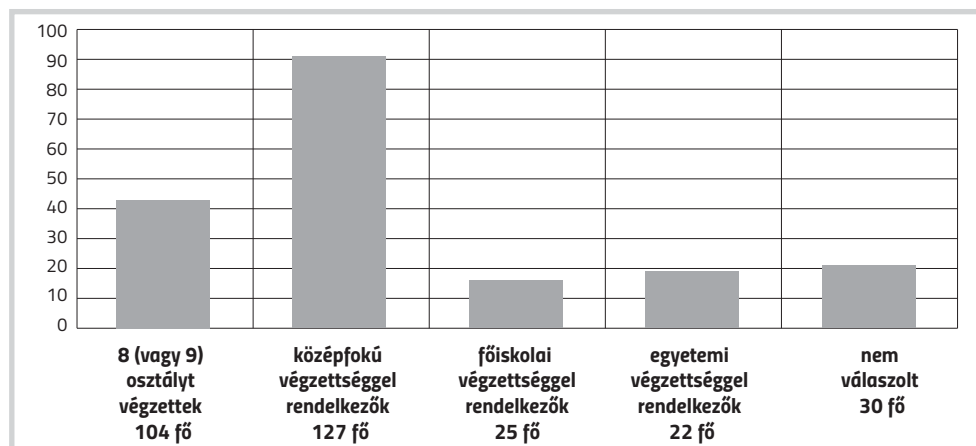
7. ábra: A válaszadók iskolázottság szerinti megoszlása

Az alábbi két ábrán látható, hogy a nemek szerinti iskolai végzettség a következők szerint alakult. A nők közül összesen 278-an válaszoltak erre a kérdésre. A válaszadók 37,4%-a (104 fő) nyolc vagy kilenc osztályt végzett, 45%-nak (127 fő) van valamilyen középfokú végzettsége, 8,9%-nak (25 fő) van főiskolai végzettsége, míg 7,9% (22 fő) rendelkezik egyetemi diplomával.

8. ábra: A nők iskolai végzettségének megoszlása

A férfiak esetében a következő módon alakultak az arányok. Összesen 169 fő válaszolt erre a kérdésre. Közülük 25,4% (43 fő) végzett nyolc vagy kilenc osztályt, 53,8%-nak (91 fő) van középfokú végzettsége, 9,4% (16 fő) rendelkezik főiskolai diplomával, és 11,2%-nak (19 fő) van egyetemi oklevele.

9. ábra: A férfiak iskolai végzettségének megoszlása

Az adatokat összevetve feltűnő, hogy az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya a nők esetében jelentősen magasabb. Magasabb a középfokú végzettséget megszerzők aránya a férfiak körében. Hasonlóan alakulnak a felsőfokú végzettség arányai is, különbség azonban, hogy míg a nőknél a főiskolai végzettséggel rendelkezők aránya magasabb, addig a férfiaknál az egyetemi végzettséggel rendelkezőké. Szembetűnő továbbá, hogy a férfiak végzettségét vizsgálva azt találjuk, hogy jelentős különbség van az alap- és a középfokú végzettséget megszerzettek között, míg a nők esetében ez a különbség nem olyan jelentős.

Szervezett magyar civil társadalmi élet a településeken

A vizsgálatban részt vett településeken erős civil társadalmi élet van. A Csemadok szervezet minden településen megtalálható, bár a tagok aktivitása különböző. Két településen, Bogyaréten és Medvén nem működnek a civil szervezetek a válaszadók szerint, annak ellenére, hogy korábban voltak. Ez az oka annak, hogy ez a két település nem szerepel az alábbi felsorolásokban.

A többi 23 település összes válaszadójából – 454 fő – 59 fő nem válaszolt a kérdésre, 13 nem tud róla, hogy a településén működne bármilyen szervezet és heten válaszolták azt, hogy nincsenek civil szervezetek a településükön, annak ellenére, hogy vannak.

Ebből a 454 főből 39 nem válaszolt arra a kérdésre, hogy tartja-e a kapcsolatot, illetve 96 személy válaszolt nemmel. 319 válaszadó tartja a kapcsolatot a kulturális és civil szervezetekkel.

Nagymenyeren és Keszegfalván a válaszadók 100%-a mondta azt, hogy kapcsolatban áll a helyi kultúraszervező erőkkkel, míg Csallóközaranyoson csupán 30% adott igenlő választ. Itt sem szabad megfeledkeznünk a válaszadók életkoráról. A nemmel válaszolóknak jelentős része elmondta, hogy kora és egészségügyi állapota nem teszi lehetővé, hogy aktív szerepet vállaljon a közösség életében.

Balony	71%	Csilizpatas	61%
Bogya	43%	Csilizradvány	81%
Csallóközaranyos	30%	Ekel	75%
Csicsó	58%	Füss	70%
Csiliznyárad	47%	Gellér	69%

Izsap	91%	Nagymegyer	100%
Keszegfalva	100%	Nemesócsa	78%
Kolozsnéma	73%	Örsújfalú	50%
Kulcsod	62,5 %	Szap	46%
Lakszakállas	78%	Szilás	67%
Megyerics	92%	Tany	67%
Nagykeszi	53,5%		

1. táblázat: A szervezetekkel kapcsolatot tartók százalékos aránya településenként

Arról is megkérdeztük a települések lakóit, hogy milyen civil szervezetek működnek a településükön. Az alábbi táblázatban a működő szervezetek felsorolása található. A legnagyobb arányban a Csemadok, nyugdíjas klubok, önkéntes tűzoltó egyletek, és sportegyesületek szerepelnek. Számos településen van továbbá énekkar és táncsoport. A települések egymáshoz viszonyított közelsége és alacsonyabb lakosságszáma miatt gyakran több település összefog és közösen alakítanak ki egy dalkört vagy táncsoportot, ezért szerepelhet ugyanannak a szervezetnek a neve több településnél is.

Balony	Csemadok, Tűzoltó Egylet, Vöröskereszt, Nyugdíjas Klub, Sport Egyesület, Táncsoport, Vadász Társaság
Bogya	Csemadok, Vöröskereszt, Sportegyesület, Önkéntes tűzoltók, Nyugdíjas Klub
Csallóközarányos	Nyugdíjas Klub, Nyugdíjas Klub énekkara, Vadász Egylet, Csemadok, Halász Egylet, Kőcán Mór Civil Szervezet, Vöröskereszt, Mária Légió
Csicsó	Gyöngykoszorú Népdalkör, Csicsó Polgári Társulás, Grandiozo Zenekar, Főnix kórus, Citera zenekar, Csemadok, Tűzoltó Egylet, Vöröskereszt
Csiliznyárad	Gyerek klub, Tűzoltó Egylet, Nyugdíjas Klub, Rákóczi Szövetség, Sportszervezet, Vöröskereszt, Moderntánc-csoport
Csilizpatas	Csemadok, Nyugdíjas Klub, Tűzoltó Egylet, Moderntánc-csoport, Vadász Egylet, Énekkar, Néptáncsoport, Sportkör, Színjátszókör
Csilizradvány	Kék Iringó Énekkar, Néptáncsoport, Csemadok, Vadász Egyesület, Horgász Egyesület
Ekel	Nyugdíjas Klub, Csemadok, Önkéntes tűzoltók, Népdalkör, Sportszervezet, Ifjúsági Szervezet, Iskolai táncsoport
Füss	Gyöngykoszorú Népdalkör, Nyugdíjas klub, Villa Tyur Polgári Társulás, Önkéntes Tűzoltók, Vadász Társaság, Csemadok, Vöröskereszt
Gellér	Nyugdíjas Klub, Horgász Egyesület, Csemadok, Citerazenekar, Vöröskereszt, Tűzoltó Egyesület, Színjátszókör

Izsap	IQUS Polgári Társulás, Morkomp Együttes, Önkéntes Tűzoltó Szervezet, Színjátszókör, Vöröskereszt, Csemadok, Szlovákiai Ifjúsági Szövetség, Nőszövetség, Néptáncsoport, Kisgazdák szervezete, Igricek, Sport szervezet
Keszegfalva	Csemadok, Nyugdíjas Klub, Népdalkör, Tűzoltó Egyesület, Táncsoport, Vadász Szervezet
Kolozsnéma	Nyugdíjas Klub, Önkéntes tűzoltók, Csemadok, Vöröskereszt, Vadász szervezet
Kulcsod	Gyöngykoszorú Népdalkör, Nyugdíjas Klub, FIKUSZ (Fiatal Kulcsodiak Szövetsége), Vadász Társaság, Csemadok, Színjátszókör
Lakszakállas	Csemadok, Nyugdíjas Klub, Jácint Népdalkör, Vadász Egyesület, Színjátszókör, Sport Egyesület, Táncsoport, Néptáncsoport, Vöröskereszt, Tűzoltó Egyesület, Halász Egyesület
Megyerics	Nyugdíjas Klub, Sportkör, Vadász Egyesület, Tűzoltó Egyesület, Horgász Egyesület, Vöröskereszt, Csemadok
Nagykeszi	Tűzoltó Egyesület, Nyugdíjas Klub, Sport Klub, Vadász Klub, Futball, Csemadok, Vöröskereszt
Nagymegyer	Csemadok, Bárdos Lajos Dalárda, Nyugdíjas Klub, Pro Megere Ifjúsági Szervezet, Moderntánc-csoport, Néptáncsoport, Színjátszó csoport, Vöröskereszt, Csiribiri gyermek énekkar, Cserkészek, Horgász Szövetkezet, Sportklub
Nemesőcsa	Csemadok, fúvószenekar, mazzorett csapat, Kodály Zoltán Népdalkör, Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Nyugdíjas klub, Színjátszókör, Sport klub
Örsűjfalu	Nyugdíjas Klub, Színjátszókör, Csemadok
Szap	Csemadok, Ifjúsági Szervezet, Vöröskereszt, Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Nyugdíjas Klub
Szilás	Néptáncsoport, Énekkar, Moderntánc-csoport, Nyugdíjas Klub
Tany	Énekkar, Csemadok, Vöröskereszt, Táncsoport, Sportszervezet, Karate Klub, Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Nyugdíjas Klub

2. táblázat: Működő civil szervezetek felsorolása településenként

Magyar nemzetiségi oktatási és kulturális helyzetkép

150 fő válaszolta, hogy van magyar óvoda a településen, ahol a gyermekek anyanyelvükként gyakorolhatják a magyart. 232 fő válaszolta azt, hogy van lehetőség magyar nyelvű iskolába járatni a gyermekeket a településen, de ehhez fontos hozzátennünk, hogy a falusi iskolák – ahol még vannak – általán-

ban csak negyedik osztályig fogadják a gyerekeket. Fontos adalékinformáció az is, hogy gyakran több településnek van egy közös iskolája a települések közelsége miatt. Minden településen van kultúrház, vagy valamilyen más közösségi tér, ám ezeknek az állapota településenként eltérő.

Más nemzetiségek a településen

Megkérdeztük az adatközlőket arról is, hogy milyen nemzetiségek élnek a településeken. A felmérés adatai alapján azt láthatjuk, hogy minden településen vannak szlovák lakosok. A szlovák nép mellett a cseh, lengyel, ukrán, roma és német nemzetiségek is sok településen élnek. Elvértve találkozhatunk a térségben ruszinokkal, osztrákokkal, arabokkal, angolokkal, bolgárokkal. Utóbbi népcsoportokat csupán egy-egy család képviseli a településeken. A települések nemzetiségi adatait az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

Balony	szlovák, cseh, roma
Bogya	szlovák, roma
Bogyarét	szlovák, roma
Csallóközaranyos	szlovák, roma, cseh, román
Csicsó	szlovák, cseh, roma, osztrák
Csiliznyárad	szlovák, ukrán, roma, cseh
Csilizpatas	szlovák, cseh, roma, ukrán
Csilizradvány	szlovák, cseh, ukrán
Ekel	szlovák, cseh, lengyel, roma
Füss	szlovák
Gellér	szlovák, ukrán, roma, orosz
Izsap	szlovák, török
Keszegfalva	szlovák, német, cseh, bolgár, lengyel
Kolozsnéma	szlovák, német, osztrák, orosz, cseh
Kulcsod	szlovák, dán, orosz, angol, német
Lakszakállas	szlovák, roma

Medve	szlovák, cseh
Megyerics	szlovák, cseh, roma
Nagykeszi	szlovák, cseh, roma, arab
Nagymegyer	szlovák, cseh, ruszin, roma, morva, lengyel, szerb
Nemesőcsa	szlovák, német, belga, cseh, roma
Örsújfalú	szlovák, roma
Szap	szlovák, cseh, osztrák
Szilás	szlovák
Tany	szlovák, cseh, roma, morva

3. táblázat: A településeken élő nemzetiségek

A magyar nyelv használata

A nyelvhasználatra vonatkozó kérdés kapcsán általános volt az a válasz, hogy mindenhol tudják használni a magyar nyelvet a 25 település lakosai. A 498 megkérdezett közül csupán 9 személy nem válaszolt erre a kérdésre, így tőlük nincs adatunk. A válaszadók családi körben mind tudják használni a magyar nyelvet. Azokban a családokban, ahol vegyes házasságok vannak, jellemző, hogy a szlovákot vagy a csehet felváltva használják a magyarral. Egy fő válaszolta, hogy üzletben néha a szlovák nyelvet kell használnia. 13 adatközlő szerint a hivatalokban nem mindig tudnak magyar nyelven intézkedni, 7 megkérdezett szerint pedig csak szlovákul folyik az ügyintézés. 4 fő válaszolta, hogy a munkahelyen néha szlovákul kell beszélnie, illetve 5 fő, hogy orvosnál nem tudja használni a magyart. A válaszadók kiemelték, hogy lakhelyükön tudják használni anyanyelvüket, általában akkor kénytelenek szlovákot használni, ha nagyobb városban kell ügyet intézniük, orvoshoz menniük.

Médiafogyasztási szokások

A felkeresett településeken megvizsgáltuk, hogy a helyiek milyen gyakorisággal járatnak magyar nyelvű helyi és magyarországi újságokat, milyen gyakran hallgatnak magyar nyelvű helyi és anyaországi rádiót, illetve azt is vizsgáltuk, hogy milyen gyakran néznek magyar nyelvű helyi és anyaországi televízióműsort.

Ennél a kérdéskörnél szembetűnő, hogy nagyon magas a nem válaszolók aránya, arra például, hogy hallgat-e magyar nyelvű helyi rádiót, a megkérdezettek 44,7% -a (223 fő) nem válaszolt, míg a magyar nyelvű helyi televízióra vonatkozó kérdésre a válaszadók 55,4%-a nem felelt.

A válaszadók 90,1%-a (449 fő) néz naponta magyarországi televízióadást, míg csupán 19,2%-a (96 fő) nézi a helyi magyar csatornákat. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a rádióhallgatási szokások kapcsán: míg a megkérdezettek 72%-a (359 fő) hallgat naponta magyarországi rádiót, addig helyit csupán 29,7% (148 fő). Fordított az arány a nyomtatott sajtóval kapcsolatban. Anyaországi magyar sajtót 22,8% (114 fő) olvas naponta, miközben a helyi sajtót 62,6% olvassa ilyen rendszerességgel.

Gyakoriság	magyar nyelvű helyi újság	magyar nyelvű magyarországi újság	magyar nyelvű helyi rádió	magyar nyelvű magyarországi rádió	magyar nyelvű helyi tv	magyar nyelvű magyarországi tv
naponta	312 fő	114 fő	148 fő	359 fő	96 fő	449 fő
hetente	115 fő	150 fő	67 fő	33 fő	45 fő	11 fő
havonta	21 fő	85 fő	16 fő	10 fő	21 fő	2 fő
csak jeles és/vagy ünnepnapokon	5 fő	27 fő	17 fő	10 fő	11 fő	2 fő
egyáltalán nem	1 fő	9 fő	27 fő	8 fő	49 fő	2 fő
nem válaszolt	44 fő	113 fő	223 fő	78 fő	276 fő	32 fő

4. táblázat: A válaszadók médiafogyasztási szokásainak megoszlása

Magyar vonatkozású ünnepek a településen

Arra a kérdésre, hogy milyen magyar vonatkozású ünnepek vannak a településen, gyakran nem csupán a nemzeti ünnepeket sorolták fel a megkérdezettek, hanem a helyi hagyományos ünnepeket, összejöveleteket is. Természetes, hogy a helyiek magyar nemzetiségű többségként a magyar ünnepek közé soroltak szokásokat (Luca-napi hagyományok, májusfaállítás) vagy jeles napokat, ünnepeket (anyák napja, karácsony váró ünnepségek), amelyek nemcsak

a magyarság ünnepei, de az ő településükön magyar színezetet kapnak. Ebben az összefoglalóban azonban csak a nemzeti ünnepekre koncentráltunk.

A válaszadóktól megtudtuk, hogy a Csemadok az 1848–49-es forradalom és szabadságharc megemlékezéseit minden településen – néha több településen összevonva – megtartja. A többi nemzeti ünnepet, emléknapot a helyi civil szervezetek szervezik meg, vagy szintén több település közösen. Az adatközlők elmondták, hogy sokszor csoportosan vagy egyénileg utaznak Nagymegyerve, vagy esetleg Magyarországra (főként Győrbe, Komáromba, Budapestre) a nagyobb nemzeti ünnepeken.

Település	Ünnepek
Balony	március 15., augusztus 20., október 23., június 4.
Bogya	március 15., augusztus 20., október 6., október 23.
Bogyarét	március 15.
Csallóközaranyos	március 15., augusztus 20., október 23.
Csicsó	március 15., október 6., augusztus 20.
Csiliznyárad	március 15., augusztus 20.
Csilizpatas	március 15., augusztus 20., június 4.
Csilizradvány	március 15., augusztus 20. október 23.
Ekel	március 15., augusztus 20., október 6., január 6., október 23.
Füss	március 15., augusztus 20., október 6.
Gellér	március 15., október 6.
Izsap	március 15., október 6., január 6. (Kitelepítettek Emléknapja), június 4. (Összetartozás napja), október 23.
Keszegfalva	március 15., augusztus 20.
Kolozsnéma	március 15., járási Csemadok nap, augusztus 20., október 6.
Kulcsod	március 15., október 23., augusztus 20., október 6., június 4.
Lakszakállas	március 15., október 6., október 23., augusztus 20.
Medve	március 15., augusztus 20., október 6.
Megyerics	március 15.
Nagykeszi	március 15., augusztus 20., október 6.
Nagymegyerve	Corvin Mátyás Napok, Szent István Napok, március 15., október 6., június 4.
Nemesócsa	március 15., augusztus 20., október 6., június 4.

Örsűjfalu	március 15., augusztus 20., október 6.
Szap	március 15. augusztus 20., október 23.
Szilás	március 15., október 6.
Tany	március 15., augusztus 20., október 23., október 6.

5 . táblázat: Nemzeti ünnepek a vizsgált településeken

A Csallóköz belső és külső környezetének (SWOT) elemzése

A területi egység belső és külső környezetének elemzését, vagy más néven SWOT-analízist is elkészítettük a kérdőív alapján, minden településre. A települési SWOT-ok alapján készítettünk egy közös táblázatot, amelyben a 25 település megkérdezettjeinek válaszai alapján, a válaszok gyakoriságának sorrendjében felsoroltuk azokat az erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket, amelyek a válaszadók szerint szerepet játszanak a térség életében.

Az alábbi táblázatot olvasva találkozhatunk néhány ellentmondással a városok közelsége vagy távolsága, illetve a közlekedés (tömegközlekedés) minősége kapcsán. Azok a települések, amelyek közelebb fekszenek a nagyobb városokhoz és jobb a tömegközlekedés a faluban, jár vonat és busz is, erősségként említették ezeket a jellemzőket. A távolabb fekvő, közlekedés szempontjából kedvezőtlen helyzetben lévő települések lakói gyengeségként tekintenek ezekre a hátrányokra. Hasonló ellentmondást láthatunk az oktatással kapcsolatban. Itt is elmondható, hogy azokon a településeken, ahol van óvoda, iskola, működnek a szolgáltatók, a helyiek tisztában vannak ennek előnyeivel, míg azokon a településeken, ahol ezek valamelyike hiányzik, érezhető a hátránya.

A Csallóköz lehetőségeit minden település megkérdezettjei a turizmusban látják. A terület bővelkedik termálvízben és egyéb látnivalókban, ezt szeretnék a helyiek fejleszteni, élni a lehetőségekkel. Kiemelkedően fontosnak tartják továbbá a helyi kistermelők, kisiparosok támogatását, illetve a kiváló minőségű termőföld nyújtotta gazdálkodási lehetőségek kiaknázását. A felsorolt területek fejlesztésével munkahelyeket teremtenének, amely lassíthatná a veszélyek között legtöbbször említett folyamatot: a fiatalok elvándorlását és a falvak lakosságának előregedését, a település elszegényedését.

A tősgyökeres lakosok gyermekeinek elvándorlása miatt az identitásvesztéstől is félnek a helyiek, azt látják, hogy a más vidékről származó betelepülők bár beilleszkednek, mégsem vállalnak aktív szerepet a falu életében.

Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
csendes környezet összetartó közösség vonzó táj jó a kulturális élet jó termőföld városok közelsége sok helyütt van óvoda és általános iskola Duna közelsége jó közlekedés közel van Magyarország vannak szolgáltatások a településen	keves a munkahely helyben rossz a tömegközlekedés keves a program/nincs szórakozási lehetőség keves gyermek születik gyengül az összetartás sok helyütt kevés a szolgáltatása (nincs orvos, patika, posta stb. helyben) sok településen nincs iskola (főleg felső tagozat) keves közpénz jut a falvaknak néhány falu elszigetelt a városoktól, a távolság és a tömegközlekedés hiánya miatt a falu iránti érdektelenség jellemző a lakosságra	falusi turizmus kialakítása több helybeni program szervezése munkahelyteremtés jó termőföld okosabb megművelése közlekedés és szolgáltatások fejlesztése helyi kézműves termékek előnyben részesítése, piacra juttatása	fiatalok elvándorlása előregedő a falu lakossága elszlovákosodik a falu identitásvesztés jellemző magas a betelepülők száma (magyarok, de idegenek, nem érdekli őket a település) csökkenő lakosság elszegényedés (munkahelyek hiánya miatt)

6. táblázat: A 25 település SWOT-analízisének kivonata

Felhasznált irodalom

Bogya

Látnivalók sorozat *Bogya* c. kiadványa. Honismereti Kiskönyvtár 81. szám. Komáromi KT Kiadó Kft.

Csicsó

RNDr. Nagy Amália szerk. (2015): Így emlékezünk az 1965-ös nagy árvízre. Csicsói történetek 1. Kiadja: Cs. Cs. Cs. P. T. és Csicsó P. T.

Csiliznyárad

Végh Ferenc (1997): *Csiliznyárad. Egy falu helytörténete a kialakulásától, a küzdelmes fejlődésén át, a 20. század végéig*. Nyárad Község Önkormányzata.

Csilizradvány

Végh Ferenc (2003): *Roduan – Csilizradvány. Egy csilizközi község közel ezer-éves története*. Csilizradvány község kiadványa.

Füss

Füssi füles, az egyedülálló kosárfonó verseny c. 2014. november 22-i száma.

Látnivalók sorozat *Kormáromfüss* c. kiadványa. Honismereti Kiskönyvtár 47. száma. Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Dr. Mészáros István (1998): *A komáromfüssi katolikus népiskola száz éve 1840–1945*. MKM Határon Túli Magyarok Főosztályának támogatásával jelent meg.

Reskó Sándor (2010): *Komáromfüss. A Pannonhalmi Főapátság praedialista nemeseinek székhelye*. ÁSZ Studio.

Keszegfalva

Látnivalók sorozat *Keszegfalva* c. kiadványa. Honismereti Kiskönyvtár 102. száma. Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Szlama Angelika (2014): *Rólunk nekünk Keszegfalva 2011–2013*. Keszegfalvai Községi Hivatal és MESTER Kiadó.

Kulcsod

Gáspár Tibor (2001): *Kulcsod évszázadai*. Magánkiadás, Kulcsod.

Medve

Végh Ferenc (2005): *Medue–Medve. Egy csilizközi község közel ezeréves története*. Kiadta: Medve község önkormányzata.

Nagykeszi

Látnivalók sorozat *Nagykeszi* c. kiadványa. Honismereti Kiskönyvtár 116. szám. Kormáromi KT Kiadó Kft.

Vendég Piroska: *Értéktár – Nagykeszi* c. kézírata

Nagymegyer

Ág Tibor (2008): *Lement a vacsoracsillag. Bartók Béla 1910-es nagymegyeri gyűjtése*. Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 42. Dunaszerdahely.

Janiga. Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 1996.

Varga László (2015): *1848, te csillag*, Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 64., Nagymegyer, Dunaszerdahely.

Varga László (2000): *1900–2000 – A nagymegyeri katolikus templom 100 éve*, Nagymegyeri Katolikus Plébánia, Nagymegyer.

Varga László (2004): *Kultúránk szolgálatában*. Gyurcsó István Alapítvány könyvek 30. Dunaszerdahely, Nagymegyer.

Varga László (2015): *Nagymegyer lakóismeret. Helytörténeti munkafüzet fiatalok számára*. Fészek sorozat 1. kötete. Nagymegyer.

Szap

Végh Ferenc (2001): *Nemesek faluja: Szap*, Rikker Nyomda Bt., Győr.

Szilas és Lakszakállas

Nagy H. Tamás (2013): *Megéltük a második nagy háborút*. Helytörténeti kiadás: Szilas és Lakszakállas községek a második világháború alatt. Euline s.r.o., Graphic and Print Studio. Komarno.

Tany

Látnivalók sorozat *Tany* c. kiadványa. Honismereti Kiskönyvtár 16. szám. Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Csallóközről általában

Ág Tibor (2015): *Cserepek*. Gyurcsó István Alapítvány könyvek 62. Dunaszerdahely.

Csallóköz – egy sziget Európa szívében c. kiadvány. Megjelent az Európai Unió támogatásával.

Horváth Lajos – Nagy Attila – Varga László (2015): *Császári és királyi hadifogolytáborok a Csallóközben (1914-18)*. Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet.

L. Horváth Katalin (2015): *Kukkónia*. Kiadta az Amade polgári társulás, Dunaszerdahely.

Takács András (2016): *Az országos népművészeti Fesztiválok ötven éve*. Gyurcsó Alapítvány Könyvek 66. Dunaszerdahely.

Tari Lujza (2010): *Szlovákiai magyar népzene*. Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 49. Dunaszerdahely

Tari Lujza (2011): *Bartók Béla hangszeres magyar népzene gyűjtése*. Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 52. Dunaszerdahely.

Varga László (2014): *Hatvanöt évvel ezelőtt történt. A CSEMADOK alapszervezeteinek megalakulása a Dunaszerdahelyi Járásban*. Gyurcsó István Alapítvány Könyvek 57. Dunaszerdahely–Nagymegyer.

A Komárom Kollégium résztvevői

Szakmai vezető:

Huszár László

Technikai szervező:

dr. Horváth Zsolt

Bati Edit

Bazsó Gizella Gabriella

Bedőcs Attila

Bódai Anasztázia

Bujáki Patrik

Czöndör Mihály

Czöndör Mihályné, Kati néni

Cseh Martin Krisztián

Csillag Réka

Dániel Zoltán András

Füssy Angéla

Gyenes Tamás

Győri Gyula

Hanák Anita

Hetyei Szandra

Hoffner Tibor

Hogyor Veronika

Holczer Balázs

Horváth Milán

Kaszásné dr. Leveleki Magdolna

Kis Katalin

Kiss Benedek Péter

Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért

Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért

Dunaújvárosi SZC Szabolcs Vezér

Gimnáziuma és Szakgimnáziuma

Batsányi János Gimnázium, Tapolca

Öveges József Szakgimnázium és

Szakközépiskola

Pusztaszabolcsi Hagyományörző és

Hagyományteremtő Alapítvány

Pusztaszabolcsi Hagyományörző és

Hagyományteremtő Alapítvány

Székesfehérvári SzC Bugát Pál

Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája

Pápai Szakképzési Centrum Acsády Ignác

Szakképző Iskola

Pannon Egyetem

Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány

Bakonyjákó Község Önkormányzata

Nemzeti Művelődési Intézet

Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány

Pannon Egyetem

Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért

Herman Ottó Intézet

Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért

Eötvös Loránd Tudomány Egyetem

Veszprémi Érsekségi

Hittudományi Főiskola

Bakonyjákó Község Önkormányzata

Székesfehérvári SzC Bugát Pál

Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája

Kovács Annamária	<i>Veszprémi Érsekségi Hittudományi Főiskola</i>
Kovács Vivien	<i>Pannon Egyetem</i>
Lendvai Ákos	<i>Pannon Egyetem</i>
Lutor Katinka	<i>Veszprémi Érsekségi Hittudományi Főiskola</i>
Matijevics Manuela	<i>Veszprémi Érsekségi Hittudományi Főiskola</i>
Mihalcsik Márta	<i>Nemzeti Művelődési Intézet</i>
Mógerné Molnár Ildikó	<i>Csabrendek Önkormányzata</i>
Papp Krisztina	<i>Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány</i>
Rédli Dávid	<i>Nemzeti Művelődési Intézet</i>
Takács Tímea	<i>Pannon Egyetem</i>
Tihanyi Júlia Hanna	<i>Lovassy László Gimnázium, Veszprém</i>
Tihanyi Kata Rebeka	<i>Lovassy László Gimnázium, Veszprém</i>
Oszkai Virág	<i>Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola</i>
Scher Noémi	<i>Lóczy Lajos Gimnázium, Balatonfüred</i>
Selejő Rebeka	<i>Lóczy Lajos Gimnázium, Balatonfüred</i>
Stumpf Rebeka	<i>Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért</i>
Szőke Viktória	<i>Pannon Egyetem</i>
Zaránd Szilvia	<i>Pannon Egyetem</i>

ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.

A kiadásért felel: Lezsák Sándor

Készült Lakiteleken a 2017. évben

Felelős vezető: Agócs Sándor

Megjelent 16 (A/5) ív terjedelemben

ISBN: 978 615 5428 67 8

Képmelléklet

A Komárom Kollégium résztvevői

Balony látképe

Kis Katalin és a bogyaréti koordinátorok a Bogyaréti Tűzokfarmon

A balonyi Szent Antal-szobor részlete

Klór Károly plasztikája a Bogyaréti
Községháza mellett

A csallóközaranyosi katolikus templom
mellékoltára

Úrasztala felirat a csallóközaranyosi
református templomban

A csicsói tájház belülről

Csicsó látképe

Csiliznyárad látképe

Csiliznyárad: Alapítási emlékmű

Csiliznyárad: Szini Sebő Alajos síremlék

Ekel látképe

Csilizradvány: Káposztás-örvény

Ekel, út menti kereszt

Füss: ONCSA-ház

Gellér látképe

Izsap: Emléktábla az iskola falán Simon tanító úr emlékére

Kolozsnéma látképe

Kulcsod látképe

Lakszakállas: A katolikus templom orgonája

Megyercs: Úrvacsora-kehely 1692-ből

Lakszakállas: Kavicsos

A lakszakállasi református templom

Fotó a kitelepítésről (Megyerics), Farkas Adél gyűjteményéből

A nagymegyeri 1956-os emléktábla

Nagykeszi: 200 éves szederfa

A nagymegyeri református templom

Nagymegyer: Bartók Béla emlékszobra

A nemesócsai református templom

Szilas: Tűzoltó-emlékmű a parkban

Tany: a Szigethy család címere

A lakiteleki Népfőiskolán a kezdetek óta, a kilencvenes évek elejétől szervezünk Kárpát-medencei magyar értékeket feltáró összejöveteleket, kollégiumokat, konferenciákat.

Az Országgyűlés 2012 tavaszán fogadta el a magyar nemzet értékeiről és a hungarikumokról szóló törvényt. A Magyar Értéktárban nyilvántartott egyes, megkülönböztetésre, kiemelésre méltó, a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítményének számító nemzetközi értékeket a törvényben nevesített Hungarikum Bizottság hivatott egyedi értékelés eredményeként, hungarikummá minősíteni.

A külhoni magyar értéktár bővítését segíti a lakiteleki Népfőiskola értékfeltáró programja. Ennek keretében szerveztük meg a **Komárom Kollégiumot**. Szakmai vezetője **Huszár László**, a Csemadok Vámbéry Ármin Alapszervezetének vezetője tagja, a Kortárs Magyar Galéria és a Harmónia Szlovákiai Magyar Zenei Díj kurátora, technikai szervezője a Népfőiskola részéről **dr. Horváth Zsolt** volt. A két alkalommal, 2016 nyarán és őszén szervezett egy-egy hetes helyszíni kutatómunka feldolgozását tartalmazza a jelen könyv. Az értékfeltáró munkában tizenegy egyetem, főiskola és középiskola hallgatói, tanulói, tanárai és civil szervezetek képviselői vettek részt. Ők készítik elő a 2017. március közepén sorra kerülő **Komárom konferenciát**, ahol bemutatjuk a felvidéki magyar lakta települések általuk összegyűjtött értékeit. Ezzel a munkával járulunk hozzá a külhoni értéktár bővítéséhez.

A Miniszterelnökség, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Pallas Athéné Domus Concordiae Alapítvány, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., a Szerencsejáték Service Nonprofit Kft., a Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával, a lakiteleki Népfőiskola szervezésében **Drávaszög és Szlavónia** térségében egy, **Kárpátalján** négy kollégium, **Muravidék, Hegyköz, Nyugat-Bácska, Zenta** és **Moldva** magyar lakta részein egy-egy kollégiumunk fejezte be munkáját 2016 őszéig. **Őrvidék, Garam mente, Torockó-Aranyosszék** és **Gyimes** magyar lakta részein 2017-ben fejeződik be az értékfeltárás. Ezzel párhuzamosan három magyarországi értékfeltáró kollégiumunk is elkezdte munkáját ebben az évben **Kiskunság, Vasvár** és **Kisvárd**a térségében.

